SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Gazoz Ağacı ve Diğer Öyküler

Öykü

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 377
Edebiyat - 62

Gazoz Ağacı ve Diğer Öyküler / Sabahattin Kudret Aksal

Hazırlayan: Arif Yılmaz

Kitap editörü: Selahattin Özpalabıyıklar
Düzelti: İncilay Yılmazyurt

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 77
Sertifika No: 12027

1. baskı: İstanbul, Eylül 1994
17. baskı: İstanbul, Eylül 2014
ISBN 978-975-363-261-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2012
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Sunuş *(Arif Yılmaz)* • 7

GAZOZ AĞACI

Bir Dostluk • 17
Hayriye Hanım • 25
Geceye Doğru • 31
Büyükannemin Ölümü • 42
Bizim Olan Sokaklar • 47
Meydan • 54
Sokakta Opera • 58
Çekirdek • 63
Bir Başka Türlüsü • 68
Gazoz Ağacı • 76

YARALI HAYVAN

Yaralı Hayvan • 111
Kuş Kafesine Yaldız • 121
Sezai Beyefendi • 129
İki Kişi Arasında • 135
Bir Trende Gidenler • 140
Oğul • 147

Saatler • 157
Yazlıkta • 162
Giderayak • 167
Bir Sabah, Bir Apartımanda • 172

BİRKAÇ ÖYKÜ DAHA

Düşüncemin Konuklarından Biri • 191
Soyut Oda • 196
Hüseyin Feyzullah'ın Evlenmesi • 217
Dolmuşa • 250
Hovarda • 256
Vav'lar • 261
Ev ve Ölü • 275
Semtin Kahvesi • 283
Üç Gün ve Bir Cinayet • 289
Dolmuşa... • 295
Sıkıntı • 299
Jerry Lane • 304
İspati Kızı • 309
Hayriye Hanım • 320
Meydan • 323

Notlar *(Arif Yılmaz)* • 327

Sunuş

Öykücü, denemeci, oyun yazarı ve şair Sabahattin Kudret Aksal, Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı'nda çok yönlü bir edebî şahsiyet olarak dikkati çeker. O, edebiyat dünyasına şiirleriyle adım atmış ve öncelikle şair olarak tanınmış olmakla birlikte, kısa sürede şairliğinin yanına, yazar kimliğini de yerleştirmede başarı göstermiş bir sanatçıdır. Bu bağlamda onun sanat yaşamında şairliği yazarlığını, yazarlığı da şairliğini gölgelememiş ve birinin diğerini daha önemsiz kılması söz konusu olmamış; bunu da, oyun, deneme, öykü yazarlığı ve şiir alanında aldığı ödüllerle kanıtlamıştır.

İlk öyküsünü ilk şiirinin yayımlanmasından yaklaşık iki yıl sonra, 1940 yılında yayımlayan Sabahattin Kudret'in öykü çalışmalarını çocukluk dönemlerine kadar götürmemiz mümkündür. Henüz on yaşlarındayken, üç beş sayfayı geçmeyen ve kendisinin "büyük romanlarım" diye nitelendirdiği öykü denemelerine girişir. Bu denemelerini, yaşamını üç katlı evlerinin orta katında sürdüren büyük dayısı Tevfik Bey'e okumaktan büyük zevk duyar ve otobiyografik öyküsü "Ev ve Ölü"deki anlatımına göre, onun "Çok düzenli senin yazıların. Şaşırtmıyor insanı. O adam var ya, arabaya en yakın kapıdan girmemeli, atların önünden dolaşıp öbür kapıdan girsin. Yazı dolambaçlı olmalı biraz." gibi yönlendirme ve öyküleri şekillendirme çabasından büyük mutluluk duyarak sürdürür (Seyda 1980: 236).

Teyzesi Sabriye Hanım ile eniştesi Cemal Bey'in 1933 yılında, Sabahattin Kudret on üç yaşındayken Beşiktaş Nüzhetiye Cadde-

si'nde yeni bir eve taşınması ve yeğenlerini yanlarına almasıyla da Sabahattin Kudret için yeni bir yaşam başlar. Çiçek ve meyve bahçesi ile çevrili, âdeta bir köşkü andıran iki katlı bu ev, Sabahattin Kudret'in ilk şiir ve öykü denemelerinin tanıklığını yapar. Bu evde kendisine bir oda verilir. "O yalnızlığım kadar güzel hiçbir şey yoktu" dediği o günlerde, bu odada kendi köşesine çekilip şiir ve öyküleriyle baş başa kalmayı çok sever. Soğuk kış gecelerinde "dışarıda kış egemenliğini sürdürüp, içerde sobada bir kütük hırlarken şiir yazmak" (Seyda 1980: 239, 240) vazgeçemediği biricik eğlencelerinden biri olur. Kendisiyle yapılan bir söyleşide ilk şiirleri ve yazılarından söz ederken "O yıla (1937) kadar efkâra kapıldığımı zannettikçe şiirler, kış geceleri yalnız bir odaya kapanarak uzun uzun hikâyeler yazdım." (Varlık 1951) der. Şüphesiz çocuk dünyasında, çocuksu düşlerinin kişilerini ve olaylarını barındıran bu öyküler, onun yazarlığının önemli basamaklarından birini oluşturmaktadır. "Bugünkü düşüncelerimin, zevklerimin geliştiği yıllar" dediği üniversiteye başladığı döneme kadar yazdığı bütün bu yazılarını "canını çok sıktığı" gerekçesiyle bir gün yırtıp atması, bu eyleminden ötürü bir hayli sevinmesi ve "hafiflediğini" hissetmesi (Uyguner 2000: 13) bir ölçüde bunu gösterir. Üniversiteye başladığı 1937 yılına, bir başka deyişle on yedi yaşına gelinceye kadar birçok şiir, öykü ve iki de oyun yazan Sabahattin Kudret, yayımlamaya değer bulmadığı bu ilk çalışmalarından sonra, yirmi yaşlarındayken "Semtin Kahvesi" adlı ilk öyküsünü *Servetifünun* dergisinde yayımlar.

O günlerde genç edebiyatçıların toplandığı bir merkez görünümündeki *Servetifünun*, *Varlık* vb. dergilerin yönetim bürolarında (Ozansoy 1967) ve 1940 kuşağının vazgeçemediği birer edebiyat mahfili görevini üstlenmiş mekânlarda, özellikle Beyoğlu'nun belirli kahvehanelerinde ve kimi meyhane ve pastanelerinde toplanan sanat erbabının arasında görülmesiyle de öykü yayımlama süreci belirli bir hız kazanır.

Aksal, Sait Faik'le 1939 baharında bu kahvehanelerden biri olan Meserret Kahvesi'nde (Aksal 1954), Cahit Sıtkı'yla Beşiktaş Çarşısı'ndaki meyhanede, Sabahattin Batur'la Beyazıt Meydanı'ndan Sirkeci'ye inen tramvay durağının arkasındaki kahvelerden birinde (Batur 1993), Nevzâd Sûdi ile Beyazıt Meydanı'ndaki

ünlü Küllük kahvehanesinde (Sûdi 1986), Naim Tirali (1925-1945) ile Pangaltı'daki Suna Pastanesi'nde (Tirali 1989), Celal Sılay'la (1914-1974) yine Beyoğlu'nda bir kahvehane sohbetinde tanışmış (Aksal 1975) ve bu mekânlar onun daha birçok sanatçıyla dostluğunun kurulmasına, devam etmesine ve edebî faaliyetlerinin şekillenmesine zemin hazırlamıştır.

Şair, yazar, ressam vb. birçok sanatçının, evleri ve işyerleri dışında en sık uğradıkları, zamanlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri yerlerin başında gelen Küllük kahvehanesinde aynı adla bir dergi çıkarmaları ve Sabahattin Kudret'in üçüncü öyküsü olan "Dolmuşa"yı bu derginin ilk ve tek sayısında yayımlaması bunun bir başka göstergesidir.

1940 yılının sonuna kadar üç öyküsü daha, dönemin önemli sanat, edebiyat dergilerinde ve gazetelerde okuyucuyla buluşur. Bununla birlikte, o yıllarda Sabahattin Kudret şair olarak tanınmakta, her edebî mecliste şiirleri dillerde dolaşmakta, fakat bir öykü yazarı olarak tanınması için daha çok öykü yayımlaması ve aradan belli bir zamanın geçmesi gerekmektedir. Öykücülüğünün ilk yıllarının onun için çok fazla verimli geçtiği söylenemez. Bu dönemde o, epeyce az sayıda öykü yayımlar. 1940 yılında 4, 1941, 1942, 1943 ve 1944 yıllarında ise birer olmak üzere beş yılda ancak sekiz öykü yayımlayabilir ve 1952 yılına kadar, yaklaşık sekiz yıl öykü yayımlamaz veya yazmaz. Bu sürede kendisine çalışma alanı olarak şiir, deneme ve oyunu belirleyen Sabahattin Kudret, bu zaman dilimi içerisinde *Şarkılı Kahve* ve *Gün Işığı* şiir kitaplarını yayımlar ve *Evin Üstündeki Bulut*, *Şakacı*, *Bir Odada Üç Ayna*, *Konakta Oyun*, *Tersine Dönen Şemsiye* adlı beş oyun yazar (Çamurdan 2001: 99). 1953 ve 1954 yıllarında yayımladığı 7 öyküyle sayıları 17'ye ulaşan öykülerinden 10'unu, en uzun öyküsü olan "Gazoz Ağacı"nın adını vererek 1954 yılında kitaplaştırır.

Sabahattin Kudret Aksal, sanat yaşamına şiirle başlamış ve şiirle devam etmiş, ilk önce şiirlerini kitaplaştırmış olmakla birlikte, ilk ödülünü bu öykü kitabı ile alır. 1955 yılında, Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914), Cahit Külebi (1917-1997), Ziya Osman Saba (1910-1957), Nurullah Ataç (1898-1957) ve Suut Kemal Yetkin (1903-1980) gibi dönemin oldukça etkili yazar, şair ve eleştirmen-

lerinin de yer aldığı on kişilik jüri, ilk defa düzenlenen "Sait Faik Hikâye Armağanı"nı Sabahattin Kudret Aksal ile yarışmaya *On İkiye Bir Var* (1954) adlı kitabıyla katılan Haldun Taner (1915-1986) arasında paylaştırır (Varlık 1955).

İlk ödülünden sonra zamanının büyük bir bölümünü öyküye ayıran Aksal, kısa bir süre sonra, 1956 yılında, kitaplaşmamış 10 öyküsünü içeren *Yaralı Hayvan* adlı ikinci öykü kitabını yayımlar. Bu kitabıyla öykü dalında ikinci ödülü olan "1957 Türk Dil Kurumu Sanat Armağanı"nı kazanır. (1985 yılında da, "Vav'lar" ve "Ev ve Ölü" öyküleriyle katıldığı "ENKA Spor, Eğitim ve Sosyal Yardım Vakfı Bilim ve Sanat Ödülleri"nde bu öykülerin ilkiyle ödüle layık görülecektir.)

Aksal, 1983 yılında, iki öykü kitabını, dilini ve yazımını büyük ölçüde güncelleyip "Birkaç Öykü Daha" başlıklı bir ek bölümde beş öyküsünü ("Düşüncemin Konuklarından Biri", "Soyut Oda", "Hüseyin Feyzullah'ın Evlenmesi", "Dolmuşa", "Hovarda") ekleyerek 25 öykülük bir toplam halinde ve *Gazoz Ağacı / Yaralı Hayvan* adıyla Cem Yayınevi'nden çıkarır. Bu kitap 1994'te Yapı Kredi Yayınları tarafından, daha önce kitaplaşmamış iki öykü ("Vav'lar", "Ev ve Ölü") daha eklenerek, *Öyküler:* Gazoz Ağacı, Yaralı Hayvan *ve Ötesi* adıyla yayımlanır. Böylece Aksal'ın 27 öyküsü tek kitapta toplanmış olur.

* * *

Sabahattin Kudret Aksal'ın öykülerinin bu yeni basımı üç önemli düzenlemeyle sunulmaktadır. Bunların içerisinde belki de ilk başta söylenmesi gereken, bu basımın bir eleştirel basım (Fr. *édition critique*) olduğudur. İkinci önemli düzenleme, daha önceki basımlarda yer almayan öykülerin eklenmesi, bir diğeri de öykülerin nerede ve ne zaman yayımlandıklarının her öykünün sonunda gösterilmesidir.

Yazarın dergi ve gazetelerde yayımlanmış öykülerinin tespit edilmesi eleştirel basım çalışmalarının en önemli hazırlık evresini oluşturmaktadır. Bu amaçla 300'ün üzerinde farklı cilt ve sayıdaki dergi ve 10 kadar da farklı gazete koleksiyonu taranmış; başta kitaplarına girmeyen öyküleri olmak üzere kitaplaşmadan

önce yayımlandıkları yerler ve yıllar tespit edilmiştir. Böylelikle, öykülerin kronolojik okunmasına zemin hazırlanarak, Aksal'ın öykücülüğünün gelişim aşamalarının anlaşılmasına ve öykülerindeki değişim sürecinin izlenmesine olanak sağlanmıştır. Bir yandan da yazarın yayımlanmış bütün öykülerine ulaşılması amaçlanmış ve kitaplarına girmemiş 8 öyküsü tespit edilebilmiştir. Söz konusu 8 öykü, dil ve yazım özelliklerine dokunulmadan sadece açık dizgi yanlışları düzeltilerek, "Birkaç Öykü Daha" bölümüne eklenmiştir. Bu öykülerden "Dolmuşa..." ve "Meydan" daha önceki basımlarda yer alan aynı adlı öykülerle benzerlikler gösterse de oldukça başkalaşmış öykülerdir. "İspati Kızı" adlı öykü "Gazoz Ağacı"nın ilk şeklidir. "Hayriye Hanım" öyküsü ise, önceki basımlarda yayımlanan aynı adlı öyküdeki kişiler etrafında işlenmekle birlikte, tamamen farklı bir öykü niteliğindedir.

Bilindiği üzere, birçok edebî metin, okuyucunun karşısına ilk çıktığı gibi, değişime uğramadan varlığını devam ettirmemekte, yazarının birçok müdahalesiyle karşılaşmaktadır. Bu tür uygulamalarla hem şiir hem de düzyazı türlerinde çok sık karşılaşılmaktadır. Birçok sanatçının zaman içerisinde eserinde değişikliğe gitmesinin nedenleri için birçok şey söylenebilir. Bu gerekçelerin en önemlileri, yazarın beğeni, güzellik anlayışında zaman içinde görülen gelişmeler ve konuşma dilinde görülen değişimlere uyum sağlama sayılabilir. Sabahattin Kudret Aksal da yazdıklarında bu yönde birtakım yeni düzenlemeler yapmıştır. Özellikle 1956 yılında gelen Türk Dil Kurumu üyeliği ile birlikte sözcük düzeyinde görülen değişikliklerin yoğunluğu oldukça fazladır.

Sabahattin Kudret'in 50 yılı aşan sanat yaşamındaki genel görünümü düzenli olmakla birlikte, zaman içerisinde bazı metinlerinde sözcük, sözcük grubu ve cümle düzeyinde değişiklikler yapmaya yöneldiği gözlenmektedir. Öyle ki bu değişiklikler kimi zaman bütün ürünlerini kapsayacak genişliktedir. Aksal'ın, eserlerinde zaman içinde yaptığı bu değişiklikleri, bir şiirinde bize, estetiğin de önemli kavramlarından olan "denge" ve "düzen" sözcükleri etrafında açıklaması dikkat çekicidir:

Bu ağacı değiştir, yaprağını
Azalt, çoğalt ya da! Dallarını tek
Tek elden geçir, bakışıklık sağla
Onlara ya da en hoyrat karmaşa!
(Senin bileceğin iş o.) Ya kuşlar?
Ötsün mü? Sussunlar mı? (O da senin
Bileceğin iş.) Bir gaz lambasının
Fitilini ayarlar gibi ince
Duyarlıkla ayarla ışığını!

"Bir Ağacı Değiştirmek", *Batık Kent*, s. 89.

"Notlar" hazırlanırken öyküler, hem dergi ve gazetelerde ilk defa yayımlandıkları şekilleriyle hem de kitapların birinci basımındaki şekilleriyle karşılaştırılmış ve ortaya çıkan sonuçlar, bilimsel gösterimlerle sunulmaya çalışılmıştır.

Buna göre

derdini açmıştı : meseleyi anlatmıştı (*Varlık*, *Gazoz Ağacı*)

örneğinde olduğu gibi ":" işaretinden önceki ibare ("derdini açmıştı") kitabın elinizdeki basımındaki şekli, ":" işaretinden sonraki ibare ("meseleyi anlatmıştı") ise, daha önce dergi ve gazetelerde ve/veya söz konusu kitabın ilk basımında yayımlandığı şekli (yayın sırasıyla) göstermektedir. Parantez içerisinde ise söz konusu şeklin bulunduğu yayın belirtilmiştir. Değişiklik bir ya da birkaç cümleyi kapsıyorsa

Bu cümle *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Yengem daha dolambaçlı, teselli edici, daha her zamana ait olmayan bir dille söyleyecek zannettim.

ya da

"Ne akla sığmaz delilikler!" cümlesinden buraya kadar olan kısım *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
En azından bir aşk. Belki yıllardır görmediği, başka bir şehirde yaşıyan çok sevdiği bir insanın gelivereceği. Belki, bir bankada küçücük

bir parası varsa, kendisine bir ev düştüğünü o günün gazetesinde okuyacağı. Belki işinde başarı göstererek yükseleceği.

örneklerinde olduğu gibi bütünüyle ve (ikinci örnekteki gibi gerektiğinde açıklamayla birlikte) sadece ilk yayımlanan şekli verilerek gösterilmiştir.

İlk kez bu basımda yer alan 8 öykünün dil ve yazım özelliklerine dokunulmadan sadece açık dizgi yanlışları düzeltilmiş, çözülemeyen sorunlar ise

ne onu bir kalabalık bir istasyonda aceleyle öpülmesine: Bu ibarede bir düşüklük var; doğrusu "ne onu kalabalık bir istasyonda aceleyle öpmesine" ya da "ne onun kalabalık bir istasyonda aceleyle öpülmesine" olabilir.

örneğinde olduğu gibi çözüm önerileriyle birlikte gösterilmiştir.

* * *

Sabahattin Kudret Aksal'ın eserleri üzerine yaptığımız araştırmalarımız ve bütün öykülerinin yeniden basımını hazırlama çalışmalarımız sırasında büyük yardımlarını ve desteğini gördüğümüz sevgili Münire Aksal Hanımefendi'ye burada teşekkürlerimizi sunmak bizim için görevden de öte bir mutluluk vesilesi olacaktır.

Yazarın öykülerini bir bütün olarak sunma amacı taşıyan bu çalışmanın okuyuculara yararlı olması dileği ile...

Dr. Arif YILMAZ

Kaynakça

Aksal, Sabahattin Kudret (Şubat 1975), "Celâl Sılay'ı Anmak", *Varlık*, 809.

Aksal, Sabahattin Kudret (16 Mayıs 1954), "Sait Faik'in Ardından", *Vatan*.

Batur, Sabahattin (Haziran 1993), "Anısız Yaşanmaz", *Varlık*, 1029.

Çamurdan, Esen (2001), *Hıçkırmakla Haykırmak Arası*, İstanbul: Mitos&Boyut Yayınları.

Mehmet Seyda (1980), *Çocukluk Yılları: Yazarlarımızın Çocukluk Yılları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Nevzâd Sûdi (Eylül-Ekim 1986), "Küllük Anıları", *Karşı Edebiyat*, 5.

Ozansoy, Gavsi (28 Şubat 1967), "Beş Kuşak Konuşuyor: S. Kudret Aksal: Dün de Güçlü Yazarlar Vardı. Bugün de Var", *Haber*.

Tirali, Naim (Eylül 1989), "Günlük", *Türk Dili Dergisi*, 14.

Uyguner, Muzaffer (2000), *Sabahattin Kudret Aksal, Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Varlık, (1 Ekim 1951), Sabahattin Kudret'le Bir Konuşma", 375.

GAZOZ AĞACI

Varlık Yayınları, 1954
1955 Sait Faik Hikâye Armağanı

Bir Dostluk

Bir gün erkek kadına: "Nihayet" dedi, "Gidecek bir yer bulabildim. Rahatça yalnız kalabileceğimiz bir yer". İçkili lokantanın camlarının dışında öylesine sakin, bir nehir gibi akıp giden, bir İstanbul öğlesi vardı. Güneşli, pırıl pırıl, ama o kadar da[1] soğuk bir hava. Gelip geçen insanlar her zaman olduklarından biraz daha hızlı yürüyorlar, caddede tramvaylar her günkünden biraz daha sessiz rayların üstünde süzülüyorlardı. Birçok şeyin sözleşmiş gibi bir arada, ikisini birbirine bırakarak uzaklaştığı, dağıldığı, yok olduğu bir anı yaşadıklarını duydular. Cevap alamayınca, erkek yerinde hafifçe doğrularak: "Ama" dedi, "Şimdi ne düşündüğünü anlıyorum. Şimdi önemli[2] olan..." Kadın sarı yünden eşarbını hafifçe düzeltti. "Gidelim" diye karşılık verdi. "Bugün, yahut bugün değilse, nasıl olsa bir başka gün gidecek değil miyiz?"

"Beraber yürümeyelim" dedi erkek bu sefer. "Bir gören, tanıyan olur. Ben önden yürürüm, sen arkadan gelirsin. Girdiğimi gördüğün kapıya giriverirsin". Lokantadan çıkınca da karşı kaldırıma geçti. Bir vitrinde caddeyi aşmakta olan kadını gördü. Kadında tuhaf bir hal vardı. On, on iki gün kadar önce, yarım yamalak bir tesadüfün karşısına çıkardığı bu kadın, şimdi gidecekleri evin nerede, kimin evi olduğunu araştırmadan, laf olsun diye olsa bile, işi olmayacak yanından alan bir iki cümle, bir iki naz cümlesi söylemeden, götüreceği yere geliyordu. Ne böyle çarçabuk gelişiveren ahbaplıklara alışkın bir hali vardı, ne de sevmeye başlayan, sevdiği için de birçok şeyleri göze

alan bir kadının edası. Sadece karşı koymuyordu. Büyük caddeden bir ara sokağa saptılar. Ara sokak otuz kırk adım sonra genişçe, ama kalabalık olmayan bir yokuşa çıktı. Yokuşun başında camının içi tıklım tıklım şişelerle dolu bir bakkala girdi. Küçük bir şişe konyak aldı. Çıkınca kadının önde yürüdüğünü gördü. Omuzlarına kadar inen kumral saçları, kahverengi bir mantosu vardı. Arkasından gelen erkekle ilgilenmiyor, alabildiğine sakin, gidecekleri evi biliyormuş da, arkadakine rehberlik ediyormuş gibi yürüyordu. Adımlarını sıklaştırdı. Kadının önüne düştü. Beriki oralı olmadı bile. Gene sakin, güvenle doluydu. Karşıdan gelen, arkasında asılı çantasıyla, on iki yaşlarında bir çocuk, soğuktan donmuş mosmor bacaklarıyla geçti, gitti. Biraz sonra boyalı bir yaşlı kadın, esnaf kılıklı iki erkek de kendilerini belki de görmeden geçtiler. Bu geçen insanlara nasıl teşekkür etmeli! Onları görmemekle nasıl birbirlerine bıraktıklarını, daha doğrusu onları birbirlerine bırakan tesadüflere, içlerinde eseduran yalnızlık duygusunun iyice dal budak salmasına nasıl yardım ettiklerini biliyorlar mıydı? Bir kömürcü dükkânını da geçer geçmez iki katlı, kâgir, eski bir evin kapısında duruverdi. Kapıyı çaldı. Yukarı pencereden bir kadın başı göründü. Az sonra kapı açıldı. Dar, karanlık, hafiften rutubet kokan hole girdiler. "Beni Ali Bey gönderdi, arkadaşıyım" dedi erkek. Ev sahibi kadın küçük altın dişini göstererek güldü. "Ali Bey" dedi, "Ha bizim Ali Bey, buyurun." Dar, her basışta esneyen altı yedi basamak kadar bir merdiveni çıktılar. Döşeme, merdivenler ahşaptı, ortalığa çürümeye başlayan tahta kokusuna benzer bir koku yayılıyordu. Camlı bölümü arkasından perdelenmiş oda kapısını ev sahibi kadın birden açıverdi. "İşte burası" der gibi yüzlerine baktı. Yabancı olmayan, bir an içinde ahbaplaşıveren, her şüpheyi silip süpürüveren ne tatlı bir yüzü vardı. Kapının dışında duran anahtarı, belli etmek istemeden çıkardı. "Anahtarı bırakınız." deyince de erkek, "Olmaz" diye cevap verdi. "Bizim âdetimizdir bu..."

Üstlerine kapıyı kapayıp onları yalnız bıraktığı zaman bu sevimsiz, içinde zorlukla dönülebilecek kadar küçük, eşyası sadece bir divan, aynalı eski bir elbise dolabı, bir komodin, bir de iskemle olan odada, neredeyse beş on günden beri süregelen

bir rüyadan uyanacaklardı. Ne yapmalı da o rüyadan uyanmamalıydı? Çıplak döşeme tahtaları, mavi bir kâğıtla maskelenmiş elle tutulacak yükseklikte, basık tavandaki ampul, hemen önünde kocaman bir binanın sıvasız duvarı yükselen camları kirli pencere, çivitli badanası rutubetten yer yer kabarmış duvarlar, çatlaklarından arada bir kum gibi şeyler[3] dökülen tavan, her şey, her şey o kadar çirkin, insana güvensizlik, daha beteri umutsuzluk vericiydi ki akla bir an önce kaçıp kurtulmak, sadece açık havaya çıkmak isteğini verebilirdi. Bir aksilik, beklenmeyen bir şeydi bu odanın hali. Sonra onun da, kendisi gibi böyle bir yeri yadırgamayacak, canı sıkılmayacak, ilgilerinin sonu sayılabilecek bir küçüklük duygusu duymayacak bir kimse olmadığını, birkaç günlük ahbaplıklarından anlamıştı.

Kadın çantasını iskemlenin arkasına astı, oturdu, ayak ayak üstüne attı. Nefes alışı biraz sıklaşmış, hızlanmıştı. Erkek sigara paketini çıkardı, bir şey söylemeden kadına uzattı. Birer sigara yaktılar. Kadın eşarbını açtı. Mantosunun aralığından çok biçimli beyaz bir yaka görülüyordu. Bir şeyler söylemek, gerektiğini anlayınca biraz zoraki bir sesle: "Nihayet yalnızız ya" dedi. "Hiç yalnız kalacağımızı ummuyordum." Kadın gülümsedi. Gülümsemesinde bu söze cevap bulamayan, iş olsun diye sırıtan bir hal yoktu. Sadece memnundu, gülüyordu. Erkek bir an için dışarıya çıkıp, ev sahibi kadından iki kadeh aldı. Konyak şişesini açtı. Kadehleri doldurdu. Birini kadına verdi. Konyakların üstüne sigaralarından birer nefes çektikten sonra bol bir dumanı odanın durgun havasına savurunca ahbaplıklarının ilk mucizesiyle karşılaştılar. Oda değişmişti. Gene o döşeme, o pencere, o duvarlar, o tavan, ama bu kere bütün bunlar vazgeçilemeyecek kadar güzeldi. İkisi de aynı şeyi[4] düşündüler. Şayet başbaşa kalacakları, kalmak isteyecekleri bir yer olacaksa dünyada, bu kirli, bu rutubetli, bu basık oda olmalıydı. Herkesten, her şeyden uzaktılar ya bu odada. Geçmişlerinden bile sıyrılmışlardı. Daha ne isteyebilirlerdi. Bir de üstelik bir geleceğin başlamayacağını biliyorlardı.

Bir vapur şimdi iskelesinden ayrılıyor, büyük bir hanın kimbilir kaçıncı katındaki odasında bir insanı zengin edecek pazarlıklar oluyor, bir sinema seyircilerine rüya gördürmeye

başlarken öbürü seyircilerinin rüyalarına son vererek ışıklarını yakıyor, bir ayyaş ayılmaya yüz tutarken, bir başkası sarhoşluğun yarı karanlık dünyasına kendini bırakıyor, iki arkadaş büyük caddenin üzerindeki kahvelerden birine oturmuş geleni geçeni seyrediyordu. Kocaman şehirde neler olmuyordu. Ama ne ilgisi vardı onların, olan bitenle. Uzakta, kendilerini kocaman şehirden günlerce uzakta sayıyorlardı.

Kuşkusuz[5], kitapların insanoğlunu boyuna aramaya zorladığı mutluluk[6] belki de budur diye düşündüler. Bu muydu? Adam sen de, olabilir yahut olmayabilirdi.

Kadın ayağa kalkarak mantosunu çıkardı. Siyahla beyazın karıştığı kısa kollu bir elbise vardı üstünde. Erkeğe baktı. Erkek bir akşam önce radyoda beraber dinledikleri şarkının diliyle sordu. "Sen kimin canısın, canı." Kadın da hareketsiz, yarı korkulu, yarı kendine güvenen bir edayla, alaturka şarkının diliyle cevap verdi. "Sen yine[7] doldur fincanı." Bu belki de günün ikinci mucizesiydi. Şarkı bilmedikleri, sevmedikleri halde, nasıl, niçin bilinmez, rasgele akılda kalmış bir şarkının diliyle konuşmuşlardı. Erkek kadehleri ikinci kere doldurdu. Bir dikişte içtiler, üstüne de sigaralarından birer nefes çektiler. Şimdi odada, o çıplak eşyanın yanısıra, alkolle karışık bir tütün kokusu vardı.

Bir ara düşünceli duran erkeğe, kadın, "Şu anda, günlerce ölçüp biçtikten, hesabını kitabını yaptıktan sonra, şimdi yalnız olduğumuz şu anda ne düşünüyorsun, bu yarı dalgın halin ne" gibilerden baktı. Erkek, kadının bakışları, haliyle sorduğu bu soruyu kelimeleştiriverdi. "Biliyor musun ne düşünüyorum" dedi.

"Evet, ne düşünüyorsun, söylesene canım?"

"Bu çıplak, kirli odada, sende aradığım şey ne?"

"Ne? Söylesene canım?"

"Dostluk."

"Dostluk mu?"

"Öyle bir dostluk ki nelerle karşılaşırsak karşılaşalım, kaybolmasın. Birçok şeye karşı gelmesini bilsin. Akla gelen, gelmeyen birçok şeye."

Kadın, "Çocuk" diye düşündü. "Neler söylüyor." Kafasın-

dan bir başka erkek geçti. Şimdi herhalde bürosunda çalışıyor olmalıydı. Genç, geleceği iyiye benzeyen bir memurdu. Biçimli denmese bile, giyimi, başkasının hallerini yapıyormuş, başkasının sözlerini söylüyormuşçasına halleri sözleriyle çirkin, cansız sayılmazdı. Daha dün akşam evlenmelerini istemişti. Büyük, lüks bir pastahanede oturmuşlar, çaylar, sütlü kakaolar, türlü keklerle dolu bir masada, beraberce başlayabilecekleri bir hayatı kabataslak tasarlamışlardı. Evet dememişti ama, heyecanla evlenmeleri konusunda konuşan bu adama hayır da dememişti. Onu öylece, biraz da kayıtsız, aklında öbürü, dinlerken, özlediği bir güvenliğin, rahatın hayatını doldurmak üzere olduğunu ta içinden duymuştu. Bir anlık bir rahatlıktan vazgeçebilirdi. Hayatı nasıl gelirse gelsin, aldırmadan, her yeni şeklinden haz duyarak kabul edecek bir kadındı. Cesaretle doluydu. Böyle olsa da uzun vadeli bir güvenlik kendisine iyi niyetle sunulunca omuz silkmenin budalalık olduğunu, bir gün pişmanlıkla hatırlanabileceğini düşünmüştü.

Beraberce kalkıp şu odaya geldikleri erkekse, ona hiçbir şeyden bahsetmemişti. "Yarın buluşalım" demişti. Buluşmuşlardı. "Sinemaya gidelim" demişti. Sinemaya gitmişlerdi. "Yarın gelirken kahverengi mantonu giy" demişti. Kahverengi mantosunu giymişti. "Saçlarının bu hali" demişti. Saçlarını o günden sonra hep öyle yapmıştı. "Bir yer buldum, gidelim" demişti. İşte şimdi de bu pis, rutubetli, karanlık odadaydılar. Gelecek için bir düşünceden, niyetten değil, açıkça hoşlandığından bile söz açmamıştı. Gene dediği doğruydu. Bütün bunlar, bu kendi kendine var olan, güçlenen, kuvvetlenen bağ dostluktu belki de. Bu kalabalık, kimsenin kimseden haberi olmadığı, kimsenin kimseye aldırmadığı, insanlar arasında ilgilerin iyi niyetlerle başlasa da gittikçe güçleneceği[8] yerde zayıfladığı, kopuverecek kadar inceldiği, oyalanacak bir şey bulamayan insan için yalnızlığın akşam vakitleri, dayanılmaz bir ağırlık gibi bastığı şehirde, bir dostluk bulabilmek uğrunda niçin, biraz acaip, alışılmamış da olsa, böyle bir yol denenmesin? Gerçi sevgi kadar dostluğa da benzemiyordu bir bakışta bu ilgi. Daha çok bir suç ortaklığını andırıyordu. Suç ortaklığı da yersiz bir kelime. Yaptıkları iş suç muydu? Bir zevk, şu anda bulundukları pis, rutubetli, karanlık

odayı düşündükçe de bir zevksizlik ortaklığı. Erkeğin dediği doğru olabilirdi. Bu bağ, benzemese de, şaşırtıcı olsa da dostluğun ta kendisi olabilirdi. Dostluk insanların bir olan yanlarına dayandığına, benzer yaşayışlarının üstünde kurulduğuna göre, kimbilir, belki de kendilerini zorlamış, birbirlerine karşı bir inanç, hiçbir zaman birbirlerinin kötülüklerini istemeyeceklerine, karşılıklı bir güvenlik duyacaklarına inanabilmeleri için[9] bu bir olan yanı, benzer yaşayışı kurmaya çalışmışlardı.

Yarından tezi yok öbür adama, artık buluşamayacaklarını söyleyecekti. Hem de pişmanlık duymadan. Sebebini de anlatacaktı. Yanında olmaktan hoşlandığı, "Gel gidelim" dediği zaman kalkıp gitmeden edemediği bir adamdan bahsedecek, ama sevgi sözünü etmeyecekti. Sevginin daha başka şekilleri vardı. Sonra neydi sevgi? İki insanın birbirinden hoşlanması, birbirini beğenmesi, görmeden olamaması değil mi? Bir zaman sonra da geçer gider, ardında bir şey bırakmazdı. Çok kere de bir pişmanlık, bir kin kalırdı geriye. Birbirlerini uzun zaman sevdiklerini sandıktan sonra bir tesadüf sonunda görünce, ya hiç aldırmadan geçilir, ya da o insanla geçirilen, boş yere harcanan zamana acınır, belli belirsiz ama içten bir kin duyulurdu. Dostluk çok daha güzel bir kelimeydi.

Oda ne kadar soğuktu. Biraz sonra kapı hafifçe tıkırdadı. İkisi de heyecanla doğruldular. Yavaşça aralanan kapıdan ev sahibi kadın, içinde henüz yanmış, yanmaya başlamış kömür ateşiyle bir mangal uzatıyordu. "Soğuk bugün hava, sizin için hazırlamıştım" dedi. Mangalı içeriye aldılar. Hafif bir kömür kokusuyla, tatlı bir sıcak odanın havasını değiştirmeye başlamıştı. Şimdi kadın mantosunu çıkarmış, kirli yatak çarşafının kenarından sıyrılarak görünen koyu külrengi[10] battaniyeninin üstüne oturmuş, erkek soğuğu daha az duyarak gömleğinin yakasını açmış, kravatını gevşetmişti. Kadın birden ayağa kalkarak bu sakin görünen, ama ne de olsa alttan alta kaynayan havayı bozarak, "Of" dedi, "nereden[11] de tanıdım seni." Sonra bütün manzarası sadece bir duvar olan pencereye doğru yürüdü. Bir küpesi kulağında öbürü elindeydi. Erkek, "Bunun böyle olacağını biliyordum" dedi. "Biliyordum. Seni görür görmez anlamıştım. Görür görmez, işte her şeyden, bütün düşüncem-

den sıyrılarak yapayalnız, varlığının bile farkında olmadan yalnız kalacağım kadın demiştim."

* * *

Saatin kaç sularında olduğunu bilmedikleri bir anda, kadın artık gitmeleri gerektiğini güçlükle hatırlayabildi. Ateşin odaya yaydığı sıcak, rutubetle karışmış, havayı büsbütün ağırlaştırmıştı. Kömür kokusu da bir kurşun ağırlığıyle gözkapaklarında, dizlerinde, ellerinde, her yerlerindeydi. Başka bir dünyadan sıyrılabilmek, yeniden her günkü dünyalarına dönmek için vücutlarının son gücünü harcadılar. Elbise dolabının örümceklenmeye yüz tutmuş aynasında saçlarını sokağa çıkabilecek kadar olsun, bir biçime sokmaya çalışan kadın acele etmiyor, birkaç saat önceki gibi soğukkanlı görünüyordu. Son bir kere tuvaletini gözden geçirdikten sonra erkeğe, "Ayrılıyoruz işte, kimbilir kaç gün birbirimizi göremeyeceğiz, arayacak mısın beni?" demek ister gibi baktı. Erkek bakışındaki bu manayı, daha doğrusu bakışını görmedi bile. Sokağı düşünüyordu. Güneşli, ama soğuk bir günün, kupkuru soğuk bir gecesi olmalıydı. Belki de yıldızlar vardı. Çıkar çıkmaz kadından ayrılacak, soğuk havayı koklayarak yürüyecek, pastahanenin birinde oturup bir kahve içecekti.

Koridora çıktıkları zaman birden soğuk yüzlerine çarptı. Kapının açılmasından ev sahibi kadın da artık gideceklerini anlamış, odasından çıkmıştı. Güler yüzüyle yol gösterdi. Koridor, küçücük merdiven karanlıktı. Ev sahibi düğmeyi çevirerek ışığı yaktı. Kirli badanasıyla hemen hemen eşyasız hol ortaya çıkıverdi. Kenarda bir iskemle vardı. Üstünde bir kesekâğıdının aralığından birkaç balık başı görünüyordu. Kadın önden çıktı. Erkek birkaç dakika gecikti. Bu yalnız kalmayı fırsat bilen ev sahibi kadın, "Dostun çok güzel kadın" dedi. "Hem de ne kadar kibar. Ali Beye bakma, o hep şırfıntıları getirir." Sonra ahbapça güldü. "Güle güle, gene beklerim."

Sokak da iyice kararmıştı. Bir iki adımda kadına yetişti. "Seni beğenmiş. Güzel, hem de kibar kadın diyor" dedi. "Kim?" diye sordu kadın. "O. Ev sahibi."

Uzaktan uzağa kaynaşan şehrin uğultusu, tramvay çanları, satıcı sesleri duyuluyordu. Yokuşu ağır ağır çıkmaya başladılar. Yanlarından sessiz, konuşmadan insanlar, arada bir bağırarak, yoğurtçular, tahin pekmezciler, turşucular geçiyordu. Bir dünya, kendilerinden uzakta, rüzgârıyla, ışıklarıyla, sesiyle bir dünya var olduğunu anlatıyordu.

Aylarca, haftada bir iki gün, aynı yokuştan inecekler, o küçük, rutubetli, eşyası kirli, bakımsız evin kapısını çalacaklar, güler yüzlü ev sahibine zoraki birkaç söz söyledikten sonra o henüz yanan kömür ateşiyle yarı ısınmış karanlık, havası ağır odada, kendi kendilerinden bir kaçış sayılabilecek, boğucu, görülmesi insana pek de haz vermeyen bir rüyaya dalacaklardı. Saatler sonra, yine yüzlerine çarpan aynı soğuk hava, az ötede ışıkları, uğultusu ile aynı şehir. Yanlarından sessizce geçip giden, ellerinde çıkınlarıyla evlerine dönen insanlar. Yüzlerini tanımadıkları yoğurtçuların, tahin pekmezcilerin, turşucuların sesi.

Bir gün de gelecek, kış sona erip de günler uzadı mı bir gün, öteki günler gibi bir gün, ya açıkça, biribirlerini[12] artık görmeseler de olabileceğini, bir daha buluşmamaları gerektiğini söyleyecekler, belki de sadece ikisi de ayrı ayrı böyle düşündükleri halde düşüncelerini gizleyeceklerdi. Ev sahibi kadın kömür dolu bir mangalı odaya getirmeyecek, odada saatlerce kaldıktan sonra, sokağa çıkınca ortalığı aydınlık bulacaklar, bütün bir kış seslerini duyup da yüzlerini görmedikleri yoğurtçuları, tahin pekmezcileri, turşucuları tanıyacaklardı. "Ne tuhaf, kelimelerin sonunu uzatarak yoğurdunu satan şu genç miydi?" yahut da: "Şu kalın sesli turşucu adeta bir cüceymiş" diyeceklerdi mesela.

Her şey bir rüyanın karmakarışık havası içinde sona erip gidecek, belki de kendileri bile, uyanılınca can sıkıcı gelecek olan, bu kötü evde görülen rüyaya karşı içlerinde bir tiksinti duyacaklardı. Ama dostlukları sürecekti.

Varlık, S. 385, Ağustos 1952, s. 18-19

*Hayriye Hanım**

Daha geceden belliydi bugün bu kadar sıcak olacağı. Gece yarısına doğru şehrin kuytu semtlerine yer yer bir duman, ağır bir hava çökmüştü. Eşyanın aydınlanışını, karanlığı yırtarak, uğraşarak, didinerek ortaya çıkışını, her sabah olduğu gibi boşlukta yerini alışını görmedim tabii. O erken saatlerde uykudaydım. Hatırladığıma göre hoşuma giden bir rüya görüyor, biraz daha uzatmak, sürdürmek için çabalıyordum. Uyandığım zaman bir gün önce bıraktığım her şeyi sıcak bir aydınlık içinde buldum. Buram buram terleyen şehrin iyice kızmış asfaltlarından hızla kayan bir otobüsle büroma geldim. Biraz yapışkanlık, biraz ter kokusu, asfaltın yer yer erimeye yüz tutmuş katranları hatırlanabilir, olsa olsa benim için bu kısacık yolculuktan. Odaya girdim. Bir sigara yaktım. Kahve söyledim. Açık pencereden içeriye sıcak bir rüzgâr esiyordu. Her şey her günkü gibiydi. Bugün de, geçmiş gitmiş bunca gün gibi başlamıştı, öyle bitecekti. Tekdüze süregiden hayatımıza[13] ne getirebilirdi ki! Bir şeyler beklemek boşunaydı. Ama bu, her yeni gelen günden bir şeyler beklemek, ya da beklememek, bu işin boşuna olduğunu bilmekle olmaz[14], yaradılışına bakar insanoğlunun. Kimi insan dünyanın en büyük hayalcisidir sabahları. Neler düşünmez ki[15]! Ne akla sığmaz[16] delilikler! Bakarsınız bir aşkı büyütür kafasında, yıllarca sürecek bir karmaşığın düğümü o gün atılacaktır. Belki ne zamandır görmediği, başka bir şehirde yaşayan

* Aksal'ın 1943'te *Değirmen* dergisinde yayımlanmış aynı adlı ama çok farklı bir öyküsünü bu kitapta "Birkaç Öykü Daha" bölümünde bulabilirsiniz (Ed.N.)

çok sevdiği bir insanın gelivereceğini, belki de bankada küçücük bir parası varsa, bir ikramiye evi düştüğünü o günün gazetesinde okuyacağını kurar. Gazeteyi açar açmaz kocaman harflerle yazılmış adını mürekkebin kokusuyla burnunda duyacaktır. Ya da, ne bileyim, işinde gösterdiği başarıdan ötürü bir üst dereceye yükseltildiğinin haberini alacağını umar.[17] Ama böyleleri haksız da sayılmaz hani. Böyle şeyler de, benzerleri de her zaman birbirinin benzeri olarak akıp giden günlerden birinde olmamış mıdır? Kimi insan da oralı bile olmaz. Takvimden bir yaprak koparırcasına yaşar gider o günü. Ne hayal eder, ne bir şey.

Sigaram bitmek üzereydi. İki kişiyi konuşturur gibi düşünüp gidiyordum. Bu yeni gelen günün bana bir cenaze töreninin duygularını, düşüncelerini, görgülerini getireceğini, nereden bilebilirdim? Yavaşça aralanan kapıdan bir arkadaş içeriye süzülüverdi[18]. Yüzüne baktım bir merhaba demek için, daha demeye kalmadan, "Duydun mu" dedi, "Bizim Hayriye Hanım sizlere ömür." Yerimde doğruldum. "Deme yahu" dedim. "Sahi mi? Ne vakit? Dün buradaydı." Çalıştığımız büroda kâtipti Hayriye Hanım. Elli beş yaşlarında kadar, sessiz sedasız, kendi halinde yaşayan bir insan. Arkadaşım, "Dün gece" dedi, "Sabaha karşı."

Sabaha karşı olan ölümlere bütün ölümlerden beter üzülürüm. Daha bir dokunur bana. Demek derim, her şey gibi, bir ağaç, bir iskemle, bir bina, ne bileyim bir vapur, bir telgraf direği, daha ne aklınıza gelirse düşünün hepsini, her şey gibi o da savaşmış, gecenin karanlığı ile, yeni gelen günde, aydınlık içindeki yerini almak istemiş, ama gücü kesilmiş sabaha karşı. Yenilmiş.

Böyle hallerde çoğu zaman olduğu gibi Hayriye Hanımın hayali gözümün önünde beliriverdi. Ama bilseniz ne kadar canlı, ne kadar hareketli. Belki ömründe bir gün olsun, şimdi şekillenen hayali kadar, canlı, sevimli, sağlığı yerinde olmamıştı. Hiç değilse bana öyle görünmemişti. İşte ortadan çok, kısaya yakın boyu, çok esmer, kemikli, çok kansız, biçimsiz, çirkin yüzü, kır, seyrek, yağlı saçları, her zaman giydiği lacivert etekliği, rengini şimdi hatırlayamadığım, vücuduna o bir hayli bol blu-

zu, ipince bacaklarıyla odada dolaşıp duruyordu. Bütün çirkinliğine, kansızlığına karşı da canlıydı. Sonra ya boynundan aşağıya doğru inen mor damarlar ne kadar belirli olarak görülüyordu.

Cenazesi öğle namazından sonra kaldırılacaktı. Civarda küçücük bir kahvenin, içinden de küçük bahçesinde bekliyorduk. Üstümüzde, elimizle dokunabileceğimiz yükseklikte asma dallarının örttüğü bir çardak vardı. Oturduğumuz yerde terliyorduk. Cenaze camiye getirilmişti. Ama ne kadar tenhaydı ortalık. Üç beş tanıdıktan başka ortada dolaşan, kimse yoktu. Öyle ya, kim olacaktı? Bildiğimize göre Hayriye Hanımın kimsesi yoktu. Ne annesi, ne babası, ne kardeşleri, ne akrabaları. Kendisi söylememişti ama bir ara evlendiğini, hatta bu evlilik hayatının yedi sekiz yıl kadar da sürdüğünü duymuştuk. Sonra da olamamışlar nedense, ayrılmışlarmış. Doğrusu onun bu evlilik işini, kocasını, neden boşandıklarını merak da ederdik. Öğrenmeye çalıştık biraz. Kendisinden değil tabii. Böyle bir şeyi ona sormak bir yarayı insafsızca deşmek olacaktı. O kadar çok dert yanardı ki yalnızlıktan, akşam oldu mu evinde iki söz edecek bir insan bulamamaktan, şimdi durup dururken pek de bir bilgimiz olmayan eski günlerini açmak, hatırlatmak yerinde olmazdı. Kış günleri işinden evine dönünce sobasını nasıl yaktığını bir anlatması vardı ki ne vakit bu konuya dönse, sık sık anlatmak isteğini duyduğu, hiç sevmediği, kendisine pek zor gelen bu işten söz açsa ben yine de[19] asıl şikâyetin ne tutuşturamadığı odunlardan, ne bütün odayı kaplayan isten, dumandan, ne de öteye beriye dökülüp saçılan küllerden olmadığını anlardım. Bana göre onun asıl şikâyeti, dert yanması bütün bu kire, pasağa, zahmetlere uğrunda katlandığı bir insan olmamasındandı. Kış akşamları iş dönüşü bir pastahanede oturduğum, ya da bir tanıdık evine uğradığım olurdu. Hayriye Hanımın bu sobayı tutuşturma saatinde her gün, ama her gün onu hatırlamadan edemezdim. Dakikalarca onun öyle sobasının başında uğraştığı, çok kere işi başaramayarak vazgeçtiği gözümün önüne gelirdi de zaten kansız olan yüzünün o anda büsbütün sarardığını, damarlarının mavi mavi şiştiğini, kır saçlarının gözlerinin üstüne düştüğünü, bu haliyle olduğundan daha da çirkinleşti-

ğini düşünürdüm. Kendi kendime, "Hayriye Hanım, gününün en trajik saatini yaşıyor" derdim. Ona aslında çok ağır gelen bu hizmetleri uğrunda yapabileceği bir insanın, o karanlık, sevimsiz odada bulunmaması, doğrusu dayanılır şey değildi.

İkinci gazozu bitirip şişeyi şöyle yere kumların üzerine tam bıraktığım sırada kahvenin bahçesinin kapısından, kim baksa hiç olmazsa bir an için gözünün üzerinde kalacağı bir adam girdi. İyice kısa boylu, esmer, zayıf, küçücük bir bıyığı olan, gözleri pırıl pırıl yanan cin gibi bir adam. Üzerinde lacivert, temizce bir elbise, beyaz bir gömlek, yine lacivert bir boyunbağı, başında gri bir şapka vardı. Yalnızdı. Bahçenin bir köşesine giderek iskemlenin birine oturdu. İnsanların dikkatini üzerinde toplayacak ne bir çekici edası, ne de bir acaipliği vardı. Böyle olduğu halde kalabalığın içinde tek başına kalabilen, istese de arada kaybolmayan, her haliyle, buradayım ben diye bağıran insanlardandı şüphesiz. Şöyle göz ucuyla geriye doğru baktım. Gözlüğünü çıkarmış küçük burnunun üstüne takmış, bir gazeteye dalmıştı bile.

Herkesi olduğu gibi yanımdaki arkadaşımı da bir merak almıştı herhalde. Yavaşça kulağına eğilerek, "Tanıyor musun?" diye sordum. "Yo" dedi. "Bilmiyorum. Kim?" Acele etmeden cebimden sigara paketimi çıkararak bir sigara yaktım. Sonra yine yavaşça, "Talihin garip cilvesi" dedim. "Bazen de hayatın ayırdıklarını ölüm birleştiriyor. Geleceğini ummazdım doğrusu. Rahmetlinin eski kocası." Arkadaşım adamakıllı heyecanlanmıştı. Hiç istemediği halde iki üç kere dönüp baktı. "Deme yahu" dedi. "Demek o. Ama ne efendi adam. Her halinden gün görmüş, ahlaklı bir insan olduğu belli oluyor. Ya bu hareketi? Aradan yıllar geçtiği halde merhumeye karşı bu sadakati? Ölüm karşısında bu saygısı?" Ağzımı açacak oldum, daha ne söyleyeceğimi bile beklemeden. "Yo, yo azizim" diye devam etti. "Ne desen boş. Ne sebeple ayrılmış olurlarsa olsunlar, hatta o işte kabahatli bile olsa bu hareketiyle her şeyi unutturdu. Çok, çok hoşuma gitti doğrusu." Döndü, yanındakine de aynı heyecanla, aynı şeyleri, sözüm ona yavaşça, ama neredeyse köşede oturan o sevimli adama duyururcasına söyledi. Zaten bahçede, söylediğim gibi üç beş kişiydik. Duydu hepsi. Beriki-

ne baktılar. Aralarında konuştular. Tekrar baktılar. Tekrar konuştular. Neyse. Hepsi artık arkadaki adama Hayriye Hanımın eski kocası gözüyle bakıyordu. Bir cenazede bulunmak için gelmiş insanların bir hayli acımaya benzeyen, biraz kendi sağlıkları üzerine kurulmuş vehimleri hatırlatan, çok karışık duyguları, Hayriye Hanımın evlilik hayatıyla ilgili bir sürü söylentiyle birleşti. Araya hayal kurmaya çok elverişli olan bu sıcak, rüzgârsız havanın yardımı da karıştı. Zaten o da, hayal kahramanlarından biri de oracıktaydı. Başladı herkesin kafası aşağı yukarı aynı konuda çalışmaya.

Tabii başkalarının aklından geçenleri değil, düşündüklerimi anlatacağım. Hayriye Hanımı hiç değilse bir yirmi yıl gençleştirdim düşüncemde. Sonra biraz da güzelleştirmeye gayret ettim. Olmadı. Olmayınca sesini güzelleştirdim. Yirmi yıla bir on yıl daha ekledim. Oldu otuz yıl. Arkadaki de tabii onunla beraber otuz yıl gençleşti. Hayriye Hanım Muallim Mektebi mezunuydu. Öğretmenlik yapmamıştı nedense. Ama dilerse müzik öğretmenliği alabileceğini her fırsatta söylerdi. Eh böyle olunca akşamları yemekten önce iki kadeh atan, bilmem hangi dairenin gözde memurlarından, geleceği parlak, genç kocasına o içli, olgun sesiyle, usullere alabildiğine dikkat ederek ne şarkılar söylemezdi.[20] Duvarda sırmalı seccadeler, işlemeler, hulyalı bakışlarla alınmış pozlar vardı. Ortadaki masanın üstü antika vazolar, tabaklar, buhurdanlıklarla doluydu. Loştu da oda. Hayriye Hanım udundan bir dımbırdatır, yeni bir makama geçerdi. Beriki içer içer neşelenir, içer içer içlenirdi. İkisi de belki ordalardı, o odada. Ama nerelerde, insanın zamanın geçmemesini ta içinden dileyeceği ne hayal ülkelerinde olurlardı, kimbilir? Sonra öbürü Hayriye Hanıma da bir yudum olsun alması için yalvarır, Hayriye Hanım nazlandıkça nazlanırdı. Bu naz faslından az sonra hatır için, bir yudum, ama sadece bir yudum alırdı. Alır almaz da makam değişir, yeni bir makama başlanırdı. Bu nice akşamlar böylece sürmüş gitmişti muhakkak.

Bu arada bahçede olsun, dışarda olsun bir kaynaşma oldu. Kalkıldı. Cenaze götürülecekti. Arkada oturan o küçücük, o sevimli adam da kalktı. Hatta herkesten biraz daha ilgili davranarak ilk olarak tabutu beş on adım taşıdı. Sonra arkada kaldı. Bi-

raz ileride tekrar taşıdı. Böylece mezarlığa kadar on on beş kere bu işi yaptı. Şapkasının altından, şakaklarından terler sızıyor, o aldırmıyor, silmiyordu bile. O kadar kendini bu havaya kaptırmış, candan davranıyordu. Herkes ona bakıyor, ilgileniyordu. En küçük bir hareketini bile kaçırmıyorlardı. Oysa etrafındaki insanların bu merakının farkında bile değildi. Farkında olsaydı da aldıracağını pek sanmıyorum. Mezarlıkta da, o yakıcı sıcağın altında çalışılabileceği kadar çalıştı. Gömülürken de uzakça bir köşeye çekildi. Gözlerini tabuttan ayırmıyordu. Yalnız bir ara, dikkat ettim, tabut tam toprağa bırakılacağı anda, başını hafifçe önüne eğdi. Yine bakmak istediği belliydi. Ama bakamadığı, adeta bir fenalık geçirdiği de belliydi.

Sonra herkes dağıldı. O da kimsenin farkına varmadığı bir anda kayboluverdi. Kimdi bu adam? Gerçekten Hayriye Hanımın kocası mıydı? Yoksa uzaktan hatıralara değer veren bir akraba mı? Ne olursa olsun. Doğrusu herkes, hepimiz onun eski kocası olduğuna inanmıştık. Öyle olmasını istiyorduk belki de. Kısacası, düşüncelerimize uygundu. Hayriye Hanımın da o gün, son yıllarında adamakıllı özlediği bir rahatlık içinde olduğunu sanıyordum. Yıllar yılı uğraşarak, didinerek sobasını kış akşamlarında uğrunda çalışacağı bir erkek olmadan yakmıştı ama, işte cenazesinde bir erkek, hem de ne sevimli bir adam, hem de ne efendiden bir adam nasıl üzülmüş, nasıl çalışmıştı. Bir acıma duygusuyla mı gelmişti? Kesinlikle hayır[21]. Yıllarca önce akşamüstleri, gençliklerinde yaptıkları o musiki âlemlerinin, o mutlulukla[22] geçmiş saatlerin büyüsüne dayanamayarak gelmişti.

Yo, hayır, belki de o değildi demeyin. İyice biliyorum ben bunun böyle olduğunu.

Vatan, 26 Temmuz 1953, s. 4

Geceye Doğru

Refik Bey yokuşun yarısına gelince şöyle bir durdu, etrafına bakındı. Camları tozlu, küçücük mahalle bakkalının karşısındaki yangın yerinin arkasından deniz görünüyordu. Mendiliyle terini kuruladı. Yıllardan beri her akşam işinden dönerken burda bir iki dakika kadar mola verir, uzaktan görünen denize, gemilere gözü takılır, yorgunluğunu biraz olsun giderdiğini anlayınca yokuşun ikinci yarısını çıkmaya hazırlanırdı. Tepedeki evi, bakkal dükkânını geçer geçmez, dönemeci döndü mü görünmeye başlayınca yokuş daha tatlılaşır, yolun gerisini yürümek kolaylaşırdı.

Yolun iki kenarına serpiştirilmiş küçük dükkânların sahipleriyle, açık penceresinin önündeki köşe minderine oturmuş, sokağı seyreden hayli yaşlı bir iki komşusuyla[23] merhabalaştıktan sonra kendini evinin önünde buluverdi. Tahta, boyasız bahçe kapısını iterek açtı. Küçük bir avluyu geçti. Ayak sesini duyan karısı kapıya çıkmıştı bile. Her akşam olduğu gibi elinden çantasını, başından şapkasını alarak, "Hoş geldin bey" dedi, "Ne var ne yok bakalım" Refik Bey karısının bu sorusuna yıllardan beri, aşağı yukarı aynı karşılığı vermişti. Bu akşam da öyle yaptı. "İyilik Nazime" dedi. "Sıcak. Çok sıcak."

Yıllar yılı sanki[24] kendisinden günün hava raporunu öğrenmek için akşamı sabırsızlıkla bekliyormuş gibi kocasından her akşam kapıda, gününe göre, mevsimine göre değişik olmakla beraber, bir bakıma aynı anlama[25] gelen, biraz da sadece bir şey söylenmiş olmak için söylenen bu karşılığı almıştı. So-

ğuk ya da sıcak. Sonbaharın çok tatlı, ılık günlerinde de Refik Bey bu alışkanlığını bırakmaz, hiç olmazsa günün rüzgârına göre bir şey söyler, Nazime Hanımın bütün merakı havanın nasıl olduğunu öğrenmekmiş, bütün gün evden çıkmayınca da bu bilinemezmiş gibi soğuk ya da sıcak[26] derdi.

Birlikte[27] yukarıya çıktılar. Bu akşam Refik Bey her zamankinden daha sessizdi. Zaten sevmezdi konuşmayı, karısının, çocuklarının birbirleriyle tartışmalarını, sırasına göre şakalaşmalarını dinlemekle yetinirdi. Ama her zaman bu kadar sessiz, durgun muydu? "Hiç de değildi" diye düşündü karısı. Sonra "Nedir bu halin? Hasta mısın?" diye sordu. "Yok. Yok bir şeyim" dedi, Refik Bey. "Yalnız bana bir kahve yapsan." Nazime Hanım aşağıya inince odada yalnız kalır kalmaz içinde bir rahatlık duydu. Yalnız kalmak, odanın kapısını kilitlemek, sonra kilitlenip kilitlenmediğini yeni baştan gözden geçirmek, kapının kilitli, kendisinin de odada tek başına olduğuna inanınca pencerenin önüne oturmak, saatlerce düşünmek, ta evlendiği, ilk memuriyete girdiği günlerden bugüne kadar geçen yıllarını düşüncesinde sırasıyla yeniden[28] yaşamak istiyordu. Dilediği gibi de yaptı. Kilitledi kapıyı. Kilitleyip kilitlenmediğini anlamak için de ayrıca yokladı. Ceketini çıkarıp kravatını gevşetti. Pencerenin yanındaki koltuğa oturdu. Pencere, yokuşun ortasındaki yangın yerinin arkasından görünen aynı manzaraya bakıyordu. Deniz uzakta suluboya resimlerdeki denizler gibi durgun, gemiler yine o resimlerdeki gemiler gibi hareketsizdi. Ama o denize bakmıyordu. Kulaklarının uğuldadığını duyuyor, gözünün önüne otuz dört yıl önce gelinliğiyle Nazime Hanım geliyordu. Ne ince, ne narin yapılıydı otuz dört yıl önce Nazime Hanım. Saçları şimdi olduğu gibi kirli yün renginde değildi. Ya elleri? Refik Bey güvey girdiği gece Nazime Hanımı odanın bir köşesinde önüne bakarak otururken bulmuştu. Ağlamaktan şişmişti gözleri. Zamanının geleneklerine uyarak daha bir gün öncesinden ağlamaya başlamasaydı elâlem neler demezdi? Refik Bey karısının gözyaşlarını durdurmak için ne diller dökmemişti? Sonra bu dillerin bir işe yaramadığını, bu küçücük kızın ağladıkça açıldığını görünce elini tutmuştu. İşte gözlerinin önünde beliren eller bunlardı. Beyaz, yumuşak, çiz-

gisiz eller. Ya şimdiki çatlak, bir hayli şekilsiz, kocaman eller bunlar mıydı? Çizgili siyah pantolonu, kolalı dik yakasıyla eski görünümü[29]! İlk kâtiplik yılları! İşinden evine, evinden işine sabırsızlıkla, heyecanla, aşkla koştuğu yıllar! Bir gün de yüreğini allak bullak eden, elini ayağını boşandıran bir haber. Nazime Hanım utana sıkıla bir yolcularının geleceğini söylemişti. Gerçekten de yolcuları, ilk kızı Mukaddes, günü gelince çıkagelmişti. Ne şenlik günleriydi onlar, ne sevinçli zamanlardı. Dünyaya geldiğinin haftasında gülümseyen, gülümser gibi olan bu kızın iki yılı doldurmadan aralarından ayrılacağını nereden bilebilirlerdi? Ne tuhaftı bu dünya. Yoksa tuhaf değildi de ona mı öyle geliyordu? İlk kızının ölümünden sonra üç yıl çocukları olmamış, ikinci kızı Nurten neden sonra dünyaya gelmişti. Aradan beş yıl geçmiş, Yılmaz doğmuştu. Başkaydı Yılmaz. Doğuşu aileye uğur getirmiş. Refik Bey memurluk hayatının ilk terfiini almıştı. O akşam, Yılmaz bir haftalık, Refik Bey aylığı yeni artmış[30], o salkımların, leylakların kokularını bütün mahalleye, bütün semte, bütün şehre yaydıkları, ağaçların hazlarından çıldıracak gibi oldukları, beyaz bulutların gökyüzünde yuvarlana yuvarlana uçtukları bir ilkyaz akşamı[31], şeytan yürü demişti[32] Balıkpazarına. Kalkanlar Beykoz'dan yeni gelmişti. Bugün gibi aklında, üç kadeh, sadece üç kadeh içmişti. Çakırkeyif, her akşam geçtiği sokaklardan uçar gibi bir dönüşü vardı eve, içinden neler geçmiyordu. Sokakların bütün gürültüsünü, bulutların bütün nemini[33], çiçeklerin kokusu, ağaçların yemişi ne demek, bütün çiçekleri, bütün ağaçları köklerinden sökerek evine götürmek istemişti. Ya bahçe kapısını ayağıyla nasıl itivermişti? Kapı hızla duvara çarpıvermiş, o merdivenleri ikişer üçer atlayarak çıkmıştı. Nazime Hanım biraz surat etmişti ama ne çıkar, dünya onundu.

Yıllar geçmiş, Nurten okula başlamış, Yılmaz yürümüştü. Sonra yine[34] yıllar geçmiş, Yılmaz da okula başlamıştı. İlk yılda, birinci sınıftayken, sekiz ayda ne kadar kalem tükettiğini şimdi kime sorsaydı bilemezdi. Tam elli beş tane.

Refik Bey birden kapının vuruluşuyla kendine geldi. Kapı yıkılırcasına vuruluyordu. Yerinden fırladı. Öyle çarpıyordu ki yüreği[35]. Gitti, açtı kapıyı. Nazime Hanım yüzü kireç gibi bem-

beyaz, elinde bir fincan kahve, ne söyleyeceğini şaşırmış duruyordu. "Ne yapıyorsun Allahaşkına" dedi. "Beni deli edecektin. Beş dakikadır vuruyorum kapıyı. Neden açmadın?" Refik Bey kulaklarında uğultular, çok yakınında bir kahve değirmeni çalışıyormuş gibi bir gürültü, susuyordu. Nazime Hanımın şaşkın hali biraz geçince, yüreğinin çarpıntısı biraz durulunca hatırlayarak sordu. "Neden kapıyı kilitledin?" Cevap alamayınca sorusunu tekrarladı. "Söylesene canım. Kapıyı neden kilitledin, diyorum. Beni büsbütün meraklandırıyorsun." Refik Bey kapıyı neden kilitlediğini söyleyemedi. Nasıl söyleyebilirdi? Ne diyebilirdi? Geçmiş zamanlarımı yaşamak istedim şöyle bir, hani biliyorsun ya, eve çakırkeyif döndüğüm bir bahar akşamı... Yok, yok, bunları söylese hiçbir şeyi anlatmış olmayacaktı. Karısı yüzüne daha çok şaşkın şaşkın bakacak, bir şey anlamayacak, belki de artık bunamaya başladığını sanacaktı. Belki de daha kötü şeyler gelecekti aklına. Aklına bir fenalık geldiğini düşünecekti. Ah dedi Refik Bey içinden, biz kendimizi bile doğru dürüst anlayamıyoruz. Kaldı ki başkalarına, o başkaları isterse en yakınlarımız olsun, anlatalım. Olur mu böyle şey? Görülmüş müdür bir insanın bir başka insanın içinden geçenleri tıpatıp anladığı?[36] Nazime Hanımın elinden kahveyi alarak koltuğuna döndü. Nazime Hanım da geldi, karşısına oturdu. Artık sormuyordu odanın kapısını neden kapadın diye. Bir şey söylemeden yüzüne bakıyor, kocasının bu acaip halinin nedenini[37] böylece anlamak istiyordu. Ama ne gezer, kocası söyleseydi yine de[38] anlamayacaktı. Yüzünden ne anlayabilir, ne öğrenebilirdi? Refik Bey bir yudum alınca kahveden, kafası biraz yerine gelir gibi oldu. Şimdi belki de karısını gelinliğinin içinde görmüyor, burnuna yıllarca önce yaşanılmış bir ilkyazın[39] salkım kokuları gelmiyor, bu mevsimde ağaçların[40] geçirdiği çılgınlık halini yaşamıyordu. Bir iki yudum daha alınca yüreğinin vuruşu da iyice hafifledi. Hele bir de sigara yakıp bol bir dumanı içine çekince "Nazime" dedi. "Nurten geldi mi?"

"Yo, gelmedi daha. Bugün terziye uğrayacaktı. Oradan arkadaşına. Sonra da, vakit kalırsa dişçiye."

"Evet. Ama çok geziyor. Yalnız bu akşam değil ki. Her akşam bu. Her akşam terzi. Her akşam dişçi. Arkadaşlarıysa ayrı."

"Öyle deme bey. Ne yapsın zavallı kız. Sabahtan beri makine başında. Yazı yazmaktan sinir basacak neredeyse."

"Kim dedi ona daktilo olsun diye. Pekiy, Yılmaz nerede?"

"Yarın maçları varmış. Kulüpten çağırmışlar."

Nazime Hanım kocasının halinden bir şeyler çıkaramadı. Çıkaramayınca da vazgeçti bu işten. Bir şey söylemeden kalktı, mutfağa gitti. Günün yemeklerini hazırlamaya koyuldu. İyice ihtiyarlamıştı artık kocası. Yaptığı ettiği birbirini tutmuyorsa eğer yaşına yormalıydı. Sıcak bir yandan, yorgunluk bir yandan zihnine bir bulanıklık gelmişti işte. Odaya giriyor, kapıları kilitliyor, sonra kendisi kapıyı indirircesine vurduğu halde dakikalarca açmıyor, açınca da bir şey söylemiyor, aradan iki dakika geçince bir şey olmamış gibi, bu acaip hareketleri yapan o değilmiş gibi, Nurten'i, Yılmaz'ı soruyordu.

Refik Bey karısı gidince yavaştan kendini yine[41] hulyalara kaptırdı. Geçmiş zamanlar med halindeki denizin bütün baskısıyla karaya yüklenişi gibi yükleniyordu. Bir doğa[42] gücüne benziyordu adeta. O kadar güçlü[43], insafsızdı. Med halindeki deniz de böyle yüklenirdi karaya. Tarlaları, sokakları, evleri, dükkânları, kasabaları, şehirleri böyle harab eder, alır götürürdü. Geçmiş zamanların, hulyaların bu yaşlı adamın şu sakin olması gereken akşam saatlerini altüst edişi gibi.

Aşağıdan, mutfağın bahçeye bakan penceresinden bir yanık yağ kokusu geliyor, tavada patlıcan kızartıldığı duyuluyordu. Denizin üstündeki gök, maviliğini kaybetmişti iyice, esmerleşmeye yüz tutmuştu. Daha çok tahta evlerin bulunduğu, dar, biçimsiz sokakları kıvrılarak geçtiği mahalleye akşam karanlığı çöküyordu. Uzaklarda tek tük ışıklar görülüyordu. Aradan beş dakika geçince karanlık birdenbire belirli olarak artıyor, bir beş dakika daha geçince alabildiğine koyulaşıyordu. Böylece ötede beride artakalan günün son aydınlıkları tutunamaz oluyor, gece şehre yerleşiyordu. Evlerin, kadınlı erkekli çalışanları terli, yorgun, mahalleye dönüyorlar, tanıdık yüzler Refik Beyin penceresinin önünden geçip duruyorlardı. Onun pencerelerine oturmuş yaşlı komşularına[44] merhaba dediği gibi, bunlar da şöyle bir selamlamak, hiç olmazsa sadece gülümsemek için pencereye bakıyorlardı. Refik Bey onların baktıklarını değil,

geçtiklerini bile görmüyordu. Değişik yüzler, amirlerinin, memur arkadaşlarının, kahve ahbaplarının, akrabalarının, hiç görmediği halde gazetelerde boyuna resimlerine rastladığı için artık insana iyice tanıyormuş sanısını veren tanınmış adamların, hatta çok rastladığı tramvay otobüs biletçilerinin yüzleri sırasına göre hep birlikte, karmakarışık, sırasına göre ayrı ayrı gözünün önünden geçip duruyordu. Sonra birdenbire bu yüzler silinip kayboluyor, yerlerini bilmem kaç yıl önce, Temmuz ayında bir pazar günü çoluk çocuk birlikte gidilmiş bir Küçüksu gezisine bırakıyordu. Tıklım tıklım dolu bir Boğaz vapuruna Köprüden binmişler, ellerinde paketleri, paketlerin içinde kuru köfteler, zeytinyağlı dolmalar, börekler, oturacak yer olmadığından, vapurun kenarında ayakta durmuşlardı. Vapur Küçüksu'ya yanaşınca yolcuların yarısından çoğu, bir insan seli halinde oraya inmişti. Ağır ağır, konuşa görüşe, çocuklar önlerinden koşa oynaya, Göksu deresine doğru seğirtmişler, daha dereye varmadan, çayırın bir köşesine, evlerinden getirdikleri seccadelerini açmışlar, sepetlerinden gazocaklarını çıkararak kahvelerini pişirmişler, sigaralarını içmişler, sefalarını sürmüşlerdi. Nurten on dördündeydi o zaman. Yılmaz da dokuz yaşında. Onlar civarda dolaşmışlar, dereden renkli taşlar toplamışlardı. On bir buçuğa doğru acıkmışlar, paketler açılmış, köfteler, dolmalar, börekler ortaya çıkmıştı. Yemekten sonra yine bir kahve. Sonra da çayırda, seccadenin üstünde başının altına ceketini koyarak bir öğle uykusu. Ah bu öğle uykusu. Ömrünce unutamayacağı rüyalarından birini, o gün Küçüksu'da, kırda, başını ceketinin üstüne koyarak uyuduğu, o bir hayli rahatsız uykuda görmüştü. Ama ne biçimsiz, ne uygunsuz rüyaydı o öyle. Yanında karısı Nazime Hanım, az ötede Nurten'le Yılmaz, otursunlar, gezsinler oynasınlar da, o, çoluk çocuğuyla geldiği, her zamankinden çok kendini aile babası duyduğu şu kır köşesinde, dairede tam karşısındaki masada oturan Handan'ı görsün rüyasında!. Hem de nasıl? Ah şu anda bile hatırladıkça üzülüyordu. Sanki yanında karısı yokmuş, çocukları da yokmuş da buraya onunla gelmişler, beraber Göksu'da kayığa binmişler gibi bir şeyler işte. Ne köfteler, ne börekler vardı ortada. Kumral saçları, eşsiz endamıyla Handan yanında, ona nasıl da sokulmuştu. Neler

söylüyordu! Doğrusu güzel kızdı, çok güzel kızdı. Arkadaşlarının endamlı Handan dedikleri kadar vardı. Uyandığı zaman bu rüya bütün keyfini kaçırmıştı. Ne ikindiye doğru Nazime Hanımın uzattığı kahve, ne Nurten'in okulda öğrenip mırıldandığı şarkılar, ne Yılmaz'ın sarılıp sarılıp öpmeleri, hiçbir şey içindeki huzursuzluğu yatıştırmamıştı. Çocuklarına, karısına kötülük etmiş sayıyordu kendisini. Onlar kocalarını, babalarını rahat ettirmek, hoşnut etmek için o kadar çalışsınlar çabalasınlar da o yine de böyle uygunsuz rüyalar görsün, sadece bir merhabası olan, belki bazen haftalarca konuşmadığı, zaten aralarında konuşacak şeyleri de pek bulunmayan bir kadın Küçüksu'ya kadar gelsin de, karısı yanıbaşında otururken rüyasına girsin, aklını başından alsın, Göksu deresinde kayıkla gezmelere çıksınlar, doğrusu olur şey değildi. Sonra şeytan, hani bir ilkyaz[45] akşamı onu kolundan tutup Balıkpazarına sürükleyiveren şeytan araya girmiş bambaşka şeyler düşündürmüştü. Günlerce, o Küçüksu gezintisinden sonra günlerce, acaba o rüyadan sonra duyduğum huzursuzluk karıma çocuklarıma kendimi kötülük etmiş durumda görmemden değildi de Handan'la birlikte olduğum rüyadan vakitsiz uyanışımdan mıydı diye kurmuştu. Yoksa canını sıkan şey Göksu deresinde Handan'la kayıkta bulundukları anların gerçek değil de rüya olması mıydı?

Nazime Hanım yanıbaşına gelmiş, Refik Beyi aşağıya yemeğe çağırıyordu. Refik Bey bir uykudan uyanır gibi oldu. Pencereden dışarıya baktı. Uzakta pırıl pırıl ışıklar vardı. Oda da gözgözü görmeyecek kadar kararmıştı. Halbuki o, akşam saatlerinde olduklarını sanıyordu. Gecenin bastırıverdiğini anlamamıştı. Karısına "Çocuklar geldi mi?" diye sordu. "Çoktan geldiler. Sofraya oturdular bile. Seni bekliyorlar" dedi Nazime Hanım.

"Saat kaç Allahaşkına?"

"Dokuza geliyor. Geç bile kaldık."

"Canım hiç de yemek istemiyor Nazime."

"Meraklandırıyorsun beni. Neyin var? Bir türlü söylemiyorsun."

"Yok, yok bir şeyim" dedi Refik Bey. Kalktı. Nazime Hanımla birlikte aşağıya indiler. Nurten de, Yılmaz da sofraya

oturmuşlardı. Hatta yemeye başlamışlardı bile. Refik Bey birinden birine bir şey sormak gerektiğini düşündü. Nurten'e nerede olduğunu sormaktansa Yılmaz'a sormanın daha uygun olduğuna karar verdi. "Ee, nerelerdesin bakalım, Yılmaz" dedi.

Yılmaz güneşten yanmış simsiyah yüzünü tabağından kaldırarak babasına baktı. "Kulüpten çağırmışlar yine[46]" dedi. "Yarın maça gidiyoruz."

"Ya. Nereye?"

"Bursa'ya, baba."

Acaba diye düşündü Refik Bey. "Bursa'ya maça mı? Yoksa Nazime Hanımın gece yatakta üzülerek sözünü ettiği o kötü kadının evinde günlerce kalmaya mı?" Nazime Hanım da zaten bu Bursa'ya gitme lâfından hoşlanmamıştı. "Oğlum" dedi. "Sen gitmesen olmaz mı?" Yılmaz konunun[47] sürüp gitmesini önlemek için biraz sertleşmek gerektiğini anladı. Yüksek sesle: "Neden anne" dedi. "Neden bütün arkadaşlarım gitsin de ben gitmeyeyim? Nurten de lafa karışmayı uygun buldu. "Anne" dedi. "Çocuğun bütün işlerine engel olursun. Gitmesin de sonra takımdan atsınlar mı?"

"Öyle ya[48]" dedi Yılmaz. "Zaten benden başka iki santrafor daha var. Ben gitmeyeyim de oynasınlar diye gözümün içine bakıyorlar. Ama yağma mı var?"

Yemek böylece geçti. Refik Bey kalktı. Yine[49] yukarıya çıktı. Penceresinin önündeki koltuğa oturdu. Bir iki dakika sonra Nurten kahvesini getirdi. Kahvesini alırken şöyle bir kaçamak bakışla Nurten'i süzdü. Pekâlâ güzel sayılabilirdi. Uzunca boylu, sarışın, açık renk gözlüydü. Giydiği şu kocaman mor çiçekli emprime ne kadar da yakışıyordu. Ama yirmi sekiz yaşına geldiği halde evlenmemişti hâlâ. İsteyeni olmadığından değil, kimseyi beğenmediğinden, kimseleri kendine bir türlü uygun bulamadığından evlenememişti. Evlenememesinin Refik Bey için pek önemi yoktu ama geçenlerde aldığı imzasız mektup bayağı canını sıkmıştı. Nurten'in evli, hali vakti yerinde, yaşlı bir adamın Beyoğlu'ndaki garsoniyerine girip çıktığı, yine aynı adamla, otomobille Büyükdere'ye, Yeşilköy'e, şuraya buraya gittiği bildiriliyordu. Mektubu alır almaz çok üzülmüş, önce karısına açmak istememiş, sonra bu sıkıntıyı tek başına çekme-

ye katlanamayarak, gecenin bir vaktinde, belki de sabaha karşı dörde beşe doğru yüreğinde bir ağırlıkla uyanınca, Nazime Hanımı da uyandırarak derdini açmıştı[50]. Nazime Hanım umduğu telaşı, şaşkınlığı göstermemiş, "Aman Bey" demişti. "Biliyorsun, kızın bir sürü düşmanı, çekemeyeni olduğunu. Düpedüz uyduruyorlar işte. Bunu anlamayacak ne var?" Böyle söylemiş, sonra da hemen uyumuştu Nazime Hanım. Refik Bey de bu karşılığı alınca ne de olsa biraz hafiflemişti.

Nurten kahveyi getirdiği zaman Refik Beyi yarı dalgın buldu. Fincanı eline vermek istediyse de babası oralı olmayınca "Babacığım" dedi. "Buraya bırakıyorum kahvenizi." Bir sigara sehpasını çekerek fincanı koydu. Refik Bey, "Peki kızım, bırak sen" dedi. Sonra Nurten çıktı. İçerdeki odadan hafif bir caz sesi duyulmaya başlamıştı. Refik Bey "Nurten radyoyu açtı" diye söylendi kendi kendine. Sonra böyle söylenmesini, tuhaf, anlamsız buldu. Gülümsedi.

Nurten içerde radyoyu açmış caz şarkıları dinliyordu. Yılmaz yatağına uzanmış, spor dergilerinin kolleksiyonlarını karıştırıyor, kendini resimlerdeki gollerin atanı yerine koyuyor, yüreği bir hoş oluyordu. Nazime Hanım bulaşıkları yıkıyor, Refik Beyin bir türlü anlam[51] veremediği acaip dalgınlığını düşünüyordu.

Refik Bey uzağa, ışıklı denize baktı. İçinde bir eziklik duyuyordu. Bugün olanları karısına nasıl söyleyecekti? Hemen çağırmalı söylemeli, kurtulmalı mıydı? Yoksa yatma zamanının gelmesini beklemeli, ondan sonra mı açmalıydı. Söze başlamak, konuya girmek bir hayli güç olacaktı. Nasıl? Nasıl? Bir türlü bir çözüm bulamıyordu[52]. Belki de yine[53] en iyisi, işin başından başlamak, sözüne başlangıç olarak bu sabah evden çıkışını almaktı. Öyle ya, kendisi nasıl öğrenmişse karısına da aynı şekilde anlatmalıydı. Hiçbir şeyin sırasını bozmadan. Her günkü gibi işine gittiğini, çalışma odasına girince, arkadaşlarının anlam[54] veremediği üzüntülü, durgun halleriyle karşılaştığını, bu durumun öğleye kadar sürdüğünü, bir şeyler geçtiğini sezinlediğini, ama anlayamadığını, sonra müdürün çağırdığını, kendisine oturmak için yer gösterdiğini, oturmak istemediğini, müdürün yerinden kalkarak adeta zorla oturttuğunu, bir zaman,

çok kısa bir zaman için, bir şey konuşmadan bakıştıklarını, sonunda müdürün, çalışmalarla, dürüstlükle geçen bir memurluk süresinin bir insan için unutulmayacak tatlı hatıralar sakladığı, artık dinlenmeye hak kazanmış olduğu, gerek kendisinin, gerek arkadaşlarının onu hiçbir zaman hatırdan çıkarmayacakları konusunda biraz titrek bir sesle bir şeyler söylediğini anlatmalı mıydı? Karısı da kendisi gibi, belki de bir an için bu durumun, bu sözlerin artık emekliye ayrıldığı anlamına[55] geldiğini anlamayacaktı. Böyle olması da daha iyiydi. Birdenbire değil de yavaş yavaş, alışa alışa öğrenmesi fena mıydı? Bir de bir zaman için söylememeyi düşündü. Sabahları yine[56] işine gidiyormuş gibi çıkar, bir iki saat dolaşır, esnaftan dostlarına uğrar, yarenlik eder, çok sevdiği, büyük ağaçların altındaki kahvelerde oturur, akşama doğru aynı yorgunluklarla evine dönerdi. Ama beğenmedi bu düşüncesini. Bunca yıllık karısına yalan söylemenin ne anlamı[57] vardı. Sonra saklanacak şey miydi bu? Saklamayı düşünmek bile gereksizdi[58]. En iyisi bu gecenin geçmesini bekler, yarın sabah anlatırdı. Gece de ne olsa hüzün vericiydi. Aydınlıkta, pırıl pırıl bir güneş altında daha rahat konuşabilir, her şey daha cesaretle karşılanabilirdi. Kararını verince rahatladı. Yine kulaklarında uğultular gözünün önünde sayısız insan yüzleri, geçmişe doğru kaydı gitti. Olayların birbirini kovaladığı, bol renkli, heyecanlı, sevinçli, hüzünlü, ama çok tatlı, seyri insanı hazdan sarhoş eden bir film görüyor gibiydi.

Yerinden doğrulup ayağa kalktığı zaman evin içi, kimse yokmuş gibi sessizdi. Karanlıktı. Dışarıya baktı. Başka evlerin ışıkları da sönmüştü. Sadece denizin üstünde biraz aydınlık vardı. Gözü duvardaki saate ilişince ikiyi geçtiğini gördü. Dışarıya çıktı. Aralık kapıdan oğlunun horultuları geliyordu. Oğlunun hiçbir kadınla ilgisi yoktu. Nazime'ninki düpedüz kuruntuydu. Başka bir şey değil. Yarınki maçta kimbilir ne güzel oynayacak, ne eşsiz goller atacaktı. Sofanın yanındaki küçük bölmede Nurten uyuyordu. Baktı. Rüyasında muhakkak elbiseler, ayakkabılar, esanslar görüyordu. Onun için de söylenen her şey yalandı. Yazılan mektup alçakça bir düzendi. Böyle olduğunu şimdi ta[59] içinden duyuyordu. Yatak odalarına doğru seğirtti. Nazime Hanım da yatağın bir köşesinde uyuyakalmıştı.

Tekrar odadan çıktı. Bütün evi gezdi. Pencereleri kapadı. Havagazı musluklarını yokladı. Sigara tablalarını döktü. Pencereden uzun uzun karanlığa, geceye baktı. "Yarın. Yarın söylerim!" diye mırıldandı. Karısı, çocukları rüyalarından hoşnuttular. Yüzlerinden okunuyordu bu. En küçük bir ses çıkarmadan, bir tek ışık yakmadan evin içinde dolaştı durdu. Ayrı ayrı hepsinin uykudaki yüzlerine baktı. Yatak odasına döndü. Ceketini çıkardı. Bir iskemleye oturdu.

İçinden, ta içinden bir şeylerin akıp gittiğini duyuyor, mutluluk bu da değilse[60], başka ne olabilir sanki diye düşünüyordu. Karısının, kızının, oğlunun şimdi içinde uyudukları şu evi bir gemiye benzetiyordu. Limandan halatlarını çözmüş, geceye, tıpkı ucu bucağı bilinmeyen bir deniz gibi geceye açılan bir gemiye. Yarın sabah, günün ilk aydınlıkları içinde uyanınca kendilerini yeni bir limanda bulacaklardı.

Varlık, S. 399, Ekim 1953, s. 11-12

Büyükannemin Ölümü

Büyükannem hastahaneye yatalı üç gün olmuştu. Henüz bir vakit bulup gidememiştim. Bir işim vardı, bir yerde bulunmam gerekiyordu zannetmeyin. Hiçbir işim yok. Böyle olduğu için de bir yere gitmeye vaktim yok, desem yeri. Belli bir işte olanlar iş saatlerinin dışında ne kadar özgür[61] oluyorlar. İstediklerini başıboş gezenlerden daha büyük rahatlıkla yaparlar. İstedikleri yere giderler. Belli bir işi olmayanlar için olay hiç de böyle değil. Her an bir iş çıkabilir, bir avare için. Her an görülmeye değer bir şey olabilir. Öyle bir iş, öyle bir şey ki, fırsat kaçırılınca yaşamanın, dünyada olmanın bile anlamı uçup gider. Bir kadın. Bir vapur. Bir ağaç. Söz arasında geçen bir nükte. Yalnız o an için görülmeye değer bir ışık. Bir gölge. İki sokak çocuğunun kavga etmesi. Ada, Boğaz iskelesinde yaz günü insana birçok şeyleri unutturabilen bir serinlik. Belki de akla ne gelirse hepsi. Başıboş dolaştığım bir günde ne varsa her şey aralamıştı bana mutluluğun kapısını[62]. Bütün gün, bir öğleden sonrasına kadar evde sigarasızlıktan bunaldığım bir yaz günü, önüme çıkan ilk tütüncüden bir sigara almış, çektiğim ilk nefeste dünyanın dünya olduğunu anlamıştım. Şimdi, her gün biraz daha ustalaşarak, o yaz günü sigaradan çektiğim ilk nefesin tadını her yerde, sokakta, sinemada, insanlarda, mahzun dururken, gülerken, denize bakarken, sabah uyandığım zaman, her yerde arıyorum.

Hastahaneye bir sabah on bir sularında Yüksekkaldırım'dan çıkarak gittim. Yahudi, Rum evleriyle dolu yoksul[63]

sokaklardan geçtim. Pencerelere, balkonlara renkli çamaşırlar asılmıştı. Açık balkon kapılarından, pencerelerden evlerin içini seyrederek yürüdüm. Odalar ne kadar karanlık, rutubetliydi. Hemen her odada portatif bir karyola, koyu renkte bir konsol, rengi atmış tahtakurulu kanepeler vardı. Evin genç kızı saat yedi buçukta, sekizde bütün gece ısıttığı yatağından kalkıyor, geceden ne kalmışsa hafif bir kahvaltı ediyor, bir şarkı mırıldanarak, rengi oksijenle açılmış kıvırcık saçlarını örümcek tutmuş aynada düzeltiyordu. Yüzünde tek çizgi kalmayana kadar pudralanıyor, sonra konsolundan küçük para çantasını alarak bir çorapçı dükkânında tezgâhtarlık etmeye gidiyordu. Her odanın penceresinden başını tülbentle sıkmış, toz alan, camları silen, süpüren kadınlar görünüyordu. Beş dakika toz alan, cam silen, süpüren bu kadınlar, yirmi dakika karşı pencerede aynı işi gören hemcinsleriyle gülüşüyor, şakalaşıyorlardı. Vücutları bir hayli kalın, yüzleri sertti bu kadınların. Ama, zamanında aşk çekmediklerini söyleyemem[64]. Aksine hareketlerinin, gülüşlerinin öyle bir havası vardı ki, onların da zamanında birçok olmayacak işler kurduklarını düşündüm. Pencereler, ağır kumaşlardan yapılmış tozlu perdelerle süslenmişti. Bazı evlerin kapılarında gezici satıcılarla; kabak, ayşekadın fasulyesi, semizotu, yoğurt satanlarla pazarlıklar oluyordu. Oturanları çorapçılar, makaracılar, gömlekçiler, manifatura eşyası satan dükkânların küçük tezgâhtarları, terziler, ayakkabı işçileri olan bu sokaklarda, evlerde bu saatte insan ne kadar azdı. Üç beş cam silen, alışveriş eden, belki de bir iki yatalak kadın. Sabahleyin mahalleyi bırakanlar, akşamüstünden az zaman sonra evlerine yiyecek, yorgunluk, mutluluk, daha buna benzer şeylerle döneceklerdi[65]. Ben kendimi mutsuz[66] duyuyordum. Neden olduğunu pek de bilmeden öyleydim belki de. Şimdi, şu anda yürürken evlerden birinden çıkıverecek bir kadın düşünüyordum. Nasılsa o gün evde kalmış bir kadın. Tanıdık çıkacaktık. Onu da alıp bir otobüse atlayacaktım. Şehrin bir başka yanına, uzak bir köşesine... Belki de hiç de öyle olmayacaktı. Beni evine kabul edecek, az sonra kendi eliyle hazırladığını söyleyerek, buna belki kendi de inanarak bir küçük şişe likörle girecekti odaya.

Bir bakıma böyle olmayacak şeyleri de neden düşünüyo-

rum. Olmayacak şeyler. Bir kere bu güneş almayan, loş, koyu renk eşyalı evleri sevmem. Bu mahalleler bana bir hayli yabancı gelir. Daha çok alıştığım yerleri severim ben. Belki de böyle düşünmedim. Rüya gördüm. Son günlerde hangi insana, hangi eşyaya baksam havasının peşinden, büyüsüne sürüklenir gibi oluyorum.

Hastahaneye girdim. Hastabakıcılar sıcaktan yakalarının düğmelerini çözmüşler, telaşla oradan oraya koşuşuyorlardı. Şimdiye kadar girmemiş olduğum halde bu hastahanede yolumu kolaylıkla buldum. Aradığım odaya çıktım. Büyükannem gözlerinden ameliyat olmuştu. Gözleri bağlı, dalgındı. Evden birkaç kişi de onunla beraberdi. Orada yatıyorlardı. Adeta o beyaz, aydınlık hastahane odası bir pansiyon odasıydı. Kendilerini yabancı, şimdiye kadar belki bir kere bile geçmedikleri bir semtte yabancı buluyorlar, başka bir şehirde, bir oteldeymişler gibi davranıyorlardı. Sabah saat onda, biri hastayla kalıyor, diğeri çıkıp öteberi, meyva, gazete gibi gerekli[67] bazı şeyleri alıyordu. Arada sırada bir dost, bir ahbap, bir saat kadar ziyarete geliyordu.

Büyükannem ameliyattan sonra, ihtiyarlıktan, aralıksız arkaüstü yatmaktan olacak, zatürreeye tutulmuştu. Hastalığın, her an biraz daha odayı saran ölüm havasının kimse pek o kadar farkında değildi. Ya da[68] yeni yeni anlıyorlardı. O kadar sakindiler, belki de öyle görünüyorlardı.

Pencerenin önünde hastahanenin damına doğru uzanan ağaca baktım. Bu ağaçtan havanın durgunluğu, şu anda büyük caddelerin tenhalığı, su satan dükkânların çıngıraklarının insanı deli eden tekdüzeliği[69] yayılıyor, sanki buram buram tütüyordu. Hastanın ateşi 39,1'e yükselmişti. Hem de ne kadar çabuk. Daha üç saat kadar bir zaman önce 38'den iki diziyem aşağı olduğunu söylüyorlardı. Solurken[70] hırıldıyordu. Her soluk[71] alışında ve verişinde yaşamdan[72] ölüme doğru giden bir şey vardı. Her an bir taraftan bir bağın koptuğunu duyar gibi oluyordum.

Hastahaneden çıktım. Şimdiye kadar, ölmekte olan bir insanı hiç görmemiştim. Her zaman bu görünüşten[73] kaçmıştım. Yüksekkaldırım'dan ağır ağır Beyoğlu'na çıktım. Hastahanede

oldukça uzun bir zaman kalmış olmalıyım. Saat altıyı bulmuştu. Yaz olmasına rağmen cadde kalabalıktı. Yaz akşamları Beyoğlu caddesini biraz olsun bilirsiniz. Yukarıda bahsettiğim evlerin insanlarının, küçük tezgâhtar kızların yazlığıymış[74] gibi bir hali vardır. Gündüzün çok sıcak geçtiği her şeyden belliydi. Sinema ilanlarının solukluğundan, tozundan, kahvelerdeki insanların isteksiz, yorgun hallerinden... Her şeyden. Fakat şimdi hafif esmeye başlamıştı.

Bütün caddeyi, kalabalığı uzaktan görebilecek bir yere oturdum. Bir kahve söyledim. Düşündüm: Büyükannem ömrünü[75] oldukça rahat geçirmişti. Birçok tadı, acısıyla, tatlısıyla, buruğuyla o da elde etmişti kuşkusuz.[76] Sonra da bir an, öyle bir an geliyor ki, bütün bunlar bir işe yaramıyor. Son yıllarında İstanbul'un ortalama bir semtinde ahşap bir evde yaşamıştı. Sonbahar yağmurlarıyla bütün yüzleri iyice ıslanan, hüzünlü bir hal alan ahşap evler en çok çocukluğumda, ne zaman düşündümse beni duygulandırmıştır. Benim için eşyada duygu aramak, önüne geçilmez bir alışkanlıktı bir zaman. Kullandığım zaman eşyanın duygularının farkında olmazdım. Pencereyi açtığım zaman pencerenin, gemiye bindiğim zaman geminin konuşan bir hali yoktur da asıl açmadığım pencere, binmediğim gemi dile gelir.

Oturduğum yerde, caddeden uzakta, kahvenin içerlek bir köşesindeki iskemlede caddeye baktığım zamanlar dünyayı daima güzel, insanları iyi gördüm. Bir ileriki masada oturan ne kadar insanın yaşantısını[77], işini merak ettim. Kendi kendime düşünceye vardım. Buldum, bulamadım, tasarladım[78], yanıldım. Bazen de aynı kahvede arkadaşlarım olurdu yanımda. O zaman tabii böyle şeyler düşünmezdim. Zamanın nasıl geçip gittiği belli olmazdı. Kendimi mutlu saydığım[79] zamanlar bile oldu bu kahvede. Ne kış geceleri, ne yaz günleri, neler. Bugün can sıkıntısından, yalnızlıktan deli olacağım. Aklımda bir hastahane odası. Kapısında telaşlı sesler. Süzülmüş gözleriyle ev halkını görüyorum.

Oturduğum yerden çıktım. Caddede yürümeye başladım. Siyah düz saçlı, alaca gözlü bir kızı seviyorum. İki gün sonra, 25 Haziran 1943'te sabahleyin, onu uzun zaman görmedikten

sonra yeniden[80] göreceğim. O gün belki öğleden sonra bir yere gideriz. Her zaman Adaya gitmemizi istemişti. Kuşkusuz[81] o gün sıcak, denizin de alabildiğine durgun olduğu bir gün olacak. Öyle olmasını çok istiyorum. Burgaz'ın yahut Heybeli'nin küçük kır kahvelerinden birinde karşılıklı oturacağız. Beyaz peynir, domates, hıyar, sigara, bira. Öğle sıcağı. Uzakta gürültüler. Burgaz'ın, Heybeli'nin, Büyükada'nın, Bostancı, Kadıköy, Üsküdar, nihayet İstanbul'un gürültüsü. Daha doğrusu uğultusu. O her zaman olduğu gibi, bir kere de Üsküdar Doğancılar parkında, bir kere de Mecidiyeköyü'ndeki kahvelerden birinde olduğu gibi yüzüme bakacak. "Konuşsana" diyeceğim. "Böyle daha iyi, sana niçin uydum" diye yanıtlayacak[82]. "Ben sana uydum" diyeceğim. "Yalan değil" diyecek. Elbette[83] yalan değil, bir gün onu tramvaya bir ileriki duraktan binmeye razı ettiğimden beri ben ona uydum. Bana o gün: "Siz iyi adam kandırıyorsunuz" demişti. Bu "Eh, uzun etmeyin. İstediğiniz oluyor, kanmaya başlıyorum" demekti. Kırmızı entarisi, lacivert pardesüsü, küçük dantel yakasıyla hâlâ gözümde tütüyor. Sonra bir de, bir başka gün...

Sokaklar iyice kararmıştı[84]. Kendimi evin önünde buldum. Sıkılıyordum. Korkuyla kapıyı çaldım. Yengem açtı. Kapı açılır açılmaz, sofanın ötesinde, ta dipteki odada, büyük, şimdiye kadar hiç görmediğim genişlikte bir yatağın açılmış olduğunu gördüm. Üstüne yine o büyüklükte bir yorgan örtülmüştü... O güne kadar evde hiç görmediğim bu korkunç yatağı nereden buldular, bilmiyorum. Vaziyeti anlamıştım. Yengem daha dolambaçlı, avutucu, daha değişik bir dille söyleyecek sandım.[85] Yüzüne baktım. O sadece: "Büyükannen öldü," dedi. Hastahaneden haber gelmişti. Büyükannemi bu gece otomobille getirecekler, evindeki yatağına yatıracaklardı.

Bizim Olan Sokaklar

Şimdi her akşam eve dönerken iki yandaki evlerin[86] badanalarının bana biraz soluk, dükkânların vitrinlerinin pek de bir şey söylemeyen halleriyle göründüğü bu tozlu sokaklar, bir zamanlar, çocukluğumdan sıyrılıp ilk gençlik çağına girdiğimi sandığım sıralarda, benimle aynı duyguları, aynı umutları[87] yaşayan bir arkadaşımla beraber, yaz gecelerinde dolaşmaya doyamadığımız, dolaştıkça tiryakisi kesildiğimiz sokaklar mıydı diye düşünüyorum da, bir bakıma, onları bu değişik yüzleriyle tanımakta güçlük çekiyorum. Lisenin son sınıfında bulunduğumuz, on altı on yedi yaşlarını yaşadığımız o sıralarda bu sokaklar bize ne kadar aydınlık, geniş, rahat görünmüştü. Kaç yaz gecesi el ayak çekildikten sonra bitmez tükenmez konuşmaların sonunu bir türlü getiremeyerek yürümüş, şimdi arada bir yolda gördükçe bulunduğu kasabanın ismini söyleyen, benim de unutarak her defasında, yeniden nerede olduğunu[88] sorduğum o arkadaşımla birbirimizi evlerimize kadar götürerek mekik dokumuştuk. Ne mi konuşurduk? Neler konuşmazdık ki! Sırasına göre elimize geçen bir dergiden, o dergideki bilmem hangi yazıdan, bir on altı yaş insanının düşüncesini kurcalamaya başlayan, bir iki yıl için insanoğlunun dertlerinin en önemlisi sayacağı, her zaman için rahatsızlığını çekeceğini zannederek, bir gün öylece bir yana[89] bırakıvereceğini, bir daha da el atmak isteğini duymayacağını ummadığı metafizik konulardan, son günlerde aklımızdan eksik edemediğimiz bir kızdan, ailelerimizden, arkadaşlarımızdan, hafta içinde gördüğümüz

filimlerden, daha buna benzer nelerden konuşurduk, konuşurduk da vaktin gece yarısını geçtiğini anlamazdık bile. Dünyayı tanımak kadar eşsiz bir şey yok muhakkak. Çocuğun eliyle, diliyle masaları, iskemleleri, pencereleri, ateşi, suyu, şekeri, tuzu öğrendiği üç beş yaşlarının çok güzel döneminden sonra, ikinci bir dünyayı tanımak çağı on altı, on yedi yaşlarında başlar bence. Bu da sokakları, yıldızları, uykusuzluğu, kadınları, konuşmayı bulduğumuz, bir başka deyimle öğrendiğimiz zamanlar olsa gerek.

Sözünü ettiğim bu gecelerden biriydi. O okul tatili gününü nasıl geçirdiğimi hatırlamıyorum şimdi. Akşam yemeğini yer yemez sokağa çıktım. O geçmiş yaz gecelerinde ne vakit sokağa çıktımsa içimi dünyada var olmanın, nefes alıp vermenin tadı doldurmuştu. Bütün bunları, dünyada var olmayı, yaşamayı, nefes alıp vermeyi sadece bir tad olarak duymamıştım yolda yürürken. Düşünmüştüm de. Şu anda da, arkadaşımın evine giderken geçtiğim sokaklar gözümün önünde. Gezmeye çıkmış kadınlar, erkekler, apartımanların önüne iskemlelerini atarak oturan apartıman kapıcıları, kahvelerde hemen pencerenin yanına oturup kâğıt oynayanlar, nargile içerek gelip geçenleri seyredenler, kapının önünde ustasını kaçamak bakışlarla kollayarak dışarıyı seyreden bir garson, yemişçiler. Açık pencerelerden kulağıma şimdi, şu anda söyleniyormuş gibi, zamanının dillere düşmüş bir şarkısı geliyor.

Arkadaşımın kapısını çaldım. Açtı her akşamki gibi. "Girsene" dedi. "Yok yahu" dedim. "Çıkalım. Haydi, bekliyorum burada." İçeriye gitti. Bir iki dakika geçti geçmedi, geliverdi. Bir iki dakika içinde yemeğini mi tamamlamıştı? Annesine babasına benim geldiğimi, beraber çıkacağımızı mı söylemişti? Yoksa her zaman yaptığı gibi dikkatle, özene bezene saçlarını mı taramıştı? Kravatını mı bağlamıştı. Herhalde hepsini birden, sihirbazcasına becerivermişti. Bir yaz gecesinin insana, umduğu ummadığı, ne akla gelirse her şeyi getirebileceğine inanılan yaşlardaydık. Ne olur, ne olmaz hazırlıklı bulunmalıydı. Küçük bir yokuştan, bir parka çıkardık, oradan da bir meydana, ondan sonra da cadde alabildiğine uzar giderdi. Yolun bitiminde bulunan bir kahvenin taraçasında bir zaman oturur, gençli-

ğimizin ilk sigaralarını içer, söylediğimiz kahveyi bir kırk yaş edasıyla yudumlar, kahveden çıktıktan sonra da, belki alışkanlığımızı yenemediğimiz, belki de dönüş yolumuzu hemen tüketmemek için, yolun dönüş yerindeki benzin deposunun demir korkuluklarına, hiç olmazsa yarım saat kadar ilişir, ondan sonra da geldiğimiz yollardan gerisin geriye dönerdik. Birkaç adım kadar sessiz sadasız, konuşmadan yürüdük. İkimiz de öbürü başlasın diye bekliyorduk. Kaç günden beri görüşmedikse, arada geçen bu zaman içinde yapılanlar anlatılacaktı. Yapılanlar da ne olabilirdi ki. Üç beş cümlede bitiverir, söz ondan sonra bitmeyen, konuştukça açılan, açıldıkça konuşmak, belki saatlerce, belki günlerce durmadan, anlatmak isteğini uyandıran bir bahse, aşklarımıza gelirdi. Birimizden birimiz, "Ee ne haber?" derdik, birdenbire. Daha doğrusu deyiverirdik. Bu, seninkiyle bu son günlerde neler geçti, demekti. Laf açıldı mıydı da bir kere, artık aşkla çocukluğun atbaşı giden sonu gelmez yorumları başlardı.

Bahislerimizin en bitmezi, en tatlısı, en vazgeçilmezi olan yorumlar! Örneğin[90] şu karşımızdaki evde oturan kız, bugün yine[91] pembe elbisesiyle balkonda bir iskemleye oturmuş, elini çenesine koymuş, bizim pencerelere bakıyordu desem, buna bir anlam vermek[92], değerlendirmek saatlerce sürerdi. Sadece bu kadar doğal[93] bir hareketten bile neler çıkarmazdık ki[94]. Bir balkondan karşıki evin pencerelerine bakmakta ne umutlar[95], ne aşklar, ne kuruntular gizlenebilirdi. Öyle bakmakla ne demek istemişti o kız? O gün, başka bir gün değil de o gün, niçin pembe elbisesini giymişti? Ya sonra, bir zaman bakmıştı, bakmıştı da neden birden başını çevirmişti? Ama iki üç dakika geçmiş geçmemiş, yine bakmaya başlamıştı. Başlamamış mıydı? Peki, o da nedendi? Neden olabilirdi? Bir ilgi duyuyordu bana. Kesinlikle[96] duyuyordu. Yoksa başka türlü olamazdı. Düşünceyi buraya vardırdık mı, bir sudan bakışı böyle yorumladık mı, ondan ötesi tamamdı. Ondan ötesi rahatlık, deliksiz uykular, umutla[97] uyanılan sabahlar, haydi çekinmeden söyleyeyim adını, mutluluk[98] demekti. Mutluluk sözcüğüne[99] inancımızı kaybetmemiştik henüz. Sihirli bir sözcüktü mutluluk[100], söylemesi bile, biraz ne idüğü belirsiz, bir hayli karanlık bir şey olsa da,

içimizde bir ferahlık uyandırıyordu. Benim dertlerimin yorumları sona erince onunkilerin yorumları başlardı. Evlerine uzunca bir zaman için konuk olan[101] belki uzak bir akraba, belki yakın bir tanıdık olan bir kızla sinemaya gitmişlerdi, yazları tenha olan salonun en gerisine oturmuşlardı da, kız iki saat boyunca perdeye, toplasanız toplasanız on dakika bile bakmamıştı. Hep onun yüzüne bakmış, gözlerini ayıramamıştı. Bizimkiyse işin böyle olduğunu görmüştü ama bütün gücünü kullanarak başını bir kere olsun çevirmemiş, görmezliğe gelmişti. Oysa ki o uzun boylu, siyah gür saçlı, çok beyaz tenli, yeşil gözlü kız için neleri gözden çıkarabilirdi. Peki o kız öyle iki saat karanlıkta neden filme bakmamıştı da arkadaşımın yüzüne bakmıştı? Neden? Sonra hafifçe de olsa, belli belirsiz de olsa kolu koluna değmemiş miydi? Değmişti. Hem de belli belirsiz değil, belirli olarak değmişti. Ya boyuna sık sık nefes alışına ne demeli? Yarıda girip de görmedikleri dünya havadislerini ikinci seansta görmek bahanesiyle biraz daha kalmak isteğine ne demeli? Kızın ilgisini, delice ilgisini göstermez mi bütün bunlar? Ama? Aması da var bu işin ya. Sinema dönüşü ağaçlı, karanlık yolun dönemecinde koluna girmek, ses çıkarmazsa daha da ileri gitmek düşüncesiyle koluna girmek istemişti de kız birdenbire irkilivermiş, kolunu hızla çekmişti. Ya bu neden böyle olmuştu? Şimdi onun için, bu uygunsuz hareketi için ne düşünüyordu? Çok mu çirkin bulmuştu öyle yapmasını? Her şey bitmiş miydi? Nereden de... Nereden de[102] aklına esmişti öyle yapmak? Esmesiyle de elini uzatıp kızın kolunu tutması bir olmuştu. Düşünmeden. İyi güzel ya, o kadar da fena olduysa bu hareketi, yemekte karşılıklı o bakışmaların anlamı neydi[103]? Ne olabilirdi? Bütün bunlardan sonra yine[104] de, ilgi duymadığı söylenebilir miydi? Elbette ki hayır. O kadar açık, o kadar belirliydi kızın ilgilendiği. Üzerinde böyle durmak bile boşunaydı. Bir de onun için umutla[105] dolu bir sonuca ulaştık mı, gecenin görülmesi gereken ikinci işi de bitmiş olurdu. Kaygılarımızı bir yana atmış[106], tüyden de hafif duyardık kendimizi.

Belki tuhafınıza gidecek şeylerden biri de düşüncelerimizin boyuna kadınlarla ilgili oluşu, gecelerimizi hep bu konuda konuşmaların doldurması olabilir. Bir bakıma doğrudur da.

Konuşacak başka konumuz, sözünü edecek başka derdimiz mi yoktu? Vardı. Hem de pek çok vardı. Ama şunu da hatırlamalı ki her şeyi bir kızın, ya da bir kadının açısından görecek, her derdimizi bir kadınla birlikte düşünecek yaşlardaydık. Geleceği, gelecek için kurduğumuz umutları[107], hulyaları tek başlarına, yalın olarak düşünemiyorduk.

Her akşam yürüdüğümüz sokaklardan yürüdük. Sıcak geçmiş bir günün gecesi ne kadar hoşumuza gidiyordu. Çok daha sonraları, çok daha geç yaşlarda öğrenilen, değerleri bilinen şeyleri çoktan öğrenmiştik biz; biliyorduk. Ilık rüzgârsız hava az şey değildi. Başımızı kaldırıp gökyüzüne baktığımız zaman gördüğümüz milyarlarca yıldız az şey değildi. Ya içimizde, ta içimizde duyduğumuz bu özgürlük[108] duygusu! Bu alabildiğine özgürlük[109] duygusu! Sadece bunlar insanoğlunun yaşamaktan hoşnut olmasına yetebilirdi. Yolumuzun bitimindeki[110] kahveye vardık. Taraçaya çıktık. Kahvelerimizi söyledik. Sigaralarımızı yaktık. Önümüzden tenhalaşmaya yüz tutmuş tramvaylar, taksiler, günü apartıman katlarında geçirip de biraz serinlemeye çıkmış insanlar geçiyordu. Kahvenin taraçasının da öbür ucundaki masalardan birine, tek başına bir kadın oturmuştu. Otuzun, belki de otuz beşin üzerinde gösteriyordu yaşı. Kumraldı. Tanımayan birine anlatmak gerekse güzel denmese bile insanın hiç kendisini sıkmadan, gönül rahatlığıyla güzelce diyebileceği kadınlardandı. O da caddeye bakıyordu bizim gibi. Rahat, kendine güvenen bir oturuşu vardı.

İki üç masa kadar ötemizde de ihtiyar bir karı koca oturuyordu. Biraz sonra kalkıp gittiler. Biz yine[111] konuşmalarımıza daldık. Ben, o sıralarda yeni almaya başladığımız bir dergide çıkan bir şiiri sevmediğimi söylüyordum. Arkadaşım şiirde benim aradığım şeylerden başka şeyler arıyordu. "Çok, çok güzel" diyordu. "Öyle derin ki! İnsana düşüncelerin, duyguların..." Düşünüyor, duygular, düşünceler gibi sözcükleri[112] belki fazla açık, kolay anlaşılır buluyor, beğendiği şiir gibi derin olmak istiyordu. O zaman da hemen şöyle diyordu: "İnsana bilmediği bir dünyanın kapılarını aralıyor." Bense şiirde derinliğin nasıl bir şey olduğunu, hele insana bilmediği bir dünyanın kapılarını aralamanın nasıl olacağını bulmaya çabalıyor, bir türlü de bece-

remiyordum. Ünlü bir Fransız şairinin "Şiir duygularla, imgelerle[113] yazılmaz, sözcüklerle[114] yazılır" dediğini bilmiyordum o vakitler. Bilseydim tartışmamızda üstün çıkmak için o cümleyi de, söyleyen şairin adını da, söylediği yine[115] kendisi gibi ünlü ressamın adını da böbürlenerek anardım. Yaşımız gereği olacak, yeni yeni öğrendiklerimizi bire beş katmadan satmazsak edemezdik. Bir kahvenin tenha taraçasında, bütün kaygılarımızı hiç olmazsa o an için bir yana atarak, şiirin kurallarını araştırdığımız o yaz gecesi ne güzeldi. Yeni yeni tanımaya, sevmeye başladığımız duygular, düşünceler ne güzeldi.

Birbirimize henüz söylememiştik ama, ne de olsa, arada bir genç kadına da bakmaktan, bakışlarımızı bir an için üzerinde tutmaktan kendimizi alamıyorduk. Oysa önceleri bizim ilgimizi anlamamış gibi göründü. Sonra bir iki kere gözgöze geldik ama bu çok kısa süren bakışmaları da o kadar ustaca idare etti ki, tesadüfe yorduk. İçimizden, o şimdi bizi görmüyor, kimbilir neler düşünüyor diyorduk. Ancak neden sonra ilgimizi ilk bakışmalarda anladığını öğrendik.

On ikiye doğru kalktı. Etrafına bakındı. Garson görünürlerde yoktu. Aşağıda, kahve ocağına inmiş olacaktı. Bir de sigara vardı ağzında. Yanmamış bir sigara. Önümüzden geçerken kibrit arıyor gibi yaptı. Belki de gerçekten kibrit arıyordu. Bu kibrit aramak faslı bir bahane, ahbap olmak için bir bahaneyse eğer, şaşılacak bir şeydi. Çocukluk çağının sonunu, gençlik çağının başlangıcını yaşayan bizimle ahbap olmaktan ne çıkardı? İstemiş miydi, istememiş miydi, bilmiyorum, ama bu kibrit vesilesiyle ahbap olmuştuk. Beraberce kahveden çıktık. İçtiği limonatanın parasını ödemeyi de ona bırakmamıştık.

Vakit gece yarısını geçtiği için sokaklar iyice tenhalaşmıştı. Uzakta, taraçanın öbür ucundaki masada otururken güzelce diyebileceğimiz bu kadın bize şimdi, yanımızda yürürken çok güzel görünüyordu. Arkadaşım, "Sizi her zaman görüyor, beğeniyorduk ama doğrusu, bir gün tanışacağımız aklımızdan geçmemişti" deyince "Ya," dedi, "öyle mi? Ben ancak üç gün önce İstanbul'a geldim." Daha başka şeyler düşünmeye başladık. İkimiz de ayrı ayrı içimizden, yol üstünde olduğunu söylediği evine, kapısının önünden geçerken hiç olmazsa bir kahve

içmek için bizi çağıracağını kuruyorduk. Sonra da ertesi günü arkadaşlarımıza bu küçücük macerayı dilediğimiz gibi değiştirerek, heyecanla anlatacaktık. Bu da kesin[116]. Ama öyle olmadı. Evine yaklaştığımız sırada bizim artık yanından ayrılmamızı istiyordu. Hangi apartımanda oturduğunu, nedense görmememiz gerekmiş. Böyle söyleyince: "Sizi tekrar görecek miyiz?" diye sordum. Gülümseyerek: "Belki de" dedi. "Yarın akşam da aynı yere çıkacak mısınız?" sorusuna da yine[117] gülümseyerek: "Kimbilir, belki de" dedi. Belki. Belki. Ne sorsak, belki diyordu. Böylece bize, insanı günlerce düşündürecek, günlerce sonra kendisini hayalimizde büsbütün güzelleştirecek cevapların en ölçülmüş biçilmişini veriyordu. Çaresiz istediğini yaptık. Bir apartımana giriverdi. Biz de girdiği kapıyı iyice belleyemedik. On, on beş dakika beraber yürümüştük, üç beş söz konuşmuştuk ama ayrıldığımız zaman ben artık evimizin karşısında oturan, balkona çıkıp dakikalarca gözlerini bizim pencerelerden ayırmayan kızı düşünmüyordum. Arkadaşımın aklından da evlerindeki konukları[118] çıkmıştı. İkimiz de şimdi yeni yorumlara girmek gücünü kendimizde bulmuyorduk.

Tenha, serinlemeye yüz tutmuş sokaklardan yürüdük. Pek de konuşmuyorduk. Bizim evin önünden geçtik. Arkadaşımı bir ilerki köşede bıraktım. Tekrar geriye dönerek eve geldim. Kapıyı anahtarla açarken karşıki evlerin pencerelerine baktım. Karanlıktı. Ama beni her akşam duygulandıran bu karanlık pencereler bana bu kere bir şey demedi.

Sonradan o kadını yıllar boyunca her defasında biraz daha çirkin, biraz daha yaşlı, belki yüz kere, yüzünde de başka erkeklerle gördüm. Beni tanımaz göründü. Aldırmadım bile. Arkadaşım iki yıl sonra başka bir kente[119] gitti. Oradan da bir başka kente[120]. Başka bir kasabaya. Sokaklar, unutulmaz yaz gecelerinde, kadınları, uykusuzluğu, özgürlüğü[121], yaşama sevincimizi bulduğumuz sokaklar, söylediğim gibi şimdi de her akşam geçtiğim sokaklar tabii; ama bana artık bir yaz gecesinde başımı alıp yürümek isteğini vermiyor.

Vatan, 18 Ekim 1953, s. 4

*Meydan**

İstanbul'un küçük semtlerinden birinde, iskele meydanında duruyorum. Hava rüzgârlı, vapur bekliyorum. Boğaz vapurlarının gecikmelerini her zaman severim. Pek öyle aldırmam geçen zamana, kendi kendime, gelmeseler de olur, ben burada kalırım, oyalanacak bir şeyler bulurum elbette derim. İçimde bir ses sabırsızlık etse, gelse şu vapur artık diye dirense, yine[122] içimde başka bir ses olarak karşılığı hazır. Ne çıkar, burada suyla, havayla, güneşle, ağaçla, rüzgârla kalırım. Hepsinin ayrı sözü var söyleyecek, ayrı tadı var.

Vapur beklerken, ne kadar ayaz olursa olsun hava, iskelelere tıkılan, kalabalıkta, ağır bir sigara dumanını, ister istemez koklayarak zamanını öldüren insanlara şaşarım. Gün dediğimiz şey ne kadar kısa. On dakika, on beş dakika gibi bir zamanı sadece vapur beklemeye ayıran, on, on beş dakikasının bomboş geçip gitmesine aldırmayan, zamanının ölüp gitmesine nasıl da katlanır. Oysa[123], insan her an bulabildiği kadarıyla yaşamalı. Gelen geçen insanlara bakmalı. Dükkânlara, vitrinlere bakmalı. Başını omuzlarının arasına kısarak, bir şeye bakmadan, bir şeyi görmeden dolaşmalı. Gidip denize bakmalı. Ağaç, su, rüzgâr bizi tadın, diye bağırıyorsa, doğrusu vapur beklerken de olsa, iskeleye tıkılmayı anlamam.

Geçmiş zamanı düşünüyorum. Bir gün yine[124] böyle Nisan ayındaydık. Belki de Mayıstı. Sonraları, kaybettikten sonra

* Bu öykünün 1944'te *Servetifünun* dergisinde yayımlanmış epeyce farklı bir şeklini "Birkaç Öykü Daha" bölümünde bulabilirsiniz (Ed.N.)

uzun zaman aklımdan çıkmayan, ama beraber olduğumuz zamanlarda da yalnız kalmayı özlediğim bir kızla bu iskeleden bir vapura binip gitmiştik. Ne de sıcak bir gündü ayına göre. Vapurda ayaklarımı hafifçe karşı kanepeye iliştirmiş, olağanüstü tatlı[125], bana günün bütün yorgunluğunu unutturan, içimi belki üç ay, beş ay sürecek bir sigara yakmıştım. O da kendini unutmuş, yorgundu. Nereye gittiğimizi hatırlamıyorum bile. Yalnız akşam karanlığında döndüğümüz aklımda. Sonra da o gece, ondan her şeyden bıkmış, bir sinemaya atmıştım kendimi. Film bir hırsızlık filmiydi. Başında rüyalar kadar güzel bir kadının, pırıl pırıl bir elmas kolyesi çalınıyor, sonra da bir buçuk saat boyunca hırsız aranıyordu. Bulunuyor muydu, orası da hatırımda değil şimdi, ama kadın[126] sevdiğiyle evleniyordu. Sinemadan çıktığımda yağmur yağmıştı. Ah bu eşsiz toprak[127], ot kokusu! Yağmur diner dinmez ortalığı nasıl kaplamıştı. Yaşamak, bir kızla küçük bir gezintiden sonra yalnız başına seyredilen bir macera filminden çıkınca, hele yağmur yağmış da dinmişse, ortalık da toprak, ot kokusundan geçilmiyorsa bu Nisan, belki de Mayıs gecesinde ne kadar güzeldi. Eve gelince tek başıma bir yatağa yatmaktan memnun, sadece düşüncesiyle, çok sevdiğim düşüncesiyle, derdiyle hemen uyumuştum. Bir yarı uyku halinde, yatakların yalnız bu aylara mahsus, kokusunu, unutulmaz serinliğini hatırlıyorum.

Şimdi bütün bunlar geçmiş zamanlardı. Bütün bunlardan iki yıl sonra ben yine[128] aynı meydanda, geciken bir vapuru beklerken, bütün geçmiş zamanlarımı, beni çıldırtan bu güzel havayı, insanları, sandalları, karşıdaki telefon direğine tüneyen kuşları, şu bir kenara çekilmiş saman yüklü arabayı, uzaktan geçen deniz motorlarının tekdüze sesini[129], İstanbul'u ne kadar seviyorum. Bütün bunların halinden, derdinden, neşesinden anlıyorum. Yukarıda da söyledim ya, sırasında, geciken bir vapur da, insanın hatıralarının içinde bir zaman için avunmasına vesile oluyor da, neredeyse adına mutluluk[130] diyeceğim bir duygu içimizde beliriveriyor.

Sonra niçin insanları seyrederek mutlu[131] olmayı beceremeyiz. Ortalama bir seyirciysek, tiyatro, bunu olsun, öğretmelidir bize. Kulak konukluğundan[132] eni konu bir tad alırız da, in-

sanları tanımayı bilmediğimiz, insanlara kaderler biçip yakıştırmayı bilmediğimiz için onları görmekten, sadece seyretmekten pek bir şey anlamayız. Ama niçin? Çalışalım bir kere. Belki olur, belki olmaz. O başka iş. Kimbilir, belki de işe kulak karışmadan, deyim yerindeyse, göz konukluğunun[133] da kendine göre bir tadı vardır. Sonraları bunun da tiryakisi olur insan.

Meydandan geçen insanlara bakıyorum. Uzaktan ne kadar da küçük görünüyorlar. Ancak seçilebiliyor yüzleri. Kimdir bu meydandaki insanlar? Kocaman bir sahnenin sayısız insanları, figüranları sanki.

Ben bu semtte çalışırım. Burada bir işim vardır. Bundan ötürü semtin insanlarından çoğunu tanıyorum. İşte şu iki çocuğun kim olduğunu, ne iş yaptıklarını bilirim. Birinin, uzun boylu sarışınının, küçük tek katlı bir evi vardır. Güz yağmurlarıyla birlikte damı akmaya başlayan, bacası uçmaya hazır bir ev. Geçen kış o şiddetli soğuklara kadar anneannesiyle otururdu. Sonra ihtiyar ölünce o da bir başına kaldı tabii.

Bu çocuk kimbilir, tek katlı evin küçücük odasında ne rüyalar görmüş, esnemiş gerinmiş, terlemiştir. Rüyasında korktuğu, titrediği, uyandığı, sonra bir türlü uyuyamadığı, başını yorganının altına soktuğu, soluğunun[134] kesildiği olmuştur. Böyle gecelerde bir türlü gün ağarmasını bilmemiş, gece uzamış mı uzamıştır. Bir kere gün ağarınca, aydınlık olunca bütün korkulu, üzüntülü rüya görenler gibi o da sıkıntısını gecede bırakmış, işine gitmiştir.

Öbür çocuk da civardaki köylerden birinde, bir bostancının oğlu. Her zaman mahzun duran haline bakılırsa üvey oğlu. O kadar çalıştığı halde, bostancı bereketi yağmurlardan bilmekte, kıtlığıysa ona yormaktadır. Ama o bir şeye aldırmaz. Hüzün içinde bir hali vardır. Belki de böyle olması[135] sadece görünüşüdür. Onu kaç kere sebze, meyva arabalarının üstünde çatlak bir sesle türkü çağırırken gördüm.

Şu ilerde saçları kıvırcık, şişmanca, bej tayyörlü güler yüzlü kadın civardaki okulların birinde elişi öğretmeni. Bir annesi, bir de küçük kız kardeşi var. Onlara bakıyor. Bu akşam onların üçünü birlikte, sofralarında görmeyi ne kadar isterdim. Belki de hiç konuşmazlar. Sadece bir iki tabak çatal sesi duyulur. O

kadar. Her biri ayrı ayrı bütün bir gün hulyalanmaktan yorulmuşlardır. Elişi öğretmenini belki de o gece yatağına girince bir düşünce alacak, "Ah, ne ettim de, diyecektir, geçen ay beni isteyen, Tahsil şubesinde çalışan şu Muharrem Beye varmadım. Nesi eksikti? Pek gösterişsiz de sayılamazdı öyle. Her akşam bir iki kadeh içiyorsa ne çıkar? Belki de içince daha hoş, daha sevimli olurdu. Annem. Bu işe de engel olan annem."

Bakın, şu karşıdan gelen şişman, kısa boylu, bir ayağı biraz sürçen adamı da tanıyorum. Emlak tellalı. Bu adam kadar yüksek perdeden gülen, bu adam kadar güzel kaptıkaçtı oynayan belki de daha dünyaya gelmemiştir. Dördüncü valeyi bulup da öbür üç valeyi karşısındakinden kaçırıverdiği zaman attığı kahkahaları bir duymalısınız. Belki de o an yaşamanın güzelliğini daha belirli olarak duyarsınız.

Yaşamanın güzelliği dedim de hatırladım. Yaşamanın güzelliğini her zaman duyabilir insan. Hatta şimdi gördüğünüz gibi, geciken bir vapur beklerken bile. Yeter ki her şeyi, her şeyi, insanları, duyularımızı, eşyayı sevelim. Bir çocuğun dış dünya karşısında duyduğu hayranlık olsun içimizde. En küçük bir yağmur damlasına bile ilgi duyalım. Böyle oldu mu, bir iskele meydanında, on dakikada, dilerseniz hatıralarınızın dünyasına kayar gider, yıllarca önce yaşanmış bir anı yeni baştan yaşarsınız. Dilerseniz meydandan geçen insanları seyreder, kafanızda romanlarını kurar, kurar da sonra yine[136] kendiniz okursunuz.

Vatan, 5 Temmuz 1953, s. 3
Doğu ve Batı, S. 11, Eylül 1954, s. 5

Sokakta Opera

Kapıyı çekip kendimi sokakta bulunca bir sigara yaktım. İlk nefesi, alabildiğine bir iştihayla çektim. Aynı şeyi bir, bir daha yaptım. Savurduğum bol bir dumanı ilgiyle izledim[137]. Ne yana gideyim diye düşündüm bir an. Her gün yürüdüğüm yolu bıraktım, başka bir yöne doğruldum. Beş on adım yürür yürümez kaşkolumun fazla geldiğini anladım, gevşettim. Şapkamı hafifçe yukarıya doğru itiverdim. Ne kadar ılımıştı hava. Oysa[138], dün akşam sayılı karayellerden biri esiyordu. Şimdiyse ağır, bunaltıcı bir lodos, birkaç gün için şu kente[139] yerleşiversem mi diye düşünüyor, gücünü deniyordu. Hangi aydayız; ayın kaçı acaba? Bir an durakladım. Sonra hemen buldum. Şubattayız. Şubatın da yirmi yedisi. Ama hava bir nisan, mayıs havası. Zaten bu kentte[140] kış yaz, şu ay, bu ay diye bir şey var mı? Bütün iş lodosta, poyrazda değil mi? Kış ortası bir lodos eser, ılıyıverir ortalık. Haziranın ilk haftasında deli deli esen bir poyraz insanı karakıştaymış gibi titretiverir. Üç gün kadar süren soğuklardan önce de ılık, ağır bir lodos bir hafta sürmüş, sonra da[141] yalancı bir bahar getirmemiş miydi? İşte bugün de o günlerden.

İçimde bir eziklik var. Başımda bir ağrı, hafif, ama ne de olsa bir ağrı. Gözlerim kapanacak gibi. Belki lodostan. Belki değil; herhalde lodostan. Başka neden olabilir? Tuhaf şey. Neden olmasın başka şeylerden? Neden mutlaka lodostan oluyormuş. Lodostan değil; herhalde başka bir şeyden. Neden olduğunu bulmalıyım. Başımda bu yarım ağrının, içimdeki bu isteksizli-

ğin nedenini[142] bulmalıyım. Yoksa başka bir şey düşünemem, bir şey yapamam artık. İnsanın usu[143] takılmasın bir kez bir şeye. Aklımıza takılan bir şey ister önemli olsun ister önemsiz, bütün düşüncemizi durdurur, gücümüzü kesiverir. İnsanın düşüncesi, yaşama gücü duruverir orada. Akan bir suyun birdenbire durması gibi. O kadar birdenbire, o kadar kesin.

Tutun ki bir Ada vapurundasınız. Yok hayır, Ada vapurunda değilsiniz, trendesiniz. Yeşilköy'e gidiyorsunuz. Belki de ne Ada vapurundasınız, ne de Yeşilköy'e giden trende. Bir doktorun bekleme odasındasınız. Belki bunlar da değil de daha başka bir şey. Ama biz yine[144] örnek diye Ada vapurunu alalım. Madem ki aklımıza ilk gelen o.[145] Ada vapurundasınız. Kış günü. Yaz da olabilir, ama kış daha iyi. Kanepelerden birine oturmuş denize bakıyorsunuz. Elinizde vakit geçirmek için aldığınız bir dergi var. Sevmediğiniz, tiksindiğiniz, öylesine tiksindiğiniz bir yazarın yazısını okuyorsunuz. Gülümseyerek, iğrenerek, yapacak başka bir şeyiniz olmadığı için okuyorsunuz. Belki de okuyorum sanıyorsunuz da okumuyorsunuz aslında. Yukarıda dediğim gibi denize bakıyorsunuz. Ama denize bakmak kadar da içinizi sıkan bir şey yok dünyada. Sizin için denize bakmak kadar yavan bir şey yok. İşte bu sırada ya da daha başka bir zaman karşınızda oturan kadın, yüzünü belki de o ana kadar hiç görmediğiniz, ama yine[146] de yıllarca önce görülmüş bir düşten[147] yarım yamalak anımsadığınız[148] bir kadın size "Bakın" diyor, "Ben, sizi bir yerden tanıyorum, pek öyle yabancıya benzemiyorsunuz. Ama kestiremiyorum nereden olduğunu!"

Siz olsanız ne yaparsınız? Ona[149] bir şeyler söyleyeceksiniz. Ama daha vapur iskeleye yanaşmadan o kadın vapurun içinde yok olmuşsa ne yaparsınız? Artık her şey bitmiştir sizin için. Hiçbir şeyiniz yoktur yapacak. Günlerce, belki de haftalarca ne yediğiniz yemekten tad alacak, ne okuduğunuzu anlayacaksınız. Kafanız bir şeye takılacak, boyuna düşüneceksiniz. Eski Yunan tragedyalarının kahramanları için olduğu gibi bir yazgı[150] biçilmiştir sizin için artık. Bir şey bulamadan, bir şey çözemeden düşünmek! "Ben de onu" diye yineleyip[151] duracaksınız içinizden boyuna. "Ben de onu. Ama nerden? Nerden?"

İşte ben de şimdi öyleyim. Öyle; tam anlattığım şu olağandışı yazgıyı[152] yaşayan adamın hali var şimdi bende. Şu ağzımdan çıkan cümlenin anlamını kendi kendime açıklamalıyım. Ne demiştim? İçimdeki isteksizlik... İçimdeki isteksizlik demiştim. İşte onun nedenini[153] bulmalıyım. Bu bir hayli erken gelen baharın şu saatinde içimdeki isteksizlik neden? Bu lodos baharında neden hiçbir isteğim yok benim? Bir sigara daha yakmayı bile istemiyorum. Yürümeyi istemiyorum. Yürümemeyi de istemiyorum. Kenti[154] bırakıp telgraf tellerinin, direklerinin uzanıp gittiği kırlara açılmak istemiyorum. İstemiyorum, bu kesin[155]. Ama burada[156] kalmak da istemiyorum. Şapkamı daha yukarıya itebilirim. Ne itmeyi, ne de itmemeyi istiyorum. Ne demiş Latin ozanı[157]? "Ne seninle yaşayabilirim" demiş. "Ne de sensiz." Çocukluğumdan beri, duyduğum günden beri içimi huzursuz, allak bullak eden dize[158] budur benim.

Dilemedim ama ayaklarım beni, kentin[159] bitimine doğru götürdü. Evler iyice seyrekleşmişti çevremde. Sağ yanımda bir yokuş vardı, yöneldim. Yokuşun bir yanında eski, tahta evler uzayıp gidiyordu. Öbür yanı da küçük bir tepe, bir başka yokuş.[160] Orda da başka evler. Daha küçük, bir katlı, belki de bir odalı, iki odalı evler. Yokuşu tırmanmaya başlar başlamaz paltomu çıkardım. Sıcak adamakıllı artmıştı. Saate baktım, on bir.

Bahar gelmişti. Bahardan şüphe edilemezdi artık. Şubatın son günlerinde olsak da, ağaçlarda yaprak değil, bir tek tomurcuk görülmese de, yerler henüz kupkuru, sapsarı olsa da, toprakların üstünde bir tek böcek karınca görülmese de bahar gelmişti. Kendini göstermiyor, ama duyuruyordu. Ağaçların, toprağın henüz içindeydi. Dış görünüşlerine bakmayın, ağaçların, toprağın içinde bahar vardı. Gizli bir bahardı bu. Kuru ağacın içi yemyeşil, kıraç toprağın altı iyice sıcaktı. Sarı dalın içinde milyonla yeşil kımıldanıyor, katı toprağın altında milyonla böcek, kurt çıtır çıtır bir şeyler yiyordu. Birkaç adım daha yürüyünce toprak yolun altından yükselen, daha doğrusu toprağın üstüne doğru yayılan bir koku duydum. Bahar kokusu, toprak kokusu diye adlandırılan şeydi bu. Bana sorarsanız sadece yeşilin, kurdun, böceğin kokusuydu.

Ama ben ne baharın kokusuyla, ne de insanın içine, iliklerine kadar işleyen bu ılık havayla oyalanabilirim. İçimdeki bu isteksizlik dedim ya bir kere, nedenini[161] bulmalıyım. Anlamalıyım. Açıkça, elle tutulurcasına bu isteksizliği tanımalıyım. Bulamazsam uydurmalıyım. İsteksizliğime bir neden[162] uydurmalı, sonra da buna inanmaya bakmalıyım. Başka türlü rahat edemem. Düşünemem. Erken gelen bu baharın sabahını tadamam. Bir öyküsü[163], başladığı bir yeri, başladığı bir anı olmalı bu isteksizliğin. Bir süreci[164] olmalı. İşin içine başka insanlar, başka bir insan karışmalı. Yer, zaman, olay[165], bütün bunlar bulunur nasıl olsa. Ama bütün bunların ortasına, bütün bunları bağlayacak bir düğüm noktası olarak gelin de bir insan bulun.

Kocaman kentte[166] isteksizliğimin nedenini[167] bilen kimse yok mu? Neden olmasın? Vardır elbet. Bir duyguyu, o duygu kiminle başlamışsa o anlar ancak.

Telefon etsem gelmez mi acaba? İyi ama ne derim telefonda? Bu yalancı baharı bugün eğer tadamıyorsam, okumayı, sinemaya gitmeyi, oyun oynamayı çekmiyorsa içim, bunun bir nedeni[168] olmalı diyeceğim. Sonra da diyeceğim ki gelin anlatın bunu bana. Gelmez misiniz? Ya! Anlayamadım. Gelecek misiniz? Ne vakit mi? Ne vakit olacak? Hemen şimdi. Hemen. Binin bir otobüse, bir dolmuşa, bir taksiye. Hayır daha çabuk gelmeniz gerek. Yürüyün.

Yokuşu yarılamışım. Durdum bir dakika. Döndüm, geriye baktım. Aşağıda bostanlar vardı. Daha ötede bir sürü evin çatısı görünüyordu. Daha ötede de deniz. Kımıldanan ufak tefek gemiler vardı denizde. Yerde küçücük bir su vardı. Nereden geldiğini bilmiyorum, güneşte pırıl pırıl akıp gidiyordu. Bir dakika, üç dakika, beş dakika durdum. Sonra yine[169] ağır ağır yürümeye başladım. Kısa, çok kısa bir zaman sonra arkamda bir ses duydum. Makamla, biraz tekdüze[170] çok tatlı, çocukça bir makamla şöyle diyordu ses. "Öyle güzel bir şey söyleyeceğim ki." Bir daha, bir daha yineliyordu[171]. Öyle güzel bir şey söyleyeceğim ki. Sonra da hemen şöyle diyordu. Bir kez[172] değil, birkaç kez[173] hem de. "Çelik çomak oynayalım mı?" Biraz sonra aynı makamla, heceleri biraz daha çok aralayarak, bir adı türkü gibi çağırıyordu: Fe-ri-han.

Birden dönüp baktım. Sekiz on yaşlarında bir çocuk, kendi yaşında bir kızı oyuna çağırıyor, ama bu işi bir aryayla yapıyordu. Adamakıllı heyecanlanmıştım. Lodosun erken getirdiği bahar, aklıma takılıp duran çözülmemiş bir düğüm, kentin[174] bitiminde bir mahallede küçük bir çocuğun kalın sesiyle söylediği arya beni sarhoş etmişti.

Biraz açılır gibi oldum. Zaten kentin[175] bitiminden kıvrılan bir yol beni hemen kentin[176] içine attı. Geniş bir caddeye çıktım. Buraya da gelmişti bahar. Köşede gözüme bir çiçekçi ilişti. Önünden geçerken bir şeyler uzatır gibi yaptı. Oralı olmadım. Günün ikinci sigarasını yaktım.

Vatan, 28 Mart 1954, s. 3

Çekirdek

Şu okuyacağınız, belki de okumadan yarıda bırakacağınız öyküyü[177] tam bir ay düşündüm. Düşündüm demek yanlış, yaşadım demeliyim. Ama ne yapayım, dilim alışmış bir kez[178], düşünmek yaşamaktan kolay mı ne? Düşündüm deyip çıkıveriyorum işin içinden. İşte böyle, bir aydır sabah kahvaltısı ederken, tıraş olurken, otobüste, vapurda, sinemada filme bakarken, akşamüstü kahvede otururken, bir tanıdığımla konuşurken, gece uyku arasında kısacık ancak beş on saniye süren uyanıklıklarda bu hikâyeyi düşünüyordum ben. Yarım yamalak bir cümle belirince kafamda, yürüyorsam adımlarım hızlanıyor, yemek yiyorsam elimden çatal düşüyor, konuşuyorsam karşımdakinin sözünü duymaz oluyordum. Ama yarım yamalak da olsa pek öyle bir cümle de belirmiyordu kafamda. Kelimelerden de yoksundum.[179] Bir ay, belki de daha çok süren bu öykü[180] düşünmek işi bana tadların en güçlüsünü, en keskinini, en denenmemişini verdi dersem inanın. Biçimlenmemiş bir sıcaklık var.[181] Dileğinizce, biraz da gücünüzce biçimlendireceksiniz bunları. İçinizde çok kısa bir zaman için duyduğunuz o sıcaklığı gözle görülür, elle tutulur bir hale getireceksiniz. Ortaya koyacaksınız. Artık o içinizde bir raslantıyla[182] boy veren bir düş olmaktan çıkacak, bir biçim olacak. Ne güzel değil mi? Güzel ama olmayacak şey bir bakıma. Neden mi? Olmadı da ondan. Bende güzel olabilecek bir şeyi çirkinleştirmek için türlü raslantıdan yararlanmak, raslantı[183] ne demek belki de güzel olacak o şeyi çirkinleştirmek, aşağılamak için raslantılar[184] hazırlamak dileği mi var?

Bu güzel kuruntuyu o hale getirdim ki kendim de tiksindim en sonunda. Düzeltilmez, onarılmaz ettim. Düzelteyim, onarayım diye çalıştıkça daha beter oldu. Oydu olacağı, olsun, diyemedim. Kesmedim umudumu, uğraştım, ama ne çare. Güzel başlayan o şeyi çirkinleştirdikçe içimden sanki gizli bir tad duyuyordum. Biliyorum, yazmamak vardı bu öyküyü[185], yazmamak vardı ya edemedim.

Neresinden başlasam anlatmaya bilmem ki. Başladığı yerden, diyeceksiniz tabii. Ama ben biliyor muyum başladığı yeri bakalım? Sonra belki de başladığı yerden başlamayı, burada olayları izlemeyi[186] uygun bulmuyorum. Keyfime göre bir yerden şöyle ortasından, ortalarına doğru bir yerden başlasam olmaz mı? Olur bence. Öykünün yazarı[187] ben olduğuma göre de başlarım, olur biter. Ama, ya o iyi bir başlangıç olmazsa? Anlatacağım şeyi açıklamaz da büsbütün karıştırırsa? Ne çıkar öyle olursa. O zaman bırakırım olduğu yerde, başka bir yerinden başlarım. O da olmazsa bu kez yine[188] bir başka yerinden açarım. Neden olmasın? Kim koymuş bir öykünün[189] yalnız bir tek başlangıcı olur ilkesini. Benim bu öykümün[190] de varsın, gerekirse, birkaç başlangıcı olsun. Şimdi biz gelişigüzel başlayalım bir yerden.

Nasıl bir gündü? Yaz mı? Kış mı? Bahar mı? Güz mü? Bulutlu mu, güneşli mi? Çoğu öyküde[191] geçtiği gibi anlatalım mı? Hayır, anlatmayacağım. Bu kez[192] günün dış görünüşünü anlatmayacağım. Sadece şu kadarını söyleyeceğim. Benim için tatsız bir sabahtı. Yaz da, kış da, bahar da, güz de olsa tatsız olacaktı. Günlerden beri öyle sürüp gidiyordu. Anlamadığım bir huzursuzluk, bir kaygı almıştı içimi. Bir yerlerde duramıyor, geniş caddelerde, yüksek tavanlı aydınlık kahvelerde bir türlü rahat edemiyorum. Nedenini bilmiyorum, bulmak için neler vermezdim.[193] İnsanların benden uzaklaşırken alıp götürdükleri, yaklaşırken de getirmedikleri bir şey vardı ki adını bulabilmek için neler vermezdim. İçten içe seziyordum, oydu huzursuzluğumun nedeni[194]. O ne idüğü belirsiz kuruntuydu.

İşte öyle, o içimin bir şeyi çekmediği, yorgunluğumu iyice duyduğum, ağzında bunca kahvenin, sigaranın acılığı, sokaklarda dolaştığım sabahtı. Kendimi bir postahanenin telefon

hücresinde bulduğum zaman rahatladım. Sesim boğuk, güvensizdi. Sevmiyordum boğuk, güvensiz sesimi. Şimdi bile anımsadıkça[195] canım sıkılıyor, sanki elimde olan bir işmiş gibi, ne vardı heyecanlanacak diyorum. Anımsıyorum[196] ilk sözümü. "Benim" dedim.

"Ya! Öyle mi?" dedi. (Öyle bir, "Ya öyle mi" ki, şu anda bile, anlamı ne çıkaramıyorum. Ama ne önemi var sözün, ses yetiyordu bana.)

"Biliyor musunuz" dedim, "Sizi artık aramamak için karar vermiştim."

"O halde?" dedi.

Ben konuşmadım bir an. O da bir şey demedi.

"Görüyorsunuz işte."

"Evet?"

"Dinleyin beni" dedim. "Şimdi, dinleyin beni. Saat on bir[197]. İkide sizi Mavi Bira lokantasında bekleyeceğim. Gelmeseniz de, gelmeyeceğinizi söyleseniz de bekleyeceğim."

Gittim Mavi Bira'ya. Kimsecikler yoktu. Vestiyerdeki kadını şapkamla, paltomu vermek için aradım. (Demek ki kıştı. Ya da bahar, güz. Yaz değildi). Barın arkasında uyuyordu. Uyandırdım. Yüzünde yarıda kalmış bir düşten[198] kırıntılar, bir tuhaf gülümseyerek paltomla şapkamı aldı. Kapının önünde gelip geçene bakan garson isteksiz içeriye girerek önümde durdu. "Konyak" dedim.

Kapının önünde pencerenin dışarısında belirsiz bir gölge sezsem, bir ses duysam, ya da ne bir gölge sezsem, bir ses duysam, yine[199] de ikide bir kapıdan yana bakıyordum. Gelecek miydi? Gelmişti bile. İşte karşımda oturuyor, o da benim gibi konyak içiyor, diyordum, kendi kendime. Saçının, yüzünün rengini, biçimini anlatayım mı? Anlatmayacağım. Tıpkı hangi mevsimde olduğumuzu söylemediğim gibi. Sırası gelirse o başka. Ama sırasını getirmemeye çalışacağım.

Konuşmuyordu nedense. Yüzüne bakıyor, konuşmaya başlarsa acaba ne diyecek diye düşünüyordum. "Gördünüz mü şu yaptığınız işi?" diyecekti.

Şaşıracaktım tabii, ya da şaşırmış görünecektim. Yaptığım işi ne kadar bilmezliğe gelsem boşuna. O kadar iyi biliyorum

ki. Bildiğimi, belki de şu anda sadece bunu bildiğimi, sadece bu bilgime önem verdiğimi yüzümden, bakışımdan, duruşumdan anlayacaktı. Olabileceği kadar güzel bir şeyi, olabileceği kadar çirkinleştirmiştim bir kez[200]. Bilmez miyim? Ama yine de[201], "Neymiş yaptığım?" diyecektim.

"Bilmiyor musunuz?" diyecekti sadece laf olsun diye.

"Yoo."

"Önüne gelenin duymasına ne dersiniz?" diyecekti. "Size söylediğim bir sözü, kimsenin bilmemesi gerekirken önüne gelenin duymasına ne dersiniz?"

Susacak, düşünecektim. Ne diyebilirdim? Hiçbir şey. Bir düşün, kelimelerle anlatılmaz, çizgilerle çizilmez, türküleştirilip söylenmezse, on para etmeyeceğini, düş olarak kaldıkça, başkalarına, başka bir insana ulaştırılmadıkça bir değeri olamayacağını anlatabilir miydim? Ama bütün bunlar bir sanatçının yapabileceği işlerdi. Ben öyle yapmamış, belki de işin dedikodusunu etmiştim sadece. Olsun, ne çıkardı dedikodusunu etmese. Bir düşü gerçekleştirmek dileğiyle dedikodu edilirse ne çıkardı? Öylesine güzel bulduğumuz, güzelliğiyle büyülendiğimiz bir düşü, bir sır gibi ölünceye kadar saklamak, ölüme götürmek mi daha iyiydi? Yoksa kim olursa olsun, ama kim olursa olsun bir insana ulaştırmak mı? Şiir yazamıyorsak, resim çizemiyorsak, türkü düzemiyorsak dedikodu da etmeyelim mi? Etmeyelim, ama mutluluk dediğimiz şey[202] başkalarınca bilinmedikçe, başkalarına duyurulmadık, gösterilmedikçe var olabilir mi? Mutluluğun, ya da mutluluk düşünün[203], içimizde yaşıyorsa eğer, şiirini söylemeden, resmini çizmeden, türküsünü düzmeden, edebilir miyiz? Bana öyle geliyor ki insanoğlunun gücünün dışında bir şey bu. İnsanoğlunun gücünün dışında, düş gören kişinin kaleme, fırçaya, daha bunlara benzer şeylere sarılmaması. Sarılmamışsa düş görmemiş, düşüyle kendinden geçmemiş demektir. Böyle şeyler elinden gelmiyorsa, gider bir insana anlatır. Dedikodu yapar açıkça. O halde yaşasın dedikodu! Kaynağını düşte bulan dedikodu!

Bunları mı söyleyecektim! Peki ama kime? Kimse yoktu ki karşımda. Saate baktım. Dörde beş var. Garson bütün ışıkları yaktı. Müşterilerin gelmeye başlayacağı saat yaklaşmıştı her-

halde. Bir şey düşünmeden, karar bile vermeden kalktım. Paltomu aldım vestiyerden çıktım. İpince bir yağmur yağıyor, rutubet insanın içine işliyordu dışarda.

Yeni doğmuş duyguları, düşleri, tazeliğini bozmadan, o ilk güzellikleriyle koruyabilsek nemize yetmez; ışıtıverir hemen günümüzü. Ama bir şeytan var, şeytanımız. Aksine bozuyor, çirkinleştiriyor onları. Kötüleşiyor böylece, çok kez de[204] elimizde olmadan, dostluklarımız, aşklarımız, sanatımız kötüleşiyor.

Öyküm burada bitiyor[205]. Daha doğrusu öykünün[206] birinci başlangıcı bitiyor. Beğenmezsem bir başkasını denerim, bir öykünün[207] bir tek başlangıcı olur ilkesini kim koymuş demiştim yukarıda. Tutmayacağım bu sözümü, denemeyeceğim. Yaşamımızda[208] nice öykü[209] başlangıcı vardır ki öylece kalmış, öyküleşmemiştir[210]. Olmamış, çekirdek kalmıştır. İşte bu da o nice başlangıçtan birinin öyküsü[211].

Vatan, 30 Mayıs 1954, s. 3

Bir Başka Türlüsü

Denizden hayli içerde, soğuk, kupkuru bir kara şehrinde, bir zamanlar yedi sekiz ay kadar kaldım. O güne dek deniz kenarında yaşamış olduğum için, birçok şeyler yabancı, tuhaf geldi bana. Anılarımı sorarsanız, bugün bile, hâlâ, o kupkuru havada ekmeğin daha bir lezzeti, sigaranın içimininse tadına doyulmaz olduğunu söyleyebilirim. Sade ekmek, sigara değil, bütün tadlar daha belirli, daha keskindi. Sonra insan da hayli güçlü, hareketli, canlı duyuyordu kendini. Düşünün ki her sabah altıda, en geç altı buçukta uyanıyor, yatakta oyalanmadan hemen kalkıyordum. En soğuk günlerde bile sobayı yakmaya vakit bulamadan hemen hazırlanıyor, çoğu kez[212] kahvaltı etmeden sokağa çıkıyordum. Çalıştığım yer şehrin dışında, üstelik de uzaktı. Bense sekiz buçuğa doğru işimin başında bulunmalıydım. Sonra da bir dakika olsun düşünmeye, kendi kendimi dinlemeye vakit bulamadan, beş buçuk, altıya kadar çalışıyordum. Öğle yemeği paydoslarınınsa ne kadar çabuk, kendilerini duyurmadan geçtiğini söylemeye gerek[213] yok. Bir saate yakın bir otobüs yolculuğundan sonra şehre döndüğümüzde, havayı kararmış, evlerin olsun, sokakların olsun ışıklarını yanmış bulurdum. Bana da en çok bu dokunurdu. Ta içimden şehirde neler yapılabilecek, ne türlü mutlu[214] olunabilecek bir günün geçip gittiğini, böylece daha birçok günlerin de geçip gideceğini adeta bir kum saatinin boşaldığını gözlerimle görür gibi birçok şeylerin bir daha bulunmamak üzere yittiğini[215] duyardım. Bir kahve, bir sigara, akşam yemeği, gene bir kahve derken, elimde

gazete, günün yorgunluğuna yenilmiş, dalıp gitmişimdir bile. Bundan sonra yatmak, yapılacak şeylerin en iyisidir. Daha doğrusu artık yatmaktan başka yapılacak ne vardır? Gazetede, başlanmış bir yazıyı okumaktan vazgeçmek, soyunmak, yatmak. Birdenbire karar vermek belki güç, ama karar verince de bir kere, tadına doyulmayacak bir şey. Yarın bugünün aynı, öbür gün de bugünün bir eşi olacak. Böylece de günler belirsiz bir zamana kadar sürüp gidecek. Ama ne var böyle yabancı bir şehirde pinekleyecek? İşse iş. Daha kötü koşullar[216] içinde de olsa doğduğum, büyüdüğüm şehirde bulunamaz mı? Bulunur elbette. Orada da çalışanlar, işte olanlar var. Ne gelişigüzel bir düşünce! Ama ne kadar rahat ettiriyor insanı. Hemen bulunmazmış. Haftalar, belki de aylar geçebilirmiş. Geçebilir tabii. Kısa bir zamanda bir başka iş bulmak için, biraz girginlik, biraz gayret, biraz sabır yeter. Ya yeni bir iş buluncaya kadar geçecek olan avarelik günleri. Şunun şurasında iki üç hafta sonra bahar. İnsanın doğduğu, büyüdüğü, kendini bulduğu bir şehirde, üstelik o şehir deniz kenarındaysa, üstelik mevsim de baharsa, yaşanacak avarelik günleri! Bu eşsiz, güzel bir şey. Değil yaşaması, tasarlaması bile insanı çileden çıkarıyor. Neleri gözden çıkarmaya değer!

Böyle deyince, düşünceler gelip buraya dayanınca her şeyden vazgeçerek, her şeyi bırakarak, bir gün bile yitirmeden[217] ver elini çocukluğumun, ilk gençliğimin, ilk avareliklerimin, şuyumun, buyumun şehri demekten başka çare yok. Başka çare olmayınca, ben de öyle yaptım. Ertesi günü, dilediğim yerde de, biraz geç olsa bile, yine[218] de bir iş bulabileceğimi, yüreğimden kalkıp boğazımı tıkayan bir heyecan içinde düşündüğümün ertesi günü, bir kâğıda iki üç satırla özür dilercesine bir şeyler yazdım, gereken kimsenin masasının üzerine bıraktım. Halimden sevincimi anlamışlar gibi, bu nedensiz[219] görünebilecek işten ayrılmayı önlemek istemediler bile. Sadece iyi dilekler bildiren, iyi niyetli birkaç söz her zaman rastlandığı gibi. O kadar.

O gece trende bir yer bulabildim nasılsa. Akşam karanlığı basarken lokomotifin düdüğünü duydum. Ne koridora çıktım, ne bir şey. Mutluluğumun[220] daha tam, yolculuğumun gereğince[221] olması için bir de polis romanı almıştım. Kompartı-

manda benden başka üç kişi daha vardı. İki kişilik yer boştu. Kimsenin yüzüne bakmadan daldım kitabın yapraklarına. Dışarda ağaçlar birbirini kovalar, kirli beyaz bir duman pencerelere çarparken, gelip geçtiğimiz istasyonların çan seslerini, satıcıların bağrışmalarını çok uzaklardan gelen seslermiş gibi yarı duyarak başladım birtakım bahtsız insanların yalan, uydurma olduğu iyice belli olan dünyasını yaşamaya. Şu polis romanlarındaki kadınlar nedense çok güzel, bir de sarışındır her zaman. Elimdeki kitapta da öyleydi. Anlayacağınız bu sarışın güzel kadınla sabahı edecektim. Yol arkadaşları ekmeklerini, kaşar peynirlerini, kuru köftelerini yediler. Sularını içtiler. İçlerinden biri bir iki söz söyledi. Ahbaplığı denedi. Baktı ki öbürlerinin aldırdığı yok, o da artık kendini yormadı. Ayakkaplarını çıkarıp kanepenin gerisine çekti. Şöyle rahatça bir uzandı, kestirmeye hazırlandı. Aşağı yukarı istasyondan ayrılışımızdan bir saat kadar sonra biri için bile uyanık denemezdi. Ben de az zaman sonra yoruldum okumaktan. Yolculuklarda okumak, nedense oyalayacağı yerde yoruyor insanı. Uyuyabilmek belki de en iyisi. Sabaha dek[222] bir yarı uykuda sesler geldi kulağıma. Karışık, ayıklayıp değerlendirmesi, anlamlandırılması[223] çok güç sesler. Trenin hafifçe sallanarak durduğunda, ya da belli belirsiz bir sarsıntıyla istasyondan ayrıldığında uyanır gibi oluyor, bir düşün birer gölge olmaktan öteye geçemeyen kişilerinin yüzlerini seçiyor[224], bir de serüven uyduruveriyordum onlara. İstemeden, daha doğrusu iyice bilmeden, anlamadan. Kasabadan da, köyden de saatlerce uzak bir dağ istasyonunda, genç istasyon memuruyla karısının birbirlerinin yüzlerine bakarak yaşlandıklarını, karın pencerelerin yarısını bulduğu, o üç yılda, beş yılda bir gelen kışlardan birinde memurun öldüğünü, kadının yapayalnız, haftalarca orada, o istasyonda, evliliklerinin ilk gecesini geçirdiği odada kaldığını, bir gün yetmişlik annesinin, kızından mektup alınca, götürmek için çıkageldiğini düşünüyordum. Düşünceden çok düşe[225] benzeyen şeylerdi bunlar. Şimdi, aradan zaman geçtikçe böyle anımsıyorum[226]. Belki de o gece böyle şeyler düşlemedim[227] de şu anda kuruyorum bunları.

Dünyanın insanı şaşkın eden, iki sözü bir araya koyup ko-

nuşamayacak hale getiren, umulmadık kadar heyecanlandıran olaylarından biri de, sabah, gün ışırken Sabanca gölünü görmek. Sabanca gölüyle kendinizi su görmeye alıştırmazsanız, İzmit körfeziyle bir anda karşı karşıya kalınca sevinçten çıldırabilirsiniz. Deniz gelir, kompartımanın penceresinin akla gelmedik iğne deliğinden girer, ta içinize sokulur, karşı konmaz etkisiyle alır, götürür sizi kendi dünyasına. Durgun, çırpıntısız bir suyun ötesinde gittikçe biraz daha aydınlanan Değirmendere, Karamürsel kıyılarını görüyorsunuz. Artık ondan öte İstanbul ilk belirtileriyle her an, her dönemeçte, lokomotifin her düdük öttürüşünde kendini belli ediyor. Belki trende bir gece, iki gece, üç gece geçirdiniz. Ama bundan sonra geçireceğiniz bir iki saat bitmek bilmeyecek.

Şubatın son günleriydi ya da Mart başı. Hereke akla gelmeyecek kadar yeşildi. Sisin arkasından gelen bir güneşin ışıkları altında pırıl pırıldı. Tazeydi. Duruyordu. Bambaşka bir şeydi. İnsan elinden çıkmışçasına düzenli, dünya durdukça duracak bir ölümsüz resim gibiydi. Bizim kompartıman arkadaşlarından ikisi ilk geliyorlarmış İstanbul'a, pencereyi açmışlar şaşkın bakıyorlardı. Yirmi yaşında var yok çocuklardı. Biri döndü, yüzüme baktı, düşündü taşındı, sonunda ağzından baklayı çıkardı. "Ağabey" dedi, "İstanbul buradan da güzel mi?" Öbürü daha beter duygulandı, bu kış sonu sabahı, pırıl pırıl görünüşün karşısında. "Ah" dedi, "Yerleşeyim buraya, ölünceye kadar kalayım, başka bir şey dilemem."

Bütün bir gece gelişemeyen ahbaplıklarımız bundan sonra yarım satte gelişiverdi. Paltolarını, sanki gelmişiz, hemen giyeceklermiş gibi askıdan indirirken, kalan yemekleri, bardaklarını sepete koyarken, kırk yıllık yol arkadaşlarıymışçasına kim olduklarını, neden geldiklerini, nerede kalacaklarını anlatıverdiler. Bilmem ne kasabasında manifatura dükkânları varmış; İstanbul'a gelişlerinin nedeni[228] yarı iş, yarı da gezmek, görmekmiş; şu, bu... Dördüncü yolcuysa hastaydı, ameliyat olmaya geliyordu. Yolculuk başlarken konuşmak, geceyi arkadaşlığın sıcak çevresi içinde geçirerek hastalığını unutmak istemişti ama iki arkadaş yaşamlarının[229] ilk büyük yolculuğundan korktuklarından olacak, konuşmamışlar, sessizce, birbirlerini de ele

vermemeye çalışarak, bilmedikleri, ününü duydukları bir büyük şehre gidişin hüznünü yaşamışlardı. Ama işte şimdi sabah olur olmaz, yolculuğun bitmesine az bir zaman kalınca hüzünleri sona ermiş, merakla bin bir şey soruyorlar, bin bir şey anlatıyorlardı. Pendik'ten, hele Bostancı'dan sonra, gene sustular. Yüzlerinden, gördüklerinden heyecanlandıkları iyice belliydi. Bütün gece bir trende yarı uyku yarı uyanıklık arasında sabahladıktan sonra, küçücük, beyaz bir evin penceresinde, balkonunda bir kadının yatak yorgan örtülerini havanlandırdığını görünce duygulanmamak olmuyor. Dün akşam kıştı, yerlerde bir karışa yakın kar vardı, yağıyordu da. Bu sabahsa genç bir kadın balkonunda telaşsızca treni seyrediyor, ihtiyar bir adam bahçesini çapalıyor, salatalıkların köklerini açıyordu. Sonra ağaçlar, evler, biraz deniz, yeniden ağaçlar, evler, bahçeler. Trenin hızından hepsi bir arada, sonra hepsi ayrı ayrı. Yüreğimizde bir yolculuğun sona ermesinden ötürü sevinç, sabırsızlık. Rüzgârsız, sıcak bir yaz akşamı aynı evlere, ağaçlara, bahçelere, aynı denize, hüzünle bakarak desem değil, pek bir şeyler duymadan, acaip bir katılık içinde bıraktığım İstanbul'a böyle döndüm. Trenden gara ayak basar basmaz da, yolculuk telaşı da, yolun sona ermesinden ötürü sevinç de, yol arkadaşlığı duyguları da, o kadar köklü, uzun zaman kalacak sanılan bütün bu duygular uçtu gitti. Bundan sonra bir tek şey var. O da eve varıp iki söz etmek, belki de biraz uzanıp dinlenmek.

* * *

İstanbul'da lodos ne erkenden, sabahın erken saatlerinden anlaşılıverir. Saçaklarda kopmak üzere bir çinko parçasının ya da çivisi çıkmış bir tahtanın boyuna öteye beriye çarptığını duydum. Uykumun arasında lokomotif düdükleri öttü, durdu. Hafifçe de terlemiştim. Uykuyla uyanıklık arasında, sabahın beşinde, belki de daha dördünde, bugün hava lodos, diye düşündüm. Sonra yine[230] dalar gibi olmuşum. Çinko parçası bir daha vurdu. Yeniden tren sesi duydum. Uyandım. Bu kez[231] iyice uyandım. Perdeyi açtım. Bulutluydu dışarısı. Yağmur yağmamıştı. Ama havada bir nemlilik öylesine görülüyor, öyle-

sine kendini belli ediyordu. Aylardır o kadar düşlediğim[232] İstanbul'da başıboşluk günlerinden biri böyle başladı. Döndüğümün aşağı yukarı haftasıydı. Gazetecinin kapının altına bıraktığı gazeteyi aldım. Okumadan baktım. Kâğıtla mürekkep kokan gazeteyi ne zaman, hangi sabah elime almışsam içimde bir rahatlık duymuşumdur. Sabahları, kâğıtla mürekkep kokan bir gazete başlayan gün demektir de ondan. Büyük puntolarla dizilmiş başlıklara baktım. Karikatüre göz attım. Yazısını okudum ya da okumadım. Çevirdim yapraklarını, sinema ilanları gözüme çarptı. Bilmem hangi sinemada o gün, matinelerde yeni bir film başlıyordu. Oynayanlarının adını okudum. Ne kadar severim bu kadın yıldızı. Hiçbir konusu olmasa filmin, sadece bu kadın ortalıkta gezse dolaşsa, saçını alnına dökse, sonra eliyle toplasa yine[233] olur. Üstelik film de bir serüven filmi. Uyuyun uyanın, yine[234] bıraktığınız yerden seyredin, bir şey değişmez. Evde de, daha ne olsa, konuktum[235]. Kahvaltıma, tıraş suyumun sıcaklığına, oyalayacak birkaç havadisi, dedikoduyu ilgi uyandırarak anlatmaya özeniyorlardı. Giyinirken bir türküyü, kimsenin, ama kimsenin, bestesini yapanın bile tanıyamayacağı bozuk bir makamla, belki de bambaşka bir makamla, belki de makamsız mırıldandım. Bir de sigara yaktım üstüne. Sokağa fırladım.

Rasgele yürüdüm. Nereye gideceğimi düşünmemiştim. Yıllarca önce, lisenin son sınıflarındayken günümüzü gecemizi birlikte geçirdiğimiz bir arkadaşım vardı[236]. Evine uğrardım sokağa çıkmak, dolaşmak için kimi gün. Tam çıkmak üzereyken, annesi sorardı. "Nereye gideceksiniz?"

"Bilmiyorum, derdim, bakalım çıkınca düşünürüz."

"Ah," derdi, "Doğulu erkeklere[237] benziyorsunuz siz" gülerek. Sokağa çıkınca nereye gideceğimizi kararlaştırırdık.

Bugün de kararsız, kafamda karışık anılar, bir zaman yürüdüm. Neden sonra Ankara caddesinde bir basımevindeki arkadaşa uğramayı kurdum. Tramvaydan Karaköy'de indim. Köprü altından geçerek, ondan öte yürüyerek gidecektim. Kadıköy iskelesi tenhaydı. Hava iyice deniz kokuyordu. Vapurlar bağlı oldukları iskelelerde sallanıyorlardı. Daha bir ötede, Sarayburnu açıklarında yığınla martı vardı. Durdum bir an için, etrafı-

ma bakındım. Bir vapura atlasam, kuytu bir köşesine geçip otursam, dalgaların ortasında sallanarak Adaya gitsem, sonra da yine aynı vapurla[238] dönsem diye düşündüm. Düşündüm de hemen vazgeçtim düşüncemden. Şehir, kalabalık daha ilgi çekiciydi. Ben aylardır şehrin kalabalığında bir başıma kalmayı, o kalabalıkta eriyip yok olmayı kurmuştum. Şimdi pencereleri bol bir suyla yıkanan, iyice kurulanan, pırıl pırıl parlatılan bu vapurlar, şu kısacık yolculuk ne denli çekerse çeksin beni, dayatacağım[239].

Köprü üstüne çıktım. Sonra yine köprü altına[240]. Boğaz vapurlarının iskelesinden geçtim. Birkaç dakika önceki isteğim geçmişti. Ne deniz, ne de vapurlar bir şey demez olmuştu artık. Giyim eşyası satan dükkânların vitrinlerine bakarak, bir şey almayı aklımdan geçirmeden, ama her gömleğin, kravatın karşısında uzun uzun durarak Sirkeci'ye geldim. Yokuştan çıktım. Saate baktım. On bir. Oysa ben evden çıktığımda dokuz yoktu daha.

Arkadaşıma uğradım. Bir zaman oradan buradan söz ettik. Çıktık, bir köfteciye girdik. Sonra o işine gitti, ben de Beyoğlu'na çıktım. Tünelden Galatasaray'a doğru yine her vitrinin önünde uzun uzun durarak yürüdüm. Bir kitabevine girdim. Kitapları, dergileri karıştırdım. Çıktığımda saat tam iki buçuktu. Gazetede, bugün matinelerde başlayacağını okuduğum filme girdim. Perdede gördüğüm kadın düşümdekinden[241] çok daha güzel, canlandırılmak istenen serüven de hayalimde çok daha canlı olabilir gibi geldi bana. Arada biraz da kestirmiştim. Ama bu uyku bile umduğum tadı veremedi.

Sinemadan çıktığımda cadde kalabalıktı. Aşağı yukarı, birkaç kez[242] yürüdüm. Sokak içinde, eskiden bildiğim bir yere girdim. Bir içkili lokantaya oturdum. Oturur oturmaz içimi bir sıkıntı bastı. Kalabalık görmek istiyordum. Bir pencerenin önüne oturayım, acaip giyimli bir kadın geçsin, düşüncemi de ardından alsın götürsün istiyordum. Bu kere cadde üstünde başka bir yere girdim. Bir bardak şarap söyledim. Sonra bir daha. Düşündüğüm gibi önümden acaip giyinişli, acaip halli bir kadın geçti. Ama düşündüğüm gibi beni ardından[243] alıp götürmedi.

Caddeye çıktığımda hava kararmış, ışıklar yanmıştı. Elle-

rim cebimde, yürüyerek eve döndüm. Yorgundum, içimde bütün günden biriken bir tortu vardı. Ağır, tatsız, insanı bir tuhaf eden, her an içime bir bulanıklık verecekmiş gibi bir tortu. Aylarca kurduğum bir başıboşluk gününü, çocukluğumun, ilk gençliğimin şehrinde yaşanacak bir başıboşluk gününü yaşamış, dilediğim tadı almasını beceremediğimiştim. İçimde bir burukluk, tanıyamadığım bir burukluk bulmuştum.

Ne tuhaf, insan yaşadığı günlerden bıkıyor, bir başka türlüsünü yaşamak istiyor ondan da tad almıyor bazan.

*Gazoz Ağacı**

Şehrin bitiminde, denize yakın mahallenin çocuklarının rüyası da, gerçeği de bir bakkal dükkânıydı. Mavi, kırmızı, sarı, yeşil renklerle, kâğıtlarla, uçurtmalar, uçurtma kuyruklarıyla, türlü kutular, fenerleriyle bir bakkal dükkânı, bir mahalle bakkalı, çocukları büyüler, çeker kendine. Bu sade sözünü ettiğimiz mahallenin çocukları için değil, dünyanın bütün çocukları için de böyledir az çok.

Bu mahallenin çocukları içinse bir bakkal dükkânı göz kadar burun içindir de. Türlü renkli bilyeler, üstünde küçücük kız çocuklarının resimleri olan renkli toplar, uzun, kâğıttan yapılmış düdükler, bin çeşit oyuncaklar görülür bir yandan; bir yandan da yağ, peynir, sıcak leblebi kokar.

Bakkal dükkânının köşesinden sapıverin mahalleye, yazın bir toz bulutu, kışın da bir çamur denizi karşılayacaktır sizi. Eski küçük tahta evlerin çevirdiği dar sokaklarda çocuklar sabahtan akşama dek birdirbir, kuka oynar. Hava kardı mı da saklambaç. Geceleri oynanan saklambaca sezdirmeden birkaç delikanlıyla, birkaç yetişkin kız da katılıverir. Bu kızlar ne de güç bulunur saklambaçta. Bakarsınız, bir delikanlıyla bir kız bulunmayıverir de.

Az ötede, bakkalın öbür köşesinde, Hacı Emin'in yazın bir yangın yerine doğru taşan, genişledikçe genişleyen, kışınsa küçük bir odaya tıkılan kahvesinde işsiz delikanlılar pişpirik, kap-

* Bu öykünün 1942'de *Servetifünun* dergisinde yayımlanmış, "İspati Kızı" başlıklı daha kısa bir şeklini "Birkaç Öykü Daha" bölümünde bulabilirsiniz (Ed.N.)

tıkaçtı, maça kızı, daha oyunun türlüsünü oynar. Gündüzleri birkaç delikanlınındır Hacı Emin'in kahvesi. Beşten, altıdan sonra işinden çıkanlar birer ikişer görünür.

Kadınlar beşe doğru ellerinde seccadeleri, bir sepet içinde gaz ocakları, kahve, şeker kutuları, bir iki cezve, birkaç fincanla deniz kenarına giderler. Denizin ta açıklardan getirdiği dayanılmaz bir lodos, çürümüş sebze, ölü bir kedinin kokusunu dağıtır durur etrafa. Aldırmazlar bu kokuya, yeter ki insanın gönlü şen olsun der gibi içerler kahvelerini denize karşı. Elli metre kadar ötede, küçücük bir burnun arkasında delikanlılar denize girer.

Mahalle bir uykuya dalmış gibidir kendi kendine. Ama bir delikanlının bir kıza tutulduğu havadisi bir yayılmaya görsün, dedikodu her eve hayatın yenilmemiş, taze, pırıl pırıl bir gösterisi olarak girer. Birinin birine sevdalandığı haberi bereket gibi yağmur gibi karşılanır; bir dirilik, çoktan beri özlenen bir dirilik getirir gönüllere.

Saim'in, kahvenin karşısındaki pembe boyalı evin kızına tutulduğu haberi de böyle karşılandı. Anahtar deliklerinden giren hava gibi, rüzgâr gibi her eve yayıldı. İçleri ısıttı, hayalleri günlerce oyaladı durdu. Günün on saatine yakın bir zaman Hacı Emin'in kahvesinde kâğıt oynayan Saim boyuna cumbada görünen, daha doğrusu biçimine getirip boyuna kendini gösteren o bir içim su kıza neden sevdalanmasın? Bunca oyunu kaybettiyse onun yüzünden. Olmayacak zamanda pencerede görünüp kaybolması yüzünden. Bir saatte tam üç kere entarisini değiştirmesi yüzünden. Yoğurtçu diye bağırıp yine[244] de gözünü kahveden ayırmaması yüzünden. O kız olmasaydı, ya da evleri kahvenin karşısında olmasaydı, boyuna pencereleri açıp açıp kapamasaydı, Saim her oyunda, ama her oyunda, elin acemisine yenilir, adı gazoz ağacına çıkar mıydı? Bir gün yabancı biri gelmişti kahveye, oturur oturmaz garsona: "Evladım, çabuk bir gazoz bana, yandım" demişti de, Saim'in arkadaşlarından biri, Tabela İsmail yüzsüz yüzsüz gülmüş; "Efendi amca" demişti Saim'i göstererek, "Gazoz ağacı burada, oyna bir el pişpiriğini iç gazozunu."

Kimi kez[245] kızar gibi olurdu bu sözlere, ta içinden bir ateş kalkar, bütün damarlarına yayılır, dövüşecek, kahvenin altını üstüne getirecek gibi olurdu.

Kimi kez de[246] duymazdı bile. O vardı ya karşıda, karşı evde. Yeterdi ona. Pencereyi açsın kapasın. "Yoğurtçu" diye bağırıp kahveye baksın da, isterse her oyunda yenilsin, isterse gazeteler yazsın gazoz ağacı olduğunu, ne çıkardı! O ömründe o güne dek bilmediği öylesine bir duyguydu. Ne tuhaf, ne anlaşılmaz şeydi öyle, alıp yere çarpmış, paçavraya çevirmişti onu. Daha görünmesine sıra kalmadan, perdelerden biri kımıldayınca elindeki bütün kâğıtlar birbirine karışıyor, ne onluyu dokuzludan ayırdedebiliyordu, ne de kızı bacaktan. Rasgele vuruyordu kâğıdın birini yere. Vurdu mu da karşıdaki güm diye pişpiriği yapıştırıveriyordu. Ondan sonra kahkahalar, alaylar, bağırmalar... Bu arada kız görünüyordu. Saçlarını yeni bir biçimde yapmıştı. Bugün[247] elbise değişmiş miydi? Değişmemiş miydi? Düşünür, dalar giderdi. Derken ikinci pişpirik. Yeni kahkahalar atılır, bağrılırdı.

"Ne verimli ağaçmışsın be" derlerdi.

Bir akşam alacakaranlıkta deniz kenarındaki arsalardan birinin önünde kıza rastlayıverdi. İkisi de yalnızdı. Baharın, havaların iyiden iyiye ısınmaya yüz tuttuğu son günleriydi. Denizden ağır bir lodos, çürümüş bir şeylerin kokusu geliyordu yine[248]. Bir elektrik direğinin dibinde birbirlerini görünce ne yapacaklarını şaşırdılar. Bir şey yokmuş gibi geçip gitmek olmazdı.

Konuşmalılar, diyeceklerini demeliydiler. Kız da o akşam her zamankinden daha başkaydı. Esmerdi. Civelekti. Kolsuz bir entari vardı üstünde. Belki de bunu ilk bugün giymişti. Saim önünde durdu. Kız da durdu. Damdan düşercesine Saim:

"Nereye gidiyorsun" diye sordu.

Kız, ama damdan düşercesine değil, kırk yıllık tanıdıklarmış gibi sakin "Eve" dedi.

"Eve mi?"

"Eve ya. Annem kahve sepetini deniz kıyısında unutmuş da."

Saim bir an karşılık bulamadı. Şaşkındı. Gözlerini açmış öyle bakıyordu. Kız onun bu şaşkınlığının, sözüne bir karşılık bulamamasından olduğunu anlamadı. Bir yalanını yakalamasına verdi. Öyle ya, üvey annesi için annem deyip geçivermişti.

Bu kez[249] sözünü hemen düzeltti. "Of aman" dedi, "Alışmışım işte. Annem diyorum. Ablam."

Oralı değildi Saim, ne dediğini anlamıyordu bile. Nasıl oldu bilinmez, kızı bileğinden tutup arsaya doğru çekti. Kızın bileğinde bilezikleri şıkırdadı. "Yapma görürlerse bir" dedi. Beriki aldırmadı. Telaşı da biraz geçer gibi olmuş, kendini toplamaya başlamıştı. Yakalamıştı ya onu artık[250], bırakır mıydı? Sımsıkı bileğinden tutuyordu. İçi bir hayli dolmuştu. Aylardan beri çektikleri başına vurmuştu. Yeri olmayan, kızın gülüp geçeceği, amma ahmakmış bu Saim de be, diyeceği şeyler söyleyecekti belki. Amma söyleyecekti. Söylemeliydi. Şimdi söylemezse, şimdi de konuşmazsa, belki artık ölünceye dek[251] ağzını açamayacağını, kendisine hatasını bağışlamayacağını ta içinden duydu. "Bırak Saim, görecekler" dedi yine kız[252]. Saim bu kez[253] daha çok sıktı kızın bileğini. Boğazında tıkanan çatlak bir sesle; "Yaş yirmi bir" dedi. "Ne iş, ne güç. Senden başkasında gözü olanın..." Durdu, sonunu getiremedi sözünün. Kızın güleceğini, kahkahalarla güleceğini sandı. Hatta kahkahasını duyar gibi oldu.

Kız her şeyi anlamıştı. O iki dakikanın içinde geleceği, hiç değilse birkaç yıllık geleceğini sezmişti. "Ya" dedi. "İnanmam."

"İnanmaz mısın?"

"İnanmam ya. Seni Sultanahmet'te Seher'le görmüşler."

"Görürler a. Ne olacak? Seher Kemal'in kız kardeşi. Kemal de..."

"Bilmem."

"Anam hakkı için. Yemin ederim, Seher meher tanımam ben. Benim senden başka sevdiğim yok. Anladın ya."

"Anladım. Ne olacak?"

"Nasıl ne olacak?"

"Ben yine[254] eve gideceğim. Sen de kahveye."

"Gel şöyle deniz kıyısına doğru yürüyelim istersen."

"İstemem. Ablam bekler."

"Öyleyse?"

"Sen bilirsin."

Saim şapkasını alnına doğru itti.

"Baksana," dedi, "sen eve gitmeyeceksin. Ben de kahveye

gitmem artık." Sonra birden, yeri yokken nedense ıslık çalmak, elini cebine sokmak istedi. Beceremedi.

* * *

Saim, un fabrikasında çalışıyordu. Bu bir değişiklik oldu. Onun hayatında bir yenilik. O güne kadar ömrünü, anasının dul maaşıyla, ayda üç beş kere gündeliğe gitmesinden kazandığı parayla kahvede geçiren Saim'in hayatında bu bir değişiklik. Fabrikaya girdiğinin ertesi günü de kızı alıp uzaklara, mahalleden uzaklara götürmek istedi. Yalnız ikisi olsunlar, gidecekleri yer, oturdukları, sevdalarının geliştiği mahalleden uzak olsun istedi.

Yarın, öbür gün belki evlenirlerdi. Çocukları olurdu. Belki bunlar olmazdı. Kızla beraber, başka bir yerde, onları kimsenin bilmediği bir yerde yaşar giderdi. Tozdan, çamurdan, boyasız, yana kaçmış tahta evlerden, hayatın bu pısırık, yapışkan tarafından kurtulurlardı.

Saim sabah gider; akşam gelirdi. Kız da evi toplar, yemek pişirir, sonra pencereye geçer, karşı evleri seyrederdi. Düşünce düşünceyi çağırıyordu. Kendisi bazen, dalgaya düşer, aklı bir makine gürültüsünün çok ötelerine giderdi. Kız bıraktıkları mahalleyi düşünürdü.

Ne varsa, aydınlık, güzel elbiseler, sinema, bahçeler, büyük binalar; tertemiz oyun kâğıtları veren geniş kahveler, insanların birbirleriyle ilgilenmedikleri, bakmadan geçiverdikleri caddeler bu mahalleden uzaktaydı. Aşk nerede yeşerirse bırakmak, bir daha dönmemek üzere bırakmak ister orasını. Onlarda da öyle oldu.

Bir gün de Saim, bu düşündüklerinin pekâlâ gerçekleşebileceğini düşündü. Düşününce de, birkaç gün sonra, Yenişehir'e inmezden kırk elli metre önce, yokuşta, bir apartımanın beşinci katında taraçadan devşirilmiş, iki kişinin ancak sığabilecekleri, belki kış günleri içinde rüzgârların alabildiğine eseceği bir odaya, kızı aldığı gibi götürdü.

* * *

Sabahları erken kalkıyor, hazırlanıyor, Melahat'i uyandırmadan çıkıp gidiyordu. Ne tuhaf, aynı evde yaşamaya başladıkları güne dek[255] adıyla düşünememiş, adıyla hatırlayamamıştı bu kızı. Sonra da zorladı kendini. Melahat diye yineledi[256] içinden boyuna.

Şimdi bir karım var benim diye düşündü; adı Melahat. Caydı, başka bir cümle yaptı. Nelerden geçmem ben bu Melahat için dedi. Isındı kızın adına.

Akşam paydos düdüğü çaldığı zaman, yorgun, ama içinde paha biçilmez bir mutlulukla, bir kalabalığın arasında, fabrikadan çıkıyordu. Acele etmiyor, bir an önce evine koşup, delice sevdiği kadının yanında olmak için, içinde bir istek duymuyor, mutlulukla başı dönmüş bir insanın her dakikasının bir değer olduğunu bilircesine, hiçbir fırsatı kaçırmadan, bu eve dönüşün bile tadını tatmak istiyordu. Önce küçük sebze bahçeleri arasından geçiyor, sonra birden ana caddeye çıkıyordu. Bir berberin önünden geçiyordu. Daha sonra bir fırının, bir şıracının, bir yangın yerinin, bir tütüncünün önünden geçiyordu. Böylece geniş bir arsaya çıkıyor, oradan başka bir caddeye sapıyordu.

Hafif bir yokuşu yavaşça çıkıyordu. Bir arsada, ya da sokağın ortasında çift kale yapmış, top oynayan çocuklar görüyor, oyunlarına dalıyordu. Bir ara bir evin arkada balkonuna asılmış çamaşırlara gözü dalıyor, bir ara da başını gökyüzüne kaldırınca, içinden çıkılmaz bir karışıklık içindeki radyo antenleriyle karşılaşıyordu. Ne görse, her şey bir hoş ediyordu yüreğini, Evde bir kadının beklediğini bilerek, acele etmeden, gördüklerinin tadını çıkararak eve dönmek ne güzelmiş meğer. Nasıl olsa erişilecek bir mutluluğu geciktirmekte, tadına doyulmaz bir güzellik vardı.

Beyoğlu'na çıkınca daha hızlı yürümeye başlar, bu kez de sabırsızlanırdı. Kendini[257], hemen o anda evde bulmak ister, bütün gün başından ne geçmişse, Melahat'e anlattığını kurardı. Sabahın sekizinden beri ne yapmıştır evde yapayalnız Melahat, neyle vakit geçirmiş, oyalanmıştır? Kimbilir nasıl canı sıkılmış, akşamı beklemiş, gününü geçirmiştir. Kapıyı açıp da karşısında onu görünce, gözleri sevinçle parlayacak; "Geldin mi?" diyecekti.

"Geldim ya" diye karşılık verecekti o da.
"Of, ne sıkıldım bugün sensiz."
"Sahi mi?"
"Sahi ya. Hem de nasıl."
"Ne yaptın sabahtan beri?"
"Hiç."
"Hiç mi? Sabahtan beri?"
"Of, ne yapacağım. Seni bekledim işte. Yetmez mi?"

Sonra biraz duraklayacak, etrafına bakınacak bir an söylesem mi, söylemesem mi diye düşündükten sonra da: "Bu odanın temizliği... Gömleğini de yıkadım." diyecekti. Kafasında birbirini tutmaz, atlayan, seken, birbirinin aynı, birbirinden ayrı düşünceler gelişiyor; iki yanından gür, güçlü bir nehir gibi bir insan seli akıyordu. Ne kadar çok değişik insan yüzü vardı dünyada. Bütün bu yüzleri de şöyle bir görmek, bir kaybetmek onu sarhoş etmeye, içinde şimdiye kadar duymadığı bir ezikliği, bir bitkinliği duymaya yetiyordu. Ne korkunç, insanı ne kadar derinden sarsan, altüst eden bir değişiklikti bu. Bütün gün beş on insan yüzü görerek, onlarla aynı sözleri ederek mahallede geçirdiği günler, şu birkaç zamandır geçirdiği günlere benzemiyordu. Geceleri ise gündüzlerden de beterdi. Yirmi yıldan fazla bir zaman tek başına, ilk önceleri bilmediği, tanımadığı, daha sonraları, yüzünün gözünün önünden gitmediği bir kadının özlemiyle yaşamış, Tanrı'nın her gecesi[258] bu özlemle soğuk yatağını ısıtmıştı. Ama bakın şu işe, işte yıllardır sürükleyegeldiği bu özlem, birdenbire değişen hayatının gerçeği olmuştu. Şimdi artık bir özlemle değil, istese de, istemese de, bir gerçekle beraberdi yatağında geceleri. İşinden evine dönerken yavaş da yürüse, hızlı da gitse, bu özleme, daha doğrusu bu gerçeğe koşuyordu. Uzun zaman bir kahvenin penceresinden gördüğü Melahat'i, şimdi akşamları döndüğü odasında görünce yadırgıyor, o kız bu kız mıydı diye kendine soracağı, bunun böyle olduğuna, bir zamanlar bir kahvede oyun masasının başında, aklından geçiredurduğu, sonra rasgele kafasını kaldırınca karşı evin penceresinde, bir türlü anlam[259] veremediği bir yüzle baktığını gördüğü, görünce de sevincinden deliye döndüğü, söyleyeceği sözü, oynayacağı kâğıdı şaşırdığı bu kızın

şimdi sessiz sedasız onu bir odada beklediğine kendini inandıracağı geliyordu. Hemen inanmıyor, bunun bir düş olduğunu sanıyordu bir ara. Neden sonra dönüp dolaşıp kafasından geçen ne düşüncelerden sonra aklı yatar gibi oluyor, işte o zaman, asıl o zaman yüreği deli deli çarpmaya başlıyor, adımlarını sıklaştırıyor, o ana kadar eğlene eğlene yürümesinin acısını çıkarırcasına koşarak evin yolunu tutuyordu.

* * *

İyice yorulmuş, beş katın merdivenini ağır ağır çıkıp da dört beş gıcırdayan tahta basamaktan sonra kapıya doğrulunca, geldiğini, kapının önünde bulunduğunu, şu anda neredeyse kapının zilini çalıvereceğini Melahat anlamıştır bile. Hemen kapıyı açıverirdi. Açılan kapıdan, küçücük odanın tavanı ne kadar basık, boyasız, iğri büğrü olursa olsun, hatta yarıya yakın bir bölümü çinko kaplı olsa da, iki üç parça eşyadan bir perişanlık aksa da bu bir tür çamaşırlıktan[260] bozma odadan, kolay kolay anlatılmaz rahatlık havası, ılık bir su buğusu gibi bir şeyler dökülür, gelir yüzüne çarpardı. Akşamları erkeğini karşılarken saçlarını ensesine doğru, rengi bağırmayan bir kurdelayla toplamasını, yüzünü bu kadar tatlı, dostça ayarlamasını, bir şey söylemeden, insanı çileden çıkaran bir şeyler söylemesini nereden öğrenmişti bu kız? Ama öğrenmişti. İliğine kadar yorgun, dışarısıyla dolu bir insanın, kapıdan giriş kadar kısa bir zaman içinde, bütün benliğine bir su gibi akarcasına dinlendirmeyi öğrenmişti işte. Melahat'i karşısında görünce fabrikayı da, makineleri de, un çuvallarını da, tozu da, toprağı da, çamuru da, bütün gün yan yana çalıştığı arkadaşlarını da, kavgayı da, kıskançlığını da, bezginliğini de, geçtiği yolları, gördüğü bir yığın insan yüzünü de unutuyor, yorgunluğundan giymekten bıktığı bir elbiseyi çıkarırcasına sıyrılıyordu.

Kapının açılışı, odadan taşıveren o ılık su buğusunun yüzünü kaplayıvermesiyle, bir zaman parçasının sanki bir daha dönmemek üzere geçip gittiğini, tükenen günle en küçük bir benzerliği olmayan, kendine özgü havası[261], tadlarıyla bambaşka bir zaman parçasının başladığını, bunun belki de hiç bitme-

yeceğini, ertesi sabah gün ağarıncaya dek sürecek bu gecenin, dileğince uzayacağını ta içinden duyardı. Ama bu eve dönüş saati ikisi için de ne kadar sabırsızlıkla beklenmiş olursa olsun, gelişigüzel, hemen hemen de her gün birbirinin aynı olan bir iki cümleden başka birbirlerine bir şey söylemezler, aralarında bu bir iki cümle de konuşuluverince, kız sessizce yemeği hazırlamaya koyulurdu. Bu arada ceketini çıkarır, bir iskemlenin üstüne fırlatır, elini yüzünü kapının dışındaki küçücük muslukta yıkar, bir sigara yakar, dumanını sanki biten güne doğru savuru savuruverirdi. Kız beş on dakika içinde hazırlayacağını hazırlar, masaya getirmiş olurdu. Zaten ikisi de öğle yemeklerini hafifçe geçirmeyi alışkanlık haline getirdiklerinden o kadar acıkmış olurlardı ki, ne kızın daha uzun bir hazırlığa, ne de Saim'in öyle beklemeye sabrı kalırdı. Kız: "Hazırladım işte" derdi. "Yine mi[262] yaktın o cıgarayı?"

"Bu kadar çabuk olacağını ne bilirdim" diye karşılık verirdi Saim.

"Zarar yok. Sen iç cıgaranı yine. Bekleriz."

Beklemezlerdi. Saim sigarasını bastırır, sofraya otururlardı. Melahat, dönüşünden beri yaktığı ilk sigara zannededursun çoğu gün üçüncüydü bu yarıda sönen. İşten döndükten sonra, bir apartımanın beşinci katında, böyle gökyüzüne biraz yakın, bir kadın yemek hazırlarken sigara tüttürmek o kadar keyifli oluyordu ki.

Acele, iştahla yenmiş bir yemekten sonra kız bir yandan sofrayı toplar, bir yandan kahvesini pişirirken, Saim sigaranın bir yenisini yakıyor, pencereden, aşağıya doğru uzanan çatıların üstünü kaplamış, daha doğrusu örmüş bir bacalar ormanını seyre koyuluyordu. Melahat'in sofrayı toplama, birkaç parça bulaşığı yıkama işi bitince, üstelik kahve de gelip içilince, Saim, kendisinin bütün gün işte kapalı kaldığını, kızınsa evde yalnızlıktan bunaldığını anımsardı[263]. Birden, "Haydi çıkalım biraz be" derdi. "İçim sıkıldı."

"İçin mi sıkıldı, nasıl olur, benimle mi" gibi bir şeyler söylemek, içten gelerek söylenmiş bu sözü sorun[264] yaparak, sitem etmek aklına gelmezdi Melahat'in. "Çıkalım mı?" derdi. "Çıkalım. İyi ya, nereye bundan sonra."

Saim bilgiç bilgiç gülümser, bıraktıkları mahallede akşam karanlığı ile evlerine çekilen insanların dünyayla ilişkilerini kestiklerini, hayatın bitiverdiğini, ama burada öyle olmadığını hatırlatmak, anlatmak istercesine sesine bir ton arayarak:

"Bundan sonra mı? Gün dediğin bu saatten sonra başlar burada" derdi. Melahat bir şey demez, şaşmış gibi bakar, Saim bir kızı üstelik de sevdiği bir kızı hafiften de olsa, şaşkınlık içinde bırakabildiği için sevinir, sevincini de belli etmek istemezdi. Biraz sonra Beyoğlu sokaklarında kızın duyacağı çocuksu sevinci düşündükçe, sevdiği kadını alıp Güney denizlerinde yolculuğa çıkaran, adım adım bildiği Pasifik adalarında dolaştıran, kadının gördüğü yeni şeyler karşısındaki sevinciyle sevinen, şaşkınlığıyla heyecanlanan bir serüven adamı gibi içinden içinden böbürlenirdi.

Melahat elbisesini değiştirir, evden ayrılırken ancak bir paketin içine sığdırabildiği, o kendine pek yakıştırdığı mavi entarisini sırtına geçiriverir, çıkarlardı.

Yokuş boyunca Saim'in kolunda bir şeyler söyler durur, beriki yüreğinde binbir duygu, kafasında binbir tasarı, duymadan, dinlemeden, evet, hayır, sahi mi gibi rasgele karşılıklar verirdi. Ama konuşmanın bir yerinde kız durup da ne dedimdi şimdi ben diye soracak olsa, yakalanıverecek, belki de bozmadan: "Ne mi dedin? Ne bileyim ben? Dedin bir şeyler işte" diyecekti.

Karanlık, dar sokaklardan birdenbire aydınlık, geniş caddelere çıkarlardı. İşte o zaman, gece vakti o pırıl pırıl aydınlıkla karşılaşınca, caddenin uğultusu, tramvay çanları, türlü yerden kopup gelen türlü sesle karışık bir gürültü kulaklarını, hiçbir şey duyamayacak kadar kulaklarını tıkayınca kızın yüreği o güne dek tanımadığı bir güçle çarpmaya koyulurdu. Hele bir sokak köşesinde, bellediği bir vitrin vardı ki, camın arkasında, ışıklar içinde bir kadın, gözlerinin içine bakıp gülümserdi. Ne de tatlı bir gülüşü vardı bu kadının. İstediği kadar cansız olsun. Duruşuyla, bakışıyla, gülüşüyle o kadar candandı ki. Üç beş günde bir elbisesini de değiştirir, üzerine başka bir şeyler koyarlardı. Daha evden çıkarken aklına o kadın gelir, bakalım benimki bugün neler giymiş yine[265], pembelerini mi, beyazlarını

mı, mavilerini mi diye düşünürdü. Bir şey söylemeden koluna asılarak Saim'i o yana doğru çeker, belli etmeden mağazanın önüne doğru sürüklemeye çalışırdı. Geldiler mi de durur, uzun uzun bakar, elbiseyi bir kez de[266] kendi üzerinde hayal eder, bir zaman kim ne söylese, kulağına bağırsalar duymayacak gibi olur, insanların, taşıtların gürültüsü, caddenin uğultusu silinir giderdi. O böyle hayal ülkesinde yuvarlanır giderken Saim yanında sıkıntıdan deli olmuş, hafakanlar boğmuş, neredeyse kolundan çekerek, arkasından iterek onu oradan uzaklaştıracak hallere girmiş, umurunda bile olmazdı. Sanki Saim'i Hacı Emin'in kahvesinde pişpirik oynarken seyrettiğinde, geceleri yatağının bir köşesine büzülüp birlikte[267], yaşadıkları mahalleyi bırakıp başka bir yere gitmeyi düşünüşünde, kafasının bir köşeciğinde hep bu elbiseler vardı. Bu mahallenin dışında bir yer, burası olmasın da neresi olursa olsun derken, türlü biçimdeki bu elbiseleri hayal etmişti. Ya iki dükkân ötedeki yatak odası takımı? Öyle geliyordu ki saatlerce, günlerce, haftalarca, o yatak odası takımını seyretse, yine bıkmaz, yine doymazdı[268]. Ne kabarık yorgandı o öyle, kumaşı nasıl parlaktı. İnsan ona bakarken dünyada değil de, masalda yaşadığını sanıyordu. Ama bu kendinden geçtiği, büyülenmiş gibi bir şey düşünemediği, iki sözü bir araya getiremeyecek kadar, kendini bambaşka duyduğu dakikaların sonunda, Saim'in ters bir sözüyle, o an için onu tiksindirecek kaba, sevimsiz sesiyle ayılıyordu.

"Of be", diyordu Saim. "Bıktık yahu. Burada mı sabahlayacağız? Anlayalım."

"Ne olacakmış? Bakıyoruz işte. Yasak mı bakmak?

"Ne vardı bakacak? Film mi bu?"

"Sende bir otuz lira vardı ya. Hani dursun bir yol diyordun. İnsanlık hali. Hastalık, sağlık hali."

"Ey?"

"Bende de bir yedi buçuk vardı ya."

"Eyy? Ne olacakmış?"

"Onu da katsak benimkine. Olmaz mı?"

Saim arkasından gelecek lafı anlar, büsbütün haşinleşir, kolundan çeker götürürdü. "Bu manken karılar olmasa dünya daha güzel, yaşamak daha tatlı, Melahat daha hırıltısız, dırıltı-

sız olacaktı. Ama ne yaparsın işte. Elde değil. Olmuşlar bir kez[269]. Giyinip kuşanıp caddelerin kenarına kuruluvermişler."

Kafasından düşüncenin türlüsü geçer, kolunda Melahat, ama o kendi kendine söz açmış konuşur dururken, gözü bir sinemanın kapısında ata binmiş, dağ taş uçan acaip kılıklı bir herife takılırdı. Çocuk rüyaları hep böyle at üstünde uçan, su başında atlarını dinlendirirken, türkü mırıldanan, sıkıştı mı kement atan kovboylarla doluydu. Gözü bu minval üzere bir afişe takıldı mı, Melahat'in kumaş mağazalarının önünde zınk deyip durması örneği[270] duruverirdi. O kadar birdenbire, o kadar kesin.

Şu Beyoğlu'nun sinemaları da ne rahatmış meğer. Bütün gün çalıştıktan, yorulduktan sonra, insanın yanında bir kadınla, sevdiği kadınla, mahallesinden alıp başka bir mahalleye, başka bir semte götürdüğü kadınla sinema seyretmek, biçimli koltuklara kendini bırakarak uyuyup uyanmak, yine seyretmek, yine biraz kestirmek[271] ne hoşmuş meğer. Kız yanındaydı ama filme bakmak, arada başı önüne düşüp dalıp gitmiş kızla oyalanmaktan daha da hoşuna gidiyordu. Sanki dünyada bir şeyden tad almak için sırası savılması gereken başka bir tad vardı ki aşktı o da.

Şu anda varlığının önemi olmayan bu kız belki de yanındaki koltukta oturmasaydı, bu kovboy filmi, arada bir kıyısına kadar gelip de gerisin geriye döndüğü uyku, ona bu kadar tatlı gelmeyecekti. O vardı ya, yanındaydı ya, film bitip ortalık aydınlanınca, odalarına birlikte döneceklerdi ya, bunlar ona yeter, üstelik artardı da.

Bir yaz sonu gecesi sokaklar, evler hâlâ durulmayacak kadar bunaltıcıyken, kırk elli kişinin ancak bulunduğu bir sinema salonu ne kadar serin oluyordu. Beş dakikalık dinlenmede bir soğuk gazoz içiyor, bir de Melahat'e içiriyordu... Şişeyi dikip de ilk yudumu içince birden boğazı tıkanır gibi oluyor, mahalleye, evine, kahveye bağlı bir sürü hatıra anlaşmış gibi bir anda üzerine yüklenivériyordu. Hacı Emin'in bahçesi sulanmış, ıslak topraktan yukarıya doğru bir serinlik süzülen kahvesini, iki üç pişpirik arkadaşını, kâğıt oynarken gözünü ayırmadığı pembe boyalı evin penceresini, pencerede bir görünüp bir kaybolan kızı, sanki şimdi yanında oturan o değil de bir başkasıymış gibi,

anımsardı[272]. Ne gazoz içirdim eşe dosta ben bu kız yüzünden be, derdi. Ağacıydım ben bunun. Bunun, Melahat'in yüzünden işte. Melahat gazozun ilk yudumunda Saim'in duraklayıverdiğini anlar, meraklanır sorardı:

"Ne o?" derdi. "Ne durdun öyle? Ne var?"

"Hiç yok bir şey."

"Nasıl hiç? İçerken duruverdin birden. Ne geldi aklına kuzum?"

Nasıl anlatsın ona bütün olanı biteni, aklına geleni, düşündüğünü? Bir vakitler pencerede görünüvereceğini düşünerek gözünün bir kâğıdı görmediğini, gün gece boyuna yenildiğini, kahvede hiç olmazsa haftada üç beş gazozunu içmeyen kalmadığını, onun yüzünden adının gazoz ağacına çıktığını, şimdi gazozun ilk yudumunu ağzına alır almaz bütün bunları biraz da özlemle, biraz da içi burkularak anımsadığını[273] nasıl söyleyebilirdi? Geçmiş güne özlem çekmek, sonra bütün bir kahve[274] halkına yemlik olmak erkekliğe sığar mıydı? Biraz terslenerek ya da terslenir gibi yaparak:

"Boş ver be" derdi. "Ne geldiyse geldi. Geldi bir şeyler işte."

Bu kez[275] Melahat Saim'in aklından geçeni anlamayı iyice aklına koyar, asıldıkça asılırdı.

"Haydi bakalım" derdi. "Söyleme istersen, ben de gidiyor muyum, gitmiyor muyum? Gör. Film bitince sen de gelirsin. Zaten canım sıkıldı benim bu sinemada."

Dileği eve gitmek değil, sadece Saim'in ilgisini sağlamaktı. Böyle söylemekle sağlardı da. Boş yere çıkacak bir tatsızlığı önlemek düşüncesiyle Saim kafasından geçenleri bir gramofon plağı düzeniyle açıklardı:

"Otur yahu" derdi. "Nereye gidecekmişsin? Başlatma beni şimdi. Mahalleyi düşündüm. Kahveyi. Arkadaşları."

"Kahveyi mi? Arkadaşları mı?"

"Hacı Emin'in kahvesi canım. Şu sizin karşınızdaki."

"Ne varmış ki kahvede?"

"Ne olacak? Ne olur ki kahvede."

"Demek kahveyi de, arkadaşlarını da bana değişiyorsun. Daha buraya gelmezden önce sana bir şeyleri, sana dünyaları değişmem demiştin hani."

Söz buraya geldi mi, Saim yarı belirli, yarı belirsiz bir of çeker, "Al sana işte, öp babanın elini" diye mırıldanırdı. Filmin ikinci yarısı başlarken kızın gözlerinden ip gibi yaşların boşandığıru bilirdi. Ne küçücük bir hıçkırık sesinden, ne de koltuğun hafifçe sallanmasından anlardı bunu. Kızın artık bu sözlerden sonra ağladığını bilmek için bir işaret, bir şeyler duymak, bir şeyler sezinlemek gerekmezdi. Bu öylesine kesin, güvenilir bir bilgiydi. Bundan sonra, filmin ikinci yarısı tatsız geçerdi. Sinema bitip de ışıklar yanınca, sessizce yerlerinden kalkarlar, birbirlerine bir şey demeden yan yana sokağa çıkarlar, hevesle, sevinçle geldikleri yollardan dönerlerdi.

Geniş, iki üç saat öncesine göre aydınlığı biraz azalmış caddelerden, dar, sapa sokaklara saparlar, bir yokuşu alabildiğine hızla inerler, beş katın merdivenini yine bir tek kelime[276] söylemeden bezgin adımlarla çıkarlardı.

Odaya girince Saim açık pencerenin önünde bir zaman durur, günde birkaç öğün seyrettiği, seyrine doyamadığı bacalar ormanına dalardı. Kız elbisesini değiştirir, yatağın kenarına otururdu.

Bir zaman, aynı duyguları duyarak, aynı kavgaları ederek, sonra bir yarı pişmanlık içinde konuşulanları unutarak, birbirinin benzeri geceler yaşadılar aşağı yukarı. Böylece benzer günleri, geceleri sürer tüketirken onlar, İstanbul'a da çok sıcak, boğucu bir gecenin sabahında önceleri pek belli etmeden içe işleyen serinliği, hafif nemliliğiyle sonbahar gelip yerleşiverdi.

Sabahları Saim evden çıkınca Melahat için uzun, bomboş, sıkıcı bir gün başlıyordu. Evin, insanı pek oyalayacak bir işi yoktu.

Odayı toplamak, temizlemek, akşamın yemeğini hazırlamak, bütün bunlar ne kadar yavaş yapılsa, hatta arada bir, iş olduğu gibi bırakılıp pencereden bakılsa, ya da başka bir şeyle avare olunsa bile ona, on buçuğa kadar bitiveriyordu. Ondan sonra da yapılacak hiçbir şey yoktu. Alışmadığı bir semtte, bir apartımanın beşinci katında gün nasıl geçer? Bunu bilmiyordu Melahat. İlk akla gelen sokağa çıkmaktı. Yokuşu tırmanmak, doğru Beyoğlu'na çıkmak, dükkânları, dükkânlarda elbiseleri seyretmek kimbilir ne güzel olurdu? Hele yanında, ona rahat vermeyecek, bir el-

biseye dalmış bakarken tutup kolundan çekecek olan Saim de yoksa. Doya doya elbiselere, eşyalara baktıktan sonra öğleye doğru da eve dönerdi. Sabahları oyalanacak bir şey bulursa, öğleden akşama dek olan zamanı geçirmek daha kolaylaşacaktı. Ama Saim her sabah işe giderken ona çıkmamasını, çıktığını duyarsa işin sonunun kötüye gideceğini anımsatıyordu[277]. Kapının dışında bir an duruyordu, asık bir yüzle, "Bak kız," diyordu. "Çıkarsan ben de duyarsam, sonra sen düşün!"

Melahat, canı oraları şöyle bir dolaşmayı delice istese de yarı yabancılık yarı korkudan çıkmayı aklından geçirmiyor, ama yine de[278] Saim'i kızdırmak, hoşlandığı o kafa tutan halini görmek için belli belirsiz söyleniyordu:

"Çıksam bile nereden görecekmişsin?"

"Nereden mi görecekmişim? Şuna da bak. Görmem ama duyarım. Benim burada o kadar çok ahbabım var ki."

"Ahbabın mı? Kimmiş ki?"

"Çok. Kimi sayayım peşin. Önce tatlıcı Kâzım'ın kardeşi İsmail. Sinemaların kapısında kontrol. Söyledim mi seni de kontrol eder."

Melahat bir kahkaha atar, Saim büsbütün suratını asardı.

"Beni mi görecek? Şaşayım aklına" derdi. "Ayol onun gözü şaşı bir kez[279]."

Sözü uzatmanın büsbütün etkisiz olacağını anlayan Saim, "Öyle san sen. Öyle san sen" der, merdivenlerden iner giderdi.

Kapıda bu, ya da buna benzer konuşmalar son eğlencesiydi kızın. Artık ondan sonra akşama dek, bir insan sesi duymadan akşamı etmek[280] kalıyordu. Sırasına göre yatağa uzanıp[281] saatlerce bir şey düşünmeden akşamı etmek ne zordu.

Bir gün tuhaf bir şey oldu. Melahat'in sabahtan akşama dek yapayalnız, insansız geçen zamanına bir insan karıştı. Altlarındaki odada Beyoğlu'nun büyük terzilerinden birinin pantolonlarını hazırlayan ustanın yanında çalışan, yetişen bir çıraktı bu. On yedi yaşında gösteriyordu ancak. Orta boylu, zayıf, kumral uzun saçlarını iyice ıslatıp arkasına doğru tarayan açık renk gözlü bir çocuktu. Bir ayağı yürürken hafifçe aksıyordu. Melahat yalnızlıktan, yapacak bir şeyi olmamasından canının sıkıldığı, oflayarak odanın içinde dolaştığı bir sırada rasge-

le kapıyı açıvermişti. Kapının önündeki küçük holde çocuğu gördü. Merdivene oturmuş sigara içiyordu. Korktu, kapıyı kapayacak gibi oldu önce. Sonra durdu. Korkusunu yenerek, "Ne arıyorsun sen burada bakayım?" diye sordu.

Çocuk da şaşırmıştı. "Aman abla, sus" dedi birdenbire.

"Neden susacakmışım? Ne işin var senin burada?"

"Sus abla, usta duyacak" diye fısıldadı çocuk.

"Usta mı? Usta da kimmiş ki?"

"Bizim Rıza usta."

"Duyarsa duysun. Bana ne?"

"Ama kovar beni sonra. Belki de döver."

"Sen de gelip buralarda sigara içme."

Çocuk karşılık vermedi. Sigarası yarıyı bulmuştu ancak. Yere attı. Ayağıyla bastı. Gitmeye niyetlenerek:

"İyi ya ben de gidiyorum zaten" dedi. Sonra durdu bir an. "Ne olursun abla ustayı görürsen söyleme, e mi?" diye ilave etmişti.

Çocuğun bu korkusunda, şaşkınlığında o kadar hoşa giden bir şey bulmuştu ki Melahat, bundan sonra, yalnız, insansız geçecek günlerinin, ustanın angaryalarından kaçarak, oracıkta sigara içen bu çocukla dolabileceğini, bu çocuğun zararsız bir eğlence olabileceğini ta içinden duymuştu. "Ne var sanki, o kadar iyi bir çocuğa benziyor ki, arada sırada gelir, o dışarda, ben kapıda bir iki söz konuşuruz, Saim duysa bile kızmaz belki de, ama neden duyacakmış, duymasın daha iyi" diye düşünmüştü. Her şeyi de Saim'e söyleyecek değildi ya.

Aradan iki gün geçmeden çocukla holde yine karşılaştılar[282]. Ama bu kez[283] biraz daha değişik olmuştu bu iş. Melahat'in yine delicesine[284] canı sıkılmış, pencereye gitmiş, yatağa uzanmış, yine pencereye[285] gitmiş, çantasını açıp parasını saymış, geceden yıkadığı bulaşıkları bir daha elden geçirmiş, sonra en sevdiği elbisesini giyerek kapıyı açmıştı. Çocuk ordaydı. Melahat'i görür görmez, "Kızma abla, gidiyorum" demişti. Melahat gülümseyerek:

"Gidiyor musun? Neden?" diye sormuştu.

"Madem ki sen istemiyorsun burada durduğumu. Madem ki kızıyorsun."

"Kim söyledi benim kızdığımı? Neden kızacakmışım? Hem bana ne? Apartıman benim değil ya. İstediğin yerde durursun."

"Ustayı görürsen söylemez misin?"

"Yoo! Neden söyleyecekmişim? Bana ne?"

Çocuk gözlerini Melahat'in üzerinden ayırmayarak sormuştu. "Abla sen her gün yalnız mısın burada?"

Melahat bu soruya kızmış gibi görünerek, daha doğrusu kızmış görünmeyi dileyerek, ama hiç de kızmadığını iyice belli ederek karşılık vermişti:

"Yalnızsam ne olacak? Hem sana ne?"

"Hiç. Sordum da."

"Kocam var benim. Akşamları gelir."

Çocuk bu söze bayağı hüzünlenmiş, hüznünü de belli edip etmemeyi düşünmeden açığa vurmuştu. Gözleri yere eğik:

"Ya" demişti. "Demek yalnız değilsin sen."

Melahat birdenbire düşünmeden, sözünü ölçmeden biçmeden konuşuvermişti; bu söz üzerine.

"Geceleri gelir o canım, demişti. Gündüzleri yalnızım. Görüyorsun işte."

"Öyle diyorsun ama, benim buraya çıktığımı duyarsa, belki istemez."

"Nereden duyacakmış? Duymaz."

Çocuk bu söz üzerine öyle tatlı, öyle içten bir "Sahi mi abla; duymaz mı?" demişti ki, Melahat o anda doğup büyüdüğü mahalleyi bu çocuk için değil de Saim için bıraktığına, geceleri sinemaya bununla değil de Saim'le gittiğine, eve Saim'le döndüğüne derin bir pişmanlık duymuştu. Bu çocuğun bakışlarında, daha genç kızlığa girilirken arkadaş arasında konuşulan konulardan, gece yarıları yatakta okunan romanlardan, o güzelim aşk filimlerinden bir şey vardı. Bu çocuk, o mağazalarda elbiselerle, yatak odası takımlarına bakarken hoyratça kolundan çekmez, sinemada gazoz içerken kahveyi, kahve arkadaşlarını anımsamaz, anımsasa bile[286] söylemezdi. Sonra öyle sanıyordu ki Saim yerinde o olsa böyle bütün gün onu yalnız bırakmaz, daha olmazsa işe gitmezdi. Bu çocuk aşkın ekmekten de, sudan da, arkadaştan da, kâğıt oyunundan da üstün olduğunu, aşkın

çok büyük bir şey olduğunu biliyordu. Nereden mi anlamıştı? Saçlarından, gözlerinden belliydi böyle olduğu. Aşka her şeyin üstünde değer veren türden[287] olmasa, gözleri anlamlı[288], saçları bu kadar iyi taralı olur muydu? Bir de Saim'in saçlarını düşünüyordu. Ne biçimdi onun saçları? Ne biçimsizdi onun saçları? Tarandığı zaman bile taranmış görünmüyordu. İstediği olmuş muydu sanki? Bir hevese, bir serüven hevesine uyarak Saim'le beraber evlerinden, semtlerinden ayrılmışlar, buralara gelmişlerdi. Ama ne olmuştu? Beklediği günlerden ne kadar başka türlü günler yaşıyordu. O, birlikte gezmek istiyordu, kulağına, okuduğu romanlardaki gibi, gördüğü filimlerdeki gibi tatlı aşk sözleri söylensin ona[289]. Saim durup durup onsuz yaşayamayacağından, yaptıkları delilikten hoşnut olduğundan, gerekirse şu anda yeni baştan aynı şeyi yapacağından söz açsın, işi assın, sonra bu işi onun için yaptığını söylesin, beğendiği elbiseyi, haber vermeden gidip alsın, sonra köşedeki dükkândan o küçük radyoyu da alsın...[290]

Ama olmamıştı işte. Biri bile olmamıştı. Sevdalanacağı, birlikte kaçacağı adamı yanlış seçtiği için, bu işte, bir sürü roman okuduğu, film gördüğü halde yine de[291] acemi olduğu için olmamıştı. Saim'den âşık olur muydu? Olmamıştı. Yarın koca da olmayacaktı. Sonra aylar geçtiği halde hâlâ nikâh sözünü de açmıyordu. Ya bu çocuk olsaydı? İşler yine[292] böyle ters, tatsız mı gidecekti şimdi olduğu gibi? Hiç sanmıyordu. Onun bir kadının ne istediğini, neden hoşlanıp neden hoşlanmadığını anlayacağına güveni vardı. Her erkek kadın yüreğini[293] anlayamaz derdi mahalledeki arkadaşları. Ne doğru sözmüş meğerse. Sanki Saim'i düşünerek, Saim'i gözönünde tutarak söylenmiş bir söz. Pantoloncunun çırağıysa bu sözün anlatmak istediği erkeklerden ne kadar başka türlüydü.

Günler geçtikçe çocuk artık kapının önünde beklemiyor, ustasının gösterdiği işlerden kaçtığı, ya da sokağa, uzakça bir yere gönderildiği zaman, işini bitirip dönünce doğru yukarıya çıkıp belli belirsiz kapıyı tıkırdatıyordu. Melahat, kapı hafifçe vurulur vurulmaz, ne halde olursa olsun, hemen koşuyordu. Çocuk rüzgâr kadar çabuk, bir o kadar da yapmacıksız kendiliğinden kapıdan sızıveriyordu.

"Abla," diyordu. "O kadar özledim ki seni. Görmesem edemeyecektim."

"Haydi oradan deli" diyordu Melahat. "Şu söylediğin söze bak. Bir de inanacağımı sanıyorsun değil mi?"

"Niçin inanmayasın. Doğru söylüyorum ben. Özlemeseydim doğru buraya koşar gelir miydim? İnanmayacaksın yine[294]. Ama istersen inan. Seni gördüğümden beri elime iğne almak istemiyorum."

Melahat işe biraz şaka havası vermek ister, kahkahalarla gülerdi:

"O da nedenmiş o da? Sen pek ömür şeysin doğrusu."

"Neden olacak? Biliyorsun işte. Bir de bilmez gibi konuşuyorsun."

"Benim bir şey bildiğim yok. Sen söyle, biz de anlayalım."

Çocuk bu söz üzerine ciddileşir, hüzünlenir, sinemalardan mı, nereden öğrendiği bilinmez, acaip bir edayla uzaklara bakar, o anda kızın anlayamayacağı, ama başka birisi görse adamakıllı gülünç bulacağı bir hal alarak:

"Kimsenin haberi yok ama ben seni seviyorum abla" derdi. Sonra daha gülünç, daha acınacak bir edayla "Ah sevmek... Ne aynasız işmiş meğerse" diye bitiriyordu sözünü.

Melahat sonunda çocuğu söyletebildiği için sevinir, onun bu son sözüyle işin en can alacak yerine geldiğini anlar, sorardı:

"Tut ki ben de seni seviyorum. Ne olacak?"

Beriki aynı heyecanlı, gülünç sesle:

"Neler olmaz ki?" derdi.

"Söyle de anlayalım bakalım."

"Bak," derdi çocuk, "benim ustada altmış liram var. Bir de elbisem var, yeni. Onu da satarsam, ikisi birden eder yüz yirmi. Parayı aldık mı, seninle birlikte, kimse duymadan, başka bir yere gideriz. Ben orada bir dükkâna girerim. Bir de oda tutarız. Artık ondan sonrası kolay. Ha, ne dersin?"

Melahat ne diyebilirdi ki? Saim de onu mahallede, bir arsaya, bir yangın yerine sürükleyerek başka bir yere gideceklerini, iş bulacağını, bir oda tutarak yaşayacaklarını söylemişti. Şimdi bu da aynı şeyi söylüyordu. Sözüne kansa da Saim'i bıraksa, habersiz başka bir yere, başka bir semte belki de başka bir şehre

kaçsalar, acaba yine[295] günün birinde karşısına herifin biri çıkıp, gel seninle bir yerlere gidelim, diyecek miydi? Bu küçük denemesi neye yaramıştı ki bu yenisinden bir şeyler umabilsin. Gerçi bu çocuk ona göre Saim'den çok üstündü, çok daha iyiye benziyordu ama, daha iki ay geçmeden bunun ağzından da aynı şeyleri duyunca bir tuhaf olmuş, bütün güveni sarsılmıştı. Hem de her şeye, herkese karşı içinde bir soğukluk, bir kırgınlık duyar gibi olmuş, herkesçe aldatılmış bir insan yerine geçmişti. Aradığını bulamadığı durgun hayatında bu çocuk bilmediği bir şeylerin başlangıcı gibi görünmüştü ama, şimdi böyle konuşmasıyla bu umut[296] da sona eriyordu.

Böyle düşünedururken birden kendi kendine, işi bu kadar uzatmasına, hüzünlenmesine şaştı. Adam sen de, bu da öbürkü gibi konuşmuş, konuşmamış ne çıkardı bundan sanki? Ne diye boşuna düşünüp duruyordu? Çocuk hoşuna gidiyordu. Çocuğun saçları, gözleri hoşuna gidiyordu. İşte o kadar. Gülümseyerek:

"Gideriz ya. Neden gitmeyecekmişiz?" diyordu.

Çocuk deli gibi oluyor, ne edeceğini, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Boyuna:

"Sahi mi abla. Sahi mi?" diye soruyordu.

"Sahi ya. Sana yalan söyleyecek değilim ya."

"Ne vakit?"

"Ne vakit istersen?"

"O ne yapacak?"

Bir anda, hemen, Saim'i harcayıveriyordu.

"Ne yaparsa yapsın."

"Mektup bırakmayacak mısın?"

"Yoo."

"Akşam gelince bizim gittiğimizi, artık dönmeyeceğimizi nereden anlayacak?"

"İster anlasın, ister anlamasın kime ne?"

Çocuk durur, yutkunur, bir şeyler söyleyecek, bir şeyler soracakmış gibi olur, yine[297] de aynı şeyi sorardı.

"Demek bir mektup, bir haber bile bırakmayacaksın?"

"Bırakmayacağım. Bırakmayacağım işte. Zorla değil ya."

"Korkulur senden abla."

Melahat bir hayli yapmacıklı, katılarak gülerdi yine[298].

"Demek korkulur benden ha? Söyle neden?" diye bir çocuk sabırsızlığıyla sorardı.

"Öyle ya" derdi, çocuk. Sonra bakışları bir noktada düşünceye dalar, birlikte bu kızla gideceklerse eğer, başına gelecekleri düşünmeye koyulurdu sanki. Birden bir rüyadan uyanır gibi, "Gideyim ben artık, usta söylemediğini bırakmayacak yine[299]" diye kalkardı. Ondan sonra aylarca ayrı düşeceklermiş, çocuk kilometrelerce uzakta bir şehre gidecekmiş gibi uzun uzun[300] öpüşürlerdi. Neden sonra kız kendini yalnızlığında bulur, gözleri pencerelere, duvarlara takılmış, kapının yavaşça kapandığını duyardı.[301]

Günlerce aynı şeyi tasarladılar durdular. Birlikte başka bir yere giderek beraber yaşamak sözüyle eğlendiler. Ama bir gün bile, günü konuşulup kararlaştırılmadı bu işin. İkisi de bu güzel düşü gerçekleştiremeyeceklerini biliyorlardı belki de. Hele kız bunu daha açık olarak biliyor, iş hayal kurmaya kalınca daha çok atıp tutuyordu. Çocuksa yaşadığı hayali bozmamak, hiç olmazsa bu tatlı geleceğin sözünden olmamak için, bir türlü, "Bu işi ne vakit yapıyoruz" ya da, "Haydi hazırlan, yarın gidiyoruz" diyemedi.

Böylece pantoloncunun çırağıyla geçirilmiş günlerin akşamında, yine[302] Saim aynı yollardan geçerek, aynı düşüncelerle, aynı duygularla eve dönüyordu. Kızda bir bakıma bir değişiklik, bir tuhaflık sezmişti ama bunu da, yeni yaşayışına alıştığına, bütün bu yenilikleri kanıksadığına veriyordu. Böyle düşünmekle pek aldanmıyordu da. Yine[303] gelir gelmez yemeğe oturuyorlar, birçok akşamlar sinemaya gidiyorlardı. Sinemalar, sonbahar bastırdığı için daha hararetlenmiş, daha bir canlı, kalabalık oluyordu. Bir ikinci balkonun koltuklarına kendilerini bırakır bırakmaz Saim bütün yorgunluğunu unutuyor, rahatlıyordu. Sonra bir hiç yüzünden aralarında eski tartışmalar da olmuyordu artık. On ikiye doğru ıslak gecede, konuşmadan, uykuyu özleyerek odalarına dönüyorlardı. Aralarındaki sessizlikte hoş olmayan, zaman zaman da insanı huzursuz eden bir şey vardı. Bunu iyice duyuyordu Saim. Ama bu durgun havayı bozmak, alttan alta gelişen huzursuzluğu da kurcalamak işine gelmiyordu. İstediği bu değil

miydi? Bir kızı severek, mahalleden almış, başka bir yere götürmüş, böylece arkadaşlarından birinin yapamadığını yapmakla onların hepsinden üstün olduğuna kendini inandırmıştı. Şimdi bu kızla birlikte yaşıyor, onu da yanına alarak sinemalara gidiyor, gece yarısına doğru da birlikte geceyi geçirecekleri bir odaya dönüyorlardı. Daha ne isteyebilirdi? Bir erkeğin en çok önem verdiği şey günün yorgunluğundan gece kolaylıkla sıyrılabilmektir. O da bunun sırrını bulmuş sayılmaz mıydı?

* * *

Bir gün, kar kokan karayelin İstanbul evlerinin bacalarını yalayıp geçtiği, bir gün önce ceketli, trençkotlu olan erkeklerin paltolu olduğu, kadınların mantolarının yakalarını kaldırıp sokaklarda sekerek koştukları bir gün akşamüstü, Saim fabrikadan çıkarken Osman'a rastladı. Osman mahalledendi. Oyunda pek beraber olmazlardı, çoğu da geçinemeyip kavga çıkarırlardı, ama yine de[304] yazın, haftanın en az üç akşamı, kadınların dibinde kahve çay pişirip sigara içtikleri, gövdesinin yarısı yanmış çınarın yüz metre kadar ötesinden beraber denize girerlerdi. Osman fabrikanın kapısının önündeki sahlepçiden sahlep içiyordu. Saim'i görür görmez: "Nereden çıktın böyle yahu" diye bağırmıştı. Sonra da adamakıllı pişman olmuş gibi bir hal takınmıştı. Saim'i, mahalleden ayrılalı beri ilk gören kendisiydi. Başka bir arkadaşının gördüğünü, konuştuğunu duymamıştı. Görür görmez bağırmıştı ama şimdi de ne yapacağını bilemiyordu. Mahallede doğup büyüyen, bir gün de yine[305] mahalleden bir kızı alıp da uzaklara, şehrin, köprünün öbür yanına giden bir arkadaş yolda görülürse ne yapılırdı? Yabancı bir hal alınıp aldırılmaz mıydı? Yoksa bir şey olmamış gibi arkadaşça boynuna sarılıp öpülür müydü? Ne yapılırdı? Saim bunu hemen kestiremedi. Öbürü, "Sen misin Osman? İşin ne burada be? Ne arıyorsun?" gibi bir iki beylik söz söyler söylemez, ne diyeceğini şaşırdı. Ellerini arkasına bağlayarak konuya ortasından dalıverdi:

"Eee... Saim" dedi. "Kızı alıp götürdün. Rahat mısın bari?"

Saim böyle bir soru beklemiyordu. Hiçbir şey anlayamadan, gözleri adeta bir an görmeyerek Osman'a baktı.

"Rahatım ya," dedi.

Bir zaman sessizlik oldu. Saim durumu biraz açıklamak gerektiğini düşünerek sürdürdü konuşmasını[306]:

"Gündüz işteyim her gün, geceleri de sinemada."

"Karın ne oldu ki ulan?" dedi Osman.

"Ne olacak? Ben neredeysem o da orada elbet."

"Gündüzleri de işte mi? Çalışıyor mu?"

Saim'in birdenbire zihni bulandı. Melahat'le tanımadığı, adını, şeklini bilmediği bir adam arasında bir şeyler geçebileceğini, belki de geçtiğini, o fabrikadayken beraber gezdiklerini tozduklarını düşündü. Bunlar oluyordu diyemezdi. Ama olabilirdi. Nereden de aklına gelmişti şimdi durup dururken böyle tatsız şeyler? Osman'ın sorusuyla ilgili olmayan bir sürü kuruntuya neden kapılmıştı? Böyle bir kuruntuyu haklı çıkaracak bir ipucu var mıydı elinde? Yoktu. Hem ipucu ne demek? Bu konuda onu işkillendirecek en küçük bir şey bile sezmemişti. O halde? Boştu bütün bunlar. Ama yine de[307] bu düşünceler canını sıkmaya başlamıştı. Unutmaya çalıştı.

"Yoo" dedi, "Çalışmıyor. Evde. Gündüzleri de. Ne yapsın? Belki canı sıkılır. Sokağı seyreder. Aşağıda ufacık adamların dolaştıklarını görür. Belki uyur."

Bir an durdu. Bunları söylemişti ya, yine de huzursuzdu[308]. Sonra birden, buluşundan memnun, onu rahat ettirecek cümleyi söyleyerek bitirdi sözünü. "Belki de yün örer."

Osman bunları pek dinlemiyordu. Saim'in de böyle bir kadınla dünyadan, yani mahalledeki kahveden uzakta yaşamasını ne aklı alıyor, ne de doğru buluyordu. Bir vakitler günlerini oyun kâğıtlarıyla geçiren Saim[309] şimdi bir un fabrikasında çalışsın, işinden çıkar çıkmaz, doğru evine, karısının yanına yollansın... İşte bu olmayacak, tuhaf, hem de pek tuhaf bir işti. Saim'in hayatında nasıl olduğuna şaşıyor, kendi hayatındaysa olamayacağına inanıyordu. O anlatırken, düşünceden düşünceye, aklı mahalleye, oyunlara gitti. Saim'e biraz daha yaklaştı. Daha candan bir sesle:

"Saim" dedi. "Piyasada yeni bir oyun var, görsen çok seveceksin. Kahvede arkadaşlarla hep onu oynuyoruz."

Mahalle kahvesinde yeni moda olan, salgın haline gelen,

herkesin birbirine öğrettiği, elli iki kâğıtla oynanan bir iskambil oyununu anlattı. Biraz uzunca anlattı. Saim merakla, gözünü bile kırpmadan sonuna kadar dinledi. Sonra ilgilendiğine canı sıkıldı. Birden damdan düşer gibi: "Baksana. Ne anlatıyorsun, bilmem ki. Ben oyundan anlamam," dedi.

Der demez de o an, hemen o an bir şey oldu. Saim'in hayatında her zaman olmayacak bir şey. Osman'ı öyle ilgiyle dinleyip karşılık vermeseydi, "Ben oyundan anlamam" demeseydi belki böyle bir yıkılma, yeniden kurulma duygusunu yaşamayacaktı[310]. Sanki bir ağaç, büyük bir ağaç hem de, içinde sallanıyor, hiçbir kök onu tutamıyordu. Saim'in başında rüzgârlar esti, uğuldadı.

Sanki Beyoğlu'nda, Melahat'te ne vardı? Gündüzleri sabahtan akşama kadar fabrikada iyice yoruluyor, geceleri de sinemada bir insan kalabalığının arasında uyukluyor, sonra dünyadan büsbütün ayrılmış gibi bir apartımanın en üst katında, taraçadan devşirilmiş, içinde rüzgârların at koşturduğu bir odada, hiç alışmadığı biçimde bir gece geçiriyordu.

Oysa ki mahalledeki kahvede ne oyunlar oynanıyor, ne şakalar yapılıyor, her an yeni bir dört kişi bir araya gelerek oynuyor, Hacı Emin de ocağı çırağa bırakıp masaya oturuyor, zaman zaman da yeni oyunlar çıkabiliyordu. Üstelik kahveden kış geceleri eve döndüğünde annesi sac sobadan son ateşi çıkarır, ılık odada soyunup yatağına tek başına girerdi.

Mahalle, dar sokakları, tanıdık insanları, ışıklı pencelerin ardında kimlerin neler konuştuklarını az çok hayal ettiği evleri, bakkalı, kahvesi, kedileri, köpekleriyle gözünde tüttü. Kış geceleri evden sekizde çıkar, evlerinin yüz yüzelli metre ötesindeki kahveye gidene kadar pencereleri tıkırdatarak, ıslık çalarak öksürerek üç dört arkadaşını toplardı. Kahveden gece yarısı çıktıklarında, bulutsuz gecelerde ayışığıyla yıkanan, çoktan uyumuş evleri seyrettiğini, ne kadar ayaz olursa olsun sokakta bir sigara yakmadan edemediğini anımsadı[311].

Osman bir ay kadar önce bir pazar günü, bir yerde lirasına pişti oynarken polislerin bastığını, paralarla kâğıtların alınarak suçüstü mahkemesine verildiklerini de anlattı. Hem de ne heyecanla. Osman hâkimin karşısında elinden geldiği kadar saf

görünmeye çalışmış, böyle olmasa da okur yazar bir insan gibi konuşmaya dikkat etmişti. Savunmasına da şu cümleyle başlamıştı. "Efendim, o gün pazar olması hasebiyle hava güzeldi." Sonra da şöyle devam etmişti: "Üç arkadaş havadan yararlanmak[312], bir haftalık yorgunluğumuzu gidermek için kahvede oturuyorduk. Sonra bir aralık arkadaşımız İbrahim geldi. Böyle boş oturmaktan, onun bunun hakkında konuşup dedikodu yapmaktan bıkmıştık. O da zaten gelir gelmez arkadaşlar arasında bir yarışma[313] yapmamızı önerdi. En güzel pişpirik oynayanımızı zaten eskiden beri merak ediyorduk."

Osman mahkemede ağzından kumar lafını kaçırmamaya dikkat etmiş, arkadaşlarla derken bir an durmuş, bunun arkadaş arasında bir yarışma olduğunu anlatmak istemişti. Ortaya konan parayla da akşam beraberce bira içileceğini söylemişti.

Saim bütün bunları hayranlıkla dinledi. Bir kadınla bir odada kapalı geçen sakin hayatından utandı. Mahallede ise heyecan, macera vardı. Kahvede kâğıt oynarken, pencereden değişik elbiselerle görünen kız maceraydı. Ama şimdi insana sıkıntıdan, uyuşukluktan başka bir şey vermiyordu.

Saim neden sonra yürümekte olduklarını, üstelik bir hayli de yol aldıklarını anladı. Birden Osman'ın koluna dokundu. Durdular. Canı sıkılıyor, içinde bir eziklik duyuyor, ne edeceğini bilemiyordu. Yanlarından hızlı adımlarla kadınlar, erkekler geçiyordu. İlerde durgun bir dere sözde akıyordu. Sonra yine[314] bir şey söylemeden yürümeye başladılar. Beton köprünün yanına geldiler. Osman artık iyice açılabileceğini düşündü. Saim o yabancı soğuk edasını bırakmıştı. Sanki başka, bambaşka şeylerden konuşmuşlar gibi birden:

"Saim" dedi, "Bu akşam gelsene."

Saim karşılık vermeyince aynı telaşsız sesle ekledi[315]:

"Bir gecelik. Bir gece kalırsın. Sonra uğramazsın yine[316] bir daha, bir zaman için. Şöyle bir çevirelim bu akşam. Ne dersin?"

Saim'in kafası karmakarışıktı. Pişpirik oynayan dört kişi, baskın, suçüstü mahkemesi, kahvenin kışın sigara dumanından gözgözü görmeyen boğucu havası, bir köşede radyonun kısık sesle çaldığı alaturka şarkılar, apartımanın en üst katındaki odası, bir sinemanın kalabalığı, Melahat... Hepsi bir arada, son-

ra hepsi ayrı ayrı gözlerinin önündeydi. Kahvenin kapısından adımını atar atmaz ortalık karışacak, içlerinden biri: "Vay geldin mi gazoz ağacı?" diye bağıracaktı. Ama artık gazoz ağacı değildi ki. Gazoz ağacı geçmişte kalmıştı. Kahvenin karşısındaki evde görmeden gününü geçiremediği bir kız oturduğu zamanlar, o gazoz ağacıydı.

O gideli kahvenin yeni ağacı kimdi acaba?

Dalgın, bir şeyler düşündüğünü görüp, demirin tavında dövülmesi gerektiğini sezen Osman yeniden hücuma geçti:

"Ne düşünüyorsun yahu?" dedi, "Bir şey söylesene."

Beriki ne dediğini bile pek ayırdetmeden[317] gözleri bir noktaya saplı, karşılık verdi:

"Peki. Ama yalnız bir gece ha. İki bile değil."*

Sonra hemen ikisi de aynı şeyi tasarlamışlar gibi, aynı anda geriye dönerek karşı kaldırıma geçtiler. Kestirmeden gitmek için bir bostanın yanında uzanan dar, yarı karanlık sokağa saparak, az ilerde beliriveren dik bir yokuşu, konuşmadan hızlı adımlarla tırmanmaya başladılar.

* * *

Birdenbire bastıran kış akşamı ne kadar kasvetliydi. Melahat'in birkaç kez[318] ısıttığı yemek yeniden soğumuştu. Saat sekizi geçmiş olmalıydı. Pantoloncunun çırağı giderken pırıl pırıl parlayan kol saatine bakmış: "Altı buçuğa geliyor. Gideyim ben artık. Hem ustanın bir müşteriye göndereceği bir paket var," demişti. O vakitten beri sofrayı hazırlamış, yemeği sobanın üzerine kaldırıp koymuştu. Saim gelmemişti. Neden gelmemişti hâlâ? Önce aldırmamış, şimdi meraklanmaya başlamıştı. Neden gelmemişti? Ne olmuştu? Birlikte gelip bu odaya yerleştiklerinden beri bir tek akşam bile gecikmemişti. Biriyle kavga mı etmişti? Bir kaza olabileceği de aklına geliyordu. Sanki pencereden gelişini görebilecekmiş gibi pencereye koşuyor, birkaç

* Bu öykünün, girişteki dipnotta belirtilen "İspati Kızı" başlıklı daha kısa şekliyle ortak olan olay örgüsü buraya kadardır. (1942'de *Servetifünun* dergisinde yayımlanmış olan "İspati Kızı"nı "Birkaç Öykü Daha" bölümünde bulabilirsiniz.) (Ed.N.)

dakika bir şey görünmeyen sokağa bakıyor, sonra yine[319] odanın içinde dolaşmaya başlıyordu. Yatağa uzandı. Gözlerini kapayıp başka şeyler, Saim'le ilgisi olmayan şeyler, belki de pantoloncunun çırağını düşünmek istedi. Olmadı. Merak bütün düşüncelerinin üstüne çıkıyor, tek başına kalıyordu. Neden sonra başka şeyler düşünmeye çalışmakla oyalanamayacağını anladı. İşte o sırada kısa bir zaman için de olsa, bir duygu yardımına yetişti. Midesinde bir kıyılma, bulantı duymuş, acıktığını anlamıştı. Ekmeğin kabuğundan bir iki lokma yedi. Saim yine[320] ortalarda yoktu. Nereye gidebilir, kime sorabilirdi? O kadar yabancıydı ki burada.

Saatler aşağı yukarı aynı şekilde geçti. Pencereden bakarak, yatağa uzanarak, bir şeyler yiyerek, bir de odanın içinde beş aşağı beş yukarı dolaşarak oyalanmak istedi[321]. Sonra başka düşüncelerinin kovamadığı merakını acıkma duygusu türünden başka bir duygunun ekseninde döndü durdu[322]. Gözlerinde bir yakarlık duyuyor, pencereden bakmaktan bıkıp da yatağa uzandığında, bir iki dakikalık aralarla dalıveriyordu.

Uyuyup da uyandığı zaman saatin kaç olduğunu bilmiyordu. Yalnız ne dışarısı ağarmış, ne de Saim gelmişti. Şimdi merak duygusu biraz anıya[323] benziyordu. Sonra uyku çok daha güzeldi. Yeniden daldı.

Bundan sonra uyanışında sabah olmuştu. Başında dayanılmaz bir ağrı vardı. Odanın içi kötü kötü kokuyordu. Kalkınca sönmüş sobanın üstünde fasulyenin yandığını gördü. Sahanın dibinde simsiyah olmuştu. Hemen pencereyi açtı. Odaya soğuk ama temiz hava doluverdi. "Gelmemiş" diye söylendi. "Ne oldu bu adam?" Hiçbir şey olmamış gibi gündelik işlerini yapmaya koyuldu. Bir zaman geçince bu olana seyirci kalmamak, hiç olmazsa durumu polise bildirmek gerektiğini düşündü. Geceki merakı pek kalmamıştı. Böyle hiçbir şey duymamak biraz tuhaftı ama, ne yapsın duymuyordu işte. Kimseye haber vermemek, aramamak, daha tuhaftı. Sonra yarın, Tanrı korusun[324], bu kayıtsızlığın sebebini sorarlardı adamdan. Kimbilir ne olmuştu. Tam çıkacağı sırada kapı açılıp pantoloncunun çırağı girdi. Onu öyle hazırlıklı kapıda görünce şaşmaktan kendini alamadı.

"Ne o?" dedi. "Hayrola, böyle sabah sabah."

Melahat biraz uydurma bir heyecanla olanı biteni, hem de fasulyenin yanışına dek[325] hepsini anlattı.

Şimdi de karakola haber vermeye gideceğini söyledi.

"Boş ver be abla" dedi çocuk. "Ne var merak edecek bunda?"

"Yani bütün gece gelmesin de ben aldırmayayım, öyle mi?"

"Niye aldıracaksın? Bir arkadaşıyla bir yerde içmiş kalmıştır." Sonra sözü işine geldiği gibi evirip çevirip devam etti: "Hem o seni sevmiyor ki zaten."

"Ben? Ben de onu sevmiyorum ki. Merak ediyorsam insanlığımdan," diye hemen yapıştırdı Melahat.

Çocuk yüzsüz yüzsüz güldü:

"Sen kimi seviyorsun abla."

Kızın canı sıkılmıştı. Tersledi:

"Aman. Kimiyse kimi? Belki seni, belki de bir başkasını."

Çocuğun bu karşılığa kızacağını, üzüleceğini sanmıştı. Ama o sevindi:

"Onu değil ya; iyi" dedi.

Melahat'e zaten çıkıp aramak öteye beriye haber vermek zor geliyordu. Çocuk da öyle söyleyince vazgeçti. Hem şimdi heyecanı durmuş, daha iyi düşünüyordu. Çocuğun hakkı vardı. Mahallede kaç erkek eve gece gelmemişse kazadan, ya da kazaya benzer fena şeylerden ötürü değildi. Hovardalıktandı. Ertesi gün nasıl da süt dökmüş kedi gibi evlerine dönerlerdi. Birden durdu. "Peki ya Müfide'nin kocası?" diye düşündü kendi kendine. O gece yarısı evine dönerken bir bostana dalmış, kuyuya düşmüştü. Ama sarhoştu o da. Onunki de hovardalıktı. Hem canım bir onun gelmişti fena haberi. Öbürleri? Öbürleri kendileri çıkagelmişlerdi. Saim de bu kadar örnek arasında Müfide'nin kocasına benzeyecek değildi ya. Benzese ne olurdu? Eğer hovardalıktaysa, kötülüğe gittiyse? Şimdi aklına daha başka bir şey gelmişti. Gece gelmediğine göre, ya şimdi, akşamı beklemeden çıkagelirse? Çocuğu burada buluverirse?

"Baksana" dedi çocuğa. "Sen şimdi gitsen iyi edersin."

Çocuk bu sözler karşısında bir fena oldu. Hüzünlendi. Şaşırdı.

"Neden abla?" diye sordu.

"Öyle ya. Ya şimdi çıkagelirse? Seni burada bulunca ne diyeceğiz?"

"Doğru," dedi çocuk.

Bir an bir sessizlik oldu. Sonra çocuk: "Ben gideyim. Yarın uğrarım yine[326]" diyerek çıkıp gitti.

Ama Saim hemen çıkagelmedi. Her akşam geldiği saatte kapıda göründü. Sakindi. Sanki bir şey olmamıştı. Paltosunu bir yana attı. Cebinden sigara paketini çıkarıp masanın üzerine bıraktı.

Melahat dayanamayıp sordu:

"Ne o?" dedi. "Görüyorum ki pişkinlikten geliyorsun."

"Ne olmuş ki? Ne yapacakmışım? Ayağına mı kapanmamı bekliyorsun yoksa?" diye karşılık verdi Saim sert bir sesle.

"Yoo," dedi kız. "Ne ayağıma kapanmanı, ne bir şey. Sadece neredeydin, onu söyle."

Saim olabildiği kadar duygusuz, soğuk bir sesle:

"Mahallede," dedi. Sonra ekledi[327]: "Kahvede." Açıklamasının bitmediğini düşünerek, kısa bir sessizlikten sonra, yine, konuştu. "Gece de evde yattım."

Melahat'in her şey aklına gelmişti ama bu gelmemişti işte. Bir an donakaldı. Düşünemiyordu. Bir şey yapamıyordu. Her yeri katılaşmıştı sanki. Sonra yavaş yavaş adeta kanının ısındığını duydu. Gözlerinde bir ıslaklık vardı. Gözlerinden yaşların boşanacağını sandı.

Hiçbir şey onu bu kadar üzmez, içinde bir şeyleri çökertmezdi. Saim'le aralarında sevginin çoktan yok olduğunu biliyordu ama, şimdi daha başka bir türlü perişan, bitkindi. Acaip, belki de büsbütün anlamsız bir duyguydu[328] bu. Aylarca önce bir adamı sevmiş, sevgi, iyilik, rahatlık, güzellik, her şey, her şeyin çevrelerinden dışarıda, başka bir yerde, pek tanımadıkları bir semtte olduğunu sanarak, üstelik bıraktıkları yere dönmeyi bir daha aklına getirmeyerek buraya gelmişti. Saim de böyle düşünmüştü o zaman. Ama şimdi, aradan bir yıl bile geçmeden bıraktığı yere, günlerini öldürdüğü kahveye, arkadaşlarına dönüyordu. Böylece onun sevgi, iyilik, rahatlık, güzellik inancını kırıyordu. O var etmişti bunları, şimdi de o yok edi-

yordu. Saim sadece onunla rahatlığı, sevgiyi bulsaydı kahveye, arkadaşlarına dönmek isteğini duyar mıydı? Ya mahalledeki arkadaşları, bugüne dek[329] ona imrenen kızlar ne demişlerdi Saim'in döndüğünü duyunca? Bütün mahalle çalkalanmıştı bu haberle. Ne eğlenmişler, ne gülmüşlerdi arkasından kimbilir? Hırslanıyor, kıpkırmızı oluyor, ağlamak istiyor, kendini tutuyor, bir şey söylemiyordu. Sonra, neden sonra aklına pantolon-cunun çırağının aşkı geldi, gününün boşluğunu onunla oyalanarak doldurduğunu düşündü. Bu davranışını[330] Saim'in yaptıkları yanında çocukça buldu da biraz rahatladı.

Saim her zamanki halini almıştı.

"Baksana," dedi. "Yiyelim artık. O kadar acıktım ki."

Aradan bir hafta geçmeden Melahat Saim'i gene sabaha dek[331], ama bu kez, hiç merak etmeden, hatta biraz da için için memnun olarak boşuna bekledi. Sonra bu kaçamaklar daha da sıklaştı. Haftada ikiyi, üçü buldu. İki gece üst üste gelmediği de oluyordu. Böylece aylar geçti. Geceyi dışarıda geçirdiğinin ertesi akşamlarında eve döndüğünde en küçük bir sızıltı bile duyulmuyordu. Sanki yaşayışlarında bir aksama yoktu. Her şey yolunda gidiyordu.

Yine böyle[332] eve gelmediği bir gecenin ertesi akşamında Saim sonraları düşünüp düşünüp açıklayamadığı bir önseziyle merdivenleri çıktı. Kapıyı açtı. Oda bomboştu. Bir an için bile dışarda, başka bir yerde olabileceğini düşünmedi. "Belliydi bunun böyle olacağı" diye söylendi kendi kendine. Odada geniş adımlarla dolaştı. Sonra birden aklına kızın öteberisini, eşyalarını elbiselerini karıştırmak geldi.

Elbiseleri yoktu. Her şeyini alıp gittiği açıktı artık. Bir şeyler duyacağını umdu.[333] Ama boşuna bir beklemeydi bu. Eve ilk gelmediği gecenin ertesi akşamı nasıl bir katılık içindeyse yine öyleydi. Oturdu. Bir sigara yaktı. Sonuna dek[334] içemedi. Tatsızdı sigara.

"Niye gitti acaba?" diye düşündü. "Burada rahat değil miydi? Nesi eksikti? Nereye gitti?"

Sorular kafasında dönüp duruyordu. Bir zaman sonra, yorgun düştü. "Adam sen de" gibilerden omuz silkti. Bir sigara daha yaktı. Ama bunu da sonuna dek[335] içemedi. Bu da tatsızdı.

Sokağa çıktı. Aylardan beri bu saatlerde bir kadınla beraber yürümeye alıştığı sokakları biraz tuhaf bulsa da, bu tuhaflığın, insanı yadırgatan halin ne olduğunu bulup çıkaramıyordu. Caddeye çıkmadan ara sokaklardan birinde bir işkembeciye girdi. Çıktığı zaman daha rahat, daha kaygısız, daha düşüncesizdi. Boş odaya girdiği anda da bu işe pek önem vermemişti ama, şimdi hiç aldırmıyordu. Çorba güzeldi. Yarım baş, çorbadan da güzeldi. Dükkânın bu soğuk, nemli[336] akşamda insanın içine işleyen ılıklığı hepsinden daha güzeldi. Şimdi beş on adım yürüyecek, biraz kabak çekirdeği alacak, kendini sinemanın birine atacaktı. Umutlarının, duygularının kırılıp parça parça olduğu bu akşam, beyaz perdede başkalarının sevdalarını, heyecanlarını seyredecekti.

Film bitip de çıktığında bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Saçak altlarından, koşarak evine geldi. Merdivenlerden çıkarken odayı boş bulup bulmayacağını düşünmüyordu bile. Soyunur soyunmaz hemen yattı. Uykusunda sabaha dek[337] her dönüşünde, yarı uyanışında yanında bir boşluk duyuyor, kızın gittiğini hatırlıyor, sonra gene dalıyordu.

Aradan üç dört gün geçip de Melahat ortalıkta görünmeyince odayı boşalttı. Evinden getirdiği birkaç parça eşyayı, yatağını, yorganını alarak mahalleye döndü.

* * *

Ertesi baharın son günlerinde oyun arkadaşlarından Tabela İsmail, dutluklarındaki dutları toptan sattıkları günün akşamında aralarında Saim de bulunan dört kişiyi bir taksiye koyduğu gibi Sirkeci'ye götürdü. Yediler, içtiler. Saat ona doğru da Beyoğlu'na çıktılar. Kafaları iyice dumanlıydı. Kapısında renkli ışıklar yanan bir kokteyl salonunun kapısına doğruldular.

"Girelim mi çocuklar?" diye sordu İsmail.

"Bundan sonrası da senden mi?"

"Benden," dedi İsmail.

"İyi be" dediler. "Yaşadık yine[338]."

Onlar böyle konuşurken kapıdan bir kadınla kalantor bir erkek çıktı. İsmail:

"Seninki be" dedi, "Seninki. Seninki be."
Saim görmüştü zaten, ayrıca dönüp bakmadan:
"Ne yapalım yahu," dedi. "Benimkiyse benimki."
İçlerinden biri kelimeleri iyice yayarak:
"Aldırma be Saim" dedi. "Keder etme. Boş ver."
"Aldıran kimmiş?" dedi Saim.
İsmail havayı değiştirmek için:
"Bırakın boş lafları. Giriyor muyuz?" diye sordu.
"Giriyoruz ya," dediler.

Kız da bakmadan, belki de görmeden geçip gitmişti. Ama arkasında ağır, hepsini ayrı ayrı bütün bir gece idare edecek, hulyalar kurduracak, iyice sersemletecek baygın bir koku bırakmıştı. Tadılsa, o güne dek lezzeti bilinmeyen bir likörün tadını vereceği sanılan öylesine baygın, ağır, güzel bir koku.

Vatan, 21-25 ve 27-28 Şubat, 2-6 ve 8-9 Mart 1954

YARALI HAYVAN

Varlık Yayınları, 1956
1957 Türk Dil Kurumu Sanat Armağanı

Yaralı Hayvan

Yazlık otelin[339] bahçesinin karını küreyen kapıcı[340], bahçe kapısının yüz metre kadar ötesindeki durakta, otobüsün durduğunu görünce küreğine dayanıp durdu. Böyle kış günleri, çoğu kez[341] tek insanın uğramadığı, dışarıyla ilginin kesildiği günlerde geçen bir otobüs, şimdi olduğu gibi bir otobüsün durarak, bir adamın inmesi ilgiye değerdi. Sonra gördüğü iş, kürediği kar neydi ki[342]? Öğleye dek[343] sulu sepken yağmış, bire doğru da güneş açmıştı. Beton yolun üstünde yer yer biriken ince kar ve buz[344] parçalarını temizlemek, güneşli ama bu ayaz havada karın daha çok buzlaşmasını önlemek bir iş olduğu gibi[345] bir eğlenceydi de. İşi eğlenceye, eğlenceyi işe çevirmesini bilmezse, otelin, bu müşterisinin çok azaldığı, hatta çok zaman boş olduğu günlerde vakit nasıl geçerdi? Şubatın son günleriydi. İşsiz ama sıkıntılı günlerin çoğu geçmiş gitmişti, iki ay sonra birer ikişer gelmeye başlayanlarla günden güne, buralarda bir canlılık belirecek[346], yaz yorucu da olsa nasıl gelip geçtiği anlaşılmadan bitiverecekti.

Otobüsten inen adam elinde büyükçe bir valizle kapıya doğruldu. Çekingen, girsem mi girmesem mi gibilerden düşünceli, kapının eşiğini aştı. Yarısı temizlenmiş[347] beton yoldan binaya yöneldi. Kapıcı, yanından geçerken bir şeyler soracak sandı[348], belki de sormasını çok istedi. Kaç gündür bir yabancının yüzünü görmemiş, bir yabancıyla bir iki söz olsun, konuşmamıştı. Bu adamla birkaç dakika ayaküstü konuşmak, isteyeceği bilgiyi vermek, özlediği bir yenilik olacaktı. Adam oralı olmadı

bile, bakmadan yanından geçti, binanın giriş kapısının hemen sağındaki odaya girdi.

Kapının birden açılıp karşısına bir adamın dikildiğini gören otel kâtibi, daldığı kitaptan gözlerini ayırarak bu yeni müşteriye baktı. Elli yaşlarında kadar, yorgun, soğuktan rengi uçmuş bir kişiydi bu. Valizini yere bırakmış, masanın önündeki iskemleye oturmuştu bile. Otel kâtibinin soran gözlerine aldırmadan, bir süre bir şeyler düşünür gibi[349], dalgın durdu. Bir şeyler söylemesi gerekli değilmiş gibi rahat, şapkasını çıkardı, elinde evirip çevirdi birkaç kez[350]. Sobanın sıcaklığını da duyunca boyun atkısını[351] gevşetti. Sonra, ama neden sonra, otel kâtibinin bekleyen şaşkın gözlerine bakmadan: "Bir oda istiyorum," dedi. "Birkaç gün için."

Otel kâtibi bu uzun süren sessizliği bozmak için[352] "Yalnız mısınız?" diye sordu. Biraz yersiz, biraz da gülünç bir soruydu bu. Kentten uzak bir yazlık otele[353] kış günü saat beşe doğru bir adam gelirse bu kuşkusuz[354] otelde tek başına kalacak bir adam demekti. Ama, böyle yersiz de olsa[355], bir şeyler sormasa da, sessizliğin yine[356] bir o kadar uzayacağını düşünmüştü.

Müşteri, bu soruya üstünde durmadan: "Evet. Görüyorsunuz" diye karşılık verdi. Sanki otelde birçok müşteri varmış da yer sıkıntısı çekiliyormuş gibi, yeniden sordu: "Tek kişilik bir oda mı?" Oysa bu gece bu adam, kocaman otelin tek müşterisi olacaktı.

"Evet" diye kayıtsız karşılık verdi beriki. Sonra birden doğruldu, bir şey anımsamış gibi[357]: "Yalnız..." dedi. Durdu, sürdürmedi konuşmasını.

Otel kâtibi, bu kez[358] söze karşısındaki girdiği için hoşnut, gözleri parlayarak, oyunu kazanmış gibi canlı bir edayla: "Evet" dedi. "Yalnız?"

Müşteri umudunu boşa çıkardı onun. Kısaca, sesine bir anlam vermeden: "Dokuz numaralı oda olsun, boşsa," dedi.

Otel kâtibi karşısındakinin can alacak yerini yakaladığını anladı. İşte bir kez[359] daha aralarındaki belli belirsiz geçen çekişmenin talihi yüzüne gülmüştü, yararlanmalıydı[360] bundan, karşısında sessizliğiyle kendisini huzursuz eden bu adamın gizini[361] çözmeliydi. "Dokuz numaralı oda mı?" dedi, canı sıkıl-

mışçasına. Sonra sanki ondan başka bütün odalar boşmuş da yalnız o doluymuş gibi, bu yeni gelen adama bir şeyler yapmadığı için üzgün, ama yine[362] de bir şeyler yapmaktan umutlu yüzünü buruşturdu.

Müşteri sakin sordu: "Neden? Dolu mu?"

Otel kâtibi bu kadar kesin, açık bir soru karşısında, sessiz geçen çekişmede, yine[363] alta düştüğünü anladı. İyice canı sıkıldı. Bir tek müşteri olmadığına göre, sadece keyfi istediği için, şu adamın istediği bir odaya: "Evet. Tutuldu o" diyemezdi ya. "Yok" diye kekeledi. "Onun için değil."

Müşteri bu geçen konuşmanın da üstünde durmadan: "Sobası var mı?" diye sordu bu kez[364].

Otel kâtibi yenilgiyi kabul etmişti artık. Oteldeki otuz oda[365] içinde sobalı dört odadan biri de müşterinin sorduğu oda olduğu halde yine de[366] sözü dönüp dolaştırmadı. "Var" diye mırıldanmakla yetindi.

Müşteri gözlerinin üstüne düşmüş kaşlarının arasından sabırsızlandığını belli etmek isteyerek bakıyor, mademki oda boş, sobalı da, ne bekliyoruz öyleyse, diye düşünüyordu. Oda kâtibi[367] karşı karşıya oturmakla, yüzüne bakmakla bu adamın gizini[368] çözemeyeceğini, boşuna vakit geçirdiğini[369] anladı. Sonra havadan sudan konuşup insanı oyalayacak bir adama da benzemiyordu. Kimliğini deftere geçirdikten sonra isteksiz, son bir çabayla yerinden kalkarak kapıyı açıp dışarıya çıktı. Kapıcıya seslendi: "Hüseyin!"

Hüseyin küreği bir yana bırakarak salına salına geldi. İçeriye girdiler. Kâtip kapıcıya adamı göstererek: "Bak." dedi. "Beye dokuz numarayı aç. Sobasını da yak." Sonra bir de anahtar uzattı. Kapıcı önde, müşteri arkada çıktılar. Soğuk, nemli bir koridordan[370] geçerek, dipteki[371], arka bahçeye bakan odaya vardılar. Kapıcı kocaman anahtarı, büyük battal kapının kilidine sokarak iki kez[372] çevirdi. Gıcırdayarak açılan kapıdan girdiler. Karanlıktı oda. Kapıcı perdeleri kaldırır kaldırmaz bir akşamüstü aydınlığı ortalığa yayıldı. Müşteri yeni bir yere, o güne dek yabancısı olduğu bir odaya değil de, akşam evine dönüyormuşçasına rahattı[373]. Aynalı dolabı açarak şapkasını astı. Karyolanın ayak ucundaki iskemleyi pencerenin yanına çekti,

oturdu. Bir sigara yaktı. Kapıcı eski sac sobanın kapağını açıp baktı. Birkaç odun, birkaç da tahta parçası yerleştirmişti içine. Ateşledi. O anda, hemen o anda, sac bir sobada gürül gürül yanmaya başlayan tahta parçalarının çıkardığı ses odayı doldurdu. Kapıcı bir sobaya, bir adama, sonra da odanın tümüne dikkatle baktı. Bir şeyler söylemek istediği, bir şeyler duymak istediği, tıpkı adam bahçede yanından geçerken olduğu gibi, yine[374] her halinden belliydi. Ama söyleyecek bir iki söz bulamadığı da belliydi. Sonra birden, bir gülümseme yüzünü kapladı. İşte, bu insana konuşmak için ipucu vermeyen adama da söyleyecek birkaç sözcük[375] bulmuştu: "Bu kadar yeter mi? Yoksa daha odun getireyim mi?" dedi.

Adam: "Getir ya[376]," diye karşılık verdi, isteksiz.

"Bavulunuzu da getireyim."

Adam bu söze karşılık vermedi. Kapıcı konuşmakta direndi: "Başka bir şey istemez misiniz?"

"Ne gibi?"

Olur şey değil. Bunca yıllık otel kapıcılığı, kışları aynı zamanda odacılığını da birlikte olmak üzere yapmıştı. Odasını açtığı bir müşteriye, başka bir şey istemez misiniz, diye sorduğunda, bir kez olsun[377] "Ne gibi?" karşılığını almamıştı. Ne gibi de ne demekti? "Yiyecek bir şeyler canım?" dedi.

"Çay" dedi adam. "Varsa peynir, yumurta. Biraz da ekmek."

"Kışın yemek yoktur ama, istediğiniz şeyler bulunur. Kolay" dedi kapıcı.

Adamın gözü yataktaydı. "Baksana[378]" dedi. "Bir battaniye daha getirebilir misin?"

Kapıcı bu kadar konuşma arasında bir şaka yapmak fırsatı düştüğü için sevindi. Sözü kurcalaması boşuna çıkmamış, bu suratsız herife bile, havayı ısıtacak iki söz söylemenin yolunu bulmuştu. Otelin bomboş olduğunu düşündü, sırıtarak: "Bir değil, kırk battaniye bile getiririm," dedi.

Ama ne yazık, beklediği gülümsemeyi adamın yüzünde bulamadı. Düş kırıklığına[379] uğramış, çıktı gitti, otel kâtibinin yanına.

Bir yüksek okulun son sınıfında olup da, devamını doldur-

muş, Haziranda sınavını[380] vererek okulu bitirecek olan otel kâtibi edebiyat heveslisiydi. Her gün sayısız öyküler[381] düşünür, sayısız öyküler[382] yaşardı. Yazmak zoruna gittiği için, düşündüklerinden, yaşadıklarından birkaçını yazmıştı yalnız[383]. Sonra onları da beğenmemiş, yırtmış atmıştı. Adam geldiğinde bir kenara bıraktığı kitabı almak, bıraktığı yerden okumak istemiyor, içinde anlamını henüz çözemediği bir kıpırtı[384] duyuyor, ilgisi başka, ama kestiremediği bir yerde toplanıyordu. Şu son beş on dakikada, üzerinde durmadan geçemeyeceği bir şeylerin döndüğünü seziyordu. Kış günü, ılık odada, oyalanarak okuduğu bir kitapla kurulan rahat, kaygısız durum, birden odaya giren şu yaşlı müşteriyle bozulmuştu. Ama ne yapmıştı adam? Ne söylemişti de yeniden kitabına dönemiyordu? Başka müşterilerden ayrı nasıl bir hali vardı? Bu adamda onu huzursuz eden, neydi? Dalmış gitmişti bu sorulara, tam o sırada kapıcı girdi. "Aman beyim," dedi. "Bir tuhaf bu adam."

Otel kâtibi tartışmasını içinden sürdüregeldiği[385] soruyu bu kez[386] açığa vurdu: "Neden Hüseyin?" dedi. "Ne var ki adamda? Pekâlâ müşteri işte?"

"Bilmem ki. Hasta mı desem? Dertli mi desem? Bir tuhaf işte?"

Valizi aldığı gibi odadan çıktı. Kapıcı çıkınca da otel kâtibinin kafasında bir aydınlık, bir ışık belirdi. "Tamam" dedi kendi kendine. "Aradığım öykü[387] ayağıma geldi. Bundan iyisi olur mu[388]? Öykünün bu adam ta kendisi. Bir öykü kişisi[389]."

Elli yaşlarında görünen, yüzünün çizgileri yorgun, iyice bitkin, kır saçlı, bıyıkları dudağının üstüne düşmüş, dışarıya bütün kapılarını kapamış, adeta konuşmaktan korkan bu adamı, kış günü bir yazlık otele[390] getiren şey nedir? Bir otel odasının çıplak, yalnız havasında ne bulacak, gecenin insanın sinirlerini bozan sessizliğinden neler duyacaktır? Sonra neden rasgele bir odayı değil de, belli bir odayı istedi? Oturup kimseyle konuşmak istemediğine, hemen odasına çekildiğine göre ortada görünmeyecek, bu pis, kasvetli kış gecesini odasında geçirecek. Kimbilir nasıl bir tad alacak bundan, neler düşünecek, neler duyacak, nasıl bir yaşamı, bir ya da birkaç gece için, herkesin gözünden uzak, gizliden gizliye yaşayacak? Bir sabah da,

yine[391] böyle bugün geldiği gibi, bir şey söylemeden, kim olduğunu, ne aradığını belli etmeden geldiği yere çekip gidecek. Bundan iyi öykü[392] kişisi olur mu diye düşündü otel kâtibi. Sonra da bunu yazarım ben diye umutlandı. Yazarım, düşünüp düşünüp yazamadığım öbürlerine benzemez. Öyle, yazmalı bu adamın öyküsünü[393]. Ama bu adamın öyküsünü[394] yazmak yukarıdaki sorulara karşılık bulmaya bağlı. Bu adamın neden bu kış günü, bu saatte, tek başına bu otele geldiğini bilmeye bağlı. Bunu bilmek için de bir ipucu gerek. İpucunuysa vermedi mi? Verdi kuşkusuz. Belli bir odayı[395] istemesinden iyi ipucu olur mu? Belli bir odayı, dokuz numaralı odayı istediğine göre bu otele bugün ilk gelişi olmamalı. Az ya da çok zaman önce yine[396] buraya geldiği, dokuz numaralı odada kaldığı su götürmez bir gerçek. Öyleyse onu bugün yeniden bu otele getiren, bir zaman yaşadığı bir ya da birkaç geceyi yeni baştan yaşamak, bir anıyı tatmak isteğinden başka bir şey değil. Şimdi de hemen şu soru beliriyor: Bugün olduğu gibi geçmişte de, yalnız mı gelmişti buraya? Öyle bir soru ki bu, karşılığı hazır. Kim düşünse aynı sonuca varabilir. Yalnız gelseydi, aynı zamanı yeni baştan yaşamak isteğini duyar, bir anının çekiciliğine kapılır, buralara dek[397], böyle kış günü sürüklenir miydi? Bir kadın olmalıydı yanında. Onun için kimbilir nasıl bir anlam taşıyan, uzun süre sonra özleminin[398] aynı yere sürükleyebildiği bir kadın.

Edebiyat heveslisi otel kâtibi öyküsünün[399] ikinci kişisini bulmuş, düğümünü ilmiklemiş[400], üstelik çözmeye de yaklaşmıştı ki, kapıcı yine[401] içeriye girdi. "Götürdüm" dedi. "Bavulunu da. Birkaç odun da. Şimdi çayını hazırlayacağım."

Beriki unutmuştu odadaki adamı, düşünde kurduğu öyküdeki[402] adamla uğraşıyor, bu uğraşını daha ilgiye değer buluyordu. Ama kapıcının sözüyle anımsadı[403] hemen, gerçeğe döndü: "Nasıl?" dedi. "Ne yapıyor?"

Kapıcı: "Bir şey yaptığı yok," dedi. "Isınmış oda. Paltosunu çıkarmış. Uzanmış yatağa. Uyuyor mu, düşünüyor mu anlayamadım."

"İyi ya. Yorgundur, herhalde, uyuyordur. Sen çayını, öte berisini hazırla."

"Koydum ateşe zaten. Yarım saate kalmaz götürürüm."

Kapıcı odadan çıkar çıkmaz otel kâtibi kafasında kurduğu öykünün akışına[404] kaptırdı kendini yine[405]. Hüseyin'i, uyuyor sandığı için iyice küçümsedi içinden. İnsanları tanıdığına, en küçük davranışlarından en büyük anlamları çıkardığına büsbütün inanarak, bir öykücünün duyacağı[406] kendini beğenmişlik duygusunu yaşadı. Uyuyabilir mi hiç diye düşündü. Gülümsedi. Sonra hafifçe, düşüncesini mırıldandı. Uyuyabilir mi hiç? Şimdi içerdeki kafasının içinde yaşamını başından sonuna dek[407] olmasa da, en önemli saydığı, yıllarca önce bu otel odasında geçmiş bölümünü yaşıyor olmalıydı. Her şey tamam, yerli yerinde değil miydi? Oda o oda, yatak o yatak, dolap o dolap, iskemle o iskemle değil miydi? Sadece bir tek insan yoktu bugün, o kadar. İyice heyecanlanmıştı. Öyküsünü[408] yazmaya başlamak istiyordu artık. Masanın gözünden bir deste kâğıt çıkardı, cebinden de kalemini, ilk cümleyi düşlemeye koyuldu. Kâğıdın karşısında elinde kalem, belki bir saatten çok[409] öylece düşündü durdu, bir cümle yazmadan. Sigara üstüne sigara içti, yine[410] olmadı. Olmayınca konusunu iyice geliştirmediğini, bundan ötürü başlayamadığını sanarak adamın geçmişini, daha etraflıca düşünmeye koyuldu. Bir zaman bu adam bir kadınla birlikte buraya kaçmış olmalıydı. Ama öykü[411] buradan, otele geldikleri andan başlayabilir miydi? Hayır, daha önceye gitmek gerekiyordu. Karar verdikleri anı tasarlamalıydı. Burada, geçirdikleri zamana dek[412], belki de daha çok, karar verdikleri an da güzeldi. Kentte[413] akşam karanlığı, bir içkili yerde oturmuşlar, kısa bir süre[414] sonra da kendilerini, her şeyden, bir yığın bağdan uzakta bulmuşlardı. Yaşanacak yazgıları[415] varsa, bu akşam yaşanacaktı. Yapacaklarını hesaba[416] kitaba vurmadan yapmalılar, düşünemeyecekleri[417] bir süre için yalnız birbirlerinin yeryüzünde var olduklarını bilmeliler, ikisi de şu yeryüzünde yitik sayılmalılardı[418]. Bir şişenin son kadehlerini içtikten sonra, dışarda, karşı yakada pırıl pırıl ışıklar, caddede güz[419] yağmurunun ıslaklığı, havada alabildiğine, balıkla alkol kokusu, kendilerini kocaman kentte[420] kimbilir ne kadar yalnız bulmuşlar, bu öldürücü yalnızlığı gidermenin çaresini aramışlardı. Birkaç dakika kararsız, konuşmadan yan yana yürümüş

olmalılardı. O anda konuştukları şeyleri de tasarlamak istiyordu öykücümüz[421]. Daha doğrusu tasarlamak değil, uydurmak diyelim buna. Ama işin heyecanına kapıldığından uygun sözler bulamıyorsa da kafalarının içini okur gibi oluyordu. İkisi de saniye şaşmadan, şöyle düşünmüş olmalılardı. "Başka türlü olamaz" ya da: "Başka türlü olmamalı."

Kendisi de bir gün böyle düşünmeyi, aynı cümleleri mırıldanarak bir yola çıkmayı delice istiyordu. Öyküsünün[422] kişilerinin ağzına bu sözleri yakıştırmasının nedeni[423] biraz da bu isteğidir diye düşünmeli.

Sonra yarı kararlı, yarı çekingen bu odaya girmişler, "Bir oda istiyoruz" demişlerdi. Bu "Bir gecelik ya da birkaç gecelik mutluluk istiyoruz"dan başka ne anlama gelebilirdi?

Kurmuştu işte öyküsünü[424]. Adamı da, kadını da kafasında çizmiş, davranışlarının nedenlerini[425] bulup ortaya çıkarmıştı. Ama işini bitirmiş saymıyordu. Biraz da eski öykü[426] biçimlerine bağlıydı da ondan. Kişileri çizmek, duygularını, düşüncelerini anlatmakla yetinemez, gelişigüzel bir yerde kesemezdi. Bir öykünün öykü sayılması[427] için belirli, kandırıcı sağlam bir sonu olması gerekmez miydi? İşte şimdi de bir son[428] bulmalıydı şu adamın öyküsüne[429]. Düşünüyor, bulduklarını beğenmiyordu. İçinde düşünmeye karşı bir isteksizliğin uyandığını duyuyor, yorulduğunu anlıyordu. Gözü pencereden dışarıya kaydı, iyice kararmıştı hava. Saate baktı, sekiz. Soba da sönmeye yüz tutmuş, oda soğumuştu. Birkaç parça odun atıp canlandırmalı, bir şeyler yemeli, kitabını bıraktığı yerden okumaya başlamalıydı yine[430]. Yeterdi bu kadar düşündüğü. Bu akşam ne kadar düşünse olayı geliştireceğini, bir sonuca[431] ulaştıracağını ummuyordu. Ölü noktadaydı şimdi. Bilmem hangi sanatçının öğüdünü anımsıyordu[432]: Bir sanat yapıtı[433] üstüne çalışırken ölü noktaya gelince ara vermeli! İnsanoğlu tembelliğin savunmasını yapan hangi sözü benimsememiştir ki, o da bunu benimsemesin. Benimsedi, üstelik bu sözde erişilmez bir bilgelik buldu.

Kapıcı birkaç kez[434] daha adamın odasına girip çıktı. Çay, çayla birlikte istediği şeyleri, sonra da yeniden odun götürdü. Adam hep aynı durumdaydı. Karyolaya uzanmış, hareketsiz,

dalgın, girip çıkana bakmıyor, belki de duymuyordu. Çayı götürdüğünde kapıcı bir an bir hareket beklemiş, bulamayınca: "Getirdim çayınızı," demişti. Adam bakmadan: "Ya! Bırakın, ben alırım," diye karşılık vermiş, yine[435] de kımıldamamıştı yerinden. Bir ara bahçeye çıktığında penceresinde artık ışık yanmadığını görünce "Uyudu bizimki," diye söylenmiş, şu ya da bu vesileyle odasına girmeyi denememişti.

* * *

Sabahleyin yeniden kar yağdı, yerler tuttu. Tek müşterili otelin kâtibi de, kapıcısı da saat dokuza doğru uyandılar, yataklarından da onda kalktılar. Otelde bir müşteri bulunduğunu anımsadıklarında[436] saat on buçuğu geçiyordu. "Eyvah" dedi kapıcı. "Amma dalgınlık bizimki de. Belki de bir istediği vardır adamın." Doğru odasına koştu. Hafifçe vurdu kapıyı. Ses duymadı. Bekledi, yeniden vurdu. Yine[437] bir ses yok. Eli kapının tokmağına gitti. Hafifçe çevirdi. Kilitli değildi kapı. Açıldı. İçeriye seğirtti. "Günaydın" dedi yavaşça. Ses küçücük odada umulmadık bir yankı[438] uyandırdı. Kapıcı kendi sesini duydu bu kez[439]. "Günaydın." Adam dün akşam bıraktığı gibiydi. Yanına yaklaştı. Canı sıkıldı. "Hasta mısın be adam?" diye sarsmak geçti içinden. Bir an öylece hareketsiz bekledi. Uzun uzun dikkatle baktı. Bu kez[440] çekinmeden: "Ne hastası be! Ölmüş bu!" dedi. Sonra yavaşça: "Ben ölmek için kendine yer aradığını anlamıştım bu meymenetsiz herifin," diye homurdandı.

Hemen çıktı odadan. Otel kâtibinin yanına gitti. Otel kâtibi tıraş olmuş, yüzünü yıkamış, kuruluyordu. "Ölmüş." dedi.

Otel kâtibi bir şey anlamadı önce. "Kim ölmüş?"

"Kim olacak? Dün geceki müşteri."

Öbürü şaşkın, sordu: "Nerede?"

"Odasında. Yatağında."

Otel kâtibi bu son sözlerle aydı. Kafasına bugüne dek yabancısı olduğu bir aydınlık doldu. "Tamam" diye söylendi.

Kapıcı bu sözden bir şey anlamamıştı. Sordu: "Ne tamam?"

"Hiç. Yok bir şey."

Öyküsüne[441] dün gece arayıp da bulamadığı sonu yakalamıştı şimdi. Daha doğrusu adam öyküsünün sonunu[442] kendisi yazmıştı. Nasıl dün akşamüstü bu odaya girdiğinde öyküsü[443] kendiliğinden başlamışsa, şimdi de ölmesiyle öylece kendiliğinden bitmişti. Her şey ne kadar aydınlık, ne kadar açık, ortadaydı. Öykücümüze[444] bunu sadece görmek, biraz da yorumlamak düşüyordu. Bu adam dün kendini iyice hasta bulmuş, öleceğini sezmiş, bir şey düşünmeden, bir zamanlar, çok kısa bir süre için de olsa, delice bir mutluluğu yaşadığı, yalnızlığını unuttuğu bu otel odasına koşmuştu. Tıpkı ininde ölmek içgüdüsüyle, kanı aka aka inine koşan, bir yaralı hayvan gibi.

Varlık, S. 420, Temmuz 1955, s. 12-13

Kuş Kafesine Yaldız

Saate baktım. Beşi iki geçiyor. Kafamda hemen hesabını yaptım da öyle mi buldum, yoksa kendiliğinden dilimin ucuna gelen bir cümle gibi mi beliriverdi düşüncemde? "Yarın sabah dokuza kadar on altı saat var," diye mırıldanıvermişim,[445] kendim bile duymadan. Gece oldu mu bütün evlerde söz edilecek sıcak bir Temmuz gününün saat beşi. Ne kadar sıcak olursa olsun, vız gelir bana, severim sıcağı. Ayağımın alışkanlığına uyarak yürüdüm Cağaloğlu'ndan aşağıya, Köprüye doğru. Hiç acele etmeden, sadece yürümek için yürüdüm. On altı saatin geçip giden, daha da geçip gidecek dakikalarına aldırmadım. Bir yaz gününün bitiminde tenha, sessiz, tozlu sokaklardan geçmek hoşuma gitti, geçtim. Gömleğimin yakasının düğmesini açtım, gömleğimin yakasının düğmesini açmakta bir tad bulduğum için. Bir tozlu sokakta yürümek, gömleğinin yakasını aralamak da yeter insanı hoşnut etmeye diye düşündüm. Belki de hoşnut etmekten çok bir şeydir bu, günün bir bölümünü doldurmak gibi bir şey. İnsanoğlunun geleceği, yazgısı[446], bilmediği uzak bir yerde hazırlanadursun, bir gemi onun için rıhtımdan kalkıp gitsin, bir kişi bir kişiye bir şeyler söylesin, bir başka kişi bir başka kişiye küssün, hastalanmalar, ölümler olsun, bir yumak hep onun için sarılsın, yazgısı[447] için, geleceği için, türlü tesadüf birbirini ortaya çıkarsın da, o şimdi benim gibi bir şeyden haberi olmadan, yaz günü tozlu sokaklardan geçip gitsin! Düşünmesi bile tuhaf ediyor kişiyi. Neyse düşünmeyelim artık, bırakalım burada.

Anadolu yakasında bir yerde oturuyorum. Uzaktan, o kadar da uzaktan değil ya, Adalar, Dragos, Pavli görünüyor. Saat sekizi geçti mi sesler kesiliyor. İnsan sesini, bir insanın bir başka insana söylediği, söyleyebileceği bir sözü duyamazsınız artık. Duymanız için sabahı beklemeniz gerek. Denizde bir balıkçı motorunun sesi. Sabaha kadar, gün ağarıncaya kadar denizde bir balıkçı motorunun sesi. Arada bir, bir köpek havlıyor, yandaki bahçelerden. Daha ötede bir eşek anırıyor. Bir de ağustosböcekleri. İkiye, üçe kadar ağustosböceklerinin sesi. Böyle geçen bir gecenin sabahında, vapurda yakalıyorum bir tanıdığımı. Anlatıyorum. "Tam insanın kafasını dinleyeceği gibi bir gece" diyor bana.

"Öyle" diyorum, diyorum ama laf olsun diye.

Vitrinlere bakıp bakıp bir şeyler görmeden Köprüye geldim. 5.35 vapuruna giriverdim. 5.35 vapurunda ne kadar çok tanıdık var. Biri yanıma geliverecek diye ödüm kopuyor. Yanıma geliverecek de evinde susuzluktan çektiklerini, yazın oraların çok güzel olduğunu, ama vapurların kalabalığına dayanamadığını anlatacak. Sonra birden yüzüme dikkatle bakarak, o anda aklına gelmiş gibi, "Neden Allah aşkına" diyecek, "Neden geceleri bize hiç gelmiyorsunuz?[448] Yaz neredeyse bitmek üzere. Bir kere olsun görüşemedik."

"Oh ne iyi" diyeceğim içimden. "Yazın bitmek üzere olduğu ne iyi. Hele sizinle bir kere bile görüşemediğimiz ondan da iyi." İçimden böyle diyeceğim ama, yine[449] de yarım yamalak: "Haklısınız. Görüşelim" diye mırıldanacağım.

Sonra bir gazete havadisinden söz açacak, "Bugün okudum. Nerdeyse bir sorun bu[450]? Ne dersiniz?"

"Bana ne o sorundan[451]. Sizden de, sizin sorunlarınızdan[452] da bana ne?" diye bağırmamak için kendimi tutacağım. Demeyeceğim böyle, ama o böyle demek istediğimi anlayacak. Anlayınca da konuşmanın yönünü değiştirecek. Bu adam yazı yazar diye düşünecek. Biraz da nabzına göre şerbet verelim bakalım. Bir tek yazımı okumadığı halde, az rastlanır bir ilgiyle, eşsiz bir kibarlıkla soracak: "Yeni hazırladığınız bir şeyler var mı?"

Anlamazlıktan geleceğim. "Ne gibi?"

"Bir kitap? Bir oyun[453] filan canım?"

"Yok" diyeceğim büyük bir kabalıkla. "Bıraktım. Yazı yazmıyorum artık."

"Ya! Ama niçin? Yazık."

Sarayburnu taraflarına bakarak. "Canım istemiyor," diyeceğim.

"Doğru. Çok güzel söylüyorsunuz," diyecek. "İnsan istemediği şeyi yapmamalı. Örneğin[454] ben, bu akşam denize girmeyeceğim. Canım istemiyor."

Böylece yolculukların en güzelinde, insanların en çekilmeziyle, konuşmaların en korkuncu aramızda sürüp gidecek.

Biri de var ki yanıma gelmeyecek diye ödüm kopacak. Ama biliyor musunuz, yok o biri. Şimdi şu cümleyi iş olsun diye yazdım.

Vapurdan çıktıktan sonra, yanımda kim olursa olsun ayrılacağım. Belki de bana "Yolumuz bir değil mi efendim?" diyecek.

Alabildiğine bir rahatlıkla: "Değil ya efendim, değil ya!" diyeceğim. "Yolumuzun bir olduğunu nasıl düşünebiliyorsunuz?"

Herkesin bir akşamüstü, bir delicesine yalnız kalmak, yalnızlığında bir şeyler bulabilmek istediği saat vardır. Benim bu akşamki vapur arkadaşımın böyle bir saati yoksa bana ne? Yarım saatlik boşuna bir konuşmanın verdiği hınçla ayrılacağım yanından, çarşıya doğru yürüyeceğim. Dünyayı yavan, yaşamayı tatsız bulmaya başlayanlara benden küçücük bir öğüt: Boş lakırdılar çuvalı bir tanıdığın yanından, hafif de olsa şöyle kabaca ayrılıp, bir sigara yaktıktan sonra, gelişigüzel birkaç adım yürümenin tadını denesinler[455].

Şimdi nereye gitmeli diye düşündüm. Şimdi ne yapmalı? Bir akşam saatinde kafasında belli bir düşünce, içinde bir duyguyla[456] yürüyeceği yol[457], gideceği bir ev, içeceği bir içki, oturacağı bir kahve, göreceği bir insan olmayan kişinin halini ne diye anlatmalı? Oraya mı gideyim, yoksa başka bir yere mi? Bu saatte böyle düşünenin içinde bir daha onarılmamak üzere çöken, çürüyen, bir şeyler vardır, zehir gibi bir birikinti, tortu gibi bir şeyler. Ben, düşündüm. Bir an durdum, tekrar yürüdüm.

Çarşı içinden geçerek, durağın önüne çıktım. Tam karşıdaki sokakta bir arkadaşımın nalburiye dükkânı var. Uğramalı mı?

Gittim. Pis bir güneş dükkânın içinde, tellerin, kazmaların, küreklerin, boya tenekelerinin üzerindeydi. Sanki koca kent[458] bütün gün bu dükkânda solumuş, terlemişti. Severim arkadaşımı, hiç değilse, bugün, bu saat için severim. Okula gitmediğimiz bir gün birlikte sinemaya gitmiş, sinemadan çıkmış pasta yemiş, bir arsada resim çektirmiştik. Beni görünce sevindi. Oturduk dükkânın dibinde iki iskemleye. Çırağa "Oğlum" dedi. "İki çay söyle bize."

İşte ne olduysa bu sıralarda oldu[459]. Çaylarımızı bitirmemiştik daha, dükkâna, bir adam girdi, bir müşteri. Bakın, biraz anlatayım. Bir görünüşte kibar, çekingen, daha çok da yorgun halli bir kişi. Uzunca boylu, esmer, elli yaşlarında kadar. Kahverengi elbisesi belki pek iyi bir kumaştan değildi, iyi de dikilmemişti, ama temiz, ütülüydü. Başında yine[460] kahverengi bir şapka vardı, açık kahverengi bir şapka. Şakaklarından teri süzülüyordu. Elinde de bir file. Filenin içinde yiyecek paketleri, bir de küçük şişe rakı. Tezgâhtar başka bir müşteriyle pazarlıktaydı. Bekledi pazarlığın bitmesini, o yorgun, çekingen, kararsız haliyle dükkânın bir köşesinde durdu. İşi biten müşteri dükkândan çıkınca tezgâha yaklaştı, gülümsemeden gülümseyerek: "Kuş kafesi için yaldız arıyorum. Bulunur mu acaba sizde?" diye sordu.

"Var" diye karşılık verdi tezgâhtar. "Ama dışarı malı. Kutusu dört lira."

"Bir görsem" dedi beriki.

Tezgâhtar rafın birinden küçük bir kutu çekerek uzattı. Adam aldı, elinde evirip çevirmeye başladı.

"Dört lira mı?" diye sordu tekrar.

"Evet."

"Çok değil mi?"

"Yok beyim. En iyi maldır bu. Çok değil."

Ne almaya karar verebiliyor, ne de kutuyu bırakıyordu. Ömrünce kurup kurup da kapısından içeriye adımını atamadığı bir düş ülkesinin anahtarıydı sanki bu kutu. Bir alsa, bir evine götürse, bir kanaryasının kafesini boyasa, sonra da elindeki

filenin içindeki nevaleyi düzüp rakısından da bir yudum alsa mutluluktan yana kim başa çıkabilirdi bu adamla? Kimbilir nasıl başı dönecek, bu kocaman dünya ortasında eriyip dünyadan bir parça olacak, öylesine pırıl pırıl aydınlık bir gece yaşayacaktı. Arkadaşım bir şeyler anlatıyordu, duymuyordum. Ben sözlerine karşılık veriyordum, kimbilir ne ipe sapa gelmez karşılıklar. Adama bakıyordum. Kutuyu hafiften okşuyordu.

"Biraz kıramaz mısın? Bir lira kadar?"

"Kurtarmaz," diyordu tezgâhtar. "Kurtarsa kıralım."

Adamın içinde, deniz altında iki güçlü canavarın kavgası gibi çetin geçen savaşı görüyordum. Almalı mı? Almamalı mı? Çekişip duruyordu kendi kendisiyle. Sonunda yine[461] kararsız, kutuyu yavaşça tezgâhın üstüne bıraktı. Belki kendi bile nasıl olduğunu anlamadan, kapıdan çıkıverdi. Tezgâhtarın arkasından koşacağı "Aman beyim, bıraktım. Gelin alın, boyayın kafesinizi. Size, üç liraya bıraktım" diye yalvaracağı umuduyla çıkıverdi. Tezgâhtar kutuyu alıp rafa koydu tabii.

O kadar tuhaf oldum ki, ben kendimi tutmasam yerimden doğrulup bağıracaktım: "Ne yapıyorsunuz, Kâmil Bey? Deli misiniz?" diyecektim. "Bir lira için, sadece bir lira için olur mu bu iş? İş mi bu sizin yaptığınız? Sizin her şeyiniz, her şeyiniz, her şeyiniz olsun da, bu akşam saatinde mutluluğunuz sadece kanaryanızın kafesinin yaldızına kalsın, sonra siz bir lira için almadan çıkıp gidin dükkândan. Olacak şey mi bu?"

Birden irkildim. Kâmil Bey? Kâmil Bey? Acaip! Bu Kâmil Bey sözü de nereden geldi dilimin ucuna? Tanımıyorum ki bu adamı. İlk bu akşam burada gördüm. Öyleyken? Neden başka bir ad değil de Kâmil Bey! Düşünüyor, bir yerden hatırlayamıyordum. Hatırlayamıyordum. Hatırlayamadıkça da sarıyordu beni. "Bulmalıyım" diyor, yeni baştan düşünmeye başlıyordum. Bulamayacağım. Bulamayacağım ya, gel de düşünme, vazgeç! Elimde değildi artık. Türlü tanıdıkları şöyle gözümün önünden geçirmeye başlıyorum. Yine[462] de bir şey yok. Ne işkence! Bela gelirken, geliyorum der mi zaten?

Çare yok, o Kâmil Beydi. Kâmil Bey olarak girmişti dükkâna. Kendini böylece biraz belli etmişti. Artık üstünü de düşümüzden biz, tamamlayalım.

Kâmil Bey Acıbadem'de oturuyor; bundan kuşkum yok. Evi ahşap olmalı. Acıbadem'in bitiminde Çamlıca'ya yakın dört beş odalı ahşap bir ev. Tabii bahçe içinde. Pencerelerinin çerçeveleriyle kapıları boyasız, tahta renginde. Eşyası bir hayli eski biçimdir. Örneğin oturma odalarında, pencerenin altında boydan boya keten örtüsüyle bir minder vardır. Öbür köşede iki hasır koltuk. Masa. Masada sürahi. Başka bir köşede de içinde kitap bulunmayan bir kitaplığın üstünde on beş yıl önce alınmış, eskimiş radyo[463]. İşte kuş kafesi radyonun üstünde asılı.

5.35 vapurundan çıktığına göre de memur olmalı. Acaba nerede olduğunun önemi var mı? Belki evkafta, belki tapuda, belki maliyede, belki de başka bir yerde. Ama şimdi başka bir şey söyleyeceğim, önemi olan bir şey. Bunu açıkça değil, kulağınıza söyleyeceğim, Kâmil Bey. Eğin kulağınızı! Çünkü siz böyle bir şeyin açıkça konuşulmasından hoşlanmayacak kadar alçakgönüllüsünüz. Yüzünüze karşı övülmekten hoşlanmazsınız. Öyle olduğu için de gizlice kulağınıza fısıldamak istiyorum bildiğimi. Siz küçük de olsa, camlı bölmeyle de olsa, ayrı bir odası olan, bu odaya girerken biraz çekinilen, saygı duyulan bir şefsiniz! "Estağfurullah"[464] demeye kalkmayın Kâmil Bey, öyle. Buyruğunuzdaki[465] kimselere alabildiğine güleryüz gösteren, küçük kabahatleri görmezlikten gelmeyi, işleri olur yanından almayı bilen, hem de bu erdeminiz üstünüzde eğreti bir elbise gibi durmayan bir şefsiniz!

Sonra yirmi dokuz yıldan beri[466] evli olduğunuz yalan mı? İki de kızınız var. Biri yirmi sekiz yaşında, evli; İzmit'te kocasının yanında. Haydi yalanlayın bakalım, aranızda hemen hiç tartışma geçmeyen karınızla bu yüzden tanrının gecesi çekiştiğinizi. Yalanlayın elinizdeyse. O her akşam size "İzmit'i de bir bunun," diyor, "başka yeri de. Gözümüzün önünde olmadıktan sonra."

Siz de şöyle[467] karşılık vermiyor musunuz: "Hayır, hayır. Hiç de öyle değil. Günlerce ırak bir yerle iki saat ötede bir şehir bir olur mu? Bir telgraf çeksek akşama burada olur."

Öbür kızınız yirmi bir yaşında, yanınızda. Okuyor henüz.

Bugün dörde doğru kalemi elinizden bıraktınız. Hava da çok sıcaktı, haklıydınız. Caddedeki tramvay, araba gürültüle-

rinden, insan seslerinden serseme dönmüş, içinizde rahatlıklar duymuş, başınızı duvara yaslamış, çok sevdiğiniz kanaryanızın ötüşünü duyarak kestirmiştiniz. Bir yaz günü bile akşam hazırlığı saat dörtte başlayabilir. Dünyanın gürültüsü dakikadan dakikaya azalıyor, günışığı esmerleşiyor, sıcak etkisini yitiriyordu. Akşam saatlerinin ilk ışıkları düşüyordu yeryüzüne, sizin için. Sonra kısa süren uyuklamanız sona ermiş, gözlerinizi açıp kendinizi geceye biraz daha yakın bulunca evinizi, karınızı, kızlarınızı, rakınızı, rüzgârsız, rutubetsiz, bol yıldızlı bir Acıbadem gecesini hatırlamıştınız. Rakıyı yazın kavunla içersiniz, değil mi? Beşte mi çıktınız işinizden? Vapurda gazetenizin tarihi romanını sabahleyin bıraktığınız yerden tamamladınız mı? Sonra dükkâna girişinizi, beni altüst eden o cümleyi söyleyişinizi düşünün: "Kuş kafesine yaldız arıyorum. Var mı?"

Almadınız. Bir lira için her şeyi berbat ettiniz. Ama bunun önemi yok. Sadece bu dileği duymuş olmanız yetmez mi? Demek sizin geceye güvenle, rahatlıkla, gözünüz arkada kalmadan girebilmeniz, bir mutluluğu eksiksiz yaşayabilmeniz için her şeyiniz vardı, kanaryanızın kafesinin yaldızından başka. Bu ne müthiş şey Kâmil Bey, bilmem anlıyor musunuz? Ne müthiş şey, orada, oracıkta, içi huzursuzluklarla dolu bir kimsenin bulunabileceğini düşünmeden, "Ben huzurum. Kitaplarda adını gördüğünüz huzurun ta kendisiyim ben" diye bağırmak.

Sonra sizin için şöyle düşündüm. Bu adam dedim, örneğin, bir gece sabaha karşı üçte dörtte, nedenini anlayamadığı rahatsızlıklarla uyanmamış, iki satır yazı yazmak, yazı yazmak olmasın, bir şeyler çizmek diyelim isterseniz, ya da sadece düşünmek isteğini duymamıştır. Ömründe bir gün olsun, bir akşamüstü bir içkili yere girip, tek başına saatlerce bir kadehin önünde, içinde bir şeyleri yitirmiş, bir şeyleri tüketmiş, oturmamıştır. Yine[468] bir tek gece, yağmur altında kenti[469] bir ucundan öbür ucuna, yenilgiye uğramış, bitkin, kararsız dolaşmamıştır. Bir cümle de onu çaresiz bırakmamıştır, bir insan elinin sıcaklığı da. Bir ağaç ki ne yağmur işlemiş gövdesine, ne böcek.

Bütün bunları nereden çıkarıyorum diye düşünmeyin. Bana dükkânda, o kısacık sürede[470], halinizle siz söylediniz bunları. Doğru; yanılmıyorum, değil mi?

Ama durup dururken, gecenin eşiğinde rahatsızlıklar, kararsızlıklarla dolu bir kişiye böyle bir mutluluk gösterisi yapmanın yeri miydi Kâmil Bey? Anlayışlı, olgun görünüşünüzden böyle bir şey beklenir miydi? Bakın bu saygısızlığınızı bağışlamamı dilemeyin benden, elimden gelmez.

Vatan, 23 Ocak 1955, s. 3

Sezai Beyefendi

Kahve sakin, rahat, bütün bir günün uğultusunun[471] dibe çöktüğü, şehirden günlerce uzakta bir ülkedir. Dipteki ocakta ılık bir su buharını tüttürerek bir semaverin kaynadığını bilmek bir akşam saatinde size ne der, bilmem? Bana çoğu kez[472] yeter. Camın önüne oturur, caddeye bakarım. Bir güz akşamıdır. Vitrinlerden taşan ışıklardan, gökyüzü yıldızlı da olsa göremem, ama yıldızsız olduğunu bilirim. Yağmur ha yağdı, ha yağacak. Bunu biraz da o gün, günlük güneşlik başlayan sabaha güvenip de sokağa ceketle çıkan erkeklerle, tayyörlü kadınların acele yürümelerinden anlarım. Anasından babasından habersiz gittiği ilk gizli sinemasından koşar adımlarla evine dönen on üç, on dört yaşlarındaki çocuk, sevdiğiyle bir pastahanenin en dipteki masasında saatlerce el ele oturduğu, üstelik bir kez[473] daha evlenme vaadi aldığı için yüreği hiç olmazsa birkaç günlüğüne rahat genç kız, akşam çayını içtiği yerde kimin kimden boşanacağını, sonra da kime varacağını öğrendiği için dünyalar onun, emekli konsolosun karısı geçerken elini hafifçe omuzuma dokundurur, kulağıma eğilir, "Arzu buyrulur mu beyefendi" der. Kıramam. Ne kadar canım istemezse istemesin, kalkar iki arkadaşının daha beklediği biraz gerideki briç masasına otururum. "Ne demek? Estağfurullah. Memnuniyetle" diye bir şeyler de mırıldanırım. Belki de şunun için: Bir oyun için dördüncü arayanın ne yapıp edip isteğine ulaşacağını bilirim. Oyun oynamaya karar vermiş üç kişi, koca kahvede bir dördüncü arasın da bulamasın, buldukları isteksizse kandıramasın, bu olmaz.

Dördüncü arayan adam kadar sevimli görünmeyi kimse beceremez. Sevimli görünmenin para etmediğini anlarsa daha başka duygularını da kurcalar insanın. Acındırır, umutlandırır. Olmadı mı koltuklar. Yapmayacağı şey yoktur. Sonuç değişmeyecek olduktan sonra ne diye nazlanmalı?

Sezai Beyefendideyse bu iş sanat haline gelmiştir. Daha tanışmadığımız sıralarda uzaktan, gözüne kestirdiğini, iki dakikada ağzından girip burnundan çıkarak oyuna oturttuğunu görür, bir yazıhane açsa, eksik karelere dördüncü bulmak işini yapsa kısa zamanda hem dünyanın parasını kazanır, hem de bir mesleğin kurucusu olmak ününü, diye düşünürdüm. Briç bilmeyeni brice, pokere yemin etmişi pokere, beziğin adını duymayanı şuvete oturtacağından kuşkum yoktur. Bu yolda olağanüstü nice başarısını gözlerimle gördüm.

Bir kahvenin ocakçısı, garsonu olmazsa o kahve, kahve olur mu? İşte yine tıpkı bunlar gibi her kahvenin[474], sabah dokuz sularında girip de, iskemlelerin masaların küme küme toplanıp yerlerin sulandığı, ocağın söndürüldüğü, ışıkların azaltıldığı saatlerde çıkan bir iki gediklisi[475] vardır ki onlarsız da kahve olmaz. Sezai Beyefendi bunlardandır. Kimdir? Şimdi bir iş yapmadığı herkesçe bilinen bir şey. Ama daha önceleri ne iş tutmuş, hangi memuriyette bulunmuştur? Bir eski zaman kâtibi haline bakılırsa, emekliye ayrılmış bir tapu kalem amiri, mal müdürü, bilmem nerenin şube şefi gibi bir şeylere benzer. Benzerse de ne kimse benzetmiş, ne de sormuştur. Sezai Beyefendilik ona yetmiştir. Bu beyefendi deyiminde biraz alay, biraz da küçümseme yok değildir. Olur mu diyeceksiniz, olur, sevgiyle, saygıyla karışık bir alay, bir küçümseme. Katkısız[476] herkese beyefendi diye seslendiği için beyefendi deyimi adından ayrılmaz.

Kısacık boylu, çelimsizdir. Altmış beşe yakın gösterir. Vardır da. Bakın size birbirinin eşi olan günlerinin birinden söz açayım.

Sabahları en geç dokuzda kahvededir. Kışsa siyaha yakın koyu, yazsa açık gri elbisesi üstünde, sol kaşının üstüne hafifçe eğdiği şapkasını çıkarmadan caddeye bakan masalardan birine ilişir. İlişir ilişmez de garsonun boşta olan gazeteleri masanın

üstüne bıraktığını görür, "Okkalı; orta olacak" diye bağırdığını duyarsınız. Kahve geldi mi, babadan kalma tel gümüş tabakadan bir sigara çekilir, yakılır. Ceketinin küçük cebinden yakın gözlüğünü de burnuna oturtunca, artık şu yeryüzünün ne sorunu varsa tümüyle başbaşadır[477]. Kimse rahatsız etmemeli. Saat on bire kadar bir dışişleri uzmanı titizliğiyle havadisleri değerlendirecek, bir maliyeci gibi borsa altın iniş çıkışlarını inceleyecek, genç bir bilim adamına taş çıkartacak bir bilgiçlikle yeni buluşlar karşısında dudak bükecektir. Yorulur da çalışmalarına ara vermek isterse gazetenin edebi aşk, macera romanına göz atar, ya da kurşun kalemini diliyle hafifçe ıslatarak çapraz kelimeler bulmacasını çözmeye koyulur. Gazeteleri tükettikten sonra bomcular gelmişse bom masasındadır, gelmemişlerse tavla için müşterisi her zaman hazır.

Yarımla iki arasında –oyunun bitişine bağlı– öğle yemeğini civardaki küçük lokantalardan birinde yedikten sonra yine kahvededir. Bir saati aşmayan, arada bir caddede dolaşmaları bir yana, geç saatlere kadar gözleriyle bir şeyler araştırarak caddeye bakacak, ya da bir oyun masasında öyle pek bu işe aldırmazmış görünse de kılı kırk yararak hesapların en incesini yapacaktır. Kepenkler inerken üç beş dakikalık bir yolu ağır ağır yürüyerek evine gidecek, anahtarıyla kapısını açıp ışığını yakacak. Sezai Beyefendinin de ışığını yakarak, şehrin binlerce ışığına katıldığı bu yer iç içe iki küçük odadır. Eşyaları eski, tozlu, karanlıktır. Karısının evlendikleri zaman getirdiği şeyler olmalı. Ama ona, bütün bu halıların, koltukların, perdelerin yaşamına[478] sadece iki yıl için katılmış bir genç kadını hatırlattığını sanmıyorum. Bir ölümle sona eren, iki de kız çocuğu getirmiş olan bu evliliği, bir tarihten önceki çağ kadar eski, bir o kadar da bulutludur. Bir kere olsun o yıllardan söz açtığını duymadımsa da söze çokluk[479] şöyle girmiştir: "Refikanın vefatını müteakip..."

Kızları da iki ayrı taşra şehrinde evli. Mektupları, ayda yılda bir kahveye gelir. Bir oyun sırasında garson eline sıkıştırırsa sakin, akşam evinde okumak üzere cebine koyar.

Kahve oyunlarının her çeşidine meraklı olduğu kadar at yarışlarının da hastasıdır. Koşular başladı mı gazeteye ilgisi

azalır, oyuna boş verir. Bütün gün elinde program, tahminler peşindedir. Bu tahminleri de türlü yönlerden yürütür. At sahiplerinin o haftaki düşüncelerini, cokeylerin niyetlerini, atların sağlık durumlarını hesaplar. İşini de büsbütün talihe bırakmaz. At sahiplerine kadar uzanamamışsa da cokeylerle ahbaplıklar kurmuş, olacakları sezinlemek istemiş, onlara küçük lokantasında hesapta kılı kırk yararcasına yemekler yedirmiş, becerebildiği zamanlar kadınlar tanıştırmış, ama hemen her yarışta kulağına fısıldanan tahminler yanlış çıkmış, aldatılmış, düş kırıklığına[480] uğramıştır.

Bir pazartesi sabahı asık yüzünden bir gün önce olup bitenleri sezer, sorarım:

"Beyefendi" derim. "Dün nasıldık?"

"Ah efendim" der, "Neşeli finalde tökezlemeseydi!"

"Yazık" derim.

"Ama bu hafta" der. "Bu hafta, bir programla giriyorum ki bütün verdiklerimi alacağım."

Hemen iskemlesinden kalkar, yanıma gelir, kâğıdı kalemi çıkarır, bitmez tükenmez açıklamalara girişir.

Başka şehirlerde yapılan yarışlarda da durum aynı. Yine[481] o yanılmalar, aldatılmalar, kırılmalar[482]. Ne var ki İstanbul'da olmayan yarışlarda işler mektupla, telgrafla, telefonla düzenlenir; daha doğrusu düzenlendiğini sanır. Ankara'da, İzmir'de, yarışlar mı var, haftanın ilk günleri pek oralı olmaz, bildiğimiz adamdır. Ama Perşembe günü yerinde duramaz sabırsızlığından, mektup bekler. Bilmem hangi cokeyden mektupla bir yarış programı gelecektir. Aynı havadis cuma günü telgrafla, cumartesi de telefonla tekrarlanacaktır. Sonuç yine değişmeyecek. Yine kaybedecek[483]. Olsun. Ne çıkar kaybetse de? Gelen o mektuplar, telgraflar, telefonlar yaşamasını daha bir değerlendirmez mi? Yarışlarda oynayan bunca kişiden onu ayırmaz mı? Başkaları gözü kapalı, ya bilgisine ya talihine güvenerek oynarken o dakikası dakikasına oradaki havadan, konuşulanlardan, düşünülenlerden bilgi ediniyor ya. Pazar günü öğleden sonra yarış başlayana kadar herkes enayi, o akıllıdır. Sonrasının varsın önemi olmasın. Sonra, bir hafta da verilen haberlerin tutmayacağını kim bilebilir? Belki de haberlerin tutmamasının, böyle

her hafta üst üste atlamasının nedeni son dakikada havanın değişivermesidir. Havanın değişmeyeceği bir gün de olacak. İşte o gün, kaybedenlerin hepsine için için gülecek.

Yukarıdan beri yaşlı bir oyun meraklısını, bir kumarbazı, hem de bütün bu işleri hilesiz düşünemeyen bir kişiyi anlattığımı sanırsanız aldanırsınız. Sezai Beyefendi bir düş[484], bir umut adamıdır. Hiçbir şey onun için bitmez, her şey yeniden başlar. Kâğıt oyunlarında da, at yarışlarında da aradığı, bir dakika sonrasından bir şeyler bekleyebilmektir.

Bir gün, caddeye dalmış, kimbilir kimi özlüyordum. Birden omuzuma dokundu. Sarsıldım: "Bir dakikanızı rica edebilir miyim?" dedi.

"Estağfurullah. Rica ederim beyefendi," dedim.

On altı yaşlarında var yok, bir yabancı okul forması giymiş, kitaplarıyla defterlerini iki kolunu kavuşturarak göğsünde tutmuş, bir arkadaşıyla geze eğlene yürüyen bir kızı gösterdi. Gözleriyle bir zaman izledikten[485] sonra, söylesem mi söylemesem mi gibi düşünceli, sonunda da dayanamayarak baklayı ağzından çıkarıverdi: "Seviyorum efendim" dedi.

"Seviyor musunuz?" diye mırıldanıvermişim dalgın.

"Hem de nasıl? Hem de nasıl? Uyanır uyanmaz aklımda o. Bütün gün çıkmıyor. Bomda, briçte, tavlada, yarış programını yaparken bile onu düşünüyorum."

Dalmış gitmişti. Güvenle söyleyebilirim, bir akşamüstü kızın evine gittiğini, babasından istediğini, ne demek efendim sizden iyisini mi bulacağız karşılığını aldığını, tellalla evler gezip evler beğenmediğini, sonunda birini gözüne kestirip çekişe çekişe pazarlık ettiğini[486], döşediğini dayadığını kuruyor, kendisini koltuğa gömülmüş, on altılık karısını elinde tepsi kahve getirirken görüyordu. Belki de şu anda, hemen şu anda kafasında bir genç kadının türlü isteğini karşılayabilecek, gelirini on beş yirmi katına çıkaran işler kurmuş, tezgâhtar çalıştırmış, dükkânlar açmış, kamyonları kasabalardan şehirlere doğru sürmüş, esham almış esham satmıştı.

Bu kez[487] ben onu uyandırdım uykusundan: "Düşüncelerinizi açabildiniz mi kendisine?" diye sordum.

"Ne gezer?" diye karşılık verdi. "Ben onu seviyorum ama

o beni bilmiyor bile. Bir aydır her sabah evinden okuluna kadar arkasından gidiyorum. Tabii sezdirmemeye çalışıyorum. Çok dikkat ediyorum, çok."

İyice deşmek istedim: "Hep böyle mi devam edeceksiniz?" dedim.

"Rica ederim," dedi. "Herhalde bendenizi bu kadar teşebbüsten mahrum görmek istemezsiniz?"

"Bir aydır durumunuzda bir gelişme olmadığını söylüyorsunuz. Ne olacağını merak ettim doğrusu?"

Biraz canı sıkılmış gibi, umutsuz görünen, ama onu tanıyanın umutlarla dolu olduğunu hemen anlayacağı bir karşılık verdi: "Ne olacağı var mı efendim, ne olacağı var mı? Yarın ne olacağını biliyor muyuz?"

Sezai Beyefendinin hakkı vardı. Ne olacağını bilmediği yarınlardan birinde kahvede görünmedi. Bir boşluk, başka günlere benzemeyen bir başkalık duyduk ama, o gün için içimize çöken bu yadırgama duygusunun onun yokluğundan doğduğunu anlamadık.

Kafasında bir briç masası, güvendiği cokey dostları, lacivert okul elbiseli çocukluktan çıkmış çıkmamış bir kız; altmış beşlik yüreğinde bir genç adamın, hayır bir delikanlının coşkusu, göğsünde gittikçe artan üç beş dakikalık bir sıkışmadan sonra dünyadan çekti, gitti.

Cenazesinde oyun arkadaşları, cokey dostları, bir iki komşusu bulundu. Gömülürken o ezici sessizlikte[488], okul elbisesi, siyah çorapları, ayakkapları, renksiz yüzüyle çok genç bir kızı da görür gibi oldum. Her şey güzel, her şey iyiydi.. Rahmetliye yakışan bir biçimdeydi. Ama ev sahibinden telgrafı alır almaz, son dakikada uçakla cenazeye yetişen, altın köstekli, ellerinde tesbih, taşra esnafı halli ellilik damatlarına ne demeli?

Geçen bunca yılın yenilgiye uğratamadığı bu yaşlı genci, sadece orada bulunuşlarıyla, var oluşlarıyla bir anda ihtiyarlatıvermişlerdi.

İki Kişi Arasında

"Bu akşam içelim mi seninle?" dedim.

"Siz bilirsiniz," dedi.

"İçelim." dedim. "Nerde? Pasaja gidelim mi?"

"En iyi yer," dedi. Sonra sözünün sonunu getirdi hemen. "Daha iyi yerler de vardır. Kenarda, köşede adi meyhaneler. Ben daha çok[489] öyle yerlere giderim."

Neredeyse bir yağmur boşanacak, caddeyi, evlerin, dükkânların yüzlerini yıkayacak, dolaştıkça sokaklar, ilk kuruluş günlerindeki gibi görüneceklerdi gözüme[490].

"Pasaja gitmeyelim" dedim. "Daha başka bir yere gidelim."

Bir ara sokağa saptık. Bir köşeyi döndük. Ancak iki metre genişlikte altı yedi katlı apartımanların, belki de hanların yükseldiği bir geçitti burası. Yine[491] yıllarca önce bu geçitten geçmiş, gitmiştim. Bir anım vardı anlatacak. Anlatmadım. Neyim varsa her şeyimden, bütün bilgilerimden, inançlarımdan[492] anılarımdan arınmak istiyordum. İlk dünyaya geldiğim gün gibi demeyeyim, ama dünyayı ilk tanıdığım gündeki gibi olmak istiyordum. Olamaz mıyım? Tutun ki bu kente[493] ilk olarak bu akşam geldim. Rasgele karanlık sokaklara daldım. Üstelik insanın insanla arasında geçebilecek şeyler üstüne de pek öyle bir bilgim yok.

"Girelim mi?" dedim. Girdik. Bir tek boş masa vardı ta dipte. Oturduk karşılıklı. Bu kadar insanın aralarında konuştukları şeyler, yarıda bırakır gibi olup da yeniden sözünü etmeye başladıkları konular nelerdir? Bir an bile düşünmedim.

"Yirmi gün önce nasılsam şimdi de öyleyim," dedim.

"Anlıyorum," dedi.

"O akşam da anlamıştın" dedim.

"Öyle" dedi.

Garsona şapkamı, paltomu verdim. Bir sigara yaktım. Bir nefes, bir nefes daha çektim.[494] Sigaradan da, bütün alışkanlıklarımdan da tiksiniyordum.

"Bu akşam buradan çıktıktan sonra ne yapacaksın?" diye sordum.

"Bilmiyor musunuz?" dedi.

"Yoo!"

"Bir parkta sabahlayacağım," dedi. Sonra hemen sordu. "Ya siz?"

Düşünmeden karşılık verdim: "Ben de."

Dostça güldü: "Yapamazsınız."

"Haklısın. Yapamam," dedim.

"Olayları kendinize yontun," dedi.

"Nasıl?"

"Her şey sizin için çalışmalı. Size yararlı olanın dışında bir şey olmamalı!"

"Ben öyle düşünemem," dedim.

Bir içki masasında, konuştukça içimde birikmiş kötü bir tortunun boşaldığını sanırdım. Ama aldanmışım. Böyle geceleri izleyen günlerde[495], nereden nasıl maya tuttuğunu bilmem, aynı tortu yeni baştan gelir, çökerdi. Bir düşünce ki, gel de kurtul çemberinden elindeyse! Ben bu akşam, daha bu akşam, bir vapurdan çıkmış, bilmediği bir kentle[496] karşılaşınca çocuksu coşkular[497] duymuş, yeni duyular, yeni inançlar, yeni anılar arayan kişi değildim. Üstelik insanın insanla arasında geçebilecek şeyler üstüne de bir şeyler biliyordum. Belki yanlış, boş şeyler, ama biliyordum.

"O öyküyü[498] yazmamalıydım," dedim.

"Bir gün bu öyküyü[499] de yazmamalıydım diyeceksiniz," dedi.

"Hayır," dedim. "Aynı şey değil."

"Ne dediniz?" dedi. "Nasıl açıkladınız?"

"Nasıl açıklamalıydım. Ne demeliydim? Ben o adam değilim, dedim sadece."

"Öyküdeki[500] adam?"

"Evet..."

"Öyle demeyecektiniz," dedi. "Doğruyu söylemek varken... Niçin söylemezsiniz? Böyle dolambaçlı yollardan gitmeye kalkarsınız?"

"Anlamazdı," dedim.

"Ben o öyküyü[501] yazmamalıydım. Doğrusu buydu. Böyle söyleyecektiniz. Şimdi aynı şeyi içinizden, ta içinizden söylemediniz mi?"

"Evet, içimden geçeni söyledim şimdi[502]" dedim.

"Gördünüz mü?"

"Ama insanın içinden geçeni söylemesi berbat bir şey," dedim.

"Evet" dedi. "Doğru bu söylediğiniz."

Böyle demeseydi, içimi sıkıntılar basacak, kalkıp yağmur altında yürümeyi deneyecektim. Yağmur başlamıştı dışarda. Kapıdan ıslak paltolu, şapkalı adamlar giriyordu boyuna. Küçük meyhanelerde çiçek, ağızlık, cüzdan gibi şeyleri satanları ilk olarak bu akşam sevmiyordum. Biri gelip masanın önünde bir an duruyor, bir daha da gitmiyordu.

Yüzüme yine[503] dostça baktı. Ama bu kadar dostça bir bakışla böyle haince bir cümle söylenebilir miydi?

"Siz yanlış bir adım atmışsınız" dedi.

Yağmurlu gecede, bir ara sokakta, durup dururken adam bıçaklamak buna derler işte. Bir insanın saniyenin binde biri kadar bir zaman içinde, olabildiği kadar anlayışlı, olabildiği kadar anlayışsız olması buna derler.

"Sen de mi böyle düşünüyorsun?" diye karşılık verecektim. Kızdığımı yüzümden mi anladı ne, vakit bırakmadı.

"Tembelliğinizden," dedi.

"Neler söylüyorsun Allah aşkına?" dedim.

İki cümlesini bir arada rahatça söyledi:

"Tembelliğinizden yanlış bir adım atmışsınız."

O kadar kesin konuşuyordu ki görüşüne katılmaktan, rahat edebilmek için görüşünü benimsemekten başka çare yoktu. Öyle yaptım.

"Tembelliğimden yanlış bir adım atmışım. Doğru," dedim.

"Şimdi de" dedi. "Bu yanlış adımı bir yana bırakmak, birçok şeylere yeniden başlamak istiyorsunuz."

Ne söylerse söylesin, nasıl konuşursa konuşsun, artık aldırmıyordum. Yedi sekiz masalı dumanından gözgözü görmeyen garsonunun bile yarı sarhoş dolaştığı; daha doğrusu masalar arasında sürüklendiği bu kötü meyhanede içimde kolayca anlatamayacağım, öylesine bir rahatlık, bir gevşeklik duyuyordum. Burada kimse beni bilmiyordu. Ben kimseyi tanımıyordum. Gene kimse, bu kentte[504] kimse benim şimdi burada olduğumu bilemezdi. Kayıptım. Bütün bağlarımı çözmüş silkmiş, atmıştım. Ne adım, ne evim, ne işim, ne sevdiğim, ne dostluklarım, ne düşmanlıklarım, benim için şimdi hiçbiri yoktu. Hiçbir şey duymuyor, hiçbir şey düşünmüyor, istemiyordum. Böylece yıllarca sürecek bir zamanı, burada tüketmeye gönüllüydüm. Yine bir kentten[505] bir başka kente[506] gelip de, vapurdan çıkan adam gibiydim. Üstelik bu yabancı, bilinmedik kentte[507] hayranlıklar, coşkular[508] duysam da, en küçük bir serüveni[509] içim çekmiyordu. Bir otel bulsam günlerce, aylarca uyuyacaktım.

"Uyumayacaksınız," dedi. "Uyumamak için elinizden geleni yapacaksınız."

Bir cümle düşündüm. Çok beğendim. Söyledim.

"Bu cümleyi yazmak istiyorum," dedim.

Dudak büktü. "Yazmayın!" dedi. "Bu kadar anlamsız[510] bir söz olur ancak."

"Yazsam," diye direttim.

"Bir gün bu cümlenizden iğreneceksiniz. Bu cümle boyuna sizi rahatsız edecek duracak. Ardınızı[511] bırakmayacak."

"Bir gün... var mı?" diye sordum.

Bir yeni şişe geldi. Yeni kadehler içtik. Bir zaman susmuşuz. Gözlerini yüzüme dikerek:

"Ne düşünüyorsunuz?" dedi.

Nasıl söyleyebilirdim? Bir gün, bir akşamüstü, bir kulisten, bir elli yaş makyajını silerek, bol bir suda elimle yüzünü yıkayarak, bir kızı bu kentin[512] öbür ucuna götürmek istediğimi, bu şaşkın saplantıyı söyleyebilir miydim[513]?

"Hiç!" dedim. "Aldırma!"

Bir tabağı göstererek: "Nedir bu?" diye sordu.

Baktım. "Midyeyle patates salatası olmalı," dedim.

"Ben de aynı şeyi düşündüm," dedi.

Çıkmış yürüyorduk. Aydınlık bir caddeden geçtik. "Nereye gideceksin?" diye sordum.

"Söylemiştim ya."

Durdum[514]. Anımsayamamıştım[515]. "Parka" dedi hemen.

Bir parka gidecek, geceyi sabaha dek[516] bu yağmurlu, ılık kış akşamında, bir ağacın dalına tüneyerek geçirecekti. Uzaktan ışıklar belirsiz, yüzünü aydınlatacak, sonra gece yarısına doğru biraz daha karanlığa bürünecek, kentin[517] kocaman saatinin her yarım saatte bir çalışını dinleyecek, sabaha aydınlık, taze çıkacaktı.

Bana: "Siz?" diye sordu.

"Eve" dedim.

"Yemek yemeniz gerekiyor[518]," dedi.

"Konuşmam da[519]," dedim.

"Susmanız da gerekiyor[520]," dedi.

"A'lar gelecek," dedim.

"A'lar mı? Korkunç[521]" dedi.

Yağmur dinmişti. Yağmurun dindiği saatte bir kenti[522] düşündüğünüz zaman neler duyarsanız ben de onları duydum. Ne eksik, ne de çok[523].

Ayrılıp gidecekti. Bir park kokusu gelmişti burnuna. "İyi geceler," dedi.

"Eğlenme Allahaşkına," diye mırıldandım.

Varlık, S. 415, 1 Şubat 1955, s. 18

Bir Trende Gidenler

İnsanların sokaklara, parklara, deniz kenarlarına, deniz kenarlarında irili ufaklı kahvelere döküldüğü rüzgârsız, boğucu bir yaz gecesi, bir yaz gecesinin saat on biri, daha doğrusu bu saatten sonraki vakitler ne düşündürtür size? Ne yapar, nasıl edersiniz de kendinizi gevşeklikten, ne zaman hatırlasam sözünü edip övgüsünü yapmayı dilediğim, insanı bu saatlerde alıp götüren uyuşukluktan kurtarır, yatıp uyumayı denersiniz? Nasıl karşı koyarsınız denizden belli belirsiz rüzgârın getirdiği tuz kokusuna? Bir şeyler düşünmeden, bir düşe dalıp gitmeden, belki de düşüncesiz, düşsüz uzun zaman öyle uyuşup kalmadan nasıl çıkarsınız işin içinden? Bunlar da kaygı mı, saat on biri, on ikiyi geçti mi, ertesi güne güçlü çıkmanın bir yolu vardır ki yatıp uyumaktır o da, bırakırım[524] olduğu yerde tuz kokusunu böcek sesini, daha bunun gibi tadın türlüsünü, yatar uyurum demeyin, inanmam.

İnanmayayım istediğim kadar, yatıp uyuyacaksınız. Yarın belki o sokak senin, bu sokak benim dolaşacak, bir kahvede oturacak, bir sinemanın serinliğinde gününüzü yitireceksiniz.[525] Belki bir insanı sevecek, belki de bir insanla kavga edeceksiniz. Uyumanız gerek.

Bugün kente[526] inerken bindiğim otobüsün şoförü, vapurun biletçisi, öğle yemeğini yediğim lokantanın garsonu, iyice canımı sıkan arkadaşım, köşedeki bakkalın çırağı şimdi uyuyor. Mahallenin, semtin, giderek kentin[527] ışıklarının çoğu söndü. Evin içinde de uyanık benden başka kimse yok. Daha bir

rahatladım. Balkona çıkıp durdum. Bir kadınla bir erkek geçti. Kumardan dönen bir karı koca mı? Kadın kocasına: "Bak, bir daha o kadınla karşı karşıya düşersen karışmam" mı diyordu? İki sevgili mi? Biri öbürüne: "Yarın olmaz. Belki öbür gün!" diye mi diretiyordu? Bilmiyorum. Onların döndüğü köşeden çıkan bir köpek denize doğru yürüdü gitti. Bir yıldız düştü. Arka sokaktan bir otomobil sesi duydum. İçeriye girip ışığı yaktım. Rasgele bir kitap aldım, kitaplıktan. Belki okumak için değil, kimbilir niçin? Bir süre[528] elimde kitap dalmış kalmışım. Sonra okumaya niyetlendim, olmadı. Bıraktım, radyoyu açtım. Bir kadın şarkı söylüyor, bir caz şarkısı. Sarmadı. Kapattım.

Böyle gece yarılarında herkes uykuda, ben uyanık, yapayalnız kaldığım zamanlarda anlatılmaz bir mutluluk duyarım içimde. Çoğu kez[529] bu akşam yaptığım gibi ne bir kitap alırım elime, ne de radyoyu açmayı denerim. Kalakalırım bir koltukta, bir şeyler düşünürüm sanmayın, düşünmem. Düşünmem ama, uyumak da istemem, vaktin geçmesini de. Her şey pırıl pırıl bir düzen içindedir sanki. Her şey, başka türlü olsa yapamayacağım, delicesine bağlı olduğum, bir düzen içindedir. Bu düzeni bırakmalı böylece, yatıp uyumalı. İyi ama yarın sabah bu koltuğu, bu aynayı, bu masayı aynı yerde bu akşamki halleriyle bulabilecek miyim?

Sabah oldu mu giyinecek, sokağa çıkacaksınız[530]. Bu kadarını düşünmek bile yeter. Bu akşamki mutluluğun ne kadar çerden çöpden olduğunu anlamanız için. Bir olay, bir insan, belki de bir düşünce; ne bileyim bir şeyler oluverir işte, bir akşam önceki düzeninizin yeller eser yerinde, yeller eser de üstelik aramazsınız bir daha, tiksinirsiniz.

Ne olursa olsun yatmalı! İnsanoğlunun bir saatten sonra önünde duramadığı alışkanlığı bu. Soyunup yattım. Başucumdaki ışığı söndürdüm. Işığı söndürmemle odada, semtte, kentte[531] sessizlik bir kat daha arttı. Küçük gürültülerle uğraşarak uyumak yine[532] kolay, gel de bu sessizliğe karşı uyu. Sokaktan geçecek bir insanın öksürmesini, bir köpeğin havlamasını, bir sarhoşun türküsünü boş yere bekledim. Bir yanımdan öbür yanıma döndüm birkaç kez[533]. Düşünüyor muyum? Düşünmüyorum, iyice biliyorum bunu. Ama yine de bir şey var, uyut-

muyor, bir türlü. Uyutmuyor ya, uyanık da sayılmam. Ölçülemeyecek kadar kısa süreler için uyuyup uyanıyor olmalıyım.

Birden gecenin içinde, bir tren düdüğü duydum. Bir, bir daha öttü. Gürültüsü gittikçe arttı, sonra azaldı. Yalnız raylarda bir vınlama. Şimdi giyinsem, evden çıksam, gidip raya kulağımı dayasam, saatlerce bu vınlamayı duyacağım. Bu ne treni acaba? Düdük sesiyle gürültü Kızıltoprak'tan gelerek, Feneryolu'na, Göztepe'ye doğru gittikçe azaldığına göre Haydarpaşa'dan kalkmış olmalı. Gece yarısından sonra Haydarpaşa'dan ekspres ya da posta kalkacak değil ya. Bir yük trenidir bu[534], belki de günün son yolcularını götürecek banliyö treni. Birinden biri olabilir ancak. Olabilir, ama ne o, ne de öbürü. Bu yine[535] bir postadır. Haydarpaşa'dan kalkıp bilmediğim, bilmek istemediğim bir yere doğru yol alan bir posta treni.

Pencereleri ışıklar içinde, geceleyin istasyonlar arasında mekik dokuyan trenleri düşünmek bir tuhaf eder beni. Nerden geldiğini, nereye gittiğini pek bilmesem de, bir ışık, bir vagon, bir kompartıman seçerim kendime. Daha doğrusu seçmem, rasgele olur bu iş. Bir kompartımanın penceresinden içeriye dalarım. Bu akşam da öyle oldu. Uzaktan penceresinin ışığı o kadar parlamayan kompartımana girdiğim zaman gölgeli buldum üçünün de yüzlerini. Bu üç kişiyi biraz anlatayım size. Biri yaşlı bir kadındı. Kapının dibinde oturmuştu. Hani bir yaşa gelince esmerliği, sarışınlığı artık belli olmayan, gençliklerinde kalan kadınlar vardır. Onlardandı bu da. Üzerinde ince, siyah bir manto, siyah ayakkabılar. Başında yine siyah, biraz arkaya kaymış, türbanla şapka arası bir şey. Yanında, pencereye doğru, pencerenin önünde bir erkek. Yaşlı mı, genç mi, bir şey diyemeyeceğim. Kırk beş yaşlarında kadar işte. Sarışın, gözleri açık kahverengi. Yarı kırlaşmış saçları dümdüz. Üzerinde bu sıcak gecede, şayak bir elbise. İpince bir kravatı var. Karşısında da, yine[536] pencerenin yanında, bir genç kız. Onu geçelim.

Üçünün de yabancı olmayan bir yüzleri var. Tanıdık, iyice tanıdık gözlerle baktılar bana. Nereden tanıyorum bunları? Tanımıyorum da, tanıdığım başka insanlara mı benzetiyorum yoksa? Bilmiyorum. Adam bir şişeyi tepesine dikmiş su içiyordu. Çenesinden gömleğinin yakasına doğru birkaç damlanın

süzüldüğünü gördüm. Şu anda su içmekten eşsiz bir tad aldığı kuşkusuzdu[537]. Bir çocukluğu vardı bu adamın başkalarının da olduğu gibi, herkesin gibi. Aşklar yaşamış, aşklar tüketmiş; inanmış, inancını yitirmiş; kazanmış, kaybetmişti. Ama bunların hepsi, daha bunlar gibi türlü macerayı da katın aralarına, şimdi çok uzakta kalmıştı. Şimdi sadece su içen, bir tren yolculuğunda su içen adamdı. Beni görünce, şişeyi bıraktı, pek de öyle şaşırmadan: "Sen misin?" deyiverdi, kayıtsız.

"Benim," dedim. "Nereye böyle?"

Mahzun gülümsedi: "Bilmiyor musun?"

"Bilmez olur muyum," dedim. "Ama sordum bir kez işte."

"İçimde en küçük bir isteğin bile kımıldayamayacağı bir yere," dedi. "Bir yere gidiyorum ki, sabah olsa da uyansam orada, ne bir çay içmeyi dileyeceğim, ne de çayın üstüne bir sigara yakmayı. Kimbilir belki de sadece bu kadarını, hiçbir zaman biraz daha çoğunu değil, sadece bu kadarını bile istemeyeceğim."

Ne demek istediğini anlamamıştım açıkça, gözlerim dışarda, boyuna birbirini izleyen[538] ağaçlarda, telgraf direklerinde, öylece uzakta kımıldamadan duran yıldızlarda, dalmış gitmiştim. Bu ara yaşlı kadın doğruldu. Yukarıdaki fileden küçük bir sepeti indirerek üzerini açtı, uzattı: "Kiraz. Yarımca'nın. Almaz mısın?"

Tam alacakken donakaldım. "Nasıl olur? Nasıl olur? Ağustostayız. Bu zamanda kiraz olur mu?" deyivermişim.

Genç kız: "Olur ya," diye lâfa karıştı. "Geçerken, istasyondan aldık."

Büsbütün afalladım. "Ama siz daha Yarımca'dan geçmediniz ki. Pendik'e bile varmadınız. Öyle değil mi?"

"Öyle," diye yanıtladı, pek de aldırmadan, içlerinden biri.

"Haydarpaşa'dan kalkalı ne kadar oldu?"

"Ne kadar olacak? Olsun olsun on dakika, on beş dakika," dedi kadın.

"O halde?"

Üçü de, ne var, ne diye üstünde duruyor bu işin, der gibi birbirlerine baktılar. Yüzlerindeki çizgilerden en küçük bir karşılık alamadım. Çok açık, çok kesin bir gerçeğe karşı koyan,

şaşkınlığına ilgilenmeye değmeyen bir çocuk yerindeydim şimdi. Adam yıllarca önce, karlı tipili bir kış gecesinde, karşılıklı içtiğimiz meyhanedeki sakin haliyle tatlı tatlı güldü. "Elmamız da var," dedi. "Sapanca'dan aldık. Kiraz sevmezsen elma al."

Bir sepetin içinde, biraz küçükçe, yarısı kırmızı, yarısı yeşil elmalar uzatıyordu.

Artık yenilmiştim. Diretmedim. Düşüncelerimin bu konudaki açıklığının, seçikliğinin, şu konuşmadaki çelişmelere karşı gelişinin ne önemi vardı? Ne önemi vardı düşüncelerimin aydınlığının yaşamın gerçeği karşısında? Bir garip trende özleyebileceğim en güzel yolculuğu[539] yapıyor, içimde uzun bir yolculuğun başlangıcında duyulan kımıldanmayı duyuyordum.

Bunların üçünün de gidecekleri yerlere dek[540] birlikte gitmek, üçü de ayrı yerlere giderek, ayrı yerlerde yaşayacaklarsa, üçüyle de ayrı ayrı, yerleşecekleri kent[541], kasaba, köy, neresiyse orası orda, ömrümün sonuna dek[542] yaşamak istiyordum. Bu insanlarla birlikte yaşamak isteğini duymama, bu isteğe böyle birden delice kapılmama şaşmıyorum. Bugüne dek duyduklarımın, düşündüklerimin en gerçeği, en katkısızı[543] bu duygummuş, bu düşüncemmiş gibi içimde rahatlığın denizi kımıldanıyor. (Rahatlığın denizi gibi edebiyatça sözlere bir gülme gelir içimden, üstelik böyle olduğu için de övünürüm, böyle bir söze gülümsemeyeni de ayıplarım. Dilimin ucuna geldi, söyledim bir kez[544]. Üstünü hemen çizip başka bir şey yazınam gerektiğini de biliyorum. Ama çizmedim. Belki sadece tembelliğimden, belki de bu konuda içimi dökmeme vesile olduğundan.)

Lokomotifin çıkardığı sesler, gecenin sessizliğinde[545] karşıki dağların eteklerine kadar gidiyor, sonra geriye dönüyor. Bir duman, bir kömür, bir is kokusu burnumda. Bir ilerki kompartımanda bir adam türkü mırıldanıyor. Bir yanımızda da, belki beş altı yüz metre ötede bir deniz.

Aysız gecelerin belli belirsiz denizi. Ne kadar isterdim şimdi bir büyük kentin[546] banliyösündeki istasyonlar arasında değil de, saatlerce gitsek bir tek köyün, bir tek evin görülmeyeceği, kuş uçmaz kervan geçmez bir yaylada yolculuk etmeyi. Bir istasyona köpek sesleri arasında varacak, bir iki dakika bir duraklamadan sonra sessizlikler içinde yeniden gidecektik. Yaz

gecesi pencereyi açtığımızda yüzümüze çarpacak serin yayla havası, bir de kuru ot kokusu. Dışarda bir garip kişi türküsünü söylemezse söylemesin, ben duyacağım.

"Ne yaman geceydi, değil mi?" dedi adam. "Kar lokantanın kapısını örtmüştü. Hani kış pek olmaz İstanbul'da ama o yıl başkaydı."

Birden toparlanamadım. "Hangi kış?" gibilerden yüzüne şaşkın, baktım. Hemen anladı dalıp gittiğimi, gülümsedi:

"Kaç yıl oldu kimbilir?" dedi. "Bir meyhanede birlikte içtiğimiz?"

Anımsadım[547]: "Bir de düş kurmuştuk o akşam değil mi?" dedim.

"Öyle. Bir yolculuğa çıkmayı, yabancı bir ülkede, ikinci üçüncü derecede bir kentte[548] yaşamayı, bir gün de içimiz sıkılırsa büyük kentlere[549] gitmeyi kurmuştuk. Gönlümüze göre sevdalar arayacaktık."

Hemen düzelttim: "Sevdalar değil, maceralar," dedim.

"O akşam müthiş sarhoş muyduk dersin?"

"Müthiş sarhoştuk," dedim.

Kadın bir şeyler söylemek istedi. Nasıl bir şeyler söylemek istemesin ki, kaç gecesini bir pencere kenarında, bizimkisi gibi karlı bir kış gecesi, bir meyhaneden dönecek erkeğini beklemekle yitirmişti kimbilir? Genç kız yerinde doğrulur gibi oldu. Ama ne anladı bu konuşmamızdan? Hiç. Yıllarca önce körkütük, yarı sarhoş ya da bir yudum içmemişçesine ayık, gece yarısı meyhane dönüşlerinde, içimde bir kişiye değil, bütün bir kentin halkına[550] yetecek mutluluklar kımıldanır, bir tomurcuk açar, bir ağaç yeşerirken, tanımasam, bilmesem de özlemini çektiğimden habersiz olduktan sonra bu konuşmamızdan çıkaracağı anlam ne?

Belki de varacağımız yere gece yarısı gireceğiz. Bir düşü[551] sökmeye çabalarken hafif bir sarsıntıyla tren küçük bir istasyonda duracak. Burası bu üç kişiden hangisinin ineceği yerdir? Adamın mı? Kadının mı? Kızın mı? Hangisinin olursa olsun. "İyi yolculuklar" diyeceğiz öbürlerine. Birinden biriyle ineceğiz. İstasyonun ışıklarının aydınlığının bittiği yerde bir arabaya bineceğiz. Atların kişnemesi. Arabacının öksürüğü. Küçük bir

bahçeden bir eve gireceğiz. Yabancısı olduğum bir yatakta belki biraz rahatsız, ama bütün geçmişimden arınmış bir gece geçireceğim. İlk aydınlıklarla uyandığım zaman penceremin hemen önünde gecenin karanlığından sıyrılmış pırıl pırıl bir ağaç görmek beni altüst edecek. Daha ötede bir yol. Bir bahçe. Gece bana o kadar uzakmış gibi görünen istasyon binası şu mu? Bu eşsiz bir şey. Hemen giyinip sokağa çıkacağım. O güne dek adımımı atmadığım bu küçük kasabada kahveyi, ahçı dükkânını, berberi elimle koymuş gibi bulacağım. Yok, hayır. Kahve burada değildi, değişmiş yeri, diyeceğim belki de. Ya çeşmenin arkasındaki kavak? Kesmişler. Olsun, bu adamla, bu kadınla, bu genç kızlayım ya. Ne çıkar kahvenin yeri değişmişse? Kavağı kesmişlerse ne çıkar?

Yine[552] dalmışım. Bir ara kadının gözlerini yüzümde buldum. "İnsen sen artık" demek istiyordu. "Nasıl olsa bizimle aynı yolculuğa çıkamayacaksın."

Adam: "Öyle" dedi. "İnmelisin yol yakınken."

Genç kız aynı anlamda başını salladı.

"Ama neden?" deyivermişim. "Birlikte gidecek değil miydik?"

Bir şey söylemediler[553], sadece birbirlerine baktılar. Adam: "Bu da nereden çıktı?" diye mırıldandı mı bilmiyorum.

Üzgündüm. Bir yolculuk ki başlamadan bitmiş, bir dostluk ki kurulmadan tüketilmişti. Bir gece yarısı karanlığında varıp da sabahın ilk aydınlıklarıyla tanıyacağım kasabanın düşünü de umursamadan suya düşürmüşlerdi. Teker teker yüzlerine bakarak, ne yapacağımı, nasıl davranacağımı pek kestiremeden: "Ya siz? Siz kalmaz mısınız?" diye sordum. Gene mahzun birbirlerinin yüzüne baktılar. Kadın: "Olur mu? Biletimizi almışız bir kez[554]" dedi.

Genç kız: "Öyle ya. Biletimizi almışız," diye yineledi[555]. Adam da aynı anlamda gözlerini önüne eğdi.

Gece yarısı uykuyla uyanıklık arası, bir tren düdüğü duydum mu, yarı karanlık bir kompartımanda yolculuk eden bir adamı, bir kadını, bir genç kızı düşünürüm. Konuşmadan, mahzun, her akşam mı her akşam, yeniden benden kopup giderler.

Oğul

İnce sazdan hicaz faslı programı bitince, yaşlı kadın radyoyu kıstı, mutfağa doğru süzüldü. Kibriti bir an için arandıktan sonra, hemen elinin altında buldu. Her gün, hem de birkaç kez[556] yaptığı bir hareketti bu, ama gene de dikkatli, gene de düşüne taşına havagazını açtı. Kibriti çakıp ocağın üstünde gezdirdi. Yeşille sarı arası bir alev yuvarlağı bütün delikleri kaplayınca ısınacak yemeği koydu. Ateşi ayarladı, dışarıya çıktı.

İki kişilik masa hazırdı. Öğle yemeğini tek başına yedikten sonra, hemen akşamın masasını hazırlamak, ne zamandan huyuydu. Gene, yemeği ısınmaya koyunca erkenden hazırladığı sofranın bir eksiği olup olmadığını son bir kez daha[557] gözden geçirmek de huyuydu. Şöyle bir baktı, bir eksiğini bulamadı sofranın. Çatal, bıçak, tuzluk, su gibi şeylerin hepsi yerli yerindeydi. Sanki az sonra karşılıklı oturup birlikte yemeği yiyecekleri oğlu, çatal bir yana, bunların biri eksik olsaydı umursar mıydı? Anlamazdı bile. Dalgın, kafasının içindeki[558] dünyayı yalnız başına yaşayarak, başı önünde aceleyle yer, yemeği biter bitmez de içerki odaya geçer, sigarasını yakar, kahvesini beklerdi. Ama bu düzen merakının, bu eksiksiz gediksiz sofra isteğinin köklerini çok eskilerde, artık düşte bile kolay kolay dönülemeyecek bir yerde, genç kızlığının yaşamı[559] tek başına değil de bir erkekle, akşam sofrayı hazırladıktan sonra dönüşünü bekleyeceği bir erkekle düşündüğü çağlarda aramalı! Huylarının tümünü o çağlarda bulmuş, tanımış, geliştirmişti. Şimdi bütün bu alışkanlıkları, bir zamanlar kabuğunu çatlatmasını bek-

lerken heyecanını çektiği çekirdeklerin artıklarıydı. Bir zamanlar yaşamanın hızıyla gelişen hareketleri, şimdi anlamları yitirilmiş kalıplardan başka neydi?

Evin içinde ne zamandır uyuyan biri varmış da uyandırmamak istermişçesine, ayaklarının ucuna basarak oradan oraya dolaşıp duruyordu. Perde açılmazdan önce dekorun, dekorla birlikte daha bir sürü şeyin yerli yerinde olup olmadığını gözden geçirirken çıt çıkarmamaya dikkat eden bir sahne görevlisine benziyordu böylece. Hiçbir işi yokken dalıverdiği odanın birinde kararsız sağına soluna bakarken kapının çalındığını duydu. Sabahtan beri gittikçe artan, akşam saatlerinde dayanılmaz bir hal alan özlemini dindireceği dakikaydı. Kapıyı açtı. Oğlu, şapkası, paltosunun omuzları hafifçe ıslanmış, içeriye girdi. Bir Aralık akşamının nemliliğini, bu nemlilikle birlikte gecenin içinden bu ev için yabancı sayılabilecek birtakım şeyleri de beraberinde getiriyordu. Kentin[560] bunca sokağından bir koku, bir kir, daha beteri gününü evde geçirmiş bir insanın içine işleyebilecek bir güvensizlik. Öyle şeyler ki yaşlı kadına oğlunun arkasından hemen, vakit geçirmeden[561] kapıyı kapamak isteğini duyururdu. Oğul elindeki küçük kahve paketini kapının yanındaki masaya bıraktı. Paltosunu, şapkasını çıkardı.

"Ee, ne var, ne yok bakalım, anne?" diye sordu.

"Ne olsun ki oğlum?" dedi, yaşlı kadın. "Bütün gün evdeydim, ne havadis olsun bende?"

"İyisin ya, anne?"

"İyiyim," dedi, yaşlı kadın. Sonra da masanın üstündeki paketi aldı, ağır ağır açmaya koyuldu.

"Kahve," dedi oğul paltosunu asarken. "Bitmişti, değil mi?"

Beriki paketin ipini çözmüş, bir kavanoza boşaltmaya başlamıştı bile.

"İyi etmişsin aldığına," diye yanıtladı[562]. "Bu akşamlık var yoktu."

Kavanozu doldurup dolaba yerleştirdikten sonra mutfağa girdi, birkaç dakika içinde de elinde yemekle göründü. Oğul sofradaki yerine oturmuş gazetesini karıştırıyordu. Gazete hiç okunmamış, elde evrilip çevrilmemiş gibi katsızdı. Sabahleyin

evden çıkarken köşedeki tütüncüden aldığı gazeteye ancak şimdi, evine döndüğü şu saatte göz atmak fırsatını buluyordu. Ama başka akşamlardakine benzemeyen bir hal, kendisinin bu konuda kılı kırk yaran gözlerinden değil, dikkatsiz bakışlardan bile kaçacağı düşünülemeyecek bir bitkinlik gördü oğlunda. Okuyor muydu? Yoksa sayfalara bakarak bir şeyler düşünüyor, ya da bir şeyler düşünmüyor muydu?

Annenin bir cümlesi küçük odanın sessizliğini bir an için bozdu ama, oğulun kafasındaki sessizlikler alanında en küçük bir yankı bile uyandırmadı.

"Soğuyacak yemek," dedi. "Gazeteni sonra okursun."

Yanıt alamadı[563] bu sözüne. Bir an bekledi, sonra yineledi[564]:

"Soğuyacak yemek. Gazeteni sonra da okursun."

Bu kez[565]: "Evet, evet. Soğumasın" diye mırıldandı adam. Gazeteyi masanın üstüne bıraktı. Anne, gazetenin bırakılışıyla birden görünen oğlunun yüzüne baktı. Bir zaman bakışlarını tuttu bu yüzde. Yıllardan beri her akşam yaptığı, bu akşam da gece yarısına yakın, yatacakları zamana dek[566] yapacağı gibi, ilk görülen bir resme duyulan ilgiyle, merakla baktı[567]. Yer yer beyazlaşmaya başlayan sakalın altında insanı korkutacak kadar sarı, ama hiç de zayıf olmayan, hatta yağlı sayılabilecek bir yüz gördü. Yanakları iki yandan hafifçe sarkıyor, ağzının kenarlarında çenesine doğru inen keskin çizgiler çene kemiklerine dek[568] uzayıp gidiyordu. Saçları dökülmüş, başı olduğu gibi açılmış, yanlarda kalanlarsa iyice kırlaşmıştı. Buğuluydu bütün parlaklığını yitiren gözleri, altlarındaysa buruşuk derinin altında küçücük keseler belirmişti. Sonra yüzün tümüne sinen yorgunluk, bitkinlik!

Dalıp gitmişti geçmiş zamana, değişik yüzler geçip duruyordu gözlerinin önünden. Yeni doğmuş bir çocuğun saçsız, kaşsız, gözleri belli belirsiz aralık yüzünü, bir yedi yaşının çizgilerinde şeytanlıklar kımıldanan yüzü izliyor[569], daha sonra da bunlar yitip[570] yerlerini bir delikanlının yaşamaktan, gelecekten çok şeyler uman araştırıcı yüzüne bırakıyorlardı. Ama bunların gene bir olan bir yanı vardı ki, canlı görünüşleriydi o da. Kaç yıl geçmesi gerekmişti aradan o canlılığın yitmesi[571]

için? Göz açıp kapayacak kadar çabuk geçen bir kırk beş yıl ağır, ama sürekli çalışmış, elini bir gün olsun bu yüzden eksik etmemiş, oynamış durmuştu demek.

Yemeğin bir yerinde, önemsemeden, "Bugün otobüste kime rastladım biliyor musun?" diye sordu. Sormuş, karşılık beklememiş, yemeğine devam etmişti.

"Kime?"

"Cevdet Beye."

Hangi Cevdet Bey bu, diye düşündü anne. Yaşantısı, yaşantısının yönlendirdiği düşünce alanı[572] o kadar dar, o kadar sınırlı[573] bir çevrenin içindeydi ki, bir an içinde anımsayacağı, bağlantı kuracağı insanlar[574] o kadar sayılıydı ki, ortaya atılıveren bir adla işin içinden çıkacak gibi değildi. Daha doğrusu oğluyla kendisini içine alan küçücük dünyalarının dışında ne vardı onun için. Bütün akraba, ahbap, tanıdık yüzleri belirtisiz, silik, kalın bir sis içindeydi. Sadece bir yüz, bir resim çerçevesinin ortasında, dik bir kolalı yakanın üstüne oturtulmuş, avurtları çökmüş, bıyığı sarkık bir yüz biraz belirgin kalabilmişse, o da oğlunun babasının yüzü olduğu içindi[575]. Ama onu da yaşayan bir insanın yüzü gibi[576] değil, bir ölünün yüzü gibi anımsıyor[577], bir zamanlar yaşadığını gördüğü bir insandan çok, bir resim, şimdi sandığının bir köşesinde yalnızlığına bırakılmış tozlu bir resim gözlerinin önünde canlanıyordu. Onu kocası diye düşünmemişti hiçbir zaman, oğlunun babası diye almıştı. Resminiyse duvarlardan birine asmayarak sandığına atmasıyla, oğlunu dünyaya getirmesinden kısa bir zaman sonra bir gece habersiz eve dönmeyen bu adamdan böylece hıncını almış oluyordu.

Neden sonra, belki de birinci yemek bitmiş de ikinci yemeğe başlamışlardı bu arada, öyle pek de aldırmadan, duyulur duyulmaz bir sesle sordu: "Kim bu Cevdet Bey oğlum?"

Oğul unutmuş gitmişti bile. Kim bu Cevdet Bey? Annesinin şimdi, durup dururken sorduğu bu Cevdet Bey kim? Az önce, sadece yemekte bir şeyler konuşulsun diye sözünü ettiği bu adamı düşünüp durmuyordu ya. Ama küçük bir çabayla bağladı annesinin sorusunu birkaç dakika önceki sözüne. "Bağlarbaşı'ndayken komşumuz değil miydi canım?" dedi.

Bir yemek süresince ortaya atılan bir insan adıyla bir semt adı harekete getirmişti yaşlı kadının düşüncesini, durgun bir suya atılan taşın çevresine yaydığı küçük halkalar gibi, Bağlarbaşı'nda bir evde oturdukları üç dört yıllık bir zamanın anılarını kımıldatmıştı. "Cevdet Bey!" dedi, "Cevdet Bey! Allah selâmet versin! İyi komşuluk etmiştik."

Gene bir zaman geçtikten sonra aradan, kafasını kurcalayan bir soruyu sormaktan kendini alamadı: "Nasıllarmış?" dedi. "Karısı? Kızı?"

Asıl sormak istediği de karısı değil, kızıydı Cevdet Beyin. Bu ipince, sakin halli kıza karşı, daha görür görmez bir ilgi duymuş, oğlunun gelecekteki karısı olarak düşünmüştü. Düşünmüştü ama oğluna açmamıştı. Sanki bir anne önsezisiyle sezmişti bu işin olmayacağını da onu boş yere düşlere kapılmaktan korumuştu. Böylece[578] oğlunun küçük yaştan beri sağlığına karşı gösterdiği ilgisini bu kez de[579] iç rahatlığına yöneltmiş oluyordu. İyi etmişti böyle yapmakla, yaşayışımıza düzen veren olaylar ne kadar dışımızdaydı bizim, rastlantıların[580] ne umulmadık bir güçleri vardı. O günlerden bir gün, kızın nişanlandığını duyunca, oğlunun ömrü boyunca bekârlığa hüküm giydiğini sezmişçesine, bir daha onaramayacağı bir kırgınlık duymuştu. Ah bu gerçekleşmemiş istekler, niyetler! Ne zaman, nasıl tepeceği belli olmayan bir ukde gibi siner insanın içine, böyle yalnızlığın ortasında bocaladığı bir anda da varlığını duyuruverir.

"Sormadım" dedi oğul. "Üç beş sözcük[581] konuştuk konuşmadık indi o."

Böylece aralarında hiçbir zaman konuşulmamış, ama karşılıklı sezilmiş bir gize[582], gene de bir şey açıklamadan değinip geçtiler. Yemek de bitmişti zaten. Adam[583] masadan kalkmış, içerki odaya geçmişti.

Anne bir zaman sonra, elinde kahveyle odaya döndüğünde oğulu her akşamki koltuğuna gömülmüş, sessiz oturur buldu. Bir sehpayı koltuğun yanına çekerek fincanı üstüne bıraktı. Masanın üzerinden aldığı bir sigara tablasını da koyuverdi fincanın yanına. Daha yapacağım bir şeyler var mı gibilerden sallandı durdu ayakta. Sonra geçti, koltuğun birine oturdu. Kah-

veden bir yudum alan oğul, biraz daha yerleşti koltuğuna, ayaklarını uzatarak ileriye doğru kaydı, yeleğinin düğmelerini çözerek başını arkaya dayadı.

Gözlerini oğlundan ayırmayan yaşlı kadın kendisiyle küçük bir çekişmeden sonra kaygısını açığa vurmadan edemedi: "Neyin var oğlum?" diye sordu. "Bu akşam seni bir tuhaf görüyorum."

"Yok bir şeyim. Sadece yorgunum."

"Feyyaz Bey bugün de gelmedi mi?"

"Telefon etti. Daha bir hafta kadar gelmeyecekmiş."

Bankada servis şefi Feyyaz Bey hastalanınca, bütün iş servisin en kıdemli memuru olan oğluna yüklenmişti. Böyle olduğu için de akşamları yorgun dönüyordu eve, ağzını açmak istemiyordu. Konuşmayı pek sevmezdi ama, bu kadar bitkin de görünmezdi. Bu son günlerdeki yorgun hali, anneyi daha başka düşüncelere sürüklüyor, düş[584] kırıklığını daha derinden duyuruyordu ona[585]. Anılar anıları izliyor[586], geçmiş zaman bir sinema şeridi gibi dönüyordu gözlerinin önünde. Bu sinema şeridinden yer yer sahneler, en küçük çizgilerine dek belirgin[587] aydınlık fotoğraflar gibi beliriyordu. Bunların en önünde de oğlunun daha okul çağında olduğu sabahlar geliyordu; ortalık henüz aydınlanmadan kalkıp sobayı ateşlediği, kahvaltıyı hazırlamaya koyulduğu, sonra küçücük bir çocuğun başı ucunda dakikalarca, uyandırsam mı artık diye beklediği, uyandırmayı içi götürmeyerek, bir zaman evin içinde boşuboşuna dolaştığı kış sabahları. Sonra karar verince gelir, yavaşça çocuğun omuzuna dokunurdu. Günün dakikadan dakikaya ağarmasını seyretmeye benzerdi uykunun dağılışını görmek yüzünde oğlunun. Yüzün çizgileri bir anlam kazanır, bir çocuk gülümseyişinin bir anda bütün yüzü kaplayıverdiğini görürdü. El yüz yıkama, kahvaltı, giyinme, çanta hazırlama! Bir saatin içinde olup biten işler ki, göz açıp kapayana dek geçip gidiverir tümü de[588]. Sonra oğlunu uğurlarken açılan kapıdan yüzüne çarpan, hiçbir zaman unutamayacağı sabahın ilk serinliği, ayazı! Bütün bu sabah hazırlıkları ilkokul, orta, lise, üniversite yılları boyunca sürmüş, tadlarından, tazeliklerinden bir şey yitirmemişlerdi. Oğlu yıldan yıla büyümüş, hali davranışı değişmiş, ama bu sa-

bahlar değişmemişti. Gene bu sabahlarla birlikte değişmeyen bir şey daha varsa, geleceği üstüne kurduğu düşlerdi; yıldan yıla gelişen umutlarıydı. Oğlunu bütün insanlardan ayrı, kelimeyi çekinmeden söyleyelim, üstün sayıyordu. Övgüsünü her gün başkalarının ağzında duyacağı, bir ahbap toplantısında kendisine duyurulmamaya çalışılarak oğlunun adının fısıldanacağı, işte şu karşıdaki koltukta oturan hanımefendiyi görüyorsunuz ya, az önce sözünü ettiğimiz zatın annesidir diyecekleri, sırasında zorda kalan kimseler için aracılığı istenecek bir kişinin annesi olmak yolundaydı bütün hazırlıkları. Belki oğlu için belirli bir alan, belirli bir iş düşünmemişti, sadece şu kadarını kafasına kolay kolay değiştirilemeyecek gibi yerleştirmişti. O[589], sözü geçen, sevilen, sevildiği oranda[590] çekinilen güçlü bir insan olacaktı. Güçlü bir insan! Bu deyim de pek belirtemezdi düşüncesini. Bir adım daha atalım, şöyle diyelim. Ünlü bir kişi! Şimdi bütün bir öğretim süresi boyunca, on beş yılı bulan bir zaman, düşüncesi bu düşlerle aşılanmış, üstelik yaşamaktan da bu düşünün gerçekleşmesinden başka bir şey beklememiş olan bu kadının her akşam saatlerce, daha kırk beş yaşında çökmüş bir adamın yorgun yüzünde bir bankanın sıra memurlarından birini seyretmesini düşünün. Boyuna bu yüze bakacak, kimseye bir şey söylemeyecek, üstelik acısını da belirtmemeye çalışacak.

Ağır, dayanılması güç bir sessizlik vardı odada. İkisi adına da, hızını arttıran bir yağmurun saçaklardaki sesiydi konuşan, bir de odadaki saatin alabildiğine aceleci, bir bilinmeyen yere doğru koşan tik taklarıydı. Oğul da gözleri yarı kapalı, uykuyla uyanıklık arasında, yarı düşüncede, yarı düşteydi. Her akşam yeniden başlayan bir kaygıydı onun da yüreğini kaplayan. Anne gerçekleşmemiş bir geleceğin acısını sürdürüp giderken, o da içinde yaşadığı zamanı koruyamamak korkusundaydı. Bir düzeni vardı yaşayışının, yetiyordu ona bu. Akşamları döneceği sıcak bir oda, hazır bulacağı sofra, uyuklayacağı bir koltuk, bütün bunları birbirine ören, bütün bunlardan ortaya çıkacak bir birleşimi sağlayacak, evin içinde gölge gibi dolaşan bir yaşlı kadın. Nasıl oğul bu yaşlı kadının düş[591] kırıklığının acısını her akşam yeniden yaşamaya başladığını bilmeyecekse, anne de

oğulun her akşam uykuyla uyanıklık arası, yarı aralık gözleriyle, ölümün gölgesini izlediğini[592], bu gölgeyle çekişip durduğunu, bu gölgeye karşı içinde kimi zaman meydan okuduğunu, kimi zaman da yenilgiler yaşadığını anlamayacaktır.

Yemekten kalkalı beri yarım saat kadar kısa bir zaman mı geçmişti, yatmalarına yakın mıydı yoksa, bunu hangisine sorsanız bilemezdi. Oğul doğrulur gibi oldu koltuğunda: "Yağmur," dedi. "Arttı adamakıllı."

Anne uykusu arasında bir ses, bir konuşma duymuştu, ama anlamamıştı ne olduğunu. Sadece kulağında belirsiz bir yankı, bir ses, yağmur demişti. Kısa zamanda topladı kendini, düşüncesi aydınlığa kavuştu: "Yağmur mu" dedi.

"Öyle," diye yanıtladı[593] oğul. "Adamakıllı arttı." Sonra odanın bir köşesinden sesi duyulan saati aradı gözleriyle. "Saat kaç acaba?"

"Onu beş geçiyor. Daha erken."

Daha erken! Kuşkusuz[594] yatmak için daha erken! Böyle düşünmek de her akşam bu saatlere doğru, içlerinde bir karşılığı olmadan söyledikleri kalıp cümlelerden biri. Yatmak için bir saat erken ya da geç. Ne çıkar bundan? Bir işleri mi var yapacak? Söyleyecek sözleri, ekseninde dönüp duracakları duyguları mı var[595]? Yok. İçlerinde bir boşluk, bir işe yaramama, biraz da pişmanlık duygusunu sürdüregelmekten, bu duyguyu her akşam biraz daha büyütmekten[596] başka bir işleri yok. Öyleyken? Gene de yatağa girmek için ortalama bir saati bekleyecekler. Sokaklarındaki evlerin[597] pencerelerinin çoğunda ışık var. Kahvelerde, sinemalarda, tiyatrolarda, türlü eğlence yerlerinde de öyle. Kentin[598] bütün pencerelerinde bir ışık var mademki onlar da başkalarına, çoğunluğa uymak için bekleyecekler.

"Erkenmiş," diye mırıldandı oğul. O kadar yavaş, o kadar ağzının içinde geveler gibi söyledi ki, anne duymadı bile. Sessizlikten, hareketsizlikten bunalmıştı, bir şey[599], bir şeyler yapması için, içinden dürtülüyordu. Bir şey, bir şeyler yapmak karşı konmaz bir susuzluk gibiydi. Sadece o duymuyordu bu susuzluğu, oğulda da aynı hal vardı. Daha doğrusu odada, odanın havasında vardı bu istek.

"Bir şey ister misin?" diye sordu.

Oğulun yüzünde bir kasılma görüldü. Ağzının kenarındaki çizgiler gerildi bir an için, sonra gevşedi. Elini göğsüne, göğsünden boynuna doğru götürdü. Anne bakıp duruyordu boyuna ses çıkarmadan. Bir zaman sonra, sorusunu yineledi[600]:

"Bir şey ister misin diye sormuştum?"

Pek dinlememişti sorulanı, sadece bir şey sorulduğunu anlamıştı. Düşünmeden yineledi[601]: "Nasıl?"

"Çay içmez misin?"

"Çay," diye yineledi[602] yavaşça oğul.

"Öyle ya. Daha yatmamıza vakit var nasıl olsa. Sıcak su da hazır."

"İçeriz."

Sobanın üstündeki kapta sıcak su hazırdı. Anne çaydanlığı almak için dışarıya çıktı. İçinde hangi açık pencereden estiği belli olmayan bir rüzgâr gibi bir rahatlık! Bir tüy kadar hafif, hiç de gerekmediği halde bütün odaları dolaşıverdi bir kez[603]. Mutfaktan çaydanlıkla şekerliği, bardakları alıp geldi. Çaydanlığı su kabının üstüne koydu; şekerlikle bardakları masaya bıraktı. Bir düzen, sihirli bir düzen içindeydi hareketleri, müziğin henüz sustuğu anda, sessizlikte, hayranlıktan artık solumayan seyirci topluluğunun karşısında, parmaklarının ucunda, ayağı yerden kesilmiş kesilecek yürüyen, bir balerininki gibi tıpkı. Gene tıpkı gösterisi biten balerinin alandan ayrılması gibi, işi bitince geçip yerine oturdu. Gözleri oğlunda, oğlunun uykuyla uyanıklık arasında gidip gelen yüzünde.

Bu yüzde ömrü boyunca anlamadığı, çözemediği bir şeyler görmüş durmuştu. Aynı anlaşılmazlığı, çözülmezliği bu akşam da yeni baştan buluyor, el yordamıyla yürümeye benzer bir alışkanlıkla, biraz olsun, bir şeyler sezinlemek istiyordu. Düşündeki oğlu? İyice tanıyordu onu. Eti kanı olan bir yaratık değil, bir düşünce, genç kızlığından beri duygularının beslediği bir inanıştı, o. Yöresinde gördüğü güçlü kişi, ünlü kişi örneğinden alınmış bir düşünce, bir inanış! Ama bu her akşam evine yorgun, bezgin dönen, bir koltukta yemekten kalktıktan, yatacakları zamana dek[604] yarı aralık gözlerle uyuklayan bu adam kim? Sabahları evden çıkışları, akşam eve dönüşleri, konuşmadan böyle uyuklamasıyla bile yaşamasının biricik dayanağı

olan oğlunun da bir duygu düşünce alanı var[605]. Ama anne karanlıkta tutulan bu alanı hiçbir zaman tanımayacak! Belki de sevgilerin en halisidir böylesi, yakınımızdayken bizden uzakta olan kişiye bağlılık duymamız bağlılıkların en katkısızıdır. Gerçeği belirtebilmek için, bunun kadınlara vergi bir duygu olduğunu da, hemen söylemeli.

"Çayı koyayım mı artık?"

"Evet. Evet," diye yanıt verdi[606], duyulur duyulmaz bir sesle.

Çaydanlığı aldı sobanın üstünden, bardakları doldurdu. Yağmur da kesilmişti dışarda. Sokak sessizdi alabildiğine, sessiz bir o kadar da soğuk. Yalnız evlerinin sokağı mı? Öbür sokaklar da öyle. Bütün sokaklar öyle. Bu odanın dışında her şey sessiz, soğuk, insanın içine işleyecek gibi ıslak. Bu odada saatin tik takları duyuluyor hiç olmazsa, çaydanlığın kendine göre, kısık bir sesle söylenmiş de olsa bir türküsü var. Dışarda o da yok.

Çayını bitirince, "Yatıyorum ben," dedi oğul.

Saate baktı yaşlı kadın: "Vakit de gelmiş."

"Kaç?"

"On bir."

Öyle! Yatmalı artık! Bugünün de üstüne bir sünger çekmeli!

Oğul odasına çekildi. Anne de yemek yedikleri bölmedeki divanın örtüsünü açıp yatak yaptı orayı, uzandı. Az sonra da oğlunun odasının kapısındaki buzlu camdan, içerde ışığın söndüğünü gördü. Uykuyla uyanıklık arasındayken bir ışık beliriverir insanoğlunun gözünde. Ertesi gündür bu, ertesi günün şöyle bir çakıp sönen aydınlığıdır. Yaşlı kadında da öyle oldu. Vücudunda bir gevşeklik, kafasında belli belirsiz bir aydınlık, burnunda sıcak suyun buğusunun, üç beş saat sonraki sabahın kokusu. Uyudu.

Vücudunun varlığından habersiz, kafasındaki ışığı, burnundaki kokuyu yitirmiş, uykusunun en karanlık yerindeyken, oğulun odasından gelen, yaşamla son bir kez çekişen kişinin boğuk sesi, evin içinde kısa bir zaman için yankılar yapacak. O[607], duymayacak bile bunu.

Varlık, S. 428, Mart 1956, s. 16-17

Saatler

Beyoğlu'nun ara sokaklarındaki lokantalardan birinde öğle yemeği[608] yedim. Acele etmeden yürüyerek caddeye çıktım. Gözüm Parmakkapı durağının karşısında asılı saate kaydı. Biri beş geçiyor. Bir sinemanın iki buçuk matinesine gireceğim; gireceğim ya daha vakit var. Bugün, hiç olmazsa şimdi, o kadar kaygısızım ki. Bir düşüncem de yok, derdim de. Bana sorsalar şimdi, kendinden söz aç deseler, şaşırır kalırım. Ne derim? Şimdi yemek yedim derim, biraz sonra da sinemaya gireceğim. Başka bir şey söyleyemem. Bugün kaygılarının tümünü bir kenara atmış bir okul kaçağı gibiyim. Bir gün, on yedi, on sekiz yıl kadar önce bir gün, bir sabah erken, bilmiyorum nasıl bir özlemin kokusu burnumda, kendimi sokağa atmıştım[609]. Uzun bir yolu yürümüş, Köprüyü geçmiş, ver elini Gülhane parkı demiştim. Sıranın birine oturmuş, kalın bir ağacın gövdesine bıçakla oyulmuş bir yüreğe saplı oka bakmıştım. Parkların kanepelerine, ağaçlara kazılan şu yüreğe saplı ok resimleri için düşündüklerimi anımsıyorum[610] şimdi. Sevdayı türlü süslerle dolu şiirlerden, resimlerden öğrenen, şiirin de resmin de bu yozlaşmış türüne özenen çocuğa[611] ne der ağaca kazılmış yüreğe saplı ok? Bir şey demez. Küçümsenir, bayağı bulunur. Bana da bir şey dememişti, küçümsemiş, bayağı bulmuştum. Sonraları şiirin de, resmin de yalınını öğrenince sevdanın da böyle kestirmeden anlatılan biçimini sevdim.

Ne diyordum? Yıllarca önce bir gün Gülhane parkında oturmuştum. Öğleyin bir yerde bir şeyler yemiş, kapağı bir iki

buçuk matinesine atmıştım. Bayılırım bana çocukluğumun başıboşluklarını anımsatan[612] iki buçuk matinelerine. Bir kaygı, bir keder içime çöküverdi mi, bir iki buçuk matinesine girer, çocukluğumun sevinçlerini yeni baştan bulurum.

Saat biri beş geçiyor. Sinemanın başlamasına daha bir buçuk saatlik bir zaman var. Ayazda dolaşacak değilim ya. Caddeye bakan kahvelerden birine girdim. Bir kötü fincanda kahve geldi. Bir de sigara yakıp sokağa daldım. Öndeki masada da bir adam oturuyor. O da sokağa bakıyor benim gibi. Belki o da yemekten çıkmış, bir sinemanın iki buçuk matinesine kadar olan zamanı caddede, ayazda geçirmemek için, kahvede oturan biri. Bir ara yoruldum caddeye bakmaktan, adamı seyre koyuldum. O da caddeyle ilgisini kesmiş, cebinden incecik bir kâğıda sarılı çıkardığı bir saati elinde evirip çeviriyordu. Küçücük bir kadın saatiydi bu. Bir kol saati. Saati türlü yönünden inceleyip duruyor, sonra saatleri gösteren sayılara gözleri takılıyor, bir zaman gözünü ayırmadan bakıyordu. Camın önünden[613], tanıdığına benzettiği biri geçse, çok kısa bir zaman için geçenle ilgileniyor, sonra yeniden saate, hem de on iki saatin her birine ayrı ayrı yöneliyordu[614]. Bir eşyaya bu kadar içten bağlanışta ne olabilir diye düşündüm. Bu kadın saati bu adama ne anlatıyor? Bir anı mı bu saat? Ayrıldığı sevgilisinin, karısının saati mi? Onları, birlikte geçen zamanlarını anımsadıkça[615], böyle çıkarıp çıkarıp bakıyor. Ne olursa olsun. Bana ne? Düşünecek bir ben mi varım bu adamı?

Gene sokağa daldım. Bir tanıdık geçti. Elimle bir hareket yaptım, görmedi. İki hamalın bir buzdolabını omuzlarına takıp götürüşlerini izledim[616]. Kırk beşlik bir yosmanın karşıki sinemanın vitrininde müşteri kollayışıyla oyalandım[617]. Bir başka tanıdığın görüp yanıma gelmemesi için cebimden gazeteyi çıkardım, yüzüme tuttum. Gazeteyi yüzümden indirdiğimde baktım gözüm gene öndeki masada oturan adamda. Adam şimdi de saati cebine koymuş olmalı, bir kâğıda bir şeyler karalıyordu. Merakımı yenemeyeceğim, eğilip bakacağım ne yazdığına. Baktım da. Bir mektuba başlamıştı. Heceledim, "Sevgilim" diye başlıyordu. Sevgilim! Demek bir sevgilisi var. Saatin sahibi mi acaba sevgilisi? Evet, evet, öyle. Ona yazıyor. İlk

cümleyi de okuyabiliyorum; "Saatini tamir için bana verdikten sonra senden ayrılır ayrılmaz, Beyoğlu'nda caddeye bakan kahvelerden birine oturdum." Şimdi iş anlaşıldı. Saat, sevdiği kadının saati. Üstelik de ayrılmamışlar. Bir saatçiye götürüp tamir ettirecek. Ama daha bugün gördüğü bir kadına mektup yazması neden? Belki de kadın bir başka kente[618] gitmiştir, ya da gidecek. İkinci cümleyi de okumak istiyorum. Eğilip bakıyorum gene. Bu kez[619] boşuna. İyice arkasını döndü. Okuyabilirsen oku. Hayır, okumadan olmayacak. Bir maceraya katılıp da yarıda bırakmak zorunda kalanların rahatsızlığı var bende şimdi. Biraz daha eğildim. Adam sezmiş gibi, biraz daha arkasını döndü. Çare yok, olmayacak.

Ne yapmalı? Ne yapmalı da bu işin içyüzünü anlamalı?

Okuyamayacağım. Böyle, bir sevgiliye yazılmış mektubu okumak beni bugün ne kadar eğlendirir, oyalardı. Bu eğlendirmekten, oyalamaktan da daha fazla bir şey olurdu. Hiç olmazsa bir an için bir mutluluğa erdirirdi, diyeceğim neredeyse. Aklım bu adamla sevgilisinde. Kadın saatini tamir ettirmek için verdikten sonra bir başka kente[620] de gitmemiştir. Buradadır, bu kenttedir[621]. Belki de adam onu yarın, ne yarını, akşama doğru, ya da gece, gene görecektir. Şimdi yanında olmayan onunla konuşmak istedi, konuşmadan edemeyeceğini anladı da, kalemi kâğıdı çıkardı, konuşmanın bir başka türlüsü olan şu mektubu yazıyor. Böyle olması daha güzel değil mi? Daha değişik, insanı saran bir anlam taşımıyor mu? Ama ne çare, okuyamıyorum işte.

Hayır, okuyacağım bu mektubu. Şöyle yaparım bunun için de. Kendimi bu adamın yerine koyarım, ben yazarım mektubu. Bu daha güzel, daha umulmadık bir şey. Olmayan bir sevgiliye, üstelik hesapta olmayan bir mektup yazmak düşüncesi beni heyecanlandırdı. Sevdiğim bir insan olmamasının hüznünü bir yana attım. Bir mektup yazmanın, kim olduğu belirsiz bir insana bir şeyler söylemenin sevinci içimi doldurdu. Ben de bir kalem kâğıt çıkardım. Tıpkı önümdeki masada oturan gibi "Sevgilim" diye başladım mektubuma ben de. Beş dakika önce ömründen bir günü daha tüketmek için bir iki buçuk matinesini bekleyen, hiçbir bağı olmayan bir adamdım. Şimdi öyle mi?

Zembereği kopmuş saatini tamir ettirmek için aldığım, yarın olmazsa öbür gün göreceğim bir sevgilim var şimdi bu kentte[622]. Bir kahvede oturmuş, saatini elimde eviriyor çeviriyor, bir şeyler düşünüyorum. Şimdi bir bağım var.

İlk cümlem o adamın yazdığı ilk cümle olacak: "Saatinizi tamir ettirmek için bana verdikten sonra, sizden ayrılır ayrılmaz, Beyoğlu'nda caddeye bakan kahvelerden birine oturdum." Sonra? Sonrası da şöyle gelsin.

"Bir kahve söyledim. Kahve gelinceye dek[623] cebimden incecik kâğıda sarılı saatinizi çıkardım. Bakıyorum şimdi. İnsanların eşyada bir değer buldukları, eşyaya bir anlam tanıdıkları ilkel çağların, çocuklukların, ilkgençliklerin coşkusunu[624] yaşıyorum. Eşyayı canlı varlık diye alan, bir boncukta, bir tutam saçta, bir kumaş parçasında, bizim bugün anlayamayacağımız, gülünç bulacağımız değerler tanıyan ilkel insanın dünyası ne kadar zenginmiş bizim bugün yaşadığımız şu dünyadan anlıyorum. Çocukluğumuzu unuttuğumuz, dünyaya çocuğun gözleriyle bakmayı küçümsediğimiz gün zenginliklerimizi de yitirmişiz. Eşyayı bir yana atarak düşünmenin, eşyayla bağlılıklar kurmadan duymanın zorluğunu düşünün bir.

"Saatinizin akrebiyle yelkovanının her gün yeni baştan üzerinde dolaştığı sayılara bakıyor, saatleri gösteren o sayılarda geleceğinizi görüyorum. İnsanoğlunun ömrü saatlerin sınırı içinde geçer ne de olsa. Bir an gözüm, saatin dördüne[625] takılıyor. Saatin kadranının üstündeki dört sayısına. Saat dört sizin yaşamanızda neyin karşılığı olabilir, diye dalıyorum. Önünüzdeki sayısız günlerin üzerinde durulmaya değer saat dörtlerinden birinde ne yapabilirsiniz? Belki de bir gün bu saatte bir evlenme defterine imzanızı atacaksınız. Sizi böyle bir saatte, içinizde sevinçler, korkular, umutlar, pişmanlıklar, türlü karışık duygular kımıldanırken, halinizde biraz da zoraki bir çekingenlik, ama her gün olduğunuzdan daha güzel buluyorum. Yanınızdaki adama kızmamak elimden gelmiyor. Ama seçtiğiniz kişiyse o, ne diyebilirim? Belki bütün bu kalabalığın, bu törenlerin, ömrünüzce sizinle birlikte olacak kişiyle bir an önce yalnız kalmak için sona ermesini sabırsızlıkla bekleyeceksiniz. Günlerden bir günün saat dördü bir semaverin kaynarken çı-

kardığı sesler kadar ılık geçecek bir ömrün başlangıcı olacak. Hiç olmazsa, sizin için böyle olacak.

"Saat sekiz buçuğa gözüm kayıyor, sabahın sekiz buçuğuna. Sonra da hemen akşamın altısına bakıyorum. Bu saatlerde sizi bir erkeği, işine gidecek, işinden dönecek bir erkeği uğurlar, karşılarken görüyorum.

"Belki de şimdi bütün saatleri bir yana iterek gözüme çarpan bir gece yarısının on ikisi, bir hastane odasında geçireceğiniz saat olacak. İlk çocuğunuzu, kentin[626] büyük bir çoğunluğu uykuda, bütün gürültülerin azaldığı, yok olmaya yüz tuttuğu bir saatte dünyaya getireceksiniz. Yorgun, halsizsiniz. Alnınız, avuçlarınız ter içinde. Kızınızın[627] (kız çocukları daha çok seversiniz) arkasında iki örgü okula giden düşünü görüp gülümseyeceksiniz.

"Gecenin saat onunda, dışarda yağmurun pencerelere çarptığı bir güz akşamı, sıcak odanızda, kızınız yatmış, karşınızda bir erkek gözleri gazetede uyuklarken, siz örgü örüyorsunuz. Saçınızın beyazı siyahından çok. O gün, daha o gün kızınızla aranızda geçen bir evlenme konusunu kocanıza açıp açmamayı düşündüğünüzü söylersem şaşmaz mısınız?

"Saatler insana her zaman güzel şeyleri anımsatmıyor[628] sevgilim. Şimdi de kalkmış kadrandaki sayılardan biri fena fena bakıyor yüzüme. Hangisi olduğunu iyice seçemiyorum ama. İçimin bir tuhaf olduğunu, başımın döndüğünü duyuyorum. Bir gün de, bir günün bir saatinde öleceksiniz."

Burada bitirdim mektubumu. Adama baktım. Yoktu. Gitmiş olmalıydı. Kahvenin duvarındaki saate baktım. İkiyi yirmi geçiyor. Bir şeyler yazmak istemiş, yazmış, rahatlamıştım. Önümdeki kâğıdı okumadan yırttım. Elimde yuvarladıktan sonra, masanın üstündeki tablaya bırakıp kahveden çıktım.

Vatan, 30 Ekim 1955, s. 3

Yazlıkta

Üç yaz olacak bununla, alıştım, hep aynı pansiyonun aynı odasını tutuyorum. Yazın denize yakın, açıklık bir yerde oturmak mı hoşuma gidiyor? Yoo. Pek ilgi duymuyorum denize, açık havaya. Sadece sabah oldu mu evden kente[629] inmeyi, akşam da vapurun arkasında, külrengi[630] sınırları artık birbirlerinden ayrılmayacak kadar kaynaşmış görünen, kocaman yapıların yükseldiği yarı duman içinde, milyona yakın, ya da milyonun az üstünde sayıda insanın yaşama savaşını verdiği, sevinçler, acılar, umutlar, yorgunluklarla dolu kente[631] bakarak, bir yerlere, bu kentten[632], bu görünüşten başka bir yere dönmeyi, bundan tad almayı seviyorum. Şimdi yanımda değil kitabı, kelimesi kelimesine hatırlayamayacağım, Ahmet Haşim bir yazısında akşamları işinden evine dönerken, bir deniz yolculuğunun kendisini günlük kaygılarından, kirlerinden temizlediğini, bu yüzden de vapurla dönülecek bir yerde oturmayı sevdiğini söyler. Benim bir vapur yolculuğu, bir vapurun içinden geçtiği deniz kaygılarımı almıyor, arıtmıyor kirlerimi, sıkıntımı da, karamsarlığımı da her gün birlikte götürüp getiriyorum. Ama uğultusu henüz dinmemiş, o külrengi[633] yarı duman içinde görünüşten uzaklaşırken üç beş saat sürecek geçici bir dinlenme süresinin, bir uyuşukluğun başladığını duyuyorum.

Oturduğum evi tramvay durağına bağlayan iki üç yüz metre uzunluğunda, dar bir sokak var. Sokak boyunca da bahçe içinde, bir katlı, iki katlı evler. Ekime doğru kiracıları şehre

inen bu evlere gene aynı insanlar mayıs sonunda geliyorlar. Çoğu küçük dükkân sahibi kimseler.

Yedi sekiz aylık bir aradan sonra, Haziranın ilk günlerinde bir akşam, durakta tramvaydan inip sokağa doğrulunca bir tuhaf oldum. Geçen yıldan şöyle uzaktan tanıdığım bir kızın bir yaş daha büyüdüğünü görmek beni şaşırttı. Ne var bunda şaşılacak demeyin. Zamanın bizden bir daha geri getirmemek üzere alıp götürdüğü bir şeyler olduğunu, böylece tükendiğimizi anlamak için bir çocuğun bir gün, bir yaş daha büyüdüğünü görmek yetiyor.

Buralara alıştığıma göre her yaz geleceğim. Her yaz da yedi sekiz aydır görmediğim insanları biraz değişmiş bulacağım. Bir kız, daha düne dek ıslıkla günün şarkılarından birini mırıldanarak geçen bir kız evlenerek kocasıyla bu sokağa gelecek. Her sabah geçerken, akşamları da dönerken bahçesindeki koltuğunda oturur gördüğüm romatizmalı ihtiyar bir kadın yazlardan birinin başlangıcında artık koltuğunda oturmayacak. Gelecek yazlar için bunlara benzer değişikliklere şaşmamaya alıştırmalıyım kendimi.

Üç yazdan beri, belki de daha eski, ben üç yazdan beri diyebilirim ancak, pansiyonun arkadaki koruluğa bakan iki odasında yaşlı bir karı koca, bir de on sekiz yaşlarında kızları oturur. Kadın her yaz biraz daha şişmanlar, şişmanlıktan da ayakta duracak, dolaşacak hali yok gibidir, kocaman eski bir koltukta koruya bakarak yün örer bütün gün. Hizmetçileri de yoktur, –arada bir uğrayıp işlerini görecek gündelikçileri de. Gene de o yüz kiloya yakın vücuduyla yemeği bu kadın pişirir, temizliği bu kadın yapar. Nasıl? Anladığım şey değil. Cana yakındır hali, konuşkandır da. Balkonlarının önünden geçerken iki söz etmeden, işe iki sözle başlayıp on, on beş dakika alıkoymadan bırakmaz. "Nasılsınız?" diye başlar önce. "İyiyim" derim. "Teşekkür ederim. Ya siz?" Başını örgüsünden kaldırmadan ya da korunun içinde, düşündeki av köpeğini gözleriyle izliyormuş[634] gibi dalgın: "Biz de," diye yanıtlar[635]. Sonra da sıcaklar, gazetelerin birinci sayfa havadisleri, pansiyondakilerin dedikodusu konuşulur aramızda. Sözün hızını yitirdiği[636] bir yerinde, birden: "Allahaısmarladık. İyi geceler," derim, ya da "İyi günler." Geçer giderim.

Kocasını bu kadar zamandır aynı evde oturduğumuz halde iki üç kez[637] gördüm, görmedim. Derici. Sabah yedide evden çıkar. Kapalıçarşı'nın yanındaki sokaklardan birindeki dükkânına koşar. İşindeki biricik başarı nedeni[638] dükkânı açmayı çırağa bırakmamakmış söylediğine göre. Gece de eve on ikiden önce dönmez. Nerede, nasıl geçirir vaktini. Sazın birinde altın dişi pırıl pırıl parlayan bir okuyucuya mı tutkundur? Hamalbaşı'nda bir ev tutup her akşam elinde öteberiyle yollandığı bardan ayarttığı bir metresi mi vardır? Yoksa kumarda mıdır, bilemem.[639]

Kızlarının adı Gülten'dir. Yazlığın[640] bütün keyfini birkaç kız erkek arkadaşıyla birlikte o sürer. Sabahları gözünde simsiyah gözlükler, sırtında olabildiği kadar açık bir bluz, ayağında şort denize yollanır. Öğleden sonra saat beşe dek şezlonga uzanmış, bir polis romanının birini bitirip öbürüne başlar. Tabii İngilizce. Beşten sonra da ayağında blucin bisiklettedir. Gece üç beş kişilik bir toplulukla birlikte, evlerine yakın bir bahçe duvarına tüneyerek, giyim kuşam, otomobil, sinema üstüne konuşur. Varsa ayışığına bakar.

Güzellik duygusunu ne içlerindeki bir kımıldanmada, ne kitaplarda, ne resimlerde, ne de tiyatroda[641] arar insanların çoğu. Boş verir usun yaratısına, doğayla yetinir. Doğanın[642] en kolay, en ucuz, en alışılmış görünüşünü, ayışığını sevdiğini sandı mı, kendini yücelmiş bulur. Kötü şarkıların, resimlerin, şiirlerin ayışığından, hele denize vurmuş ayışığından söz açışları boşuna değildir. Ayışığını sevdiğini, ayışığına bakmaktan tad aldığını söyleyenlerin yüzlerine dikkatle bakın, incelikleriyle övündüklerini görürsünüz. Böyledir Gülten de.

Geldiğimin ikinci günü ayırdettim[643]. Gülten ortalıkta yoktu. Yine o bisikletli, blucinli, dedikodulu, kahkahalı topluluklar, ama Gülten'siz bu kez[644]. Annesi daha yaşlı, daha şişman, yüzü hoşnut mu, kederli mi, orası belli değil. Gene koruya bakan balkonda, düşündeki av köpeğini izliyormuş[645] gibi dalgın oturuyor. Beni görünce gözleri ışıdı[646]. İki basamak merdiveni hızla çıktım. Bir iskemle çekip oturdum. "Nasılsınız?" dedim. "İyiyim," dedi. "Ya siz?"

"Ben de," durdum. "Havalar daha serin buralarda," dedim. "Yaz henüz gelmemiş."

"Öyle. Ama gündüzleri sıcak. Akşamları serinlik çıkıyor." Kısa bir duraklamadan sonra: "Biz de yalnızız bu yıl," dedi. "Gülten'i evlendirdik."

"Ya! Öyle mi?" dedim, şaşmış görünerek. Şaşmamı istiyordu, anlamıştım. Kızının evlendiği haberini karşısındakinin biraz olsun ilgilendiğini görmeden veremezdi ya. Sonra sahiden merakla sordum: "Nerde şimdi?"

Yüzünden başlayan övünme dalgası bütün vücuduna yayıldı: "Adada," dedi. "Köşkte." Ben daha sormadan: "Damadın babasının köşkünde," diye getirdi sözünün sonunu. Sonra hemen anımsadı[647]: "Ah özür dilerim," dedi. "Sizi düğüne çağırmadık. Adresinizi bilmiyorduk da ondan."

Bozmadım keyfini, çağırsaydınız da gelmezdim demedim.

Boyuna anlatıyordu. Söylediklerinin çoğunu[648] dinlemiyor, arada bir dalga geçiyordum. Konusunu yakaladığım, uyuyup uyanılıp seyredilen bir filmde gibiydim. Düğün eşsiz olmuştu. Yiyecek, içecek türünden bir şey[649], ama bir şey eksik değildi. Gelenler imrenmişler, imrenmeyenler kıskanmışlardı. Gülten o gece bütün ilgiyi üstüne çekmiş, orada bulunanların tümüne, ne güzel gelin, dedirtmişti. Hepsi bu kadar mı? Değil. Tanımadığı, o geceye kadar yüzlerini bile görmediği kaç kişi, yanına gelmişler, kutlamışlar[650], nasıl da belli sizin kızınız olduğu, bilmesek bile anlardık, demişlerdi. Sonra da alınan kürklerin, kız için Radyoevi sırasında tutulan, döşenen apartımanın, markasını söyleyip de benim aklımda kalmayan otomobilin öyküsü[651].

"Bir zamandan beri tanıyorlardı herhalde birbirlerini" dedim.

"Yok a canım," dedi. "Bir iki aylık iş. Damadın babası Gülten'i bizimkinin dükkânında görmüş. Görür görmez de beğenmiş. Çocuk henüz kaç yaşında biliyor musunuz? Yirmi iki. Gülten'den üç yaş büyük."

"Sizinkinin okulu ne oldu? Aklımda kaldığına göre son sınıftaydı."

"Hayır, bu yıl son sınıfta olacaktı. Bıraktı tabii." Sonra filozofça bir eda aldı: "Mutluluğu[652] adına," dedi. "Ne yapsın? Biz de uygun bulduk."

"Ne demezsiniz," dedim.

Gece üzerime kalın bir ceket geçirerek yürüyüşe çıktım. Serindi daha havalar. Hele geceleri bayağı ayaz çıkıyordu. Ayağında blucin bir sürü genç erkeğin, genç kızın büyük bir evin bahçesinin duvarında oturduklarını gördüm. Birkaçı bisikletlerini kaldırıma dayamıştı. Islıkla bir şeyler mırıldananlar, bulmaca oynayanlar, gülenler vardı. Gülten'in mahalle arkadaşları, dedim kendi kendime. Erkeklerin yüzüne dikkatle baktım. Geçen yaz ona biraz olsun bir şeyler düşündüren yüz hangisiydi? Hangisiyle konuşurken kendisini biraz olsun başka bulmuştu? Siz öykünün[653] gidişine bakarak, hiçbirinde, diye düşüneceksiniz. Ben bu kadar kestirmeden gidemem. Gene de vardı birisi, vardı ya, şimdi nerden bulayım diye düşünürüm. Ama o güzel yaz geceleri, tüyden hafif gibi görünerek, ayağında blucin, altında bisiklet, ağzında kaçamak sigara, arada bir gözünün bir insan yüzüne kaydığı o yaz geceleri, ayışığında düğünlü, apartımanlı, otomobilli geleceğine bakıyordu sadece derseniz, birliğim sizinle.

Vatan, 4 Eylül 1955, s. 3

Giderayak

Bir yaz sinemasının yirmi otuz müşterisinden biriydi o gün, caddeye çıktığında boğucu, ağır bir hava yüzüne çarptı. Yaz günü sıcaktan dert yanan kişinin tıklım tıklım insan dolu vapurlara, tramvaylara, trenlere kendini atarak, günün üç dört saatini yola verdikten sonra, plajlarda serinlemeye çalışması, aynı şeyi bir sinemanın tenha salonunda yapmaktan daha mı akıllılık, diye düşünerek yürüdü. Anacaddede yazın sıcak günlerinde görülen bir tenhalık, bir sessizlik, ölülük, yüreğinde nedenini pek iyi bildiği, ama kısa da olsa unuttuğu süreler içinde bir burukluk, bir bulantı, bakır çalığı bir acılık ağzında. Bir şeyi görmeden, bir şeye bakmayı istemeden Taksim'e vardı. Saat altı buçuk. Alacakaranlığın bastırmasına en azdan bir, bir buçuk saat var. Öyleyken ortalık kararmış, kararacak. Yüzünde belli belirsiz bir rüzgâr çırpıntısı. Bir hayli yüksekte donuk, kirli beyaz bulutlar. Gece yarısından önce bir yağmur boşanacağından şüphe edilemez.

Geziye doğruldu. İki tramvay biletçisinin, sapsarı bir dadıyla bir o kadar sarı bir çocuğun, tablasını birkaç adım öteye bırakmış bir simitçinin tünedikleri sıraların önünden geçti. Bir boş olanını da atlayıp, bir sonrakine oturdu. Karşısında, böyle işsiz akşamlarında bakıp bakıp içinden geçenleri merak ettiği, sonra bu merakına boş verip ilgisinin bir balon gibi söndüğü bir apartıman kümesi, az ötedeki arsanın boşluğundan görünen, birbirinden uzakta demirlemiş üç beş gemili bir deniz. Denizin bitiminde artık evleri, ağaçları seçilmeyen bir kara parçası[654]. Daha yüksekte, tam tepede bir tek ışık.

Dört yıldan beri, bir yüksek okul öğrenciliği süresince yaşadığı kentten[655] artık bütün bütün ayrılacağından bir gün öncesinin akşamında gözüne çarpan görünüş, bu. İstanbul'a ilk, dört yıl önce bulutsuz, lekesiz, pırıl pırıl aydınlık bir yaz gününde, bir gün bir gece süren sabırsızlıklarla dolu bir tren yolculuğundan sonra inmişti. Ama o güne dek İstanbul'u, herhangi bir büyük kenti[656] görmeden yüreğinde duymuş bir kimse gibi tanıyordu. Bir gazete resminden, bir kartpostal manzarasından, bir filmdeki görünüşten değil, çocuk yaşlarından birinde içinde çekirdeğini bulup, geçen her yıl da ötesine berisine bir şeyler eklediği bir düşten tanıyordu. İstanbul neler değildi? Bir kez[657] liseyi bitirmek demekti. Ailesinden, çevresinden, onu o güne dek[658] çocuk görmüş bir sürü gözden uzakta kendi kendine kalmak, yetişkin bir insan olduğunu anlamak demekti. Bunların ardından[659] bir büyük kentin kalabalığında[660] yeni arkadaşlıklar, ilgiler, umulmadık maceralar, bir belirsiz zamanda yaşanması kurulmuş aşklar geliyordu. Bir yüksek okulu bitirip dileğince gelecek sağlamak geliyordu. Küçük suların bir ana suya dökülmesi gibi, kendini bildiği yaşından beri düşlerinin, hareketlerinin, niyetlerinin tümü kafasında yaşattığı bir büyük kente[661] dökülmüştü.

Annesini ağlamaklı evde bırakmışlar, babasıyla gün ağarmaya yüztutarken, geceden sabahın erken saatlerinde gelmesini söyledikleri tanıdık bir arabacının arabasıyla istasyona inmişler, trenin kalkış saatinden[662] bir hayli önce biletini almışlar, büfede sahlep simitle kahvaltı etmişlerdi. Babayla oğulun[663] öğütlerle dolu konuşmalarından çok, iki arkadaşın dertleşmesine benzemişti trenin gelmesini beklerken birbirlerine söyledikleri: "Bak oğlum" demişti babası, "Mektubu sık isterim". Sonra bir an durmuş şöyle bitirmişti sözünün sonunu: "Benim için değil ha. Halden anlarım ben."

Babasının bu sözünün arkasında Ahmet bu yaşlı adamı ömrü boyunca yerli yersiz sızlanmalarıyla bezdirmiş annesinin yılda ancak birkaç kez[664] yağmur düşen, düşen değil şöyle bir serpeleyen bir tarla kadar kurak, katı yüzünü bulmuştu. Sonra bir tren penceresinden uzanıp unutulmuş bir sepeti babasının elinden alırken fısıldanmış bir söz, liseyi bitirdiğinden beri ke-

silmeyen bir tartışmayı tatlıya bağlamak isteyen bir söz: "Bana sorarsan oğlum, Hukuk'a yazıl derim. Ama sen bilirsin gene."

Bir tren düdüğü, babasının duman arkasında kalmış, gittikçe küçülen yüzü, kısa bir zaman için çocukluğunun daha sonra delikanlılığının bahçeleri, bahçelerin bitimiyle başlayan kıraç bir toprak, kil, kaya, kurumuş dere.

Ağzına içki koymayan için ilk körkütük sarhoşluk, deniz yolculuğuna çıkmamış olana deniz tutması neyse, sokaklarında, belirli birkaç saatin dışında in cin top oynayan, içi sıkılanın yıllanmış bir filmi seyretmektense belediyenin karşısındaki bahçeli kahvede sazlı sözlü bir tavla partisine bakmayı, bir su kıyısındaki söğüdün dibine uzanıp dalların arasından bir karga sürüsüne dalmayı yeğ tuttuğu bir kasabadan gelene de bir büyük kentin kalabalığına karışmak odur. Ahmet'te de öyle olmuştu. Sarhoşlukla ayıklık, sevinçle hüzün, merakla kayıtsızlık arasında gidip gelen duygular yüreğinde, Kadırga'ya inen yokuşun dibinde iki arkadaşıyla birlikte tutacakları pansiyona geçene dek[665] kaldığı otelin odasından, zaman olmuş birkaç gün çıkmamıştı. Kimi gün de saatlerce başıboş yürümüş, sıcak, terli, ortalığı hafiften sis basmış bir günün akşamında yorgun, Köprü'den doğru denizaşırı sırtlarda düşlediği bir masal ülkesine[666] uzun uzun bakmıştı. Ama otel odasında, boyuna yürüyüp durduğu saatlerdeki halinden daha da yorgun, yatağında uzanmış, öyle kalakalsa da, bir bilinmeyen dünyayı tanımak çabasıyla gene de kararsız oradan oraya dolaşsa da, değişmeyen bir şey vardı ki, dayanılmaz bir yalnızlık duygusuyla, bir ağlamak isteğiydi o da.

Burada şunu da söylemeli. Bir büyük kentin karşısında[667] yaşanmış karmakarışık duyguların huzursuzluğunu aşan, kafasında karşılığını aradığı, bir bakıma bir gençlik hastalığı sayılabilecek birtakım soruların getirdiği bir başka huzursuzluk, babasının öğüdünü bir yana attırarak, onu felsefe öğrenciliğine götürmüştü. Birtakım fizikötesi sorular ki, dört yıllık öğrenimi boyunca karşılıklarını boş yere aramış, neden sonra bu acayip sıtmadan kurtulmanın yolunu bunları çözmeye çalışmakta değil, olduğu gibi topunu bir kenara atmakta bulmuştu. Bu bakımdan hocanın, insan aklının sınırları konusunu inceleyen bir

dersini hiçbir zaman unutmayacak, yaşayışının dönüm noktasının bir anısı gibi saklayacaktı.

Dört yıl küçük bir pansiyon odasında, fakülte koridorlarında, kantinlerde, dersanelerde, sinemalarda, kahvelerde, parklarda, çabalarla, gelecek üstüne kurulmuş düşlerle, arkadaşlıklarla, aşklarla, bir günde uyanıp bir günde tükenmiş heveslerle geçmişti. Derslere girilmiş, derslerden çıkılmış, sönmüş bir sobanın başında sabahlara dek[668] konuşulmuş, sinemalarda gülünmüş, hüzünlenilmiş, parklarda düşler yaşanmış[669], kahvelerde çayına tavlaya oturulup gece yarıları sokaklarda dolaşılmış[670], kapı önlerinde beklenmiş, mektup atılmış, mektup alınmıştı. İçi ışıklandırılmış bir maketin uzaktan görünüşü[671] gibi dört yıllık öğrencilik yaşayışı ışıl ışıldı.

Hava kararıp da karşıda, Üsküdar'ın, Kuzguncuk'un ışıkları artınca bu benzetmeyi yaptı.

Sonra cebinden, (X) lisesinin felsefe öğretmen vekilliğine verildiğini bildiren Bakanlık yazısını bir daha çıkarıp, bilmem kaçıncı kez[672] okudu. Bir haftadan beri cebinde duran bu kâğıda her bakışında olduğu gibi, göğsünden kalkan bir heyecan dalgasının gelip boğazını tıkadığını duydu. Gene, bu kez daha da artmış, midesinde bulantı, ağzında acılık. Sevinçli mi, üzüntülü mü, kestiremiyor. Uzun süren çabalardan sonra ulaşılacak nokta değil mi bu? Bir zamanlar içini bir kurt gibi yiyen meraklarına, bilgi hırsına, ilkgençliğinin vazgeçilmez arkadaşları olan kaygılarına bir sünger çektikten sonra bu dört yıllık öğrenim süresinden beklenebilecek sonuç, şimdi elinde bakadurduğu bu kâğıttan başka ne olabilirdi? Sonra ne de olsa kendisini yabancı duyduğu bu kentte[673] bırakmak istemeyeceği ya da onu bırakmak istemeyecek ne var?

Kâğıdı katlayıp cebine koydu, kalktı. Tersyüzüne Taksim'e doğru yürüdü. İyice karanlık çökmüştü ortalığa, geldiğinde tramvay biletçilerinin, dadıyla çocuğun, simitçinin oturdukları sıraların boşalmış olduğunu gördü. Uzaklardan bir çalgılı bahçeden gelen belli belirsiz bir gitar sesi. Karşıdaki apartmanların çatısında değişik renklerde yanıp sönen elektrikli banka reklamları. Yazın sıcak günlerinin yalnız olana büsbütün dokunan tenha, Beyoğlu akşamı. Cadde üstündeki lokantalardan birine

oturup iki kadeh, sadece iki kadeh içti, bir şeyler yedi yemedi, kendini sokakta buldu. Başka günlere benzemediği, böyle olduğu için de her zaman anımsanacak günlerde[674], gene başka günlerde yapılan şeylere benzemeyen, her zaman da anımsanacak şeyler[675] yapmak isteyip de hiçbir şey yapamamak ne berbat bir boşluk duygusuna sürüklüyordu insanı. Bir arkadaşın gidip kapısını mı çalmalı? Bir zamanlar sevdiğini sandığı bir kızın son bir kez[676] kapısının önünden mi geçmeli? Yeniden bir sinemaya girip uyuklamaya mı çalışmalı? Ama bunların hepsi, bir kentte[677] son akşamını yaşadığını daha derinden duymasından başka bir şeye yaramayacak. Gene de en iyisi pansiyonunu boşalttığı iki günden beri kaldığı Sirkeci'deki otele gidip uyumaya bakmak.

Yürüyerek oteldeki odasına dönüp soyunmadan yatağına uzandığı zaman artık beş dakika olsun ayakta duracak hali kalmadığını anladı. Bir ara aşağıdan bir sarhoş kümesinin bağrışmaları. Tramvay, otomobil gürültüsü. Açık pencereden odaya dolan benzin, yağ, çürümüş meyva karışımı bir koku. Sonra bütün gürültüleri, kokuları, boğucu sıcağı alıp götüren bir sağnak.

Yarı uykuda yarı uyanık gözlerinin önünde, küçücük bir Anadolu kentinin[678], bahçe ortasında, önünde birkaç ağaçla büyük bir havuzun bulunduğu sarı badanalı lise binası. Birbirinden ayırdedilemeyecek kadar benzeyen sayısız çocuk yüzü. Liseye üç beş dakika çeken bir ev. Boğazı konuşmaktan kurumuş yorgun günlerinin akşamında, bir lokantanın her akşam oturacağı masasında yalnız başına yemeğini yedikten sonra, adımlarını becerebildiği kadar yavaşlatıp yolunu uzatarak döneceği evi.

Türk Dili, S. 4, Mart 1956, s. 391-394

Bir Sabah, Bir Apartımanda

Apartımanın altı dairesinden dördünün kiracıları, o sabah başlayan güne yeni bir haberle girdiler. Altı dairesinden dördünün kiracıları diyorum, çünkü dairenin birinde apartımanın sahibi oturuyordu, haberse gene bir başka kiracıyla doğrudan doğruya ilgiliydi. Kiracılara verilen havadis, tabii apartmanın sahibine de ulaştırılmıştı. Kapıcı, çöp tenekesini istemek, kapıya bırakılan gazeteleri katlara dağıtmak, alınmasını istedikleri bir şeyler olup olmadığını sormak gibi bahanelere başvurmadan kapıları teker teker çalmış, sesine söyleyeceği cümlenin anlamına uygun, biraz da olsa üzgün bir ton[679] aramadan havadisi vermişti: Üç numarada oturan Piraye Alagöz Hanımefendi dün gece ölmüştü, bugün de cenazesi kaldırılacaktı.

Bu beklenmeyen bir havadisti. Bir kez[680] Piraye Alagöz Hanımefendi hasta değildi. Apartımanın içinde kendisiyle pek de görüşen olmadığına göre hasta olsa da, şöyle dış görünüşünden sağlık durumu nereden bilinecek? Doğru. Ama böyle de olsa türlü vesilelerle adı o kadar çok geçen, giyip çıkardığı giysilere[681], sürüp sürüştürdüğü kokulara dek her şeyi söz konusu olan bu kadının sağlığının yerinde olmadığı duyulmamıştı. Sonra varlığından rahatsız olunan, topladığı ilginin sevgi duygusundan pek uzak şeyler olduğu söylenebilecek bir insana da hastalık, ölüm pek kolay yorulmaz. Apartmandakilerin çoğu ondan, açıktan açığa bir zararını görmeseler de kurtulmak istemişlerdi ama, doğrusu bir gece doğanın[682] bu isteklerini yerine getirebileceği iyimserliğine bir an olsun kapılmamışlardı.

Bu duyguları sadece, belli bir biçime dökülmeyen bir dilek olarak kalmıştı. Bu bakımdan da kapıcıdan havadisi alan, evin hanımı olsun, hizmetçisi olsun, şaşırdı, şaşırmanın[683] vereceği peşin sevinçle de evin içinde bir dakikada yaydı. Öyle ki sabah mahmurluğu geçmeden konuşmamayı huy edinenlerin, o gün erken saatlerde dili çözüldü. Dargın gelinler kayınvaldelerle barıştı.

Bir yaşlı kadının ölümünün apartımanın bütün dairelerinde böyle derin bir etki uyandırmasının nedeni ne ola[684]? Bu ölümde, ya da ölende, olağanüstü ne vardı ki, haberi alanı huylarından, kinlerinden ediyor, bir başkasına da ulaştırmak isteğini veriyordu? Apartımanın bir kesitini alsak her dairede, insanların yaradılışlarına göre biraz değişik de olsa, benzer anlamda konuşmalar geçtiğini, ama söz konusu edilemeden olunamadığını görecek, bu görgümüzü nasıl yorumlayacaktık?

Ölümde ilgiye değer bir şey yoktu. Piraye Alagöz Hanımefendi ne öldürülmüş, ne de canına kıymıştı. İleri sayılabilecek bir yaşta, pek kısa süren bir rahatsızlıktan sonra, yaşamı[685] sona ermişti; o kadar. Bunu hemen belirtelim. Ölümde bir olağanüstülük olmadığına göre, olayın yaptığı hatırı sayılır etki gözönünde bulundurularak, ölenin ilgiye değer bir kişi olduğunu kabul etmekten başka çaremiz yok. Bu da doğrudur.

Merhumenin, ölüm haberinin uyandırdığı türlü davranışlardan, ilgiye değer olduğunu kabul etmek zorunda kaldığımız kişiliğini araştırmayalım. Daha yansız[686] davranmak için, sırasıyla katlarda geçenlere bir göz atalım.

* * *

Bir numarada bir celep ailesi oturuyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, Erzurum'daki baba evini bırakmışlar, İstanbul'a taşınmışlardı. Kapıcı mahut havadisi vermek üzere kapıyı çaldığında saat dokuz sularındaydı. Ali Acar'ın et kesim yerine gitmek için, kimsenin rahatını bozmaya, uykusunu kaçırmaya kalkışmadan, daha doğrusu böyle bir şeyi yapmamaya elinden geldiği kadar dikkat ederek, evden ayrıldığı iki saati çoktan geçmişti. Karısı Remziye Acar bütün gece kum sancıları

çektiğinden ötürü uyuyamamış, sabaha doğru biraz dalmıştı. Kızları Zehra Acar oturma odasında radyoyu açmış oyun havaları dinliyor, hizmetçi şöyle birkaç dakika uzaklaşsa da, kalkıp bir iki bel kırıp boyun kıvırsam diye can atıyordu. Semaver sobanın üstündeydi.

Kapıyı bir koşu hizmetçi açtı. Haberi alır almaz kapıyı kapamayı bile unutarak içeriye, Zehra'nın yanına koştu. Zehra oyunun en can alıcı yerinde suçüstü yakalandığına kızgın: "Ne var kız?" dedi. "Ne koşuyorsun öyle deli deli?"

"Üç numaradaki vardı ya küçük hanım," dedi, hizmetçi.

Zehra'nın kafası karışınıştı bir kez[687], birden anlamadı. "Ne üç numarası kız?" diye yineledi[688].

Beriki: "Üç numarada oturan," dedi, bir an durdu, sonra getirdi sözünün sonunu: "Ölmüş."

"Piraye Hanım mı?"

"O işte. Muharrem söyledi."

Annesinin yatak odasına doğru seğirtti. Kapıyı aralayıp baktı; bir an durakladıysa da aldırmadı, girdi. Hafif bir alkolle sarmısak kokusu sinmişti odanın havasına. Remziye Hanım uykudaydı. Bir hayli geniş, ceviz karyolanın, yıllardan beri yattığı bölümünü çökertmiş, vücudunun biçimini vermişti. Dirseğine yakın bir yerine dek[689] bileziklerle örtülü kirli esmer, şişman kolu yorganın üstünde, adeta başına buyruk, bağımsız bir yaratık gibi bir şey.

Kapının açılıp kapanmasıyla uyandı. Karşısında kızını görünce: "Ne istiyorsun sabah karanlığı gene?" gibilerden yüzüne baktı.

Zehra vereceği haberin annesinde uyandıracağı etkiyi biliyordu. Bilgi demesek de olur, kadınca bir seziş, belki de. Ama gene de bu etkinin belirtilerini iyice görebilmek için karşısına geçti. Birden: "Piraye Hanım ölmüş dün gece, anne," dedi.

Remziye Hanım yatağında doğruldu, heyecanla: "Deme kız." diye karşılık verdi. Sonra gözleri odanın belirsiz bir noktasına takıldı, kaldı. Ne desem, nasıl düşünsem bu olay üstüne, diye bir iç çekişmesindeydi. Bir ölüm karşısında olsa da, bütün hıncını dışarıya vurmalı mı? Yoksa tutmalı mı kendini, hiç olmazsa şu anda bir şey söylememeli mi?

Remziye Hanımın bunca zamandır, bu kadınla aynı apartımanda oturmuş olmaktan başka derdi yoktu. Eşine dostuna övünerek anlatacağı bir yaşayışı, bir sözünü iki etmeyen kocası, başka kentlerde armağanlarla gönlünü alan damatları[690], yanında da bugüne dek[691] onu hiç üzmemiş Zehra'sı, her şeyi vardı anlayacağınız. Misafir günlerinde, çoğu Erzurumlu olan ahbaplarına, ne yapar ne eder, bir ara yerini getirir, gelmese de ziyanı yok, söze ortasından dalar: "Bugün bizim Ali Bey gene, Remziye alalım sana geçen kış kürkçüde giydiğin şu astragan mantoyu dedi, dedi ya ben istemedim. Ah, ben her istediğini aldırsaydım ona, bugün celeplik edebilir miydik İstanbul'da?" der, demeden edemez. Yalan da söylemiş olmaz böyle demekle.

Ali Acar karısını evliliklerinin ilk gecesindeki haliyle mi görüyordu hâlâ nedir, ağzının içine bakar, ne dediğinden çok ne demek istediğini anlamaya çalışır. Remziye Hanım yanılıp da bir akşam: "Bey, bir içim sıkıldı ki bugün, bir içim sıkıldı ki, Ayşe Hanım taş attı durdu, bilmem ne hanım da kem baktı, sözümü sohbetimi şaşırdım, baş ağrılarım tuttu," demesin, kocası ertesi akşam operetlerden birinin loca biletiyle gelir: "Hanım, tez koy bu gece yemeği" der. "Tiyatroya bilet aldım."

Bu bakımdan Remziye Hanımın sözlerinde, eşine dostuna övünmek niyetiyle de olsa, gerçeğin payı büyüktür. Bugüne dek sırtına bir astragan manto geçirmemişse eğer, sadece istemediğinden, kocasının kendisine almak istediği bazı şeylerden onu vazgeçirebildiği için İstanbul'da celeplik yapabildiklerine bir kez[692] inanmış olmasındandır.

Damatlarından da yüreği gereğinden çok hoştur. Her vesileyle mektup yazarlar, ellerinden öptüklerini bildirirler, kızlarının sağlığından haber verirler, bu ilgilerini de bir teneke yağ, bir iki kutu bal, peynir ya da sucuk göndermekle pekiştirirler. Zehra'dansa, hiç, ama hiç yakınmamıştır. Bugünün kızlarına benzemez o, annesini giyim, sokak gibi olur olmaz isteklerle üzmez. Bu sabah oturma odasında yakaladığımız gibi, radyoda oyun havaları başlayınca, şöyle kaçamak bir oyun tutturmak yeter Zehra'ya.

Mutluluktan yana dört başı mamur bir kadındı. Remziye

Hanım, dört başı mamur bir kadındı ya, Piraye Hanımın varlığı bu mutluluğa gölge düşürüyordu. Çiçek dolu bir saksıya benzeyen, ağır, süslü şapkaları geçtiği yerlerde dakikalarca yer eden baygın, acaip kokuları, bir palyaçonunki kadar boyalı suratıyla, genç kız davranışlı bu kadın onun için korkunç bir yaratık! Nasıl savacağını, kocasını bu kadından nasıl koruyacağını bilemez. Evin içinde genç bir akraba kızıyla, bir ahretlikle pekâlâ baş edebilir, bilir yolunu onlara karşı koymanın, ama Piraye Hanımın karşısında öyle güçsüz, savunmasız duyar ki kendini.

Üstelik, Piraye Hanımla kocasının merdivenlerde selamlaştığını kaç kez[693] görmüştü. Bir aldırmamış, iki aldırmamış üçüncüsünde: "Bey, bir tanışıklığın mı var bu kadınla kuzum?" diye sormuştu.

"Ne tanışıklığım ola ki?" diye karşılık vermişti, kocası.

"Öyleyse yabanın kadınına ne selam verir, selam alırsın?"

Ali Acar bu soruya da yukarıdan, sakin, sen yontulamadın ama ben oldum anlamında bir karşılık vermişti: "Bir apartımanda oturuyoruz ya."

Bu karşılığı aldıktan sonra da Remziye Hanımın yüreğine, iple çektiği kabul günlerinin de, operetlerde ayırtılan locaların da, damatlardan gelen saygıyla karışık yağlarla peynirlerin de tadını kaçıran bir kuşku yerleşmişti. Bir kuşku ki, ne yapsa, nasıl düşünse silkip atamıyordu. Akşamüstü sofra hazır, kocasını beklerken, Ali Acar'ın merdivende ya da kapıda bu kadına rastladığını, kadının o geçkin, o kırıtkan edasıyla: "Buyrun, bir kahvemizi içmez misiniz?" diye evine çağırdığını kuruyordu. Kocasının altın dişlerini göstere göstere. "Eh, bir yorgunluk kahvesi içeriz gayri" diye gülümseyerek kapıdan içeriye doğru süzüldüğünü görür gibi oluyor, yüzü hırsından mosmor kesiliyordu. Nice akşam bu ya da benzeri bir düşle, kapının çalınmasını beklemişti.

Biraz daha doğruldu yatağında, gözü takıldığı noktadan ayrıldı, yine de Zehra'ya bakmadan: "Allah rahmet eylesin derim", diye mırıldandı. "Ama kim ne derse desin, bizimkine de göz koymamış değildi hani." Sonra birden anımsadı: "Baban gitmiş mi kız?"

"Çoktan anne."

"Burada olsaydı cenazeye gitmeye kalkardı vallaha."

Kalktı. Biçimsiz, çıplak ayakları terliklerini aradı bir ara. Karyolanın altına kaymıştı terlikler, bulamadı. Yalınayak pencereye doğru yürüyerek koyu renk kumaştan, kalın, tozlu perdeleri sonuna dek[694] açtı. Bir kış sabahının insanın içini ılıtan güneşi odaya doldu.

* * *

Muharrem iki numaranın kapısını elinin tersiyle hafifçe tıkırdattığı zaman konsolosluktan emekli İmadettin Bey koltuğunda kahvesini içiyor, bu arada da kapıcının getireceği gazeteyi sabırsızlıkla beklerken, en azdan bir elli yıl önce kaleme alınmış bir siyasi tarihin sayfalarına okumadan bakıyordu. Otuz beş yılı bulan yabancı memleketlerde geçmiş bir memuriyet süresinin sonunda dış dünyayla ilgisini kestiğine, kendisini bilime verdiğine inandığı için kapının zilini akşam yemeğinden sonra gevşetir, ertesi günün öğle saatlerinden önce de dokunmazdı ona[695]. Kapının vurulduğunu duyunca kitabı, kahvesini, gözlüklerini yanındaki sehpanın üzerine bıraktı, gidip kapıyı açtı. Akşam çayını kentin[696] tanınmış pastahanelerinden birinde almazsa yaşadığından bir şey anlamayan altmışlık karısı, saçlarında bigudiler, yüzünde yağlı kremden kalın bir tabaka, gözleri yıllarca süren bir uykusuzluktan şişmiş, yatak odalarını ayıran bölmenin kapısından başını uzatmıştı. Bir hafta önce yetmiş sekizinci yaş gününü kutlamış olan İmadettin Bey on dokuz yaş büyüktü karısından, evliliği boyunca da kendisini genç bir kadının yaşlı kocası olarak duyduğu, bu duygusunu henüz yitirmediği[697] için de ufak tefek ev işlerini benimsemiş, hele kapıyı açma işini karısına bırakmayı bir gün olsun düşünmemişti. Üstelik kadına karşı saygı duygusu sadece yetişmesinin, ailesinin, eğitiminin bir sonucu değildi onda, mesleğinin şaşmaz bir ilkesiydi. Böyle olduğu için de Nedret Hanımı kapıya kadar gelmek zahmetine girdiğinden tatlı tatlı paylamayı uygun buldu: "Yavrucuğum, üstüne sabahlığını bile almamışsın," dedi. "Üşüteceksin yine. Böyle şeyleri ben de akıl etmesem ne olacak halin senin?" Nedret Hanım duymadı bile bu

cümleyi, bir sabah somurtmasının vazgeçilmez keyfi içindeydi.

İmadettin Bey kapıyı aralayınca karşısında Muharrem'i buldu. Ama Muharrem ne gazeteyi uzatıyor, ne de bir şey söylüyordu. Çok kısa bir zaman geçti böyle karşılıklı. Sonra Muharrem kararını verip konuştu: "Beyefendi, siz sağ olun," dedi, "Piraye Hanım, dün gece sizlere ömür." Sesinin tonunda bir değişiklik yoktu ama, adamına göre davranmayı kapıcılığın bir özelliği saydığı için, bir emekli konsolosa haberi, Ali Acar'ın kızına verdiğinden daha başka bir cümleyle ulaştırmak istemişti.

"Ne olmuş İmadettin, ne olmuş" diye bağırdı Nedret Hanım hırçın bir sesle. Mutluluğunu[698] kocasına karşı olabildiği kadar sert davranmasına borçlu olduğuna inanan kadınlardandı.

"Yok bir şey yavrucuğum," dedi İmadettin Bey kapıyı kapayarak.

"Ne demek canım? Ne dedi, Muharrem?"

Bir ölüm haberi de hemen verilmez ki. Bir zaman saklanır, ağızda gevelenir hiç olmazsa. Ama nasıl olsa duyacak, büsbütün sinirlenecek. Yine en iyisi söylemeli.

"Canım, bizim Piraye işte."

Bu Piraye'nin yaptığı da iş mi sanki, böyle sabah sabah seni kapılara koşturmak, telaşlandırmak iş mi, diyecekti nerdeyse.

"Eyy, ne olmuş Piraye?"

Bitkin: "Piraye vefat etmiş," diyebildi.

"Neden?"

Bir ölüm haberi karşısında nice insanın dudaklarından dökülüvermiş bir sorudur bu. Türlü anlamlar taşıyan, insanına göre bu anlamlardan birinden birinin ağır bastığı, ama yine de hepsinin az ya da çok payı bulunan, üstünde pek öyle durulmadan ağızdan çıkıvermiş bir soru. En akla yakın anlamı, ölenin hastalığı neydi, gibi bir şeyler olmalı. Bir bakıma sadece bir merakın karşılığı bir sözcük de[699] diyebiliriz. Diyebiliriz ya, bu kadarla da yetinemeyiz. Bu soruyu soranın yüzünde bir an tutarsak gözlerimizi, duygularla yüklü bir sözcük[700] olduğunu da anlarız bunun. Ne aksilik, her şey belli bir düzende giderken, yaşayışımızı ne de olsa değiştirecek bu olay da nereden çıktı şimdi, sırası mıydı diye üzüntülü bir yüzle de sorulur, insanın kendisini koruma

içgüdüsüne bağlayabileceğimiz, çevremizde esen bu ölüm rüzgârı nasıl olsa birimizden birine dokunacaktı, ne talih, sıyırdı geçti beni anlamına gelen bir hayli iyimser bir yüzle de. Daha doğrusu, dediğimiz gibi bu anlamların hepsi vardır da bu soruda, baskın olan biridir. Sorunun daha çok hangi anlamda sorulduğunu bilmek, soranın kişiliğini de anlamamıza yardım eder. Nedret Hanımın sesinde talihinden hoşnut bir insanın iç rahatlığını sezmemek için onu İmadettin Beyin gözüyle görmekten başka çıkar yol yoktu. İmadettin Bey de karısının sorusuna, üstünde bir an durmadan şu karşılığı verdi zaten.

"Sormaya vakit mi kaldı ki? Çekti kapıyı, gitti."

Piraye Hanım, İmadettin Beyin çocukluk, daha sonra da gençlik arkadaşlarından, gününün yeniliklerine ilk katıldığı, başkalarında görülen yeni giyim biçimlerine iki üç yıl öncesinden uyduğu, İstanbul'da henüz kimsede rastlanmayan radyo, buzdolabı gibi şeylerin ilk alıcısı, sözünü ede ede bitiremediğini ilk yayıcılarından olduğu için "alafranga" lakabıyla anılan, tüccardan merhum Muslih Beyin kızıydı. Böyle olduğu için değil midir ki, çok az kızın okuduğu bir çağda Piraye Hanımı yabancı okullarda okutmuş, yaşıtları olan kızlar konaklarında, köşklerinde kadın hocalardan ud dersleri alırken eve gününün danslarını, kızına öğretmek üzere zamanının en tanınmış dans hocalarını getirtmiş, günü gelince de ektiğini biçmiş, İstanbul'un ilk balolarının haftalarca sözü edilen birkaç kadınından birinin babası olmakla övünmüştü.

İmadettin Bey bir Yakındoğu memleketinin kentlerinden birinin[701] konsolosluğundan emekliye ayrılıp da İstanbul'a gelerek bu apartımana yerleştiklerinde, bir üst katlarında Piraye Hanımın oturduğunu öğrendiği zaman sevinmiş, bu rastlantıda[702] yaşayışının bu son süresini gençliğiyle birleştiren bir bağ bulmuştu. Çocukluğunun, gençliğinin kentlerinden[703] uzakta otuz yıldan çok bir zamanını geçirmiş, anılarını yitirmiş[704] bir adam düşünün ki, döner dönmez ona bir çocukluk, gençlik arkadaşını anımsatacak[705], böylece çıplak arayı kapatarak, onu köküne bağlayacak bir insanı komşusu bulsun. Ama bu sevincin belirmesine, İmadettin Beyin umduğu gibi Piraye Hanımla geceli gündüzlü bir komşuluk bağının kurulmasına Nedret Ha-

nım fırsat vermemiş, daha görür görmez Piraye Hanımda, otuz beş yıl süreyle kalıbına girmek için çabaladığı, yine de başaramadığını ta içinden duyduğu bir kadın örneğinin aksamayanını görmüş, böyle olduğu için de bir ahbaplık kurma gücünü kendinde bulamamıştı. İşin gerçeği kocasının kendisiyle bu kadın arasında bir karşılaştırma, kaybedeceği şaşmaz bir karşılaştırma yapmasından korkmuştu. Ama aslında kadınca bir kıskançlıktan başka bir şey olmayan bu duygusunu bu anlattığımız biçimiyle kendisi bile tanıyamamıştı. Kıskançlık da bir alışkanlıktır ne de olsa, oysa yaşlı bir adamın genç karısı durumunu arasız sürdürebildiği, her zaman için kıskanan değil kıskanılan olduğundan Piraye Hanıma karşı duyduğu bu soğukluğun nedenini[706] çok başka türlü yorumladı. Bu yorumuna kendi de inandığı gibi, İmadettin Beyi de inandırdı. Evine giren çıkan belli olmayan, yirmi yirmi beş yaş arası gençlerden bir hayli ahbabı olan Piraye Hanım henüz on dokuz yaşında bir yüksek okul öğrencisi olan oğulları Sedat için üzerinde önemle durulması gereken bir tehlike değil de neydi? Karısı bu tehlikeyi önüne koyunca İmadettin Bey bir kez[707] daha Nedret Hanımın uzak görüşlülüğüne derinden bir bağlılık duydu, olaylara karısı gibi anlayışla bakmayı beceremediğine inandı.

Adamcağız Muharrem'in[708] verdiği haberin şaşkınlığı içinde kapının önünde bocalarken, karısı içeriye, yatak odalarına gitmişti bile. Arkasından, hemen içeriye geçti o da. Nedret Hanım karyolalarının başucundaki koltuğa oturmuş, karşıdaki aynada kendine bakıyordu. İmadettin Bey karısının sinirlenebileceği olaylara kendisi sinirlenmekle, Nedret Hanımın asap bozukluklarını önlemeye alışıktı.. Canı sıkılmış: "Yok yavrucuğum" dedi. "Bu dünyada insana rahat yok."

Sonra havayı kolladı. Baktı ki karısı umduğundan sakin, biraz da ilgisiz, bu kez[709] daha insancıl, böyle zamanlarda söylenmesi gereken daha insancıl anlamda bir cümle attı ortaya: "Zavallı Piraye!" dedi. "Şu son yıllarında yalnızlığının bütün çilesini çekmiş olmalı."

Bu cümledeki ses kendi sesi miydi İmadettin Beyin, bilinmez. İsteklerinde, beğenilerinde, tiksinmelerinde daha da ileri gidelim, oturuşunda, kalkışında, adım atışında, belki de yatak-

taki halinde olabildiği kadar kesin, sert bir kadının uzun yıllardan beri kocalığını etmek onu, hangi cümlesindeki sesinin kendisinin olduğunu, hangisinde karısının adına çıktığını bilmekten etmişti. Böyle olunca da biz nasıl ayıralım?

Ama bu insancıl cümle ortalığı karıştırmakta gecikmedi. Nedret Hanım caydı aynada kendine bakmaktan, kocasına yönelerek, tiz bir sesle: "Neden böyle söylüyorsun İmadettin" diye bağırdı. "Kim demişti ona birbirinin ardısıra[710] üç kocadan boşansın diye?"

İmadettin Bey kendisine yüksek sesle sorulan en anlamsız[711] bir soruya bile karşılık aramak alışkanlığında olmasaydı, ya da nüktesiz konuşmadan edemeseydi, neden olacak, kocalarının üçünün de benim gibi olmamasından diye karşılık verirdi, demeyeceğim, düşünürdü hiç olmazsa. Ama o bütün iyi niyetiyle karısının sorusunun tam bir karşılığını arayadursun kafasında, Nedret Hanım hızını alamadığı için şu cümleyi de ekledi sözüne: "Tabii, böylesinin sonu başucunda cenazesini kaldıracak bir kişi bile bulunmadan yalnız ölmektir işte."

Bir ara bocalar gibi olan konuşmayı karısı yine kesin bir yöne doğrulttuğu için İmadettin Bey kararsızlıktan kurtuldu. Rahatça konuşabilirdi artık. Konuştu da. "Rahmetli Muslih'in genç yaşında vefatı, onu gölge gibi izlemiş[712] olan talihinden gene, bunu şimdi daha iyi anlıyorum," dedi.

Olaya bambaşka bir açıdan bakmaya başlamıştı Nedret Hanım. "Evet, evet. Her zaman söylediğim kadar var," dedi. "Görüşülecek kimse değildi. Düşün bir kez[713], İmadettin, sen babasının en iyi arkadaşıydın, ben de aşağı yukarı akranı sayılırdım. Böyleyken onun bizlerden biricik içli dışlı olduğu kişi Sedat'tı. Böyle bir günde sözü buraya getirmekle belki iyi etmiyorum ama, işin doğrusunu konuşmalı. Geçen akşam gecikmişti hani, sonradan öğrendim, yukarıdaymış. Sana söylemedim."

"Doğru değil, hiç doğru değil böyle şeyleri bana söylememen."

Kızarsın da ondan söylemedim, diyecekti. Vazgeçti. İyi insan olmakla da kişi karşısındakine baskın çıkabilir çoğu kez. "Ben yeteri kadar üzülüyordum," dedi. "Bir de seni mi üzecektim?"

Bu ara kapı çalındı. Nedret Hanım: "Çabuk İmadettin," dedi. "Kapıyı aç. Çamaşırcı geldi."

* * *

Muharrem üç numarayı atladı, dört numaraya çıktı. Uzun uzun kapıyı çaldı. Bir, bir daha. Dört numaranın kiracısı Seyfi Bey bekârdı. Tek başına yaşıyordu. Geliriyle geçinen işsiz güçsüz bir adam. Kırk yaşında var yok. Akşam her zamankinden biraz fazla kaçırmış olmalı. Şunu da belirtmeli ki, her akşamki kadar içse de, ancak on bire doğru uyanabilirdi. Uykusunda bir rahatsızlık duydu. Kısa aralarla uykunun karanlığıyla durmadan çalan zil arasında bocaladı. Sonunda yatağında doğruldu. Boş evin içine sunturlu bir küfür savurdu. Kalktı, sabahlığını geçirdi sırtına. Sendeleyerek odanın bir köşesindeki sürahiye yöneldi[714]. Silme bir bardak suyu dikti. Durmadan çalınan kapıya bir sunturlu küfür daha. Çaresiz açmak gerekiyor. Gidip açtı. Haberi alır almaz hiçbir tepki göstermeden de kapadı. Yatak odasının kapısında şöyle bir sallandı. Sonra bir hamlede yatağa ilerledi. Sabahlığını omuzlarından sıyırıp kendini bıraktı.

* * *

Beş numarada apartımanın sahibi Saliha Hanım, oğlu Nedim, gelini Perran'la birlikte oturuyordu. Muharrem'e kapıyı Perran açtı. Karşısında kapıcıyı görünce: "Kömür kovalarını çıkarmadın mı daha?" diye çıkıştı.

Muharrem: "Haberiniz var mı küçük hanım?" diye sordu.

Bu soru karşısında, Perran'ın yüreği allak bullak oldu. Nedim dün gece gene eve gelmemişti. Bir şey mi vardı acaba? İçinde aylardan beri yerleşmiş kızgınlık, kin yerini birden bir merak duygusuna bıraktı: "Ne olmuş ki?"

"Piraye Hanım vefat etmiş de onu söyleyecektim."

Yüreğinde yeniden kızgınlık, kin, koyu bir tortu gibi. Bu adamı Allah kahretsin. Kiminle, ama kiminle evlenseydi daha iyiydi.

"Ya!"

"Evet. Dün gece. Bugün de kaldırılacak."

"Yalnız mıymış?"

"Değildi. Dün akşamüstü iyi bulmamış kendini. Beni ablasına gönderdi. Haber verdim ben de. Gece yemekten sonra geldi. Yanındaydı."

Bir an konuşmadan bakıştılar. Perran da bir şey söyleyecek gibiydi. Muharrem de. İkisi de öbürü konuşsun diye bekledi. Sonra Muharrem yavaşça kapıyı çekerek yukarıya çıkmaya hazırlandı. Sevmezlerdi bu karıyı, ama neme gerek, beni tatlı kullandı bugüne dek[715], gönlümü kırmadı, diye düşündü. Yeniden kapıyı araladı Perran: "Muharrem Efendi!" dedi. "Kömürü çıkarmayı unutma."

Muharrem ağzında bir şeyler geveleyerek yukarı katın merdivenini tırmanmaya koyuldu.

Perran kapıyı kapayıp odaya döndü. Soba henüz yanmamış, geceden kalma bir ılıklık odada. Üçüncü yaşını yeni doldurmuş çocuğu yatağından kalkmak için sabırsızlanıyor, ama kalkmasına engel olmalı, kalkarsa üşüyecek. Kırık bir oyuncak tutuşturdu eline, çayı havagazına koymak için mutfağa geçti. Bir iki dakika önce duyduğu bir ölüm haberi, arada bir kaçamak yapıp gece eve dönmeyen kocasına kini, çocuğun kalkıp henüz ısınmamış odada üşütmesi kaygısı, Saliha Hanımın her gün göre göre bıktığı suratının verdiği tiksinti, bulantı veriyor içine, başını döndürüyor. İşte gelmiş geçmiş birçok günün başlangıcı gibi pis bir sabah bu. Yüreği kara bir kadın ne kolay özenir ölüme. Daha doğrusu ölümü istediğine ne kolay kandırır kendini. Perran da Piraye Hanıma imrendi, imrendiğini sandı. Bu durumda inanılmadan düşünülen kolay cümlelerden birini düşündü: "Ah ne olurdu ben, ben ölseydim onun yerine."

Ama birden yeni bir düşünce, artık ona ölümü özletmeyecek bir buluş, bir şimşek gibi çaktı kafasında. Piraye Hanımın katı boşalacak. Nedim'i kandırmalı da kiraya vermesinler, bu katı Saliha Hanıma bırakıp kendileri geçip otursun. Böylece kocasının annesinden, biri gelip biri giden akrabalarından uzak, çocuğuyla birlikte yaşayacağı bir evi olacak. Bu düşünceyle ağzının tadı yerine gelir gibi oldu. Yüreğini yeniden bir yaşama sevinci, dünyaya bir bağlılık duygusu sardı. Mutfaktan çıkar-

ken gözgöze geldiği kayınvaldesiyle iki ay kadar bir zamandan beri konuşmadığını unutarak: "Duydunuz mu?" dedi, "Üç numaradaki Piraye Hanım ölmüş."

Saliha Hanım da şaşkın, bir zamandır geliniyle dargın olduğunu unutmuş, bir "Ya!" diyebildi sadece. Sonra, kendini toplar toplamaz: "Neden? Ne zaman?" diye sordu. Genç kadın, kafasında gerçekleşmesini kurduğu düş, Muharrem'den öğrendiklerini kısaca açıkladı. Konuşuyordu ama, düşündüğü başkaydı. Tasarısı kafasında gelişiyor, biçimleniyor, iyice yerleşiyordu. Her şey olup bitmişti sanki, aşağısını temizletmişler, yeni eşyalar alınmış, taşınılmıştı. Birkaç dakika sonra, az önce kendi kafasında çakan bir şimşeğin benzerinin Saliha Hanımın da kafasında çakacağını, odasına çekilir çekilmez, yakın tanıdıklarından ev arayan üç beş kişiyi gözlerinin önünden bir bir geçirerek, şu boşalan katı hangisine versem, Nedim'le konuşmalı bir diye, derin bir düşünceye dalacağını nereden bilsin?

* * *

Altı numara bir çatı katıydı. İki küçük oda, bir de küçücük hol. Yüksekliği pek o kadar olmayan ama geniş pencerelerinden sayısız çatıların, bir yığın birbirine karışmış radyo anteninin, bir hayli uzaktan da denizin göründüğü bu katta Güngör Özerdem adlı, yirmi beşinde var yok, bir genç ozan[716] oturuyordu. Yirmi beşinde var yok dedikten sonra, ayrıca genç ozan[717] dememizin nedeni şiirde olduğu gibi yaşamında da geleneklerin tümüne değişik bir tutumla karşı koymasındandır[718]. Yeryüzünde ne varsa kendisiyle birlikte başlayacağına inanan bir kişiliğe bir de bu inancını boşa çıkaracak olayları yaşamasına olanak sağlamamış bir altın çağı[719] eklerseniz, genç ozan sözünün çoğunlukla alaya alınan anlamının büsbütün dışanda bir insan bulursunuz.

Güngör o sabah altıda uyanmış, sobada bir iki parça odunu tutuşturduktan sonra, o gün akşamüstü bitirmek zorunda olduğu –sadece geçimini sağlamak için yazdığını söylüyordu– senaryolarından birinin başına oturmuştu. Kapıcıdan haberi alıp odasına döndüğü zaman senaryosunun başına oturamadı

artık. İki buçuk saatten beri ara vermeden yazmanın yorgunluğu, üstüne aldığı haberin etkisi, onu birkaç dakika pencerenin önünde durdurttu, sonra kendini yer yer yaylarının kumaşını deldiği eski koltuğa bıraktı. Bir yanda darmadağın yatak, bir yanda kâğıtların, bir kitap açacağının, sigara izmaritlerinin tepeleme doldurduğu sigara tablasının üstünde karmakarışık durduğu –natürmort örneği– bir masa, iskemlenin birinde asılmış ceket, daha ötede fırlatılmış bir pantolon, gömlek, asılmış, ne de çok üst üste duvara dayanmış yığınla tablo, bir cümleyle düzen ardında[720] koşulan dağınık bir ozan[721] odasında, altı aydan beri aynı apartımanda oturduğu, bu zaman içinde evine üç beş kez[722] girip çıkacak kadar tanıdığı, bunların tümü bir yana, birkaç saat[723] önce ölen bir yaşlı kadın üstüne düş kurmayı yeğ tuttu. Şu anda sadece bir içgüdü bu düşü kurmaya onu sürüklüyordu, ama gelecekte bu yaşlı kadın, bu yaşlı kadının ölümünden bir şeyler çıkar, bir öyküsünün[724], bir senaryosunun mu çekirdeği olurdu, bilinmez. Bir an duralım burada, bu çekirdek daha şimdiden yeşermeye, gelişmeye başlamadı mı, diye soralım? İşi, biraz da ayrıntılarına inerek belirtmemiz gerekirse, düşündüğü Piraye Hanımın ölümü mü, yoksa bir gün yazacağını umduğu bir öykü[725], bir senaryo kişisinin ölümü mü, bunu kolay kolay ayıramayacağımızı söyleyebiliriz.

Bir sigara daha, bu sabah uyandığından beri günün bilmem kaçıncı sigarasını yaktı. Odanın sıcak, durgun havasında, çektiği ilk birkaç nefesin dumanı, rüzgârsız günlerdeki bulut yığınları gibi hareketsiz. Bir zaman bir şey düşünmeden, tembelliğin tadını çıkardı. Sonra bir an geldi, bu uyuşukluğundan kendini kurtarabildiği bir an, düşüncesi dün akşam apartımanın üç numarasında geçmiş, daha doğrusu geçebilecek olaylara kaydı.

Bu akşam yorgun duyuyorum kendimi diye düşünmüş olmalıydı, Piraye Hanım. İki üç günden beri hasta, ama büsbütün başka bu akşamı. O kadar kötü olmadığına kendini inandırabilmek için yatağından kalkmış bir koltuğa oturmuştur. Alışkanlıklarının tümünü yerine getirmeli ki karamsarlığını yenebilsin. Bir zamandır yanında bulunan bir emektarın getirdiği akşam

çayı, gazetelere, dergilere, modellere göz atma çabası. Boşuna! Birini içi çekmedi. Çay ilk yudumunda, okumaya koyulduğu yazı ilk satırında tükendi. Radyoda bir şeyler bulma çabası da boşuna! Bütün bu alışkanlıklarımı yerine getireyim derken daha bir on yıl yoruldu. Tükenişinin hızının sonsuz olduğunu duyuyor. Çayı, okumayı bıraktı. "Kapat" diyebildi kadına, radyoyu. Başını koltuğa yasladı. Bütün gücü, daha beteri yaşama isteği vücudundan, delik bir kaptan akan su gibi gidiyor. Olmayacak. Yatmalı! Kadın yardım etmiş, yatağına götürmüştür. Yatağın örtüsü temiz, pırıl pırıl işlemeli[726]. Yastıklar, yorgan da öyle. Dudakları titizlikle boyanmış, saçları taralı, tırnakları cilalı elleri yorganın üstünde. Bugüne dek[727] bir şeye inanmadığı gibi ölüme de inanmıyor. İnsanların çoğunu oyalayan, mutluluğa erdiren şeylerin tümü vız gelmiştir ona, yaşadığınca erkeklerden başka bir şeye inanmamıştır. Bu bitkin halinde bile bir şeyler sürmek istiyor. Güzel kokmayan kadın ne çirkin! Bir atımlık barutunu da cömertçe harcıyor, uzanıyor yatağından, kadına: "O değil, yanındaki mor şişe" diye çıkışıyor. Sabırsız, hırçın! Mor şişeden birkaç damlayla parmaklarını ıslatıp kulaklarının arkasında gezdirince ne kadar sakin, rahat! Ama gene de bu odada onu rahat ettirmeyen bir şey var. Allah kahretsin, bu çiğ aydınlık! "Söndür," diye bağırıyor, kadına. "Bu çiğ ışığı söndür. Başucumdakini yak." Bu hafif ışık yeter ona. Yıllar var ki, aydınlıktan, çiğ ışıklardan kaçtı. Böyle ne kadar iyi! Şimdi kapının yanında, ayakta dikili duran kadını da defetmeli. Artık hırçınlığı geçmiştir. Temiz, pırıl pırıl, işlemeli[728] yatağının ortasında, ağzı yüzü boyalı, kokular içinde, hafif bir ışık altında, geçmiş zamanların en canı sıkkın anlarında bile sakin görünmeyi beceren kibar kadınıdır. Sesi kuş tüyünden yumuşak: "Çıkabilirsiniz," diyor kadına. Her şey yerli yerinde, tamam, istediği gibi. Yalnız bitkin, bugüne dek[729] bir bilmediği biçimde bitkin. Ta içinden duyuyor, ölüm bir erkektir. Bir erkeği bekler gibi bekleyecek onu.

İzmarit küçüle küçüle bitmeye yüz tutmuştu Güngör'ün elinde. Parmaklarını yakınca tablaya bastırdı. Ayağa kalktı birden, bir şey düşünmeden odayı adımlamaya koyuldu. Belki yarım saat pencereyle kapı arasında gidip geldi. Yürümekten bı-

kınca pencerenin önünde durdu. Dumandan gözgözü görmüyor diye, düşündü; pencereyi açıp odayı havalandırmalı. Sonra açıp tepeden kuşbakışı görünen sokağa bakmaya koyuldu.

Parlak bir kış güneşinin aydınlattığı sokakta kapılarının önüne tünemiş bir iki apartıman kapıcısı, sebzeciler, çocuk arabasını süren şişman bir dadı, gelip geçen birkaç kadınla erkek, bir de köşede bekleyen çöp kamyonu.

BİRKAÇ ÖYKÜ DAHA*

* Bu bölümdeki ilk beş öykü, *Gazoz Ağacı* ile *Yaralı Hayvan*'ın birlikte yapılmış olan ikinci basımında (Cem Yayınevi, 1983) "Birkaç Öykü Daha" başlıklı bölümde yer almıştır. "Vav'lar" ve "Ev ve Ölü" öyküleri, Sabahattin Kudret Aksal'ın 1985 ENKA Spor, Eğitim ve Sosyal Yardım Vakfı Bilim ve Sanat Ödülleri'ne katıldığı öykülerdir. Son sekiz öykü ise Dr. Arif Yılmaz tarafından bulunmuş olup ilk kez bu basımda kitaplaşmıştır (Ed.N.)

Düşüncemin Konuklarından Biri

Şimdi gelmiş geçmiş bunca yılın tatlı acı bir yığın olayının arasından sıyrılıveren, bir elli yaşın çizgilerini rahatça taşısa da yine çocuk yüzü gözlerimin önünde ışıl ışıl! Tıpkı birikmiş, açıklı koyulu bulut kümelerini dağıtıp parçalayan güneşin ışını! Öyle insanlar vardır ki, adını bilelim bilmeyelim, konuşalım konuşmayalım, kafamızın bir köşeciğine yerleşir, en beklenmedik bir zamanda da düşümüzde biçimleniverirler. Bak, çıkageldim gene, istesen de istemesen de arada bir böyle görünüp geçivereceğim diyen bir halleri, canını sıktım mı ki gibilerden bir gülümsemeleri vardır. İşte şurada sözünü etmek istediğim kişi de, beni zamanlı zamansız yoklayan, düşüncemin konuklarından biridir.

Tanıdığım zamanı bulabilmek için hiç değilse bir on beş yıl geriye gitmeli! On beş yıl öncesinin, karın sulu sepken atıştırdığı, bir kış akşamının sekiz buçuğunda duralım: Yemeğini yeyip sinemaya sökün eden kalantor erkekler, kürklü kadınlar, nişanlısının kolunda övüngeç yüzlü delikanlılar, çıtkırıldım kızlar, biçimine getirip geceleri sinemaya yeni yeni kaçamak yapmaya başlamış öğrenciler, filmin genç erkek oyuncusunda kendini bulacak tezgâhtarlar, çıraklar caddeleri doldurur, bir yanda da müşterisiz kalmış bir iki orospu ışıklandırılmış sinema resimlerinin önünde bekleşirken, yarım yamalak da olsa bir tanıdığını görmesin, yavaşça omuzuyla dokunur, bir öhö der, kapıdan içeriye dalardı. Her akşamki tayını, yüz gram leblebisini ya da kabak çekirdeğini almış sinemada uyumaya gitmektedir. Daha

doğrusu, sinemaya sadece uyumak niyetiyle gitmektedir, demeliydim.

Sinemaya da sadece uyumak niyetiyle gidilir miymiş demeyin. Düşünün ki bir akşamüstü işinizden çıktınız. Karanlık dört buçukta basmıştı, kurşun gibi bir ağırlığın içinize oturduğu kış akşamlarından biri. Yemeğinizi dışarda yediniz, belki de bir şeyler hazırlamıştınız, daha ucuz ne de olsa, evinize gittiniz. Günün yorgunluğu, geçtiğiniz sokakların soğuğu bir yandan, yemeğin ağırlığı da bastırınca uyku gözlerinizden aktı. Sıcaktan bunalmış kişiyi deniz kenarının belli belirsiz dalgacıklarının çıkardığı sesler gibi yatağınız çağırıyor sizi. Yatağınız bir düş ülkesinin kıyısı! Kimsenin soluk almadığı bir evdeki yataksa o? Yalnızlıklarla dolu bir yatağa uyku dolu gözlerle girip, düşünceden düşünceye geçerek sağa sola dönmektense, bir sinemada mırıltıların, seslerin, gürültülerin ortasında kestirivermeniz, kendinize gelip gelip dalmanız daha iyi değil mi? Çare yok, kalkıp gideceksiniz. Yalnızlığınızdan alıp bir kalabalığa atacaksınız kendinizi.

Bana da söylemişlerdi de önce anlamamış, inanmamıştım. Ama haftanın iki üç akşamı, ön sıraların birinde, perdeye yakın büzülmüş, uyuklar görünce, dikkat kesildim. Başlayınca bitirilemeden bırakılamayan meraklı bir kitap örneği, bir tanıyınca ne yapıp ettiği öğrenilmeden, öğrenildikten sonra da davranışı ilgiyle izlenmeyenlerden değildi.

Kısa boylu, çelimsizdi. Gür siyah saçlı, burun deliklerinden burnuna süzülen dar bıyıklı, solgun yüzlüydü. Boyuna göre iri ayaklarındaki kocaman salapurya lastikleri Kasım başından Nisan sonuna dek eksik olmaz, siyah kalın paltosunun içinde ayrı, sanki sadece kendisinin egemen olduğu bir dünyada yaşar, perdede resimler resimleri izleyedursun uykuda uyanık, iki üç dakikada bir, zayıf kemikli eli ağzına paltosunun cebinden çıkardığı bir leblebiyi, bir çekirdeği atıverirdi.

Kimdi? Neyin nesiydi? Her akşam bir sinema koltuğunda uyumaya geldiğine göre, dünyada tek yaşayanlardandı. Böyle olduğu da su götürmez. Neden tekti? Ha evlendim, ha evleneceğim derken vakti geçmiş, bu arada da ihtiyar anası göçmüş gitmiş, onu bir başına mı koymuştu? Çoluk çocuğa karışmış da

başının kalabalığı sonradan mı dağılmıştı? Bilmiyorum. Öğrenemedim de. Önceleri bu adama derdini deşecek, hiç değilse canını sıkacak bir soru sorulamaz, bir biçimine gelse bile sormamalıyım, diye düşünmüştüm. Sonra? Sonra anladım ki, istesem de öğrenemem. Sorsam karşılık alamam. Neden mi? Anlatacağım.

Konuşmazdı ki! Dilsiz değildi ama konuşmazdı. Sinema dönüşleri, sık sık, ayaküstü bir iki kadeh votka, birkaç bira içilen yerlerde görmeye başlamıştım. Demek ki gecenin ilerlemiş saatlerinde böyle yerlere uğramadan edemiyor, sinirlerini biraz olsun uyuşturmadan evine gidemiyordu. Akşamdan kalmışlar, ya da bir sinema dönüşü şöyle bir iki tek atan meyhane gedikli-leri üstüne düşerler, konuşturmak isterlerdi. Ama ne etseler boşuna! Kedi gibi miyavlar, çok sıkıştırırlarsa kurbağa sesleri çıkarır, yine de konuşmazdı. Müşteriler arasındaki bilgiç edalılardan kimi, sapığın biri der, işin içinden çıkar, kimi de numaracı diye bakardı. Ne sapığı? Ne numaracısı? Bir bilge kişi, davranışı yüreğinden kopup gelen bir bilge kişiydi. Müşterilerden garsonlara, garson yamaklarına dek herkes bu haliyle keyiflenirdi ya, bana, "Kimsiniz siz be, beni anlayacak, benimle halleşecek? Kedi gibi, kurbağa gibi bağırırım da yine size bir çift söz söylemem," demek ister gibi gelirdi.

Ona ne sorular sorulmamıştır! İkinci Dünya Savaşı'nın en civcivli günlerindeydik. Gazeteler her gün bir kentin alındığını, bir kentin bırakıldığını yazar, küçücük gazeteciler bağırırdı. Kafamızın çarkında siyasal deyimler, siyasal adlar vardı, döner dururdu. Biri çıkar, yanına kadar sessizce sokulur, birden omuzuna vurarak: "Hişt, amca!" derdi, "Elalameyn savaşına ne dersin?" Önce sesini çıkarmaz, duymazlıktan gelir, belki de duymamıştır. Ama o soru bir daha, bir daha sorulunca bir kedinin derinden gelen sesini duyardık. Tam bu sırada bir başkası öbür omuzunun yanında bitmiştir bile. Bu kez soru daha giyimli bir edayla sorulmaktadır: "Bayım! Musiki ruhun gıdasıdır, diyorlar. Ne dersiniz?" Yine sessizlik! Yine kayıtsızlık! Belki yine anlamamıştır. Ama biraz direndiniz mi, kurbağanınkinden daha gerçek bir kurbağa sesi hazır! Boşlukta kahkahalarla birlikte patlayıverir. Ne vardı bu kedi miyavlamalarında, bu kurbağa bağırışlarında

ki, tümümüzün yüreğine, bu ayaz gece yarılarında ılık sular akıtır, mutluluktan deli divaneye çevirirdi? Bu sorunun karşılığını ne o vakit bulabildim, ne de şimdi çözebiliyorum.

İki duble birasını içecek, parasını tezgâha atacak, gecenin soğuğuna karışıp gidecektir. Kimi akşam, birimizin yüzüne bakmadan, kimi akşam da şapkasını çıkararak duvarları, tavanı da sınırları içine alan geniş bir selamla kapıdan çıkar. Yarı uykuda yarı uyanık baktığı filimden kesik kesik resimler kafasında, iki biranın uyuşukluğu damarlarında, buz gibi yatağına sığındığında ne biçim adamdır, dünyayla alışverişi nedir, kimbilsin? Sert rüzgâra sırtını verip, sulu sepkenin altında, şapkasını kaşlarına kadar indirmiş, paltosunun içinde ufala ufala yok olmuş, Dolapdere'den mi, Hamalbaşı'ndan mı kendini aşağıya bırakıp soluğu yalnızlığında aldığı akşamlar söyleyecek çok sözü olmalı, ama kime?

Bir gece yarısına doğru soğuk havayla birlikte birahaneye girdi. Dipteki tezgâhtan birasını çektirip caddeye bakan camın yanına oturdu. Gözleri buğulu, hali bir başkaydı. Bir dikişte dublenin yarısını içti. Nedir, nesi var diye düşünüp tartışılmaya kalmadan, yanındaki genç irisi iki çocuk bakıp bakıp gülüştüler. Sonra herkesin kafasında düğümlenen soruyu, bir kılıç vuruşu kadar kesin, çözdüler. Yavaşça ortaya: "Âşık! Âşık! Bulut gibi!" diye bir söz savuruverdiler.

Bağrışıldı: "Âşık mı? Kime?"

Sarışını, karşı kaldırımdaki sinemanın afişinde gülümseyen kadın resmini göstererek: "Kime olacak? Greta Garbo'ya," dedi.

"Nasıl? Greta Garbo'ya mı?"

Gene sarışını, bütün diş etlerini göstererek güldü: "Bilmiyor musunuz?" dedi, "Greta Garbo'ya âşıktır bu. Bütün kış, sinemalarda kestirir, uyur. Greta Garbo'nun da filmi geldi mi, bir hafta, on beş gün, ne kadar oynarsa her gece oradadır. Gözünü bile kırpmaz. Bir bakar ki ağabey! Karının ağzının içine girecek sanki."

Öbürü dönerek omuzunu sıvazladı: "Amca!" dedi, "işin işti gene bu akşam, değil mi? Yarın akşam da, öbür akşam da işin iş. Ta perşembeye dek. Haydi, bakalım! Allah versin!"

Anlamıştı. Çürük dişlerini göstererek güldü.

"Greta Garbo! Ha!" diye bağırdılar yeniden. "Uyumadın bu akşam, değil mi? Her akşam kapaklanır horul horul uyursun. Sonra Greta Garbo'nun filmi geldi mi her gece damlar, dikiz geçersin."

Bir dikişte daha, birasını bitirmişti. Bir de sigara yaktı.

Berikiler: "Yalan mı? Söylesene? Keyifli değil miydin bu akşam?" diye direnince, birahanede kedilerin en tatlısı miyavladı. Ilık mı ılık bir ilkyaz gecesinin kurbağası seslendi. Sonra kahkahalar, yaşa sesleri arasında, her akşamki gibi parasını tezgâhın üstüne atarak, iki eli paltosunun ceplerinde, şapkası kaşlarına kadar inik, gecenin karanlığına kaydı, gitti.

Varlık, S. 493, 1 Ocak 1959, s. 17

Soyut Oda

Ağustosböceklerinin sesi azalmıştı. Ama havalar soğumamıştı daha, geceler ılık geçiyordu. Gökyüzünün sessizliğinde bir yıldız uğultusu sürüp gidiyor. Yansıyan birkaç ışığın etkisiyle renkleri acı yeşile dönüşmüş sarmaşıkların çevirdiği balkonda Ali Numan Beyle karısı Fehime Hanım, akşam yemeği sonrasının kahve fincanları önlerinde, karşılıklı oturmuşlardı. Kapının dibindeki alçacık sehpaya bırakılmış gaz lambasının şişesine pervanenin biri konup biri kalkıyordu. (Okur şaşıracak burada, şaşırmasın, ne işi var gaz lambasının bu elektrik çağında demesin, çocukluğuna düşkündü Ali Numan Bey, geçmiş zamanda gaz lambalı, balkonlu pek çok gece yaşamıştı, yine benzeri bir tabloyu çizmek istemişti birçok geceler gibi, bu gece de.) Bahçeyi bölen toprak yolun iki yanında sırık fasulyeleri, mısırlar, ayçiçekleri. Daha ötede karanlık bir servi görünüyor. Sürüp giden suskunluğu, iskemlesinde yarı doğrularak Ali Numan Bey bozdu: "Bak hanım" dedi, "Ne söyleyeceğim sana, ne zamandan beri düşündüğüm, ama bir türlü söyleyemediğim."

Bu, iskemlede yarı doğruluş, biraz da hazırlıklı bir sesle söylenen tümce Fehime Hanımda soğuk bir duş etkisi yaptı. Doğrusu istenirse, boşalmak için gelişigüzel bir elin kurcalamasını bekleyen bozuk sayılabilecek bir saatin zembereği gibiydi Fehime Hanım, sadece şimdi değil, hep böyle gergin, bir şimşek çaksa da gürlesem diye tetikteydi. Yüzünün kasları kopacakmış gibi gerilerek: "Ne o? Ne varmış gene?" diye tısladı. Karşısındaki, kim olursa olsun, özellikle bir suskunluktan son-

ra söze başlayınca bir yıkım haberi alacağını sanıyor, bozgundan bozguna uğruyordu. Mutsuz bir kadındı o, hem de gerçek bir mutsuz, yüreğini saran bu ağır duygunun bir nedene bağlı olduğuna inanmıyordu da ondan. Balığın suda yüzüşü gibi, o da, mutsuzluğun doğasında yüzüyordu. Bir yandan da hak vermemiz gerekiyor, mutluluk üstüne pek özel tutumunu bir yana bıraksak da yine hak vermemiz gerekiyor. Çünkü uygarlığımız da mutluluğun kesin bir tanımını yapamadı bugüne dek, koskoca bir uygarlığın aydınlığa çıkaramadığı bir duygunun bir nedene bağlı olacağını nerden bilsin o, kökenini arasın? Duygusunun adını koyar, çiğner ağzında sakız gibi, geçer gider. Kendilerini mutsuzlar bölüğüne ayırmış, bu buruk besinle palazlanmış, mutsuzluklarıyla mutlu kadınların kocaları için de sırası gelmişken bir iki söz söylemek isteriz burada, deriz ki, onlar da bilgeliğe itilmiş kişilerdir. Bir başka deyimle, zoraki bilgelerdir. Yüksek yeteneğine kuşku duyamayacağımız Ali Numan Beye gelince, öykümüzün de gelişiminden anlaşılacağı üzre, o gerçek bir bilgeydi. (Konumuzun dışında da olsa, beliriveren bir çağrışımı saptamak uğruna birkaç söz daha: Nükteden anlamayan kadınların kocalarıysa, kişiliklerine göre, sertliğe ya da suskunluğa itilmişlerdir. Nedeniyse çok açık: Nedir nükte? Ya ince bir eleştiri ya da ince bir savunmadır. Eleştirinin de, savunmanın da incesinden anlamayan kadınların kocalarıysa ne yapsın? Çaresizdir onlar, sertliği deneyecekler, zamanla bu sertliklerini takazaya, marazaya dek götürebileceklerdir. Kişilikleri gereği bu gibi işleri beceremeyenlerse boyunlarını büküp susacaklar, dünyalarına küsmüşlerin arasına karışacaklardır. Kuşkusuz bu gözlemimiz nükteden anlamayan erkeklerin karıları için de, tersyüz edilip kullanılmak üzre geçerlidir.)

Ali Numan Beye Fehime Hanımın ıslıklı sesi keman sesi gibi gelmediyse de pek etkimedi. O, bu kararının üstüne günlerce kuluçkaya yatıp pekiştirmişti iyice, yine de iskemlesinde yarı doğrularak, bir iki kez yutkunduktan sonra, birdenbire: "Ben ne istiyorum, biliyor musun?" dedi ve sorusunu karısının yanıtlamasına vakit bırakmadan sürdürdü konuşmasını: "Bir oda. Evet, bu evde bağımsız bir odam olsun benim, düzenleyeyim onu, hiç de çıkmayayım oradan. Bugüne dek olmadı, ama bu-

güne dek olmaması bundan sonra da olmayacak anlamına gelmesin istiyorum." Ali Numan Beyin bu çıkışı, art arda sıralanmış bu birkaç tümcenin içeriği Fehime Hanımı bocalattı. Öyle olur çoğu kez, karşılaştığımız sözler tasarladığımız anlamı aşarsa, en huysuzumuzda bile yelkenler suya düşüverir. Bir soluk almadır bu, yeniden toparlanmak, saldırıya geçmenin yöntemini bulmak için kazanılmak istenen zamandır. Fehime Hanım da: "Ne odasıymış o? Bir de döşemek istiyormuşsun? Ama neyle?" diye geveledi ağzında sözcükleri yuvarlayarak. "Ne odası mı?" diye gürledi kocası bu kez, "Ne odası olacak? Soyut bir oda" diyerek ağzındaki sert baklayı Fehime Hanımın nicedir binbir çizgiyle yoğrularak buruşmuş yüzüne fırlatıverdi. Bozgundan bozguna yuvarlanmıştı kadın, sayıklamaya dönüşmüştü konuşması, "Soyut oda, soyut oda" diye yineleyip duruyordu, sonra birden can havliyle yürekliliğine sığınarak sordu: "Nedir bu soyut oda? Çatıya mı çıkacağız? Bahçeye doğru mu uzatacağız evi?" "Of," diye bağırdı Ali Numan Bey, utkuya ulaştığını iliklerine dek duymuştu artık: "Anlamıyor musun Fehime? Anlamıyor musun? Yeni bir oda yaptırmayacağız, usta filan girmeyecek eve, ne dülger ne de boyacı. Bu yaşında çektirir miyim ben sana inşaat kiri? Bir odayı boşaltacağız, gereğince ben döşeyeceğim orasını, yerleşeceğim."

Fehime Hanımın usuna yatmıyordu bu iş, neden bunca yıllık kocası, büyük bir kurumun hukuk danışmanlığının başyardımcılığından emekli, şu karşısında oturan koskoca Ali Numan Bey, neden tek başına yaşayacağı bir oda istiyordu evde, üstelik bir de ad koyuyordu bu odaya, ne idüğü belirsiz bir ad, soyut oda? Neden? Neler olmuş, neler dönmüştü? Nerdeydi bityeniği? Belleği geriye doğru kayıyordu, iki yıl önceye, o zaman büyük bir kentte, o kentin kalburüstü sayılabilecek semtlerinin önde gideninde oturuyorlardı. Tavernalı, sinemalı, konkenli, bezikli, butikli, berberli günler yaşanıyordu. (Bu tavernalı, bezikli, konkenli, butikli, berberli yaşamı sürdürenlerin topluluğundan değildi Fehime Hanım, öykünmeydi onunkisi, dışa vurmuş bir özenti sadece, yetiştiği ailenin göreneği olsun, kişiliği olsun, ruhsal karmaşasını bu havanın dışında, başka türlü düğümlemişti. Zamanla aslına döneceği kuşkusuzdu. Böyle ol-

duğunu bilmiyordu, bilseydi üzülürdü belki de.) Kızları Kevser'le oğulları Sefer, şimdi olduğu gibi yazları değil sadece, yılın tamamında yanlarındaydı. Uzatmalı yüksekokul öğrencisiydi onlar. Gene böyle yazla güzün karışımı bir akşamdı, anımsıyor şimdi iyice, kocası günlerce üstünde taşıdığı bungunluktan sıyrılarak kararını bildirmişti. Büyük kentten bir kıyı kasabasına taşınacaklardı. Önce kulaklarına inanamamıştı, ama inanmamak neye yarar, gerçekle karşılaşınca kaçmak yerine sarmaş dolaş olmaktır en iyisi onunla, sarmaş dolaş olmak, vakit geçirmeden önlemini almaktır. O da öyle yapmıştı, son silahını önce kullanmış, çırpınmış, bağırıp çağırmıştı. Gene böyle taş gibi duruyordu Ali Numan Bey karşısında, küçücük tümceleriyle suskun, oysa yağlanmış davul derisi gibi geriliyor, göz çukurlarında yoğun bir ıslaklık duyuyordu. Günlerce ağlayış. (Tanrım, o ne yağmur!) Bu direncin de yararı olmamış, birkaç ay sonra taşınmışlardı buraya, bu yaz kasabasının anayolunun çıkışındaki koyu koruluğun dibine, hem de yaz kış oturmacasına. Bu yalnızlık, bu atılmışlık satılmışlık da az gelmiş olmalıydı ki adama, şimdi de kendini evin içinde bir odaya kapamak istiyor, ölünceye dek uyuklamayı amaçlıyordu. Kentten buraya göçerek gömüldüğü yalnızlık da yetmemişti ona, bir başka yalnızlığı özlüyordu demek, olacak iş miydi bu?

Ali Numan Bey bir yengiden sonra savaş alanında otağ kurmuş gibi oturuyordu iskemlesinde, konuşmuyordu, ama konuşsa birkaç dakika önceki gibi doğrulmayacaktı artık Fehime Hanıma doğru, söze başlamadan önce yutkunmayacaktı da. Küçük çıkışlar yapacaktı belki karısı, sarmayı, kuşatmayı deneyecekti, ama bu cılız güçleri püskürtmek güç olmayacaktı. Evet, tek durmaz bu kadın, sindiği anlar başkaldırıya en yakın olduğu zamanlardır. Nitekim beklediğine uğramakta gecikmedi Ali Numan Bey de. Bir yıldız mı kaymıştı ne, erken gelen güzün sararttığı bir yaprak ağaçtan düşerek kahve fincanının tabağına konmuştu, bir de puhu ötmüştü uzakta, Fehime Hanım kendini toplamıştı. Yeni bir güç ararken kendine, yeni bir ses de bulmuştu, hırçınlığı gizlenmiş, oldukça yumuşak, nerdeyse duygulu diyebileceğimiz bir ses, o sesiyle sordu: "Nasıl bir gereksinim itiyor seni bu odaya, bana söyleyebilir misin?" Besbel-

li, değiştirmiş yöntemini, yüzeyde dolaşmıyor artık, kaynağa inmek istiyor. Gülümsedi Ali Numan Bey, alaca aydınlıkta da olsa Fehime Hanımın gözünden kaçmadı bu gülümseyiş. "Gülme, gülme!" dedi, "Gülmekle sorumu yanıtlamaktan kaçacağını sanıyorsan aldanıyorsun." "Gülmüyorum" diye kestirip attı Ali Numan Bey. "Ne yapıyorsun öyleyse?" diye bastırdı beriki. "Acı çekiyorum," dedi Ali Numan Bey. Acı çekiyormuş! Neyin acısı bu diye düşünüyor Fehime Hanım? İşte, küçük de olsa, bir bozgun daha: Usu bir kez daha karışıyor, şaşırıyor, ne uygun bir yol bulmuştu, yürüyüp gidecekti orda, şimdi ne yapacak, nereye sapacak bilmiyor. Tam kavga zamanı diyor içinden, ama kavga etmemeye kararlı, tereyağından kıl çeker gibi almak istiyor kocasının düşüncesindeki özü, başarmak için de soğukkanlı olmak gerekecek. Bu konuda yeterince deneyimi var, ama zaman ne çok şeyi alıp götürdü ondan bugüne dek, bunu da silip süpürmüştür belki de. Ah, nasıl davranmalı?

Ali Numan Bey yardım etti gene ona, yaşam boyu desteğini eksik etmediği gibi, bu zor durumunda da destekledi. Kış kokusu almış ağacın yaprağını dökercesine döktü içini, iyi yürekli kişinin satılığa çıkardığı evini gizli kapaklı bir yeri kalmasın diye kıyı bucak gezdirmesi gibi alıcısına o da öyle dolaştırdı durdu duyarlığının dehlizlerinde Fehime Hanımı, içtenliğini coşumculuk akımının en büyük ustalarının bile imreneceği parlak bir söylevle döktü ortaya, sonunda kendi de şaşkına döndü: Fehime Hanım anlamalıydı sorununu, kısacık bir zamanı kalmıştı şunun şurasında yaşanacak, nesneyi istemiyordu artık. Evet, istemiyordu nesneyi! Neydi nesne? Ben'in dışındaki her şey. Bir başka deyişle doğa. Doğayı istemiyordu. Soyut değildi doğa, geometrik biçimlere rastlanamazdı onda, ne üçgen bir bulut görmüştü bugüne dek, ne küp bir dağ, ne de dikdörtgen bir göl, yoktu ki görsün! Hiçbir nehir dümdüz akmıyordu. Sıkmıştı dişini uzun süre, susmuştu, şimdi söylüyordu işte. Soyut olmayan doğaya dayanamıyordu. Bir kaysı, iki şeftali, üç armut, dört elma ne demekti? Kaysı, şeftali, armut, elma yoktu. Bir, iki, üç, dört vardı. Ne kış vardı ne yaz, ne güz ne de ilkyaz, gündüzle gece de yoktu, tek bir öz vardı, rengini görmediğimiz, kokusunu duymadığımız akıp giden zamandı o da. Uzay

vardı bir de, boşluk! Varlık, o boşluktaydı. Ağaç, ev, sokak, çatı, deniz, şamandıra, mendirek, gemi, kuş, dağ, bulut, kaya hep o boşluktaydı. Doğayla kesecekti alışverişini, görüntüler acunundan kurtulacak, ussalda devinecekti. Soyut birimlerle bir odaya kapanmayı özlüyordu. Özlem de denemezdi buna, neydi öyleyse, bir niteleme buluyordu oracıkta, hem de göz açıp kapayana dek, evet diyordu bağrı yakan susuzluk duygusu bu. Ali Numan Bey anlatıyor, Fehime Hanım dinliyordu, kuşkusuz anlamıyordu bir şey, Ali Numan Bey anlattıkça artıyordu anlamazlığı Fehime Hanımın, ne denli anlamazsa gözleri o denli fincan gibi büyüyordu. Balçıktan da yapışkan bir büyünün içine düşmüştü sanki, kafası sıkılmış limona dönmüş, binlerce avcının çevirdiği yaban ördeğinden beter şaşkındı. Bir an geldi ki bu arapsaçı söylevden bir şey anlamasa da haklı bu adam diye düşünmeye başladı, ne yapsak da yardım etsek ona? Sözcükler kafatası boşluğunda arılar gibi vızıldaşıyor, uçup gidiyorlar sonra, ama birkaç sözcükten kurulu bir cümle kırıntısı şu sıra da usunda: Bağrı yakan susuzluk duygusu! Susamış demek, susayanın susuzluğunu gidermek törenin gereği değil mi? Ali Numan Beyin istediği ne, kesin olarak söylemiyor ki bu adam, belki söyleyecek, söyletmeye bakmalı, çıkmazda olsak da çıkışın yolları aranmalı!

Ali Numan Bey, Fehime Hanımın kıvamına geldiğini o karanlıkta sezmişti. Bir vazonun yerinin değiştirilmesini günlerce sorun yapan bu huysuz kadın evin içinde böyle kökten bir değişikliğe neden katlanacak, düşünmüyordu bile, biliyordu nedenini: Olağan değildi karşılaştığı, olağanüstüydü de ondan. (Bu olağanlık olağandışılık sorunu yalanlar için de geçerlidir. Nitekim küçük yalanlar kudurtur da kadınları, büyüklerine gıkları çıkmaz. Örneğin, bir küçük memur, diyelim ki dairenin evrak kayıt işleri görevlisi, sabahleyin evinden çıkarken karısına, Bakan'ın çağrılısı olduğunu, o akşam bir lokantada başbaşa yemek yiyeceklerini, bundan ötürü de gece yarısından önce dönemeyeceğini söylese, şirretliğin bayrağını elinde gezdirse de o kadın, yine sesini çıkarmaz, lacivert giysisini çıkarır kocasının dolaptan, beyaz gömleğini verir, boyunbağını elleriyle bağlar.) Daha çok konuşmamayı yeğledi, karısının sorularını sıralama-

sını, yanıtlarını hazırlayarak bekledi. "Ne yapacağız şimdi, söyle bakalım bana?" diye soru yağmurlarının ilk damlalarını düşürmekte gecikmedi. Fehime Hanım da sesinin tınısına olanca yumuşaklığı vermeye çabalayarak. Utku güneşinin sıcaklığını yüzünde duyuyordu kocası, yine de yukardan bakan bir konuşma biçimini yeğlemiyordu, kıyıdan sürüyordu kayığını, hem de çok yavaş. "Yukardaki oda var ya" dedi, durdu bir ara, sonra ılık mı ılık, bahçenin bu gece vaktindeki dinlendiriciliğine uygun bir sesle sürdürdü konuşmasını, dilimizi bilmeyenler bu konuşmayı duysalar, sesin uyumuna kanıp, uzaktan uzağa bir kurbağa viyaklarken, pervanenin biri konup biri kalkarken gaz lambasının şişesine, bu yaşlı adamın bu yaşlı kadına evlenme önerdiğini sanacaklar nerdeyse. "Evet" dedi Ali Numan Bey, "Yukarı kattaki oda, çatı katındaki o küçük delik, Kevser'in yüzüne bakmadığı, Sefer'in yatmaktan yüksündüğü o oda işte, soyut odam olacak benim." Bu alçakgönüllülüğe karşı boş durmadı Fehime Hanım da, cömertliğini güzelce sergiledi: "Evet ama o oda" dedi, daha neler söyleyecek, o odanın çok küçük olduğunu vurgulayacak belki, kışın ısınmadığından da söz edecek, yazın sıcağında da hamama döndüğünden, ama bırakmadı ki Ali Numan Bey, lafını ağzına tıkadı kadının. Bu kez makineli tüfeğin atışı gibi konuştu, gelmedi bir türlü sözün ardı arkası: "Yeter o oda bana, yeter Fehime, eski muşambalardan birini söküp döşeyelim, badanalayalım kireçle, bir de somya koyarız, üstüne de kabaca bir şilte, perdeler Amerikan bezinden de olabilir, benim köhne yazıhaneyi de duvara dayadık mı tamam. Önemli olan malzeme, soyut malzeme, acunumu kurarken kullanacağım malzeme!" Malzeme sözcüğünü duyunca gözleri kaydı Fehime Hanımın, karanlıkta bir yerde durdu. Ali Numan Bey de dinlenmediğini anlayınca susmak zorunda kaldı. Ne malzemesi bu diye düşünüyordu kadın, atılan yeni bir düğüm ki gel de çöz ilmiğini şimdi, erzak mı taşıyacak odaya, odun mu, kömür mü, çılgınlığın havuzuna girmiş yıkanıyor bu adam, düpedüz çıldırmış! Ama neden yorsun usunu, sormak varken? Kupkuru bir sesle, sanki ondan çıkmıyormuşçasına: "Ne malzemesiymiş o?" diye yöneltti sorusunu, "Ne gereği var erzağın, odunun, kömürün? Arada iner çıkarsın, hep

orada kalacak değilsin ya?" Böylece evde yeni kurulacak düzeni hafifletmek istemişti usunca, kocasının kararını bir ucundan kemirmeye çabalamıştı. Bir çıkış yapmanın gereğini anlamıştı Ali Numan Bey, hava durgunluğa dönüşüyor, esmeli biraz: "Bak, Fehime" dedi, "Anlamıyorsun, anlamanı da beklemiyorum, ama insan bir konuya yabancı düşünce kendi kendine çözmeyi bırakmalı bir yana, karşısındakine açıkça sormalı! Benim malzemem ne erzak, ne odun, ne kömür, aştım ben onları, yaşamının dışına çıkardım." Duruyor, boynunun damarları şişmiş, mor, gözleri çerçevesinden fırlayacak nerdeyse, "Benim malzemem soyut malzeme!" diye bağırıyor, "Evet, evet, soyut malzeme! Hangisinden başlayayım bilmiyorum ki? Örneğin, bir kurukafa! Kuşkusuz, en önemlisi de bu! Neden mi? Çünkü ne denli insan gelip geçmişse bu yeryüzünden tümünün de kafalarının soyutlanmış simgesidir kurukafa!" (Fehime Hanım kurukafa sözcüğünü duyunca bir çığlık attı içinden, Tanrım diye inledi. Ali Numan Bey bu içten atılmış çığlığı duymadı, ne zamandır, karısının dıştan attığı çığlıkları da duymamaya alıştırmıştı kendini.) "Evet Fehime, ne diyordum, bir kurukafa, sonra, bir de küre olacak, yeryüzü yuvarlağı, acunumuzun soyut simgesidir o da. Haritalar! Yığınla harita! Bulabilirsem Avrupa'nın büyük kentlerinin kadastro çizelgeleri, onlar da soyuttur. Düşün, Paganini çalmıştı oralarda, Sarah Bernhardt oynamıştı, George Sand sevişmişti Chopin'le hem de nasıl çılgınca, şimdi biri bile yok eski görünümleriyle o kentlerin, ama kadastroları duruyor. Sonra cetveller, pergeller, gönyeler! Geometrinin soyut toprağını parselleyeceğim onlarla. Sayılar! Birler, ikiler, üçler, dörtler, beşler! Sayılar her zaman büyülemiştir beni, bugün de büyülüyor. Paramız yok, şimdilik yok, olacak elbette, o zaman bir de teleskop alacağım, gökyüzüne bakacağım. Dilediğimizce uydular uçuralım, aya gidip gelelim, gökyüzü daha soyutluluğunu yitirmedi."

Lambanın gazı bitmiş, fitili yanmak üzreydi, Fehime Hanım, sessiz soluksuz kalktı, gidip elektriği açtı, lambayı söndürdü. Çevreden yansıyan o tek tük ışıklar da sönmüştü artık, elektriğin bol ışığı yansıdı bu kez bahçeye, yaprakların rengi daha beter acı yeşile dönüştü. Fehime Hanım Ali Numan Beyi

de unutmuştu, soyut odayı da. Bilinç, ağırlığını kaldıramayınca bir yükün, dışarı atar onu ya da aşağı iter. Onda da öyle olmuştu. Gündüzden balkona astığı birkaç parça çamaşırı topluyordu şimdi, kurumuşlar, ne de olsa gecenin nemini emmişler, katlıyor, masanın üstüne bırakıyordu. Ali Numan Bey iskemlesinde yine güvenli bir çalımla oturuyor, iyi geçti bu gece diye düşünüyor, daha iyi umulamazdı, biliyor ki Fehime Hanımın bu içine dönüklüğü kararını olumlu yönde oluşturmasından kaynaklanıyor, direnç göstermek isteseydi bu kadın susmazdı, çamaşır toplamaya da girişmezdi. (Bunca zaman, Fehime Hanımın bilincinin yüzeyini bırakmış bir yana bu adam, bilinçaltını gözlemlemiş! Yanılır mı?) Yoğun bir tartışmadan sonra suskunluk kaplasa da ortalığı, o suskunlukta yine de sessiz bir konuşma sürüp gider. Kimi kez tek yanlı bir konuşmadır bu, birinin bilinciyle öbürünün bilinçaltının konuşması, şimdi Ali Numan Beyle Fehime Hanımın arasında olduğu gibi. Bir dış etkenle sona erdi bu tek yanlı konuşma, açılan bahçe kapısının sesini duydular, Kevser'le Sefer diskodan geliyorlardı. Ağızlarındaki İngilizce bir şarkıyı mırıldanarak hızla merdiveni tırmandı çocuklar, kapıyı açıp balkona girdiler. İkisinin de ayağında mavisi beyaza dönüşmüş blucin pantolon, Kevser'in saçları afro, boyalı kumral, Sefer'inkiler uzun, kazaklarının kollarını göğüslerinin üstünde düğümlemişler, ne çok dans etmişler ki şakaklarından ter sızıyor ikisinin de, boş gözlerle bakınıp duruyorlar. Kevser: "Yatmadınız mı hâlâ, saat bir mi iki mi ne?" diyor annesiyle babasının yüzlerine bir göz atarak, Sefer çikletini çiğniyor durmadan, teni orda ama tini orda değil sanki, suskun. (Var mıdır bu çocuğun tini? diye düşünürdü Ali Numan Bey çoğu kez.) Fehime Hanım: "Çamaşırları topladım Kevser" dedi, "Sabaha kalsaydı yeniden yıkanmış gibi olacaklardı." Ali Numan Bey, doğrularak yerinden, ayaklarıyla terliklerini ararken, Kevser'e: "Nasıldı bakalım?" diye sordu, "Nasıldı bu akşam diskonuz?" Kevser, daha çok yüzüyle gözüyle, gövdesiyle yanıt verirdi sorulara, gene öyle yaptı, ağzında bir şeyler gevelediyse de pek anlaşılmadı ne dediği. Ali Numan Bey bu karmaşık dili öğrenmişti artık, gecenin iyi geçtiğini anladı. Sefer'e de sormak istiyor, ama niye sorsun, konuşmaz ki bu oğlan. Terliklerini bul-

muş, ayağına geçirmişti: "Ben yatmaya gidiyorum" diyerek balkondan içeriye girdi. Ali Numan Bey gidince sahne Fehime Hanıma kalmıştı, o da bu boş sahneyi kullanmakta gecikmedi: "Bakın" dedi, "Kızım Kevser, oğlum Sefer!" Ali Numan Bey sanki ölmüştü, aile başkanı yerine koyuyordu kendini, o yüce sorumlulukla çocuklara: "Yarından tezi yok, babanıza ayrı bir oda düzenleyeceğiz, orada oturup kalkacak, çalışacak neye çalışacaksa, geceyi nerde geçirecek, yemeğini bizimle mi yiyecek, yoksa ayrı mı, daha bilmiyorum." Kevser: "Ne demekmiş o?" diye şaşkın sordu. Sefer, diskonun etkisinden kurtaramamıştı kendini, dişlerinin arasından bir "Yok yahu!" fırlattı. Fehime Hanım, konunun en önemli yanını, odanın adını çocuklara söylemediğini anımsamıştı: "Çatı katındaki küçük odayı istiyor, çocuklar" dedi. "Adını da koymuş, soyut oda mıymış, neymiş?" Kevser pek öyle önemsemedi bu adı, "Neyin soyut odasıymış bu?" diyerek sürahiden doldurduğu bir bardak suyu tepeden aşağı dikti, sonra da: "Özgün adamdır benim babam!" diye ekledi kendisine de bir övünç payı ayırarak. Sefer, duymamıştı sanki bu konuşmayı, kollarını balkonun korkuluğuna dayamış bahçeye bakıyordu. Birdenbire, Kevser'e dönerek: "Yarın akşam da gidiyor muyuz?" diye sordu. Kevser pek de aldırmadan: "Ne bileyim?" dedi, salına salına yürüdü odasına doğru. Sefer de koştu arkasından içeriye, pikaba bir plak koydu, düğmesini çevirdi. Binlerce kedi bağırıyordu şimdi evin içinde, kilolarca ciğer asılmış bir demir kafesin çevresinde dolanıyordu sanki. İleri gittiğini anlamış olmalı ki Sefer, ses yavaşladı. Can çekişen, mızmız, uyuz bir kedinin sesine dönüştü. Fehime Hanım da balkonun kapısını kapayıp sofaya girdi, yatacak o da, yorgun, hem de nasıl yorgun! Kafasında bir soru, durmadan, saatin sarkacı gibi sallanıyor: Muşamba? Ali Numan Bey odaya muşamba döşenmesini istemişti. Eski, kullanılmış bir muşamba da olabilir demişti. Hangi konsolun, kanepenin altındaki muşambayı çıkarıp koymalı yukarıdaki küçük odanın orta yerine? Yanları boş kalmaz mı biraz, ek yerleri görünmez mi? Adam sen de, kim girecek o odaya? Uyku gözünden akıyor. "Acelesi mi var, yarın düşünürüm," diyor, kendi kendine. Kısa aralıklarla sönüyordu birer birer evin bütün ışıkları.

* * *

Aradan bir hafta geçmeden döşemişti Fehime Hanım o odayı, kendi deyimiyle gelin odasına çevirmişti. İki gün badanaya yetmişti, çivitli kireç badana, biraz dalgalı, kimi yerleri açıklı koyulu, olsun, kadı kızında da bulunur o denli kusur, yüzü gözü kirece bulanmış, bitkin inmişti öğle yemeklerine o günlerde, yemekten sonra sert mindere uzanarak belini dinlendirmiş, sonra hemen yukarıya fırlamıştı. Muşambalar! Büyük sorundu muşambalar, ama Tanrı denk getirir iyi kulunun işini, koltukların kanepelerin altından, göze pek de batmayan yerlerden söktüğü birkaç parçayı yan yana getirerek yaymıştı, öyle ki duvar diplerinde bile bir karış görünen tahta kalmamıştı. Kullanılmayan bir somyayı da en dibe, camlardan olabildiğince uzağa dayamıştı kocasının buluttan nem kapacak kerte yaşlı olduğunu düşünerek, somyanın enini aşan, denk gelenini bulamamıştı, bir de döşek sermişti üstüne. Yatak örtüsü, incecik yorgan, naftalin kokan battaniye, hepsi tamamdı. Bir iskemle, yayları gevşemiş koltuk, üç ayaklı sehpa, küçük bir masa yatağının başucuna, kümbet yazıhane bakkalın çırağının oracıktan bulup getirdiği bir adamın çabasıyla, (Kevser'le Sefer yardım edeceklerine söz vermişlerdi ama o anda sıvışmışlardı) yukarıya taşınmıştı. Somyanın başucuna yerleştirdiği masaya açık yeşil yapraklar, koyu kırmızı kirazlar işlenmiş bir örtüyü sermiş, suyu dolu yayvan bir sürahiyle bardak da koymuştu. (Bağrı yakan susuzluk duygusunu gidermek için su.) Gönlünce düzenledikten sonra odayı, durmuş bakmıştı uzun uzun, bir eksik göremeyince aşağı koşmuş, "Evet, Ali Numan Bey," demişti, "Odanız hazır, sizi bekliyor!" Sesi biraz buruk, kırgın, kocasının yüzüne yabancılaşmış gözlerle bakıyordu. Çekişme, hırgür olmadan yürümüştü bu işler, Fehime Hanımdaysa oldum olası, çekişmesiz geçen, hırgüre bulaşmadığı günlerde insanın içini ezen bir durgunluk belirir, dünyasına küsmüşlerin o tutuk hali görülürdü. Ruhsal sağlığını korumaya yarayan bir denge olmalıydı bu, ipin üstündeki cambaz, öfkeyle gücenmişlik arasında gidip geliyordu. Ali Numan Bey yanıtlamamıştı Fehime Hanımı, uzaklara, göklere bakmış, kışlık ülkelerine göçen leylekleri

izlemiş, bıkmıştı sonra bakmaktan, gözlerini tavana dikmiş, susmuştu. Kadın bir kez daha bozulmuş, geldiği gibi tersyüz dönerek yatak odasına koşmuş, anlamsız bakınmıştı sağına soluna, hızını alamayarak mutfağa inmiş, orada, gerçek yuvasında, göz çukurlarında biriken suyun sıcaklığını duyunca kendini tutamamış, boşanmış, hüngür hüngür ağlamıştı. Öyle ki, gören olsaydı acıdan yüreği sancılanır ya da yaşamdan umudunu keserdi. Günlerdir içinde biriken öfkesiyle gücenmişliğinin kesiştiği noktaydı bu ağlama, yosunlu kayaların dibinden fışkıran suya benziyordu, yabanıl. Neden böyle yapıyor diye düşünüyordu bu adam, usa sığmaz isteklerinin tümünü yerine getiriyorum da neden bunca suskun, gözlerini durmadan kaçırıyor benden? Birden bir ışık düşüyordu usuna, olasılığı bilince yansıtan ışık, belki de diyordu yaptıklarımı denetlemek için bana görünmeden çıkıyor yukarıya, odaya, döşenen eşyayı gözden geçiriyor, bir eksiğim var belki de? O hızla, bir koşu, tırmanıyordu merdivenleri soluk soluğa, böylesi yeni yetme kızlarda görülür ancak, kapıyı ardına kadar açıp eşikte duruyor, odayı incelemeci gözüyle süzerek eksiğini yerinde yakalıyordu: Soba kurmayı unutmuş! Önümüz kış, nasıl unutulur, olmuş işte. Yüreği, mutsuz yaşlı kadınların yüreğince katı, acımasız, kara kışın soğuğuyla sobasız oda yaşlı Ali Numan Beyi çağrıştırmıyor bile, ama yarın sobayı kuracak, sadece bir eski zaman kadınının onuru bu! Bugünden bitirmek isterdi bu işi ama yorgundu, çok yorgun, onca gözyaşının zehiri gövdesine dağılmıştı. Az sonra Kevser'le Sefer'in yemeğe geleceklerini düşünmüştü, gelecekler, tek tabak konmamış masaya oturacaklardı hemen, yemeği ısınmaya koymalı diyerek yine, o çevik adımlarla, onun olmayan adımlarla, rüzgâr gibi mutfağa inmişti, bu kaçıncı iniş çıkış, ne yoğun yaşanmış günler!

Ertesi gün sobayı da kurdu Fehime Hanım, o günden sonra bir daha da o odanın kapısını açmadı. Beş altı gün önce bu olağandışı konuyu Fehime Hanıma açan, o gece lambanın çevresinde dönen pervaneler gibi tutkusunun ateşinde yanıp tutuşan Ali Numan Bey odaya yerleşmekte pek de acele etmiyordu. İçine kapanmış, iki büklüm katlanmıştı sanki tini, konuşmuyor,

kuytularda duruyor, gövdesini sahibinin tasmasından tutarak yönettiği bir köpek gibi gezdiriyordu ortalıkta. Kazanılmış bir utkunun ardından gelen gevşeyiş miydi bu, esriklik mi, belli değildi. Sabahleyin uyanmaya bile üşeniyordu diyeceğiz nerdeyse, uyandıktan sonra uzun zaman yatağından çıkmıyor, sabah karanlığı odasından fırlayarak yemekten bulaşığa, ortalığın temizliğinden bahçenin sulanmasına dek yığınla işi başından savınca camları açıp odayı havalandırmak için gelen karısı yatağında buluyordu onu, gözlerini tavana dikmiş, bir ozan gibi düşseli avlıyor. "Kalk!" diyordu, "Kalk artık, çayın kaçıncı demlenişi bu?" Kalkıyordu adam, kuyudan çıkar gibi çıkmış geceden, üstüne sabahlığını geçiriyor, ağır mavnalar gibi süzülüyordu sofadan, mutfağa bitişik çimentoyla döşenmiş yemek odasına iniyordu. Soğumuş çay ve iğrenç peynir! Kahvaltıdan kalkınca, bahçeye çıkıyor, çiçeklere bakıyor, ama bakan o mu? Koltuğa yığılmak, kanepeye uzanmakla geçiyordu zaman, göklere bakıp gecikmiş leylek kafilelerini bekleyerek. Çok sürmüyordu bu bekleyiş, yeni göçmenler yağıyordu göğün dört bir yanından, son artıklar, hastalar, sakatlar, tembeller, alışılan bir yeri bırakıp gitmek istemeyenler karşıdaki yıkık yapının çatısında toplanıyorlar, sonra büyüklü küçüklü sürüler halinde güneye doğru uçuyorlardı. Devinimsiz durup göklere bakan kişiye zaman ne ki, saatin akrebiyle yelkovanı fır dönüyor, göz açıp kapanıncaya dek gelip dayanıyordu kapıya öğle. Eğreti bir öğle yemeği, kalkıyor, bu kez bir başka koltuğa gömülüyordu. Ne karısı, ne Kevser, ne de Sefer pek de şaşırmıyorlardı bu haline, bir hafta önce balkonda o gece usun sınırlarını doludizgin aşarak o denli şaşırtmıştı ki onları, artık hangi türden bir davranışıyla olursa olsun bir kez daha şaşırtmasına olanak yoktu. Gerçi Kevser'le Sefer o dramatik sahnenin gözlemcileri olmamışlardı, ama Fehime Hanım bütün ilgisizliklerine karşın olanı biteni ayrıntısıyla aktarmayı bilmişti. Ali Numan Bey için günün anlamı ikindiye doğru başlıyordu. O saatlerde ağır ağır merdivenleri çıkıyor, henüz soyutlanmadığına inandığı odaya giriyor, otuz yıl önce Karaköy'ün yazın bile loş, serinlik kokan kırtasiyecilerinden aldığı bir tomar parşömen kâğıttan birkaçını yazıhanesinden çıkararak aşağıya iniyor, genişçe bir sigara seh-

pasının üzerinde mektuplarını yazmaya koyuluyordu. Bu mektuplar, soyut odasının malzemesini getirtmek amacıyla İstanbul'daki birkaç yakın ahbabına yazılmış mektuplardı. Çoğunu daha ilk satırından beğenmiyor, yırtıyor, yeni baştan yazıyordu. Ayrı kişilere yazılmış bu mektuplarda bir kurukafanın, bir pergel takımının, büyükçe bir yeryüzü yuvarlağının, sayısız haritanın, birkaç matematik kitabının, saydam haydeger kâğıtlarının, renkli kalemlerin, kalın bir defterin, bulabilirlerse parlak kartonlara basılmış kocaman sayıların, ucuz olmak koşuluyla işportalardan antikacılara dek değişik yerlerde bulunabilecek adı sanı belli olmayan taşların acele gönderilmesi isteniyordu. (Teleskop istememişti, sadece teleskop satan tecimevinden teleskobu tanıtan bir broşür gönderilmesinin sağlanmasını rica etmişti.) Yazılan mektuplar yine otuz yıl önce alınmış mor kâğıttan astarlı zarflara konuyor, zarflar dikkatle yapıştırılıyordu. Her gün bir iki zarfı cebine koyuyor, kimseye bir şey söylemeden, akşamüstü, postaneye gitmek üzere kasabanın yolunu tutuyordu. Alacakaranlıkla eve döndüğünde biraz daha açılmış görünüyordu, örneğin Fehime Hanıma: "Güz, bastırmış!" diyordu, "Diskonuz ne zamana dek açık kalacak?" diye soruyordu Kevser'e. Sefer'eyse yanıt almayacağını, alsa da, o yarım yamalak yanıttan yarım yamalak da olsa bir şey anlamayacağını bilmiş olmalı ki bir şey sormamayı yeğliyordu. Akşam yemeği bir sağırlar konuşusuydu, kim bir şey söylese (Ali Numan Beyin dışında, yüce suskunluğunu sürdürüyordu çünkü o.) öbürü tümüyle ilgisiz bir yanıt veriyordu. Çocuklar yemekten sonra, daha doğrusu yemeği biraz da yarıda bırakarak yine fırlıyorlardı sokağa, diskoya mı gidiyorlar, arkadaşlarına mı, nereye, söylemiyorlardı ki? Fehime Hanımla Ali Numan Bey balkonun girişindeki holde oturuyorlardı, havalar serinlemişti, balkonda oturulamazdı artık. Fehime Hanım yün örüyor, at gibi koşturuyor tığı, arada durup belli etmeden yüzünü inceliyor kocasının, eskiden 'Dünya kaçkını' derlerdi böylesine diye kendi kendine konuşuyordu içinden, Ali Numan Beyin elinde gazete bile yok, tavana bakıyordu. Tavanda soyut olmayan bir karış yer yoktu. Çizgiler görüyordu koşut, tavanın tümünü çevrelemiş bir dörtgen, boydan boya uzanmış altı tane dikdört-

gen, ortada, elektrik lambasının sarktığı yerde kabartma yuvarlaklar, ovaller, (üçgenler yoktu, olmasın!) yine de esriyordu. Ah bu akşam, saatleri gece yarısına doğru sarkan saatler! Geometrinin afyonunu çubuğuna doldurup tüttürdüğü saatler! Sesler de çekilip gidiyordu bu saatlerde bir torbaya dolup güneşin battığı dağın arkasına, kasabanın somut sesleri, ses kırpıntıları eriyip yitiyordu, büsbütün soyutlanıyordu acun. Yatmaya yakın vakitlerde Fehime Hanımın somut sesi bozuyordu bu soyutluğu, kocasının günden güne suyu çekilmiş bir koca yemişe benzettiği yüzüne bakarak: "Bir ıhlamur yapayım mı sana? Ya da bir adaçayı mı?" diye soruyordu kadın. Yine dans ediyor bu kadın diye düşünüyordu Ali Numan Bey, öfkeyle gücenmişlik arasında gidip geliyor, ama bir iki sevecenlik figürünü de kullanmadan edemiyor. Düşsel acunundan uzaklaşmanın süresini kısa tutmak için sevebileceği adaçayının kıvamını kendi de bilmediği halde, vurgusuz bir sesle: "Adaçayı" deyiveriyordu, "Ama tek yapraktan." Adaçayları içiliyordu karşılıklı, birinin gözleri tavanın o dar, sınırlı geometrisinde dolaşıyordu yine, ama kırık dökük bir tekneyle açık denizde volta atar gibi özgür, öbürü son hızıyla yününü örüyordu Sefer'in kazağını yetiştirebilmek için yaklaşan kışa.

Mevsim ilerlemişti. Güz kışın kokusunu duyuruyordu ağaçta, yaprakta, göğün renginde, hava kükrüyordu üç beş günde bir, delimtrak bir rüzgâr yaban kestanelerinin yapraklarını sokaklara, bahçelere hoyratça savuruyordu. Bir başka rüzgâr daha vardı ki o da Ali Numan Beyin içinde esmeye başlayan sabırsızlık rüzgârıydı, İstanbul'daki ahbaplarından istediği şeyler gelmemişti daha, bekleyişin hüznüyle içinden kemiriliyordu adam. Soyut oda hazırdı, ama gerekli malzeme yoktu ortada. Boş bakışlarla bakıyordu camdan sokağa, uzun boylu, şeker gibi yürüyen postacının imgesini daha uzaktan görmek için yanıp tutuşuyor, kimi kez de kapıyı açıp holde var mı bir şey diye aranıyordu. Çocuklar çaktırmadan sinsice gülüyorlardı bu haline, Fehime Hanım yutkunmakla yetiniyordu. Bu bunalımlı, kara günler sürerken, bir gün öğleye doğru "Mektup!" diye bağıran gevrek sesi duyuldu postacının daha bahçe kapısından.

Ali Numan Bey, özellikle son günlerdeki halinden umulmayacak bir çeviklikle bahçeye koştu. Tıkanacaktı nerdeyse, soluk soluğaydı. Postacı mektup yerine küçük bir kâğıt parçası uzattı sadece, gelen mektup değil posta bildirim kâğıdıydı, bir paket gelmişti ona, gidip alması gerekiyordu. Kısa süren bir düş kırıklığı! Mektup olsaydı durumu hemen öğrenecekti. (Ama hangi durumu?) Şimdiyse postaneye gitmek için geçecek bir zaman giriyordu araya, nasıl tüketecek o zamanı! Yine de postacıya teşekkür etti, binlerce kez teşekkür etti. Hemen içeriye koştu, giysisini değişti. Merdivenden inerken Fehime Hanımı gördü orada, "Yemek hazır," diyordu kadın, çok da hevesli görünmemeli çoluk çocuğa, renk verinemeye bakmalı diye düşünerek, katı, donmuş adımlarla yemek odasına girdi. Kevser de oradaydı, Sefer de, ünlemlerle konuşuyorlar yine, sözcüklerin bölünmüş heceleriyle, "Tamam'lar, Oldu'lar" gırla gidiyor "Yok yahu"yla "Hadi be"ler arasında mekik dokuyorlar. Fehime Hanım yemeği koydu ortaya, kırmızı mercimek, arkadan makarnayla hoşaf gelecekmiş! Boğazında düğümlenerek lokmaları yedi, yer gibi yaptı daha çok. Sonra, erkence sıyrılarak sofradan, postanenin yolunu tuttu. Sarı yapraklar, dün geceki kasırganın kırdığı dallar vardı sokakta, güzü ayaklarının altında ezerek, böylece tüketerek bir mevsimi daha, kulaklarında bir uğultuyla yürüyordu. Postaneye vardığında heyecanı duyarlıklı bir barometreyi patlatacak denli artmıştı. İçeriye girdi, çiçek bozuğu, esmer, kalın dudaklı memura kâğıdı uzattı. Orta büyüklükte, küp biçimi bir paket tutuşturuldu eline, paketi aldığı gibi kendini dışarda buldu. Yine o güz sokaklarından dönüyor, çevresine ürkmüş gözlerle bakınıyor, paketi bir ucundan aralayıp içindekinin ne olduğunu anlayabilmek için tenha bir yer arıyordu. Buldu da, caddeden duvarla ayrılmış bir arsaya girdi, paketi aralamadı, düpedüz açtı. Evet, gelen bir kurukafaydı. Kutusundan çıkardı. Gözleri yaşarmıştı, dudakları titriyor, kanaryasını okşayan kuş meraklısı gibi okşuyordu kurukafasını incitmemeye çalışarak. Sonra yine kutusuna koydu. Bu kez güvenli adımlarla yürüyordu, ağır, yanında bir dizi ağacın sıralandığı kaldırımdan, düşünemiyor bile, kafası bomboş. Eve gelince, kimse de görmedi onu, yukarıya çıktı, odaya, kuruka-

fayı yazıhanesinin üstüne koydu. Bu kez kapıyı kilitleyip, anahtarı da cebine atarak indi aşağıya, bir şey olmamış gibi, yayvan, geniş koltuğa attı kendini, dışarda serin bir güneşin ışığı ağacı, bahçeyi, duvarı, sokağı ikindinin rengine boyuyordu. Uğurlu gelmişti kurukafa, birkaç gün sonra, günaşırı, üç beş gün arayla posta bildirim kâğıtları yağmaya başladı eve, kuraklık sona ermişti artık. Postacının bahçe kapısını açtığını evin neresinden olursa olsun duyuyor, alışkanlığında törpüleyemediği heyecanıyla koşuyordu bahçeye, postacıdan kâğıdı alır almaz postanede buluyordu kendini. Yeryüzü yuvarlağı, haritalar, cetveller, pergeller, gönyeler, haydeger kâğıtları, parlak kartonlara renkli basılmış sayılar, adı sanı bilinmeyen büyüklü küçüklü taşlar art arda geliyor. (Teleskobu tanıtan broşür de gelmişti, kapağında olağanüstü güzel, büyük, renkli bir fotoğrafı vardı teleskobun, upuzun konisi burnunu havaya dikmiş, göklere bakıyordu şimdiden.) Güz kızarığı sokaklardan geçiyordu yine, çürümeye yüz tutmuş yapraklara basarak yürüyordu bahçe duvarlarından sarkmış nemli dalların arasından, eve dönünceye dek beklemeye sabrı yetmiyor, bir çıkmaza sapıp, bir arsaya, kutuyu hemen açıyordu. Evet, diyordu, küre de geldi, haydeger kâğıdı da, pergel takımı da, şu da geldi, bu da.

Soyut malzeme tamamlanmıştı artık, Ali Numan Beyin de odasına çekilmesi gerekiyordu. Bir gün önceden Fehime Hanıma durumu açıklamayı insanlık borcu bildi: "Fehime!" dedi, ünlemini vurgulayarak sözcüğün, "Beklediğim bütün malzeme geldi. Yarın sabah odama çekileceğim artık, çalışacağım." Fehime Hanımın gözlerinde yaşlar birikti. (Eyvah! Ağlayacak yine bu kadın!) Ağlamadı, yine çelişik duyguların arasında gitti geldi, dans etti. Ali Numan Beyin odayı kilitleyerek anahtarı cebine koymasından ötürü duyduğu gücenmişliğin çizgileri vardı yüzünde, kocası yaban ellere gidecekmiş de bir daha dönmeyecekmiş sanısının doğurduğu üzgünlüğün çizgileri de vardı. Bu iki duygunun arasında bocalayan bir sesle sordu: "Ne zamana dek sürecek çalışman?" Ali Numan Bey, kendisine yaşamı boyunca bu denli anlamsız bir soru sorulmadığını düşündü: "Sonsuza dek!" diye yanıtladı, "Başka nasıl olabilir?" Fehime Hanım da, bir başka açıdan, sorusunun gereksiz olduğunu an-

lamakta gecikmedi. Evin yaşantısına etkiyecek daha gerçekçi sorular varken yanıtlansa bile sonuç alınamayacak bir soruyu uluorta savuruvermenin ne yararı vardı? Kocasının yanıtını duymamış gibi davrandı: "Yemeklerini odanda mı yiyeceksin?" diye sordu bu kez. Ali Numan Bey: "Hayır" dedi, "Yemeğe ineceğim, ama sadece yemeğe. Yemeğin dışında tüm saatlerim odamda geçecek." Yine çok rahat değildi görünüşü, kendini biraz kusurlu sayıyor sanki, ama bildiğinden de şaşmıyor, çocuklar gibi karşısındakinin anlayışına sığınıyordu. "Öyle olsun!" dedi Fehime Hanım, "Mademki öyle istiyorsun, öyle olsun!" Bu sözde ne sitem vardı, ne gücenmişlik, ne de öfke. Hiçbir hecesini vurgulamamıştı sözcüklerinin, sesini hiçbir renge bürümemişti. Su gibi akıvermişti ağzından, öyle kendiliğinden.

Su arabaları geçiyordu, sabahın muştucuları, dağ yolunun sapağındaki çeşmeden doldurmuşlardı sularını, kasabaya gidiyorlardı. Her sabah bu arabaların demir tekerleklerinin kaldırımda çıkardıkları gıcırtılarla uyanırdı Ali Numan Bey, odasına taşınmaya karar verdiği sabah da onlarla uyandı, başka sabahlarda olduğu gibi uykuyla uyanıklık arasında bir bocalamadan sonra yeniden uykunun puslu ülkesine çekilmedi, yavaşça sıyrıldı yatağından, doğruldu, terliklerini giyerek pencerenin önüne gidip dışarıya baktı. Gün ağarmaya başlıyordu bir ucundan, bahçeyi basmış sisin ardından soyut yontular gibi görünüyordu çıplak dalları ağaçların, ne denli uzaktı kümesin kapısı! Döndü, yatağında uyuyan Fehime Hanıma baktı, terlemişti üst dudağı kadının, kolunun biri döşemeye sarkmıştı. Ali Numan Bey giyindi, uzun uzun aynaya baktı, yaşamının başka bir yörüngeye oturduğunu düşündüğü bu yeni aşamada yüzünü görmek istemiş olmalıydı bir kez, kapıyı olabildiğince sessizce açarak aşağıya, mutfağa indi. Çay pişirecekti kendine, ince bir dilim ekmek, sabahları tiksindiği peynir, cılız bir kahvaltı yapacaktı. Ama tez davranmalı, odasında soyut bir acun onu bekliyor. Böyle düşünüyordu, kendine de kızıyordu bir yandan, ne çabuk kendimi Kaf dağında görmeye alıştım diye mırıldanıyordu: Soyut acun yoktu ki daha, o acunu yüce tutkusuyla yaratacak malzeme vardı ortada sadece, sevgili kurukafası, uzak bir

mavilik gibi onu durmadan çağıran yeryüzü yuvarlağı, görmediği kentlerin sokaklarınca çekici haritaları, geometrinin uçsuz bucaksız labirentinde dolaştıracak cetvelleri, pergelleri, gönyeleri vardı. Onların yüzünü kara çıkarmamalıydı, bir çıraktı henüz, çırağın tutkusuysa hiçbir tutkuya benzemezdi, başaracaktı kuşkusuz. Soyutlayacak, soyutlanacaktı. Bu düşlerle, yarım yamalak bir kahvaltıdan sonra, odasına gitti.

Fehime Hanım uyanınca, Ali Numan Beyin yatağını boş buldu, içinde dulluğun hüznünü duydu. En çok dulluktan korkmuştu, dullar ayrıksı bir toplumdu onun gözünde, şimdiyse kendini bir üyesi gibi görüyordu bu toplumun. Hem de daha kocası yaşarken saplanmıştı bu duyguya, ama yaşıyor muydu Ali Numan Bey, canlı bir ölüydü o şimdi, canlı bir ölüyle aynı evde nasıl yaşayacak, usuna bir türlü sığdıramıyordu. Kapıyı açıp dışarıya çıktı, Sefer de çıkmıştı odasından gerinerek, ne rastlantı, Kevser de kapısını açmış, iki kolunu iki yana açarak kirişlere dayanmış duruyordu orada, böylece üçü de sofada buluşmuşlardı. Babanız diye söze başladı Fehime Hanım, Kevser bir kedi hızıyla merdivenlerden aşağı koştu, kapıya, sabahın gazetesini almaya, Sefer jimnastiğini yapmış banyoya giriyordu, kadıncağız kalakaldı. Kahvaltıda babalarını sormadılar bile, birtakım sözcük oyunları oynadılar, daha doğrusu Kevser soruyor, Sefer'se kendine özgü ünlemleriyle geçiştiriyor bu soruları, Fehime Hanım düşünüyordu, babalarının bu sabah kahvaltıya inmeyeceğini, bundan sonra sadece öğle ve akşam yemeklerinde şöyle bir görüneceğini biliyorlar diyordu bu çocuklar. Nitekim öyle de oldu: O gün de, o günü izleyen günlerde de Ali Numan Bey öğle ve akşam yemeklerine indi, kimseyle de pek konuşmadı. İç konuşmasını sürdüren kişi başkasıyla konuşur mu, elbette konuşmayacaktı. Bunda şaşacak bir şey yoktu. Ama dikkat etselerdi şaşıracakları bir şey vardı ki o da Ali Numan Beyin günden güne dudaklarının inceldiği, yüzünün kireç sürülmüş gibi beyazlaştığı, gözleriniyse bir buğu tabakasının kapladığıydı. Yürümesi belirgin biçimde ağırlaşmıştı, dönüşlerinde zorluk çektiği belliydi.

On beş yirmi gün sonra bir gün ince, sert, buzcul bir yağmur yağdı. Dinmedi bütün gün, geceye de sarktı. Güzler kışla-

ra ince, sert, buzcul yağmurlarla bağlanır, o gecelerden biriydi. Rüzgâr gittikçe hızını arttırıyordu dışarda, ağaçlar toprağa değecekmişçesine eğiliyor, bir çinko yerinden oynuyordu çatıda, yuvasından kopmuş birkaç kiremit bahçeye düşüyordu. Bahçe kuru yaprak denizine dönüşmüştü, yer yer gölcükler oluşmuştu çöküntülerinde beton alanın, nerden yansıdığı belli olmayan garip bir aydınlıkta genç bir yılanın derisi gibi yanar döneriyle parlıyordu iliklerine dek yağmuru emmiş ıslak ev. Mutfağın yanındaki, ışığı az olduğu için kasvetli, soğumuş yemek odasında masaya oturmuşlardı. Kevser'le Sefer, sınav borçlusu olduklarından bu kış okullarına gitmeyecekler burada kalacaklardı, Fehime Hanım yakası kürklü eski mantosunu omuzlarına atmış mutfakla yemek odasının arasında mekik dokuyordu. Yaz, sisli sabahlarla başlayıp baygın akşamlara doğru uzayan, ağaçta, yaprakta, suda sarının kahverengiye dönüşümünü sergileyen o uzun, gizemli yüzü de ardından sürükleyerek çekip gitmişti. Yazlıkçılarsa çoktan büyük kentlere dönmüşler, mavi, yeşil, sarı, kırmızı ampulleriyle gözü gönlü çeken çay evleri, lokantalar, mevsimlik sinemalar, diskolar bir dahaki yaza dek gözden silinmişler, Kevser'le Sefer de eve kapanmışlardı artık. Köfte kızarıyordu ızgarada, iç ezici bir soğan kokusu duyuluyordu, dumanı mutfaktan odaya yayılmıştı. Fehime Hanım, ateşte gereğinden çok kaldığı için üstü kaymak bağlamış bir tencere çorbayı getirdi, masaya koydu. Titrek elleri soğuktan morarmıştı: "Ah dedi, sofraya tencereyle yemek getirecek kadın mıydım ben?" Amaçsız söylenmiş sözlerdi bunlar Kevser bir sitem sezdi yine de, yanıtlamak gereğini duydu: "Aman anne!" dedi. "Söyleseydin ya, dilin yok muydu?" Fehime Hanım duymadı Kevser'in bu sözünü, evde esen hava şaşkına döndürmüştü onu, ne söylense duymuyordu. Uyurgezer gibi dolaşıyordu ortalıkta, ağır giden pek çok yol alan kaplumbağaydı tıpkı. Kenti düşünüyordu bir yandan, durmadan bir nabız gibi atan, devinimli, kalabalık kenti, bir yandan da gerçeğini yaşamaya uğraşıyordu. Mutfağa gitti yine, köftelerle döndü bu kez, kapağı kapalı kocaman bir bakır sahanı da masanın bir yanına bıraktı. "Bir de tatlı var, dünden," diye mırıldanarak koşup tatlıyı da getirdi: "Hazır!" dedi, "Babanız inmedi daha? Hep sa-

atinde gelirdi o!" Ali Numan Beyin iskemlesine bakıyor, boşluğuyla buruk bir duyguya düşüyordu. Eksikliği o denli belli ki! Kevser susuyor, Sefer işaret parmağını masaya vurarak tempo tutuyordu. Suskunluk, bir sinek gibi vızıldayarak, dolaşıyordu havada. Ali Numan Beyi bekliyorlardı. Gelse de yemeği yeseler, sofrayı kaldırsa Fehime Hanım, bir an önce bulaşığı yıkasa, ortalığı toplasa! Dakikalar geçiyor, Ali Numan Bey gelmiyordu. Çocuklarla bakışıyorlardı boş gözlerle, bıkkın, biri kaşığının ucuyla çorbaya uzanıyor, öbürü ekmeğinden kopardığı bir lokmayı döndürüp dolaştırarak çiğniyordu ağzında uzun uzun. Fehime Hanım dayanamadı, sonunda: "Çocuklar!" dedi, "Gidin çağırın babanızı, gelsin artık!" Kevser'le Sefer mıknatıs çekimine tutulmuş gibi hemen kalktılar, merdivenleri üçer beşer tırmanarak yukarıya çıktılar. (Bir buyruğu hemen yerine getirdikleri görülmemişti daha, biri değil de ikisi birden koşmuştu üstelik, olacak şey değildi!) Fehime Hanım, çocuklar çıkınca bir boğuntu duydu içinde, yüreği daralıyor, boğazı sıkılır gibi oluyordu. Ayağa kalkmış, yorumsuz, içgüdüsel bir davranışla mutfağa götürmek üzere ekmek tabağını, sahanları masanın bir yanına yığınaya başlamıştı. Rüzgâr, mutfak kapısının önüne bırakılmış bir küpü deviriyor, bir leğeni sürüklüyordu bahçede, duyuluyordu, gidip almayı düşünmüyordu bile. Kevser'le Sefer'inse merdivenden çıkarlarken aşağıdan yukarıya doğru uzaklaşan ayak sesleri, bu kez, yukarıdan aşağı inerlerken gittikçe arttı, gürültüye dönüştü. İnmemişler, sanki yuvarlanmışlardı. Merdiven boşluğunda pek kısa süren bir beklemeden sonra kapıyı hızla açtılar, durdular orada, gençtiler, bu türden bir haberin nasıl verileceğini bilmiyorlardı, bir çırpıda, ayarlayamadıkları bir sesle: "Soyut odasında ölmüş babamız," dediler.

Hüseyin Feyzullah'ın Evlenmesi

Hüseyin Feyzullah, Langa'da, ahtapot gibi bir evde oturuyordu. Ahtapot gibi bir ev, çünkü iki yanından, sağından, solundan destekleyici direklerle ayakta duruyordu bu ev, yıkılmak için de kasırgayı bekliyordu. İki katlıydı, ahşap, sokağın başından bakana sancılı bir diş gibi görünürdü. Küçüktü, ama küçüklüğüne göre oransız denecek kerte büyük bir bahçenin sokağa yakın bir yerinde duruyordu. Bahçede erik, vişne, ceviz, incir, nar, ayva, hepsi tamamdı. Delimtrak büyümüş otlardan geçilmiyordu. Arkada, kuyunun yanında, kapısı kiremit rengine boyanmış bir kümes, bir horozla birkaç da tavuk. Bahçe arnavut kaldırımında kullanılan taşlarla örülü bir duvarla çevrilmişti, duvarı toza dönüşmüş bir harç ayakta tutuyordu. Evin ön cephesindeki pencerelerden bakınca, mevsim öncesi esip savuran, kuduran rüzgârların durulduğu sabahlardaki gibi dingin, kıpırtısız, sanki hep güneşli, uyuyan bir gömütlük görünüyordu karşıda, arka cephedeki camlardan bakanın gözünde de karnabahar tarlaları büyüdükçe büyüyordu. Daha ötede de çerçevesine oturtulmuş bir resim gibi deniz, orta yerinde bir kum kayığıyla iskele, zaman dışı donmuş kalmıştı.

Hüseyin Feyzullah uyanalı bir saat olmuştu, lodosa bakan odadaki demir karyolada dönüp duruyor, yatağından kalkmıyordu bir türlü, battaniyesinin uzun tüylerini parmağına dolayarak, sonra tüy parçalarını bu kez iki parmağının arasında ezip büzerek düzeltiyor, oyalanıyordu. Her sabah böyle olurdu bu, uyandıktan sonra saatlerce yatakta kalır, düşsel bir ipin iki

ucu arasında gidip gelir, cambaz gibi tıpkı, sallanır, kayardı. Özellikle bu saatlerde bir imge yığınını sergilerdi bilinci, ama hepsi kopuk kalır, hiçbir imge bir başka imgeyle bağlantı kuramaz, su basmış sokaklarda taştan taşa atlar gibi çağrışımdan çağrışıma atlar, daha yatağından kalkmadan yorgun düşerdi sonunda. Battaniyenin tüyleriyle oynamayı bırakmıştı, bitkin, upuzun yatıyordu, kapıyı yavaşça aralayarak annesi odaya girdi. O dalgınlıkta uzanmış kalmışken, kapıyı açıp biri girince irkilirdi bir başkası olsa, Hüseyin Feyzullah'ın kılı bile kıpırdamadı. Kadın odanın ortasında durdu, her sabah düşündüğü şeyleri bir kez daha düşündü: "Yirmi iki yaşına geldi bu çocuk, hâlâ bir baltaya sap olamadı, ne olacak hali bunun?" Sonra gidip, kenarlarına eliyle nakıştan çiçekler işlediği, çay suyuna yatırılarak rengi esmerleştirilmiş, zavallı, patiskadan perdeleri açtı. Bol bir güneş doldu içeriye, önce yatakta uzanmış yatanın uzun süren bir ergenlikten kalma delik deşik yüzünü, sonra sırasıyla yatağın başucundaki küçük masada duran sürahiyi, duvarda asılı bir Utrillo sokağını, yerdeki eprimiş halıyı, sabunlu suyla silinmekten boyası solmuş kapıyı aydınlattı, böylece oda tümüyle ışıdı. Hüseyin Feyzullah, gözlerini açtı: "Ne var gene, anne?" dedi. "Kalk artık istersen, oğlum!" diye sızlandı kadın. Rahime Hanım –Rahime'ydi adı– kalakaldı olduğu yerde daha bir süre, havanın hidrojeniyle oksijenine karışmış, yeni bir elementi olmuş suskunluğu emiyordu sanki, sonra oğlunun yeniden gözlerini yumduğunu görünce, odadan, geldiği gibi yavaşça çıktı.

Hüseyin Feyzullah, annesi çıkınca yatağında gövdesini duvara doğru çevirerek parmağını badananın pütürlerinde gezdirdi. Rasgele gidip geliyordu parmak, yukarıya çıkıyor, yana dönüyor, aşağı kıvrılıyordu. Bir süre amaçsız dolaştıktan sonra duvarda, devinimin mantığı değişti, görünmeyen, düşlenen gemi resimleri çizmeye başladı. Sonra ağaçlar çizdi, yağışsız kış günlerinin esmer, kuru ağaçlarını da duvarda saptadı. Daha sonra da bir fırın ağzı çizdi, ama ekmek yerine dökülen oyuncaklardı ondan. Bu resimlerin isimleri de vardı, gününe göre değişiyordu isimler, bugün bu oluyordu, yarın şu, ama son resmin adı hiç değişmiyordu, Avrupa'ydı onun adı. Daha

okul çağından önce, çocukluğunda, oyuncakların Avrupa'dan getirildiğine değgin sözlerin kulak dolgunluğuyla olacak (öykümüz 1932'lerde geçiyor, kahramanımızın çocukluk dönemine uzanmak içinse en az on beş yıl daha da geriye gitmek gerek, o yıllarda oyuncak tümüyle dışalım malıydı), Avrupa adı onda ağzından kürekle oyuncaklar çıkarılan fırın imgesiyle birleşmişti. Düş, parmak ve duvar arasındaki tılsımlı ilişki sona erince, Hüseyin Feyzullah yatağında doğruldu, tersyüz dönmüş terliklerini (ah bu ters dönen terlikler, her sabah mı her sabah!) düzelterek giydi, ayağa kalktı, bin yerinden kurt yeniği konsolun önüne doğru seğirtti. Her sabah dünyayı yeniden tanımak istiyordu, dünyaysa kendi yüzüyle başlıyordu, önce yüzünü görmesi gerekirdi. Konsolun üstündeki ayna kısaydı, boyuysa uzun, ne yapsın, eğiliyordu biraz, yüzünü aynada ancak öyle görebiliyordu. Düz, mısırpüskülü gibi ince saçlarına bakıyordu, geniş olmayan alnına, varla yok arası kaşlarını inceliyordu, gözleri gözlerine kayıyor (bir gözü yaşarıyor hep, neden!), incecik dudaklarında geziniyor, seyir sivri bir çeneyle uzunca bir boyunda bitiyordu. Sonra askıdan gömleğini, pantolonunu alarak giyindi. Son dört beş yıldan bu yana hiçbir gün yatak kılığıyla odasından dışarıya çıkmamıştı. Okuduğu romanlarda Batılıların tutumlarının böyle olduğunu görmüştü, o da bu geleneğe duyarlıkla uyacaktı. Boyunbağı takmadı, boyunbağına gerek yoktu, ne de olsa bir sabah vaktinin ev haliydi bu. Sofaya çıktı, kahvaltı camın kenarına konmuş masadaydı: Peynir, zeytin, tereyağı, reçel, kızarmış ekmek, süt. Bu görkemli kahvaltıya bakıp da, iki kişilik, anayla oğuldan oluşan bu küçük aileyi pek de varlıklı sanmamalı! Pek de varlıklı ne demek, yoksulluğun sınırındaydılar. Rahime Hanım ölü kocası Nüfus memurluğundan emekli Kâzım Beyden üç ayda kırk dört lira dul maaşı alıyordu. Aşağı kattaki iki odaysa ayda yedi buçuk liraya kiradaydı. Beyazıt'ın ara sokaklarında bir de dükkânları vardı ki bir kalaycıya kiradaydı, oradan da ayda on beş lira geliyordu. Hüseyin Feyzullah, bu tek evlat, sağlıksız büyümüş, ne çok hastalıkla da savaşmıştı. Kadın, dişinden tırnağından kestiğini oğlunun sağlığına, bir de Beyoğlu, dergi ve kitap masraflarına harcıyordu. (Ah bu Be-

yoğlu masrafları! Sırası gelince duracağız üstünde.) Öğrenim masrafları artık sona ermişti. Bir ara bir Fransız okuluna da gitmişti Hüseyin Feyzullah, Gedikpaşa'da, büyükbabasının özlemiydi bu (annesinin babası), birkaç yıl sonra da adam ölünce parasız bir okula aktarılmak zorunda kalınmış, ortayı bu okulda bitirmiş, liseyi de burada sürdürmüştü. Üç dört yıl önce de lisenin onuncu sınıfında iki yıl üst üste dönüp talihini bir yıl bir özel okulda denedikten sonra öğrencilik yaşamına veda etmişti. Neden mi? Nedenini annesi de anlayamamıştı ama bu neden çok açıktı: Edebiyata merak sardırmış, dergilerle kitapların acunun da boğulmakla yüz yüze gelmişti. Geceleri, gün aydınlanıncaya dek, ciltler deviriyordu. Ne *Sefiller*'i kalıyordu, ne *Madam Bovary*'si, ne de *Karamazoflar*'ı. Birinden öbürüne atlıyor, kimi geceler de üçünü beşini birden harmanlıyordu. Kitap ululari vardı onun artık, bu ulular da, işin garibi, yalnızca yazarlar değildi. Roman kahramanları da, örneğin bir Julien Sorel, bir Raskolnikof, bir Werther de bir kitap ulusuydu onun için, sadece bu doruklar değil, romanların yan kişileri de, önemsizler de kitap ululardandı. Anlayacağınız acun değiştirmişti. Kendisinin de bir ucundan bu ululuların arasına girmek için çaba gösterdiğini söylemek gerekir mi? Mavi kalemlerle, mor kalemlerle, yeşil kalemlerle, kırmızı kalemlerle defterler dolduruyordu. Tez biten gecelerle tükenmeyen ciltlerin, dolmayan defterlerin savaşımı sürüyordu. Sabaha doğru gündüz ışığının, cılız da olsa, perdenin aralığından sızdığını görünce deliye dönüyordu. Kitapların gökleri, bulutları, ağaçları varken, bu göklerin, bu bulutların, bu ağaçların ne gereği var diye düşünüyordu. Ah, onlarla olabilseydim biraz daha diye sayıklayarak düşüyordu başı yastığa umutsuzca, tenin olduğu gibi tinin de karşı koyuşu vardır acıya, böyle bir içgüdüyle direncini buluyor, düşünüyordu, bu akşam da var, yarın akşam da, öbür akşam da. Evet, yarın akşam, öbür akşam deyip o denli uzağa gitmemeli, bu akşam, on iki saat sonra, bu odada, birlikte olacağım onlarla yine, Julien Sorel'le, Raskolnikof'la, Werther'le, daha başkalarıyla da, mavi kalemlerim, mor kalemlerim, yeşil kalemlerim, defterlerimle de. Böyle havalarda yaşayıp gidiyordu Hüseyin Feyzullah! Böylesineyse 'pi' bi-

riminin matematikteki işlevinin, Amper yasasının, Nitrat d'argent'ın bileşiminin çekici gelmesi beklenemezdi.

Hüseyin Feyzullah, isteksiz, kahvaltı masasına oturdu. Eli ayağı dağılmış gibiydi havada, gevşek, hızla geçen bir aracın sıyırarak kaldırıma savurduğu bir sakat kediye benziyordu, köpeğe, daha da çok kuşa, toparlanıp yeniden uçmaya hazırlanan. Bir durumdan bir başka duruma geçmek her zaman allak bullak ederdi onu, bu değişikliklerin başında da doğanın şaşmaz bir düzenle sunduğu yinelemeler, örneğin geceyle gündüz, mevsimler gelirdi. Bütün bunlarla uyuşum sağlayabilmek ne güçtü. Sabaha doğuş, geceye giriş, kış havasının dumansı rengiyle yaşam sürüp giderken birdenbire bir sabah gökyüzünün ısırıcı mavisiyle burun buruna gelmek, güzün devinimsiz renklerinden güz sonunu kışa bağlayan rüzgârlı devingenliğine geçmek insanın dayanağını aşan bir çaba istiyordu. 'Çizginin yerini değiştiren devinime kin duyuyorum.' demişti Baudelaire, bu dizeyi ilk okuduğu gün, Hüseyin Feyzullah da, kendini tanımakta sağlam bir adım atmıştı. İşte, yine bir başka gün başlıyor dışarda, güneşli, lodosun aydınlığı karnabahar yapraklarının mavi küf rengini yalayarak bahçelere, bostanlara, sokaklara, evlere, ev içlerine doğru yayılıyordu. Hüseyin Feyzullah bir dilim kızarmış ekmeği alıyordu sepetten, tereyağı sürüyor bıçağın ucuyla, gıcırdatarak, ekmek yağlı bir deri gibi parlıyordu güneşte. Bir süre elinde evirip çeviriyordu dilimi, dışarıya bakıyordu, camda birkaç cılız sardunya, kurumaya bırakılmış bir biber hevengi, bir uçtan bir uca gerilmiş ipte mandallarla tutturulmuş mendiller, çoraplar, bir de gömlek. Daha ötede de beyaz bulutlar vardı, top top, eve doğru süzülüyorlar, gözden yitiyorlardı çatıda. Merdiveni küçük sofadan ayıran camlı kapının gıcırtısıyla irkildi Hüseyin Feyzullah, baktı, annesiydi gelen. Rahime Hanım, ayaklarında yün terlikleriyle, başında güllü başörtüsü, geldi, oğlunun karşısındaki iskemleye ilişti. (Bugüne dek kanepenin, koltuğun, iskemlenin arkalığına sırtını dayayarak oturduğunu gören olmamıştı onun, hep ilişirdi. Oturacağı yerin önüne çöner, üçte bir oranındaki bölümünü kaplardı. Biraz öne eğik, hep o saygılı görünüş. Bir vakitler kocasının annesiyle babasına, başka hısımlara, kocasına, tüm ko-

nuklara yılmadan gösterdiği saygıyı şimdi de oğlundan eksik etmiyordu.) Hüseyin Feyzullah duruşunu değiştirmedi, gözleri yine camda, ağaçlarda, bulutlardaydı. Kadın, boğazı gıcıklanmışçasına yarım bir öksürükten sonra: "Bak, oğlum!" dedi. Umutsuzca savrulan, çığlık kokulu bir ünlemdi bu, öyle ki biri nasıl söyleyeceğini kestiremiyor, öbürüyse ne duyacağını kesinlikle biliyordu, hava o havaydı. Karşılıksız kalan bu ünlemden sonra konuşmaktan büsbütün cayması beklenirdi ama ikinci bir doğa haline getirdiği o yüce saygısı da yetmemiş olmalı ki yeni bir atılıma başvurmakta gecikmedi: "Son sözümüzü bekliyorlar oğlum, aradan üç ay gibi uzun bir zaman geçti, artık yüzlerine bakamıyorum." Hüseyin Feyzullah'ın derinlerden gelen sesi duyuldu: "Bırak anne, bırak! Karar vermek güç, biliyorsun, düşünüyorum." Gerçekle uzaktan yakından ilgisi yoktu bu sözün, belki düşünüyordu ama annesinin değinmek istediği konunun dışındaydı düşündükleri, bambaşka şeylerdi. Rahime Hanım, bu kez, konuya daha derinden girmek gereksinimini duydu. İskemlenin daha ucuna doğru kaydı, oturuşuyla sesini aynı saygı ayarında tutmaya çalışarak söze orta yerinden girdi: "Ben bugün varsam yarın yokum" dedi, sonra yerinden biraz kımıldanarak gövdesinde gezdirdi gözlerini, şimdi de var olup olmadığını denetledi sanki, daha da büyük bir yüreklilikle sözünü sürdürdü: "Evet, ne diyordum? Ben de bir gün gözümü kapayacağım, öleceğime yanmıyorum, ama seni nasıl yalnız bırakabilirim? Yemeğini pişirecek, çamaşırını yıkayacak, sobanı yakacak bir insan gerek sana, biliyorum konuşmayı sevmezsin, ama yine de günün günü var, ola ki bir çift söz etmek istersen, kime koşacaksın? İnan ki babanın en büyük isteği ocağının sönmemesiydi, benim de öyle, senden sonra kurusun mu bizim soyumuz? Bütün bunları sağlayacak olan da Hatice! Beğenmiyor musun Hatice'yi?" Kadının birbiri ardına dizdiği soruların sonuncusu, hiç beklenmezdi ondan, o denli tiz bir sesle söylenmişti ki yansıması duvardan duvara çarparak birkaç saniye sürdü, odanın boşluğunda yitti. Sustular bakışarak, karşılıklı, sonra: "Anne! Anne!" diye inledi Hüseyin Feyzullah. Konuşmanın ağırlığını hafifletecek bir eylem aramıştı kendine, bulmuştu da, o hızla kahvaltısını bitirip sütünü de bir dikişte

içmişti. Kalkarak odasına girdi, kapıyı da arkasından gümbürdeterek kapadı. Rahime Hanım şaşkın bir duyguda kalakaldı. O son, "Anne!" diye çıkan çığlıklı sesin anlamı neydi? Konuya olumlu bir kapıdan girmek istiyordu da onuru mu engelliyordu, yoksa büsbütün kesip atmak mı istiyordu bu sorunu? Bilmiyordu ki, Hüseyin Feyzullah bu iki olasılığın da çok dışındaydı, onu sadece birkaç dakika için de olsa düşsel dünyasının dışına itilmesi çileden çıkarmıştı. Rahime Hanım, kiminle olursa olsun, kocasıyla da, oğluyla da ortaya çıkan eviçi anlaşmazlıkları çekişme ve gürültü patırtıyla çözümlemeye kalkışacak kadınların soyundan değildi, annesinin katı eğitiminde yetişmiş bir eski zaman kadınıydı. O eski zaman kadınları ki, başları sıkıştığında doğru mutfağa koşarlar, orada düşünürler, izleyecekleri tutumları saptarlar, kendilerini çaresiz duyarlarsa ağlarlardı. O da öyle yaptı, mutfağa indi, öğleden ikindiye doğru sarkan saatlere dek kaldı orada, çanak çömleğin arasında bekledi. "Ne yapmalı? Ne yapmalı? Ne etmeli de kafasını olumlu yöne döndürmeli bu oğlanın?" Düşünüyor, pek de çıkar yol bulamıyordu. Dibi tutmuş bir tavanın dibini kazıyordu o zaman, böceklenmesinden korktuğu eski pirincini yayıp güneşe seriyordu, şaşkın, bir demet maydanozu ayıklamaya koşuyordu. Öyle ki, oğlunun öğle yemeğini de unutmuştu, geç de olsa anımsadı birdenbire, kaşla göz arasında musakkayı ısıttı, salatayı doğradı, kavunu dilimledi, bir tepsiye koyarak merdiveni tırmandı. Gümbürdetilerek yüzüne kapanmış kapının önünde durdu, sonra tepsiyi yere bırakarak tıngırdattı kapıyı. Karyolanın gıcırtısını duydu içerden yansıyan, kapı açıldı, hep yaşaran gözü daha çok yaşarmış, ekşi bir gülümseyişle oğlu bakıyordu yüzüne, konuşmadan. O da bir şey söylemedi, tepsi uzatmakla yetindi. Çocuk tepsiyi alarak kapıyı kapadı, ama bu kez gümbürtüsüz. Rahime Hanım doğru mutfağa koştu yine, birkaç dakika öncekine göre çok daha rahat bir soluk aldı orada.

Ne çabuk akşam oluyordu. Hüseyin Feyzullah yemeğini bitirmişti, camdan bakıyordu, hiçbir ev, duvar, çit, asma, ağaç, bulut yoktu ki beş dakikalık bir zaman için olsa bile rengini koruyabilsin! Her şey eriyor, ufalanıyor, yitiyordu. Giyimliydi, sokağa çıkmak için bir tek boyunbağını bağlamak gerekiyordu,

bağladı. Kapıya doğrulurken, son kez aynaya, yüzüne baktı. (Hangi yüz bu, evde bıraktığı mı, yoksa sokağa çıkaracağı mı?) Merdiveni ufak, sessiz adımlarla inerek sahanlıkta durdu, annesini ortalıkta göremeyince, aşağıya, mutfağa seslendi: "Anne, çıkıyorum ben!" Rahime Hanım, mutfaktan hemen seğirterek yukarıya koştu: "Nereye oğlum?" diye sordu, "Şehzadebaşı'na mı, Beyoğlu'na mı?" (Şehzadebaşı yakın, Rahime Hanımın bildiği yer üstelik, Beyoğlu'ysa kimbilir neresi, oğlu Şehzadebaşı'na gittiği akşamlar yatıp uyuyabilir erkenden, ama Beyoğlu'na gidince, o dönene dek bekleyecek.) "Beyoğlu, anne!" demekle yetindi çocuk, kapıyı yavaşça kapayarak çıktı.

Arkada kalmıştı ev, puslu, sanki o yeşilliğin içinde daha da geriye çekilerek kuytu bir yerde durmuştu. Bir yanı kavruk bir gömütlüktü yolun, öbür yanı göz gördüğünce uzayıp giden bostanlar, bahçeler, tek göz evler, küçük işyerleri ayırdediliyordu arada bir, demirci, taşçı, bıçkıcı dükkânları, araya sıkışmış camları tozdan buğulu bir bakkal, sinek avlayan bir berber ötede, bir kahve uyurgezerliğini giyinmişti yine, sürüklenerek yürüyordu arnavut kaldırımı döşenmiş sokaklarından eski Langa'nın, Cerrahpaşa'yla Haseki'yi ayıran yolun köşesindeki karakolun çevresinde odaklanan, Yedikule ve Topkapı tramvaylarının sapaklarına dağıldığı Aksaray alanının ortasında buldu kendini, külrengine bürünmüş birçok akşamlarda olduğu gibi. Ne denli tenhaydı alan, elleri zembilli birkaç kişi yürüyordu kaldırımdan, gecikmiş okul çocukları çığlık çığlığaydı, bir kadın koşarak gidiyordu evine rüzgâr gibi, sundurmanın altına tünemişti bir simitçi, bir yoğurtçu sokağı dönüyordu. Öğle yemeğini geç yemiş, yine de acıkmıştı. Bir simit aldı, ağır, yine sürüklenir gibi o yürüyüşle, karşı kaldırıma geçti. Onu Beyoğlu'na götürecek tramvay hazırdı, beş on yolcu vardı içinde, kalkış saatini bekliyordu. Bindi, boş yerlerden birine oturdu. Simidini kemiriyor, dışarıya bakıyordu, çatıların üstüne çokluk, renklerini akşamın ayazıyla denk düşürmüş bulutlara hep. Birkaç yolcu daha bindi, vatman da göründü sonunda, tramvay çanını bir iki kez çaldıktan sonra, önce ağır, gittikçe hızlanarak Laleli yokuşunu tırmanmaya başladı. Yufkacılar, tatlıcılar, tur-

şucular, evler arası boşluklar, arsalar geçiyordu gözlerinin önünden diziyle, dalgın, ancak Beyazıt'a geldiklerinde çevresiyle ilişki kurabiliyordu. Beyazıt başkaydı, okul zamanındaki boş saatlerin, kısa bir süre önce ona kapılarını kapamış o çocukluk cennetinin yaşandığı yerdi Beyazıt. Sağ yanında sıralanıp giden dükkânlar, pastıra, pişpirik oynadığı kahveler, ahçılar, köfteciler, sol yanında bir ağaç deniziyle çevrilmiş havuzlu Beyazıt alanı, yine sıra kahveler, lokantalar, bir yıl sonra Üniversite'ye dönüşecek Darülfünun'un görkemli kapısı ve güvercinler bir aradaydı. Eski çeşmelerin karşılıklı durduğu sokaklar, yapıların arasına sıkışmış tek kişilik gömütlükler, Şehremaneti, çocukların usunu yerinden oynatan Sıhhi Müze, sonra güvercinleri Sultanahmet'in (bulutlara baktığınca güvercinlere de bakıyordu), yokuş aşağı inerken tekerleklerin raylarda vınlayışı, Gülhane'nin duvarlar arasından fışkıran kocaman ağaçları, sağda görünen çırpıntılı bir deniz parçası, depolar, antrepolar, Eminönü'ne geldiklerindeyse güneş batmıştı. Köprü'yü geçiyorlardı, Haliç'in üstüne bir duman çökmüştü, bakır rengi bir duman, tramvay kıvrılarak Bankalar Caddesi'ne sapıyordu. Birbirinden büyük, külrengi yapılar görüyordu Hüseyin Feyzullah, elinden düşürmediği Fransız romanlarının havasını solumaya başlıyordu orada (Balzac'ın anlattığı Paris'i Beyoğlu'ndan çok Galata'ya benzetiyordu nedense), düşsel bir acuna girdiklerini sananların buğusuyla bulanıyordu gözleri, esriyordu. O iki yana sapan dar sokaklar, geçitler, çıkmazlar, kasvetli de olsa, etkiyordu ona. Tepebaşı'na geldiklerinde adını daha Şehir Tiyatrosu'na çevirmemiş olan Darülbedayi'nin önünde durdular. Sağlı sollu iki kocaman lamba yanıyordu tiyatronun kapısında, basık çatısının üstünde küçücük ampullerin ışıttığı Darülbedayi adı okunuyordu. Kapının yanında, çinko tezgâhının borusundan gece gündüz beyaz bir duman tüten bir kuruyemişçi vardı. Kalantor giyimli biri, bir öğretmen, bir öğrenci biletlerini almışlar, cüzdanlarına yerleştirerek uzaklaşıyorlardı. Bir anıta bakar gibi baktı oraya, yüreğinin en ince telleri titreyerek içinden selamladı. Galatasaray'da tramvaydan indi, karşı kaldırıma geçerek İstiklal Caddesi'ne döndü. Taksim'e doğru yürümeye başladı. Beyoğlu ışıl ışıldı. Tokatlıyan'ın önünden

geçerken, otelin alt salonunda masalarında tek başına oturan monokllu, kadife yelekli, getrli adamlara her zaman olduğu gibi hayran gözlerle baktı yine, Degüstasyon'un camlarını örten sık dokulu tül perdelerin biraz üstünden sadece başlarının üst kısmı ayırdedilen, yeyip içen adamlar gördü. Ötede, caddenin bitimine yakın bir yerde, uzaktan, Moulin Rouge'un dönen ışıklı çarkı görünüyordu. Vitrinlere konmuş alımlı mankenlerin önünden geçti, kuyumculara, oyuncakçılara, piyangoculara, pastacılara, kurukahvecilere, sadece maden suyu satan koca bir dükkâna, hastalık çağrışımı uyandırmayan süslü eczanelere bakarak yürüdü, akşamları arkadaşlarıyla toplandığı pastaneye gelince durdu kapısında, yaşaran tek gözünün yaşını sildi, saçını sıvazladı, içeriye girdi.

Sigara dumanıyla boğulmuş küçücük bir yerdi pastane, ancak beş altı masa sığmıştı, saçları oksijenle boyalı, geçkin bir garson kadın ortalıkta dolaşıyordu. Birkaç genç, dipteki masaya oturmuşlar, yoğun bir tartışmayı sürdürüyorlardı. Öyle ki tepelerine biri dikilse görmeyeceklerdi, nitekim Hüseyin Feyzullah'ın da yavaşça masaya süzülüşünü görmediler. Ancak boş bir iskemleyi çekerek oturduğunda ayırdettiler, tartışmalarına ara vermeden baktılar yüzüne, yarım yamalak merhabalaşıldı. Bu davranışlarında sürüp giden tartışmanın payı vardı kuşkusuz, ama yeni gelen bu dosta pek de önem verilmediği açıktı. Birkaç derginin kenarında köşesinde yazıları yayınlanmış, üne susamış, onun çekici havasında uçmaya kanat alıştıran genç yazarlardı bunlar, getirecekleri yeniliklerle bir süre sonra edebiyat ortamını şaşkına çevireceklerine inanıyorlardı. İlginç olan şuydu ki, hepsi de aşağı yukarı aynı şeyi söyledikleri halde, tartışmanın sıcağında yanıp kavruluyorlardı. O masada yadsınıyordu her şey, çağlar, dönemler, akımlar tümüyle yadsınıyordu. Yine de, şaşılacak şey bu, geçmiş zaman büyüklerini anımsamadan edemiyorlardı, örneğin Baudelaire'in, Verlaine'in, Rimbaud'nun, Lautréamont'un, Apollinaire'in adları sinekler gibi uçuşuyordu havada, ama bugün içindi bu sadece, bilinmez ne kadar zaman sonra, bu gecenin sonuna doğru mu, yarın mı, birkaç hafta sonra mı, kuşkusuz onlar da yadsınacaktı. Garson kadın, dudaklarının kenarına yerleştirdiği gülümse-

yişiyle, gümüş bir kılıfa konmuş büyük bir bardakta çayını getirdi Hüseyin Feyzullah'ın (gedikli müşterisiydi buranın o, çaydan başka bir şey içmediği biliniyordu), sonra tezgâha doğru uzaklaştı. Hüseyin Feyzullah, bir tek sözcüğü bile kaçırmadan, tek bir hecenin vurgulanış biçimini atlamadan dinliyordu arkadaşlarını, önemsenmediğini de biliyordu bir oranda, ne yapsın ki, onlarsız edemeyeceğini de derinden duyuyordu. Bütün bunlar, bu Baudelaire'li, Verlaine'li, Rimbaud'lu konuşmalar, saçları oksijenli garson kadının eliyle masaya konan çay, camların dışında akan insan selinin sessiz uğultusu ne denli çekiciydi. Yine biliyordu ki, bu pastanelerde tek başına yaşamanın olanağı yoktur, masaları uzun saatler için tek başlarına kapatanların dışlanmaları kaçınılmaz bir yazgıdır sonunda, bu duruma düşmekse tüyler ürperticidir. Dayanacaktı onlara, önemsenmese de, yoksansa da anlamazlıktan gelecekti, bir gün eşit koşullarda saydıracaktı kendini, o çekici tartışmaların bir ucunu da o çekecekti. Onları yüzeysel buluyordu, oysa için için yanan gizli bir ocaktı, bunu da biliyordu. Sürüp gidiyordu tartışma, içlerinden biri, gözlükleri iki kocaman projektör gibi parlayan genç, sigara paketini birdenbire masaya vurarak: "Bir dakika! Bir dakika! Yanıt verin bana!" diye bağırdı, sustular tümü de, gözlüklü çocuk bu kez elindeki sigara paketini masanın üstünde gezdirerek olabildiğince uzattı suskunluğu, sonra dudaklarından başlayarak yüzünün bütün kaslarına yayılan yılık bir gülümseyişle, çok güvendiği sorusunu sordu: "Simgecilik öldü mü?" Şaşkına döndü hepsi, yeni bir durum çıkmıştı ortaya, şimdi nasıl yanıtlanacaktı? Simgecilik ölmüş müydü, can mı çekişiyordu, yaşıyor muydu yoksa? Dipteki iskemlede oturan kıvırcık saçlı genç, soruyu soranın paketinden bir sigara aldı, yaktı, masmavi dumanını arkadaşının yüzüne savurarak: "Bak arkadaş!" dedi. "Simgecilik ölmüş mü, yaşıyor mu, şimdi ben onu söyleyemem sana, benim bu geceki sorunum başka, *Topaze*'a gideceğim." Gergin sinirler gevşedi, bağırış çağırış kahkahaya dönüştü. "*Topaze* mı dediler, gidelim!" Darülbedayi'de o akşam Marcel Pagnol'ün, yirminci yüzyıl başlarının Paris'inde, daha sonraları İstanbul'da da tiyatroyu derinden kavramamış olanları yakmış yıkmış olan *Topaze* adlı oyunu oynanıyordu.

Paralar ödendi, Hüseyin Feyzullah'a da: "Haydi bakalım dediler, gidiyoruz. Ayaküstü sosisle bir iki bira çekeriz önce, sonra doğru tiyatroya!" Simgeciliğin yaşayıp yaşamadığını soran çocuk bir kez daha dikkatleri üstünde toplamadan edemedi: "Bira içmeyeceğim ben" dedi, "Bir tek rakı parlatacağım, gideceğimiz yer rakı da veren bir yer olsun, örneğin Mavi Köşe." Karşı koymaya gerek duymadan: "Tamam! Mavi Köşe!" diye bağırdılar.

Mavi Köşe'den çıktıktan sonra Tepebaşı'na doğru yürüdüler. Bir barın kapısındaki dansöz resimleriyle oyalandılar birkaç dakika, Lala Birahanesi'ni, Büyük Londra Oteli'ni geçtiler, Darülbedayi'nin önüne geldiklerinde yapraklarını yarı yarıya dökmüş büyük ağaçlara baktı Hüseyin Feyzullah, tiyatronun karşısındaki durakta tramvaydan inen süslü kadınlarla giyimli erkekleri uzun uzun seyretti. Sessiz soluksuz, tüy gibi adımlarla yürüyerek, tiyatroya giriyorlardı. Tramvaylardan bir saray arabasından iner gibi inişler, tiyatronun kapısına doğru düşte gezenlerin büyülenmiş yürüyüşlerine benzer süzülüş, fuayenin kalabalığına sessiz bir coşkuyla karışmaları, bir masalın mavi ışığı içinde oluşuyordu sanki ve, "Bambaşka bir ortam bu, ne olduğunu bilemeyeceğim, ama tam benim düşlediğim" diye mırıldanıyordu Hüseyin Feyzullah. Onlar da birer paradi bileti alarak, gıcırdayan, dar merdivenlerden tırmanıp çıktılar yukarıya, yerlerine oturdular. Aşağıdaki salon, localar, çok parlak bir ışıkla bezenmişti, yoğun bir esans kokusunun aşağıdan yukarıya doğru buğulandığı duyuluyordu. Gonk vurmuş, oyun başlıyordu. Küçük kımıldanışlar duyuldu iskemlelerde, gıcırdayışlar kesildi, sonra salon kesin bir sessizliğe büründü. Birinci perde seyirciyi büyülemişti yeterince, ışıklar yandı, fuayeye çıkıldı. Hüseyin Feyzullah'la arkadaşları da çıktılar. Konuşulan, bu kez on dokuzuncu yüzyılın Fransız ozanları değildi, *Topaze*'dı. (Oyun pek sarmamıştı Hüseyin Feyzullah'ı, oynanışı beğenmişti, özellikle soyadı yasasından sonra adı Galip Arcan'a dönüşen İsmail Galip etkilemişti onu, gerçi Antoine tiyatrosunun melodram öğelerine ağırlık veren bir biçemle oynuyordu bu oyuncu, ama ne olursa olsun bir virtüöz sayılabilirdi.) Oyun bitip alkışlar da sona erdikten sonra yine o sessiz so-

luksuz, masalsı dağılış! Kimileri Galatasaray'a doğru, oyunun izlenimlerini birbirlerine aktararak yürüyorlardı ağır ağır, kimileri de tramvay bekliyordu durakta. Bizim genç sanatçılar da dağıldılar, biri acele adımlarla ara sokaktan Tünel yönüne doğru yürüdü, ikisi Kasımpaşa'ya inen yokuşlara vurdular. Bir başkası da oyuncuların çıkacağı kapının önüne giderek bir arkadaşını beklemeye koyuldu.

Hüseyin Feyzullah, dileğince geçirdiği bir gecenin sonunda gene yalnızdı. Pastane bir sisin ardında kalmış, tartışmalar anlamlarından sıyrılarak bir söz uğultusuna dönüşmüş, *Topaze* kulislerin serin karanlığına çekilmişti. Günün modasına göre giyinmiş kadınlar görmüştü, yakaları kürklü mantoları kısacık, saçları yanaklarının üstünde ay biçimi kesilmiş, kâhküllü, dudakları küçük bir ceket düğmesi yuvarlaklığında boyanmış, siyah saçlı, beyaz tenli, ayakları şosonlu kadınlar, onlar da başka bir dünyayı simgeliyorlardı, ona ne denli uzaktılar. Yakın gölgesi yalnızlıktı, hep öyleydi. Bir elektrik direğinin dibinde kararsız durdu bir ara, öğeleri pek çeşitli bir bileşimle çalkalanıyordu kafası, donmuş kalmıştı neredeyse birden, bir uykudan uyanırcasına kararını verdi. Tramvay beklemektense, birçok akşamlar yaptığı gibi, Unkapanı köprüsünden geçerek Aksaray'a çıkacak, oradan Langa'nın yolunu tutturacaktı. Aşağıya doğru vurdu. Kasımın başlarıydı, geceler iyice soğumuştu. Ceketinin yakasını kaldırmış, başını omuzlarının arasına kısmış yürüyordu. (Ah bu Beyoğlu akşamları ne çabuk bitiyor ve o kör bir kuyuya düşer gibi düşüyordu Haliç'in karanlığına!) Kıyıya çekilmiş duba karaltıları gördü, arkalarında göz kırparcasına ışıklarıyla yarı belirgin onarıma çekilmiş gemiler, Eyüp Sultan'dan Karaköy'e kalkan son vapur Balat'ın önlerinde duruyor mu, gidiyor mu belli değil, daha uzakta da soğuk serviler uğulduyordu. Unkapanı köprüsünden geçerken tozcul bir yağmur başlamıştı, ceketi nemlenmiş, şayağın ıslak kokusunu duyuyordu burnunda, ürperiyor, gerildikçe geriliyordu kasları, mevsimin ilk soğukları bunlar, ne denli etkin! Köprüyü geçince bir taksi bulabilecekti belki de, ama gecenin bu saatinde Langa'ya en az yetmiş beş kuruş isterdi adam, o para da cebinde

yoktu. (Öykümüzün başında söylediğimiz gibi bu Beyoğlu masrafları ayrı bir sorundu Rahime Hanım için, ne emekli maaşıyla ne de aldığı kirayla karşılanabilirdi. Birkaç ayda bir babadan kalma bir çeyrek altın, bir gümüş sigara tablası, değerli bir eski seccade Kapalıçarşı'ya gidiyor, bir süre için yüzler gülüyordu. Ama daha kaç zaman sürebilirdi bu?) Yağmur artmıyordu, hep öyle tozcul yağıyor, ıslatmıyordu da, bir kokuydu daha çok ve Hüseyin Feyzullah köprüyü geçmiş, Saraçhane yokuşunu tırmanıyordu. Üşümüşlük arttırır yalnızlık duygusunu, o da yaka paça yalnızlığa bulanmış, surları buluyor, surların altından geçiyor, sarkıyordu aşağıya, Aksaray'a doğru. Bir yandan da annesinin bu sabah yinelediği önerisini evirip çeviriyordu kafasında, annesi Hatice'yle evlenmesini istiyor bir an önce, Hatice'yi tanıyordu, hiçbir kadına hiçbir türden ilgi duymadığı gibi (tiyatroda gördüğü mantolarının yakaları kürklü, saçları ay biçimi kesilmiş ayakları şosonlu kadınları da katabiliriz bunların arasına), Hatice'ye de duymuyordu. Arkadaşlarının gün geçtikçe geliştirdikleri tutumlarıyla açıklığa kavuşan dışlanışı (arkadaşlarının dışlaması onu, biraz da Beyoğlu'nun dışlaması anlamına gelmiyor muydu?), bu ürpertici ıslaklıkla nemli şayağın kokusu, annesinin konuyu her açışında üzüntüyle sitem arasında zikzaklar çizen bakışlarını anımsamak Hatice'yi çağrıştırıyordu ona, neden, düşünüyor nedenini bulamıyor. Yarın akşam yine Beyoğlu'na çıkmadan olamayacaktı, o masaya oturunca yoksanacaktı yine, sonra sosisle bira, sinema, gece yarısı yollara düşüş! Birdenbire, bu kez yağmurla değil, bilincinin yüzeyine vuran bir soruyla ürperdi: Neden arkadaşlarının bu yabancı davranışları başka akşamlar düşündürtmemişti onu bu denli, bu akşam etkimişti? Daha da ötesi vardı, bu akşam pastanede, meyhanede, tiyatroda da duymamıştı bu ağır basıncı, şimdi Saraçhanebaşı'ndan Aksaray'a vurduğu yollarda büyütüyor, sarsılıyordu. Neden? Bunun da nedenini bilmiyor. (Bergson açıklayabilir miydi, ya da Freud?) Hatice! Uzunca boylu, etine dolgun, al yanaklı, gür saçlarından ördüğü bilek kalınlığında iki örgüyü omuzlarından göğsüne doğru sarkıtan, koyu kumral, Çerkez kızı Hatice! Ne yapacaktı onunla uzun, karlı kış gecelerinde nar gibi kızarmış sac sobanın ya da korlaş-

mış ateşin kümelendiği mangalın başında? Düşünmesi bile tüylerini ürpertiyordu, adımlarını hızlandırarak evine bir an önce ulaşmak istiyor, Aksaray alanından geçerek dönüyordu Langa'ya. Mevsimin ilk bozacısının bas sesini duydu. Bir sokak köpeği dükkânlardan birinin önüne bırakılmış çöpleri karıştırıyordu burnuyla, yağmur dinmiş, ay, dibine bir incir dikili yıkık bir duvarın ötesinden kendini göstermeye başlamıştı. Yine de üşüyordu. Hüseyin Feyzullah, nerdeyse dişlerinin takırdadığını duyacaktı. Yürüyordu, beklenmedik bir soru düşüyordu usuna, kendi kendine soruyordu: Hatice şimdi ne yapıyordu acaba? Yanıtı da hazırdı: Uyuyordu yatağında, dudakları aralanmış, gözleri şişkin, bacaklarından biri sarkmış olmalıydı yorganın dışına, güzellik duygusunu ne sarsan bir görünüş! Çıplak bir kadın gövdesi, bir bacak, bir kol, sırt, göğüs güzellik kavramına aykırı bir görünüm izlenimini vermişti ona, aykırılık yine de ılımlı bir deyim kalıyordu bu konuda, çıplaklıkta 'esthétisme'e karşı düpedüz bir saldırı vardı. Çok sevdiği Baudelaire de söylememiş miydi bunu, üstelik kendi gövdesinin çıplak görüntüsünden yola çıkarak bu sonuca ulaşmıştı. Hatice'nin yorganın dışına sarkmış, sağlıklı kalın bacağını gözünün önüne getiriyor, dayanılmaz bir tiksinti, garip bir kin duyuyordu içinde, silinmişti düşüncesinden ne varsa, boş, karanlık bir odaydı kafası, evine varmak için sabırsızlanıyordu. Çukurlara birikmiş sulara batıp çıkıyor (yağmur ne çok yağmış olmalıydı buralara), gölgesi kısa aralıklarla önünde arkasında uzayıp duruyordu. Arada bir duruyor, evlere bakıyordu, bahçelere, aya, küçücük imgelerdi bunlar, sonra bütünleşerek gözünde büyük bir İstanbul imgesi oluşturuyorlardı. İstanbul, kuşkusuz, şiirsel bir kentti. Ne var ki, onun asıl içini burkan, Nedim'den bu yana bu eski kent için yazmış, doğasını övmüş, binbir renk değişimini saptamış ozanlardan çok son günlerde gazetelerde rastladığı karikatürlerdi. Şaşılacak bir şeydi bu, ama böyleydi. Karikatürlerde gördüğü daracık sokakları, payandalı evleri, kedili duvarları, siyah bir fon üstünde görülen yeni doğmuş ayı, arkalarında uzamış gölgelerini bırakarak yürüyen insanlarıyla esriyordu İstanbul'un, en büyük iç ezikliğini karlı gecelerde camlarından çıkarılmış soba borularından dumanı tüten evlere ba-

karken duyuyordu. O evler ne denli dingindiler, kimi kez bahçelerin içine çekilmiş görünürler, kimi kez de sokağın bir ucuna bırakılmış gibi dururlardı, kafesliydiler, yağmurlu gecelerde ıslanmış tahta yüzleri belli belirsiz parıldar, perde aralıklarından güçsüz ışıklar sızardı. Beyoğlu akşamlarından bu evlerin sokaklarına döndüğünde içine ılık bir suyun aktığını duyar, mangal başında kestane patlatan temiz yüzlü yaşlı kadınlar düşlerdi. İşte o sokaklardaydı yine, beş on adım öteden evini gördü, silik, karaltısıyla küçülmeye yüz tutmuş evi oradaydı, gelmişti o da. Cebinden kocaman, paslı bir anahtar çıkardı, kapıyı açtı, taşlığın sokaktan da soğuk buz gibi havası oldu yüzüne çarpan, karanlıkta el yordamıyla elektrik düğmesini buldu, çevirdi, ortalık aydınlanınca soğuğun daha da arttığını duydu. (Gözlerimizle de üşürüz çoğu kez, belki de en acı soğuk budur diye düşündü, yazmalı bunu bir yana!) Alt kattaki kiracıları uyandırmamaya çalışarak, sessiz, merdiveni tırmandı.

Camlı bölmenin kapısını açıp içeriye girdiğinde annesinin odasının kapı aralığından ışığın sızdığını gördü. Garip şey, uyumamış mıydı daha, neden, oysa bu yaşlı kadın bu saatlerde çoktan uykuda olurdu. Bir ses duydu içerden, iniltiyle seslenme arası bir şeydi bu, annesi adıyla onu çağırıyordu. Odaya girdi. Kadın yatağına uzanmış kalıp gibi yatıyordu. Keskin, dayanılmaz bir sarmısak kokusu vardı havada, Hüseyin Feyzullah hemen anladı: Annesi ateşlenmiş olmalıydı, çünkü ateşi yükselince uyguladığı tek ilaç tülbentten bir torbanın içine bolca bir sarınısaklı yoğurdu yerleştirip başına ve tabanlarına koymaktı. Nitekim başından yastığa kaymış yoğurt dolu bir torba da oracıkta duruyordu. "Neyin var anne?" diye sordu soluk sesiyle Hüseyin Feyzullah. Kadın, kızarmış gözlerini güçlükle açarak: "Bilmem ki oğlum" dedi, "Hararetim çıktı birdenbire, sana söylemedim ama sabahleyin de keyifsiz olduğumu anlamıştım." Evet, yaşlandı bu kadın artık, hastalığı burnunun ucunda gezdirecek bundan sonra, hafta sekiz gün dokuz böyle yataklara serilecek. Oysa ne denli beceriksizdi o, iki tavuğa kepek karıştırıp veremez, ne yapacak Tanrım, ne yapacak? "Limonata yapayım sana?" diye soruyordu annesine, yanıtı beklemeden mutfağa koşup evde limon bulunmadığını görünce raf-

tan limontuzu şişesini alıyor, kapağını açarken yarısını yere döküyordu. Bardak arıyor, bulamıyor, bilmiyor şekerin nerede olduğunu, mutfağı harmana çevirdikten sonra bir bardak limonatayla yukarıya çıkıyordu. Kinin mi vermeli aspirin mi, hayır, piramidonu yeğler bu kadın, sofadaki konsolun çekmecelerini karıştırıyor, eski püskü yünler yumaklar arasından piramidon şişesini bulup bir elinde limonata, öbür elinde piramidonla giriyordu odaya, dalgın yatan annesine daha da dalgın gözlerle bakıyordu. Rahime Hanım ateşli bir dalgınlığın kuyusunda yuvarlansa da oğlunun odaya girdiğini anlamak için kapının gıcırdamasına gereksinim duymazdı, havanın elektronik etkisiyle kurulurdu iletişim arasında onların, yine öyle oldu, bu kez de gözlerini güçlükle açarak bakışlarını Hüseyin Feyzullah'ın yüzünde olanca sevecenliğiyle gezdirdi: "Nerdeydin?" diye sordu. Hüseyin Feyzullah: "Limonata getirdim sana dedi, piramidon da." Sonra, örselememeye dikkat ederek, kolunu annesinin boynunun altından geçirdi (bu arada ceketinin kolunun bir kısmı da tülbentten sızan yoğurda bulanıyordu), doğrulttu yatağında, piramidonla limonatayı içirdi. Kolunu annesinin boynundan çektiğinde, ceketin kumaşının kalınlığına karşın, teni basbayağı ısınmıştı. Ne çok ateşi olmalı bu kadının diye düşündü, derece koymak gerekiyor, evet ama nerede, aranıyor, bulamıyordu. Rahime Hanım limonatayla piramidonu içtikten sonra daha koyu bir dalgınlığa düşmüş, kesik, düzensiz horultularla (hırıltıya benzeyen horultularla) uykunun yabanıl ülkesine çekilmişti. Şaşkındı Hüseyin Feyzullah, ne ki bu diyordu kendi kendine, şimdi ölüm mü bu kadının ağzında soluyan, çıkardığı sesler değişmeler acunundan değişmezliğin acununa göçenlerin ağzından dökülen son notalar mı? Saatine baktı, daha bire bile gelmemişti saat, yine soruyordu kendi kendine, bu geceyi baş başa nasıl geçireceklerdi? Aşağıdakilerin kapısını mı çalsa, komşulardan birini uyandırsa mı? Düşünüyor, usu hiçbirine yatmıyor. Anayla oğul, yaşam boyu, yalnızlık denen kumaştan gövdelerine o denli uygun bir giysi biçmişler, dikmişler, giymişlerdi ki bu çetin gecede de seçtikleri yazgıyı sürdürmek zorundaydılar. Hayır, hiçbir kapıyı çalmayacak, hiç kimseye başvurmayacaktı. Aralarında, görünmeyen örümceklerin

ördüğü öyle bağlar vardı ki bu özelliğe bir yabancıyı karıştırmayı düşünemezdi. Odanın ortasına bırakılmış tahta bir iskemleye çöktü, kamburu çıkık, başı önünde, çıplak ampulün altında kalakaldı. Odanın çirkin badanası, perdeler, eski konsol, küçük masa, tümüyle eşya silinmişti gözünden, şimdi burada soluyan üç varlık belirgindi sadece, bunlardan biri annesinin garip horultusu (ya da hırıltısı), öbürü de gittikçe aydınlanan, geçmişi bütünüyle kapsayan kendi bilinci, üçüncüsüyse kolundaki saatin tıkırtısında somutlanan zamandı. Saatine bakıyordu ikide bir, annesiyle birlikte sabaha bu saatin kadranında akacaklardı. Ah bir sabah olup gün ağarsa! Saat kaç? İki mi? Beş saat var daha yediye, ortalığın aydınlanmasına! Beş saat önce *Topaze*'ın gonku vurmuştu, demek ki ölçü bu, o kadar bir zaman geçmesi gerekiyor. Ama gittikçe kısalacak bu zaman birimleri, örneğin saat üçte tiyatrodan çıkış saatine inecek! Saatine bakıyor, kadranda akreple yelkovanın devinimini izliyordu. Dörtte, üç saatlik bir geriye gidiş, annesine limonatayı içirdiği saate dönüş yetecekti. Böylece dakikaları, beş dakikaları, on beş dakikaları saydı. Sabaha doğru annesinin horultusu (hırıltıya benzemiyordu, düpedüz horultuydu artık) azalmıştı, sakinlemişti kadın, alnında boncuk boncuk ter damlaları belirmişti. Çamaşırını değiştirmeli şimdi diye düşünüyordu, ama beceremez ki! Uyku gözkapaklarına oturmaya başlamıştı Hüseyin Feyzullah'ın, kısacık düşler görüyordu. Moulin Rouge'un ışıklı çarkı dönüyor, Tepebaşı'nın sararmış ağaçları yaprak döküyor, başı yine önüne düşüyordu. Pastanenin garson kadını hışımla bakıyordu ona, arkadaşları aralarında duyurmak istemeyen küçük seslerle konuşuyorlardı. İskemleden kayar gibi oluyor, gözlerini açıyordu. Uyuyordu annesi, yüzünü duvara dönmüştü, şimdi artık soluğu düzenliydi. Haliç'in ağır mavnalarını, kıyıdaki tek tük ışıkları, siyah servileri düşlüyordu iskemlesinde kaykılarak, bulutların dağılışı sonra, ay, çatılar, evlerin gölgeleri, taş duvarlar, çamaşır asılı camlar, sokaklar uzayıp giden, Langa'nın bostanlar arası yolu. O hep, o tahta iskemlenin üstünde sabaha dek, gördüğü düşün sayısı nerdeyse bini aşacak, gözleri açılıp kapanıyor yine, bu kez Hatice bir tepside çay getiriyordu annesine, kızarmış ekmek ve peynir, sonra sessiz so-

luksuz odadan çıkıyordu. Kaçamak bakışlarla izliyordu kızı düşünde, odadan çıkınca nereye gidecekti? Hatice merdivenlerden süzülerek iniyordu aşağıya, mutfağın kapısını açarak avuç dolusu arpayla mısır atıyordu tavuklara, gün ışımıştı bahçede. Horoz sesleri duydu Hüseyin Feyzullah, artsız arasız horoz sesleri, bir bahçedeki bitirmeden öbür bahçedeki başlıyordu, gözlerini açtı, gece yarısından bu yana kımıldamadığı iskemlesinden gerinerek kalktı. Sonra birden korkunç geceyi anımsadı, annesinin yatağına doğru döndü. Rahime Hanım da uyanmış, belli belirsiz gülümsemeyle bakıyordu oğluna, yüzü yorgun görünüyordu, çökük, onca ateşten sonra bu da doğaldı. Hüseyin Feyzullah alnını tuttu kadının, boynunu yokladı: "Gözün aydın anne," dedi, "Ateşin düşmüş!" Rahime Hanım, havuza düşmüşçesine sırılsıklamdı, yorganı evirip çeviriyor, göğsünü, sırtını kapamaya çalışıyordu. O da yardım etti bu çabaya, denk sarar gibi, annesini yorganla sımsıkı sardı: "Bir limonlu çay getireyim mi sana şimdi?" diye sordu. Rahime Hanım: "Evet, zahmet olmazsa!" diyebildi. Yine, birden, anımsadı Hüseyin Feyzullah, sarımsaklı yoğurt torbalarını almak gerekiyordu başından ve tabanlarından kadının, gidip aldı, bir kez daha yoğun bir sarmısak kokusuyla çalkalandı oda. Kapıdan çıkarken de durdu, uzun uzun yüzüne baktı Rahime Hanımın, horoz sesi gibi çatlak bir sesle: "Anne!" dedi, "Düşündüm taşındım, Hatice'yle evleneceğim."

* * *

Rahime Hanım, birkaç gün sonra, bir sabah Hüseyin Feyzullah'a Hatice'yi annesinden birlikte gidip istemelerini önerdiyse de o, yine tepkisiz, boş bakışlarını gezdirerek yüzünde kadının, kendisinin gelmesine gerek olmadığını söylemekle yetindi. Rahime Hanım da üstelemedi pek, (ne olur ne olmaz, bakarsınız cayıverirdi bu oğlan), o gün akşama doğru, Kapalıçarşı'ya henüz gitmemiş gerdanlığını boynuna taktı, elmas yüzüğünü parmağına geçirdi, yüzünde hafifçe pudra gezdirerek son bir kez denetledi aynada kılığını, Hatice'lerin evinin yolunu tuttu. O evin de bir yüzü bostanlara bakıyordu, öbür yüzü gö-

mütlüğe, kendi evleri gibi payandalıydı o da, bir bahçenin ortasında yalnızlığında dururdu, bir sokak aşırı yerdeydi. Hatice'nin annesi açtı kapıyı, eski tanışını karşısında görünce sevinerek gözleri parladı, içeriye buyur etti. Şerbetler içildi, kahveler, sırası gelip de Rahime Hanım konuyu açınca en küçük bir duraksamaya düşmeden, sanki yıllardır bu gecikmiş öneriyi bekliyormuş gibi doğal, "Ah dedi, niçin olmasın, sizlerden iyisini mi bulacağız!" Hatice'ye sormayacaktı bile, gerek görmüyordu buna, sadece bu akşam babasına danışacaktı kızın, onun da yanıtının olumlu olacağına kuşku yoktu, uzaktan görür pek beğenirdi Hüseyin Feyzullah'ı. Hatice az ötede bir dokuma tezgâhında çalışıyordu, tezgâh komşularınındı, hatırını kıramayarak vermişlerdi kızı işe daha bir hafta önce, "Bekleyin, nerdeyse gelecek, nasıl serpildi gelişti görürsünüz," diyordu. Rahime Hanım: "Bilmez miyim, Hatice'ciğim daha on beşinde boyunu posunu almıştı," diye yanıt verdi bu söze. Söylediği gibi kadının, Hatice de yarım saate kalmadan geldi, gerçekten gelişmişti, sağlık fışkırıyordu yüzünden, o yorgunluğun üstüne bahçeye fırlayacak, tulumbadan su çekerek kovaları küpleri dolduracak, yukarıya taşıyacaktı. Bunları sadece evin günlük gereksinimini karşılamak için yapmayacaktı, duyduğu bir yaşam gücünü dışarıya vurmak, bir yerlere boşaltabilmek için evin içinde dört dönecekti. Hatice'nin odaya girmesiyle bir hüzün sardı annesinin yüzünü, mutluluğa bulaşmış bir hüzündü bu, yanaklarına sıcak gözyaşlarının döküldüğü görülüyordu. Rahime Hanım görmezliğe geldi bu gözyaşlarını, Hatice merakla sordu, "Anne, neden ağlıyorsun?" diye. "Sevindim de ondan kızım," dedi kadın. Hatice üstelemedi bile, yalnız evlerinde pek seyrek gördüğü bu konuğa yabanıl bakışlar fırlattı. Rahime Hanım: "Kalksam ben artık," dedi. Hatice'nin annesi de bu isteğin karşısında direnmedi, birdenbire beklemediği bir mutluluğun orta yerine bırakılmıştı, şimdi onu elinden kaçırmayarak sağlama bağlayabilmesi için zamana gereksinimi vardı. Kızıyla konuşacak, kocasına konuyu sunuş biçimini hazırlayacaktı. Yalnızlığında duygulanmak istediği de düşünülebilirdi. Ana kız kapının dışına kadar geçirdiler Rahime Hanımı, dışarda hava kararmaya başlamıştı. Rahime Hanım eve döndüğünde oğlunu bu-

lamadı. "Beyoğlu'na gitmiştir yine," diye mırıldandı. Kararmıştı ev, soğuktu da, birkaç odun koyup sac sobayı tutuşturuyor, elektriğin düğmesini çevirerek odayı aydınlığa boğuyordu. Sahanda yemeğini ısıtarak yedi. Gece yarısına dek de yatmadı. Oğlunu bekliyordu, olanı biteni anlatmadan rahat edemeyecekti. Birçok geceler olduğu gibi, Hüseyin Feyzullah, kent, özellikle o semtler uykularda sürüklenirken eve geldi. Anahtarın kilitte dönüşündeki sesi duydu, anladı geldiğini oğlunun, toparlandı, günün öyküsünü anlatmaya hazırlanarak gözlerini kapıya dikti. Hüseyin Feyzullah odaya girince yüreği konuşmak isteğiyle dolu bir kadın buldu karşısında, ama oralı bile olmadı, yaşaran gözünü mendiliyle silerek: "Sen yatmadın mı daha anne?" diye sormakla yetindi. Odanın ortasında şöyle bir sallandıktan sonra camın önüne doğru seğirterek dışarıya, karanlığa bakmaya başladı. "Tamam oğlum, gittim konuştum" dedi Rahime Hanım, "Kızı verecekler, umarım ki haftaya kalmaz annesi gelir, söz kesmiş oluruz böylece." Hüseyin Feyzullah: "İyi ya anne," diyerek odadan çıktı. Rahime Hanım oğlunun davranışına pek de şaşırmadı, alışkındı onun bu tepkisizliğine, aslında şaşırmaya da zamanı yoktu, söz kesiminden sonra yığınla iş düşecekti ona, bugünden onları sıraya koymak gerekiyordu. Düğün olmayacaktı kuşkusuz (söylemeye gerek yok, Hüseyin Feyzullah istemezdi bunu), ama evi şöyle bir gözden geçirip olabildiğince düzenlemeyi düşünüyordu. Ne de olsa kıza da birtakım şeyler alınacaktı, giysiler, ayakkabı, çanta, şunlar bunlar, küpesini de temizletip armağan etmeyi tasarlıyordu. Bir de yatak odası takımı alacaktı Kapalıçarşı'dan, iki kişilik bir karyola, dolap, komodin, yatakla yorganı köşedeki hallaca ısmarlayacaktı. (Son birkaç çeyrek altını, yarım liraları, iki beşibiryerdeden biri eriyecekmiş, varsın erisin.) Nikâha kimleri çağıracaktı, onu da saptamak başlıbaşına bir uğraştı. Yatağına yattı, sorunlarına çözümler ararken, kılı kırk yararak her birini bir teraziye koyup tartarken uyuyakaldı. Ertesi sabah da, öğleden önce Hatice'nin annesi gelerek (Rahime Hanım haftasına kalmadan bir yanıt alabileceklerini söylemişti oğluna, ne acele bu!) kızın babasıyla konuştuğunu, Hatice'ye de konuyu açtığını söylüyor, nikâh için hangi ayı düşündüklerini soruyordu: "He-

men başvuruyu yapalım, kâğıtlar askıdan iner inmez nikâhı da kıyarız," dedi Rahime Hanım.

Nikâh gününün sabahından başlayarak evlendirme dairesinin kapısından adımını dışarıya attığı dakikaya dek duyduğu boğuntuyu yaşamının hiçbir gününün hiçbir saatinde duymamıştı Hüseyin Feyzullah, o kısacık zaman ona o denli korkunç gelmiş, bitmek bilmeyecekmiş gibi bir izlenim uyandırmıştı. Olağanüstü bir gündü bu, onunsa olağanüstü hiçbir yaşayış biçimine dayanağı yoktu. Yaşam dediğin tekdüze olmalıydı. Günler sadece akan zamanın içinde birbirlerine eklenmezler, renkleri, kokuları, tadlarıyla da birbirlerine bağlanırlardı. Bugünse? Bugünse yaşam çığrından çıkıyordu. Neydi annesinin elini ayağını dolaştıran bu telaş? Odalarda, kapı aralıklarından giren poyraz rüzgârları gibi esiyordu. Ya giyim kuşam sorunu? Gönlüne göre değil de bir zorunluluğa göre giyinmek gerekiyordu. Beyaz bir gömlek giymek, kravatı yakanın tam orta yerine getirerek düzgünce bağlamak, ceketin küçük cebinden bir ipek mendil sarkıtmak, bütün bunlar onu çılgına çeviriyor, uğraşıyordu gereğini yerine getirmek için, ama hep bir eksik, hep bir yanlış, adıyla sanıyla beceriksizlik ardını bırakmıyordu bir türlü. Bugün aynalar puslu, yüzünü her gün gördüğünde göremiyor. Gömleğinin yakasını iliklerken elleri titriyor, düğme tam girmişken kayıyordu ilikten, kravatını yakasının ortasına getirdiğini sandığı anda kravat yakanın bir ucuna kaçıyor, saçlarını tarayıp kafasına yapıştırdığında saçlarının tümü tel tel havalanıyordu. Hep, tam doruğa tırmandığına inanmışken Sisyphos gibi aşağıya düşüş! Sonunda Sisyphos doruğa tırmandığını sanıyor, bitkin, yaşarmış gözünü mendiliyle kurulayarak, kendini koltuklardan birine atıyordu.

Saat üçe geliyordu. Rahime Hanım kapıyı yavaşça açarak içeriye girdi. Giyinmiş, takmış takıştırmıştı. Çekingen, titrek, o zavallı sesiyle: "Haydi oğlum, gecikiyoruz" dedi. Hüseyin Feyzullah, fareli köyün kavalcısının büyüsel çağrısına tutulan fare gibi tıpkı, annesinin arkasından yürüdü. Loş, küf kokusunun solunduğu merdivenleri sessizce indiler. Sokağa çıktılar. Langa'yı Aksaray'a bağlayan yolu konuşmadan yürüdüler. Aksaray alanına çıkınca, orada, haraplığından dağılacakmış izleni-

mini veren bir taksi buldu Hüseyin Feyzullah, bindiler, soğumuş güneşlerle bezenmiş sokaklardan geçerek Fatih Evlenme Dairesi'ne gittiler. Kapının önünde onları bekleyen yüzleri uzun zamandan beri görülmemiş akrabalar, uzaktan ve yakından tanışlar, komşular vardı. Böyle günlerde oğlan annelerinin çoğunda olduğu gibi mutluluk bir maske değildi yüzünde Rahime Hanımın, gerçekten mutlu yüzüyle bütün tanıdıklarına, kıyı köşe akrabalarına, eleştirel bakışlarıyla onu süzen tanışlarına, konu komşusuna yöneldi, hal hatır sordu. Az ötede bir başka küme vardı ki Hatice'nin soyu sopu, tanışları, konu komşusuydu onlar da, görür görmez o topluluğa doğru yürüdü, yüzünün mutlu anlamını daha da koyulaştırarak çevreye gülücükler dağıttı durdu. Hüseyin Feyzullah da annesinin yanından hiç ayrılmadı, gölge gibi izledi onu, suskun, acemi bir halle herkesin (belki bu arada başka bir nikâhın çağrılılarının da), ellerini sıktı. Bu arada eski bir arkadaş sokuldu yanına, mahalleden, kolunu tutarak bilgece bir açıklama yaptı ya da öğüt vermek istedi ona, sesini kimsenin duymayacağı kadar alçaltarak: "Bak kardeşim, çok heyecanlı görüyorum seni, biraz da şaşkın, ama inan ki bütün evlilik yaşamın bir tören havasında geçmeyecek, çok değil yarım saat sonra dağılacak bu kalabalık ve sen bütün bir ömür karınla yalnızlığında çok mutlu olacaksın," dedi. Birdenbire karıştı ortalık, nikâh salonuna girildi. (Hüseyin Feyzullah bundan sonrasını yaşamının sonuna dek anımsamayacaktı, gövdesi katılaşmış, bilinci ağır uykudaydı sanki), gülüşler ve ağlayışlar arasında çıkıldı salondan. Dönüşte, takside, bu kez Hatice de vardı. Kocasıyla kaynanasının arasında oturmuştu. Hatice'nin annesiyle babası, ablası ve eniştesi de bir başka arabayla (hep o eskimiş, hurda görünümlü arabalarla) onları izliyorlardı. Eve gelindi. Oturuldu. Hepsi, abartılmış birer iyilik meleği görünümünü giyinmişti. Az konuşuldu, çok susuldu. Karanfil kokan kırmızı şeker şerbetleri (daha şimdiden lohusa şerbetleri) içildi. Havalar, odun kömür, şunlar bunlar, söz bitiyor, hep tıkanıp kalıyordu bir yerde. Sessizlik uzayınca cebinden tabakasını çıkarıp bir sigara sarıyordu Hatice'nin babası, kâğıdı diliyle tükürükleyerek yapıştırıyor, kösteğine geçirdiği kocaman çakmağıyla yakıyordu. Bacağının birini

öbür bacağının üstüne atıp derin bir nefes çekiyordu sigaradan, bostanlara bakıyor, sonra oradaki yüzlerin her birini ayrı ayrı süzüyordu. Yeni bir konuya girmek isteyenlerin davranışıydı bu, ama boşuna bekleyiş, sonu gelmiyordu. Karısı huyunu biliyordu kocasının, bunaldığını da anlamıştı. Eğilerek, duyulur duyulmaz bir sesle: "Kalkalım artık istersen," dedi. Adam, karısından beklediği işareti alır almaz, hemen ayağa fırladı, Hüseyin Feyzullah'a: "Damat, biz kaçalım artık!" dedi. Kalkıldı, Hatice'ye el öptürüldü (Hüseyin Feyzullah yüce bir taktik uygulayarak kurtardı kendini bu küçük törenden, odasına kaçtı, el öpme salgını geçtikten sonra göründü ortalıkta), herkese sağlıklar dilendi, bundan böyle artık sık sık görüşüleceği umutları vurgulandı ve Hatice yeni evinde bırakılarak çıkılıp gidildi. Bu çiçeği burnunda akrabalar gittikten sonra Rahime Hanım vakit geçirmeden odasına girdi. Girmesiyle çıkması da bir oldu. Giyinmiş, elinde küçük bir çantayla (sünnetçi çantalarına benziyordu bu çanta), kapıda duruyor, gülümsemeyi öykünüyordu. Hüseyin Feyzullah, şaşkın: "Ne o anne?" diye sordu. Rahime Hanım: "Oğlum dedi, gençlerin böyle günlerde birkaç gün de olsa yalnız kalmaları iyidir. Ben de bir haftalığına Acıbadem'e, süt kardeşime gideceğim." Hüseyin Feyzullah çok başka şeyler umabilirdi ama annesinin onu böyle bir oldu bittiyle karşı karşıya bırakacağını düşünemezdi, şaşkın, yanıtlamadan bakakaldı. Rahime Hanım, belki ilk kez oğlunun tepkisini ölçmeye gerek görmeden, bildiğini okumaya hazırdı. Hatice'ye unun, pirincin, bulgurun, tuzun, şekerin, kahvenin, çayın ve daha benzeri şeylerin yerlerini göstererek merdivenlerden indi, evde kalanların anlamsız bakışları arasında çekip gitti.

Hüseyin Feyzullah kapanan kapının sesini duyar duymaz sofanın orta yerinde havada sallandı (bir öykücü benzetmesi sanmamalı bu deyişi, fiziksel bir olaydı), bir süre geçtikten sonra kendini toplayıp o her zaman sığındığı tahta iskemleye oturdu, annesinin hastalandığı gecede olduğu gibi başını önüne eğmiş, kamburunu çıkarmıştı. Hatice de ne olup bittiğini pek anlamamıştı. Daha doğrusu, anlamadığı kaynanasının değil de kocasının tavrıydı. Aldırmadı yine de, mutfağa inmeyi

yeğledi. Erzaka bakacaktı. Madem ki her şey güvenilerek ona bırakılmıştı, tümünü bir kez gözden geçirmek göreviydi. Mutfağı, taşlığı, odunluğa, kömürlüğe varıncaya dek evin her yanını dolaştı. Mutfak kapısını açıp bahçeye de baktı. Tavuklarla horozun yemlerini de vermeyi unutmadı. Denetimini bitirip yukarıya çıkmaya hazırlanırken gözü tel dolaba ilişince çok şaşırdı. Rahime Hanım onlar için tatlısıyla tuzlusuyla dört beş çeşit yemek yapıp bırakmış, öyle gitmişti. Coşkuyla merdivenleri tırmanarak çıktı, annesinin en az üç günlük yemek bıraktığını söyleyecekti kocasına (bu akşam da annesinin eliyle pişirilmiş yemekleri yiyeceklerinden ötürü ne denli sevinecekti kimbilir o?), yine onu tahta iskemlenin üstünde kıvrılmış, ayazda üşüyen yonu gibi, iki büklüm görünce irkildi. Kadınlar ailelerinde gördükleri erkek örneğinden başka yapıda bir kocayla karşılaşınca şaşırırlar, şaşkınlığı o şaşkınlıktı. Yine de aksatmadı davranışını, ama ne de olsa zorlanarak, çabasının ağırlığının sindiği bir sesle: "Annen, üç gün yesek yine de bitiremeyeceğimiz kadar yemek hazırlamış" dedi, "Onları yiyeceğiz bu akşam." Hüseyin Feyzullah, odayı ürperten buzcul bir zaman geçtikten sonra, başını ağır ağır Hatice'ye doğru çevirdi (mendilini çıkarmış yaşaran gözünü siliyordu yine), bakışlarını kızın gözlerinde değil de, daha yukarılarda, alnında, saçlarında tutarak: "O yemeği daha sonra yeriz, ben şimdi biraz çıkacağım," dedi. Hatice, söylenen sözün kapsamını anlamamıştı, ne sorumlu bir adam bu diye düşünmüştü, sormadan edemedi: "Nereye çıkacaksın, eksik gedik mi var?" Durdu bir an, odaya ağır bir sigara dumanı gibi yerleşen sessizliği gidermek için olacak, ekledi: "Yorulma boşuna, akşam da bastırdı, ne alacaksan yarın alırsın." Hüseyin Feyzullah, ayazda üşümüş yonu görünümünü bırakarak (çekilen hançer havada parıldıyordu, yazgıydı bu, kızın böğrüne girmekte gecikmeyecekti), doğruldu yerinden, robot adımlarıyla kapıya doğru yürüdü: "Eksik gedik için değil dedi, hava alacağım biraz!" Hatice bir şey söylemedi, nerede hava alacağını, ne zaman döneceğini de sormadı, boğazı sıkıldığı için moraran bir yüz görmemişti bugüne dek, görüyordu şimdi, donmuş kalmıştı. Kocası odadan çıkmıştı bile, merdivenden ağır ağır inen bir adamın gittikçe

uzaklaşan ayak seslerini duydu, sokak kapısının açılıp kapandığını anlamadı bile.

Langa'yı Aksaray'a bağlayan sokaklardaydı yine Hüseyin Feyzullah, alana çıkıyor, tramvaya atlayıp Beyoğlu'nda buluyor kendini. Işıklar içindeydi cadde, yine o kalabalık, iki yönlü akan uğultusuz nehir, onun Beyoğlu'su! Bu akşam pastaneye gitmeyecekti, başını bile çevirmeden karşı kaldırımından geçti o pastanenin, Tarlabaşı'yla Taksim arasındaki, derinliğine, içeriye doğru uzayan kahvelerden birinin camının kenarına oturdu. Kahvenin masasına, iskemlesine, duvarlarına, tavanına eskimiş bir tömbeki kokusu sinmişti, o kokuyu koklayarak caddeyi seyre daldı. Az sonra garson akik rengi bir çayı önüne getirip bırakıyor, eline de bir gazete tutuşturuyordu. Gazeteye bakmadı bile, camın dibinden geçenlerden, ikili, üçlü, beşli insan kümelerinden ayırmadı gözünü, onlarla yoğruldu durdu. Bir kalabalığın banyosunda yıkanıyordu. Kalabalık banyosu! Bu deyimi evirip çeviriyordu kafasında, bir yerden anımsıyor, bir ozandan, evet, yanılmıyorsa Baudelaire'in bir sözüydü bu, düzyazımsal şiirlerinden birinde geçiyordu. En büyük yalnızlığını caddeleri dolduran kalabalıklar arasında duyduğunu söylüyordu ozan o şiirinde, şimdi o da öyle değil miydi? Yalnızlığımız iç içe oturtulmuş yuvarlakların oluşturduğu bir sistemdir diye düşünüyordu, ortadaki en küçük yuvarlağın simgelediği bireysel yalnızlığımızdır nereye gitsek götürdüğümüz, o ilk yuvarlağı çeviren ikinci yuvarlaktaysa adı yazılıdır evimizdeki yalnızlığımızın, sonra art arda çevreler, mahalleler, semtler, kentler, ülkeler gelir, yeryüzü gelir sonra, o yalnızlıklarımız, en büyük yalnızlığımız da evrendeki yalnızlığımızdır. Kuşkusuz en korkuncudur o, ayların, güneşlerin, yıldızların, sayısız gezegenin cirit attığı o koskoca boşlukta kendimizi yalnız duymamız bunların tümünü aşmaktadır. Bu kez bir başka ozanın, çok genç bir Türk ozanının, Cahit Sıtkı'nın birkaç hafta önce bir dergiden okuduğu şiirinden bir beyit düşüyordu usuna, mırıldanıyordu: "Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka / Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek!" Yalnızlığın iç içe çevrelenmiş çelik çemberini kıracak, hiç değilse eğip bükecek bir karşı koyuş silahı yok muydu? Vardı kuşkusuz, başta geleni

zamanı dize getiren sanattı, o tanrıçaya adamıştı kendini o da. Evet, yazacaktı, durmadan yazacaktı, kâğıttan, defterden kocaman bir yığın oluşacaktı odanın orta yerinde, benim anıtım da bu diyecekti bakıp ona! Sağnak başlamıştı, şemsiyeli adamlar geçiyordu caddeden, birbirlerine çarpıyorlar sonra dönüp özür diliyorlardı, sinemaları boşaltanlar, sinemaları doldurmaya gidenler, pastaneciler, kahveciler, meyhaneciler, dansederek koşan bir kız, soylu yüzlü çiçekçiler, sırılsıklam orospular geçiyordu. Çayını bitirmemişti bile, bardak yarıya dek boş, duruyordu masada. Birdenbire bir el dokundu omuzuna, dönüp baktı, geçenlerde pastanede simgeciliğin yaşayıp yaşamadığı sorusunu büyük bir güvenle ortaya atan genç sanatçı arkadaşıydı karşısında duran, tepeden tırnağa ıslanmıştı. "Ne arıyorsun burada, pastaneye bakmadın mı?" diye soruyordu. "Bakmadım," diye kestirip attı Hüseyin Feyzullah. Çocuk, kısaca: "Balıkpazarındaki meyhanedeyiz, gel gidelim istersen," dedi. Hüseyin Feyzullah yine kestirmeden konuştu: "Sen git, dedi ona, belki ben de gelirim." Kendine güveni büyük genç sanatçı, bozulmuş, ama bozulduğunu da belli etmeden çıkıp gitmişti. Hüseyin Feyzullah, kafasında arkadaşlarına değgin hiçbir konuyu tartışmadan, yağmura, yağmurun boşalttığı caddeye bakmaya koyuldu, yağmurun yavaş yavaş hızını yitirdiğini seyretmek de ne ilginç! Islanmış yüzlerine bakıyordu karşıdaki apartımanların, sundurmalarından süzülen yağmur suyuna, yılan sırtı gibi parlayan caddeye ve doğa da, eşya da kitap gibidir diye düşünüyordu, okumak gerekir onu. Yağmur dinmişti, tozu kalmıştı sadece yağan, çıkmak istiyordu ama hemen kalkmadı. Bir çay daha söyledi, bu kez bir dikişte içti. Yağmurla caddede birdenbire gelişen devinim, gelip omuzuna dokunan arkadaşı, kayıp gittiği düşünsel ülkeden çekip çıkarmıştı onu, güz sonunun bu iç burkucu gecesinde Beyoğlu'yla başbaşa bırakmıştı. Şimdi düşünmüyor, biçimlere bakmak, sesleri duymakla oyalanıyordu. Yanından geçen garsona çayın parasını ödeyerek kahveden çıktı. Kapıda durdu, sallandı yine sarkaç gibi iki yana, sonra rasgele, aşağıya, Galatasaray'a doğru yürümeye başladı. Bir ara sokağa saptı, az ışıklı küçük bir meyhane gördü, girdi. Dört beş masalık bir yerdi burası, yarı sarhoş bir garson (belki

de sahibi) hizmet ediyordu. Dipteki masalardan birine oturdu. Rengi kirden siyaha dönüşmüş kocaman bir bezle masanın mermerini silen garsona yarım bir sesle: "Bir yirmi dokuzluk,"dedi. Bir de sigara yaktı. Başka bir şey söylemesine de gerek yoktu, öyleydi o zamanlar, rakı söylenir, garson içilecek rakının süresini hesaplayarak on çeşide yakın mezeyi müşterinin iştahına göre kısa ya da uzun aralıklarla masaya yığardı. Küçük tabaklarda turşu, cacık, beyaz peynir türünden şeyler önce gelir, köfte, sucuklu yumurta gibi sıcak yiyecekler de arkaya bırakılırdı. Yirmi dokuzluk (yüz yirmi beş gramlık rakı şişesi) geldi önce, ardından da mezeler yığılmaya başlandı. Rakı açıldığında yoğun bir anason kokusu meyhaneyi bir kez daha kapladı, rakıların anason dozu o kerteydi. Hüseyin Feyzullah, nerdeyse yüksük küçüklüğünde diyebileceğimiz kadehinin yarısından çoğunu rakıyla doldurdu, üstünü de suyla tamamladı, bir yudumda da içti. Çatalının ucuna iliştirdiği bir pancar turşusunu ağzına attıktan sonra, sigarasından derin bir nefes çekerek dilinin hüneriyle halka halka dumanlar çıkardı. Hüseyin Feyzullah'tan başka iki masada daha müşteri vardı. İstanbul'un kıyı köşe semtlerindeki eski kahvelerin bahçelerinde görülen, akşamları mahallenin ihtiyarlarının diplerine çökerek tavşan kanı çaylarını içtikleri ulu çınarlara hayran bakarak yüzyıllık çınarlar (eski deyimiyle asırdîde çınarlar) bunlar dediğimiz gibi, şimdi şu masalarda kümelenenlere de, patlıcan moru burunlarına, gözlerini kapatırcasına gözlerinin üstüne düşen gözkapaklarına bakarak, söylemeye gerek yok ki o ulu çınarlara hayran olduğumuz denli hayran olmadan, yüzyıllık sarhoşlar (yine eski deyimiyle asırdîde sarhoşlar) bunlar diyebilirdik. Hüseyin Feyzullah, uzun süre gözlerini ayırmadı onlardan, saniyelik aralıklarla afrodiziyak bir coşkuyla eski Mısır ehramlarında yatan mumyalara özgü donmuşluk arasında mekik dokuyan bu adamlara baktı. O da öyleydi, onlar gibi, ancak onun gidip geldiği uçlar, hangi türden olursa olsun ne coşku, ne de ağına birdenbire düşülüveren donukluktu (donukluk, biliyoruz ki, değişmeyen ikinci doğasıydı onun), iç dünyasıyla dışarısı arasında sallanıyordu durmadan. Örneğin, Acıbadem'deki bir evin kocaman odasının orta yerine serilmiş sabun kokan bir

yatakta uyumaya çabalayan annesini düşlüyordu, sonra meyhanenin buğulanmış camlarına dalıyor gözleri, başını çeviriyor, duvarda asılı duran bir kadırga resmine dakikalarca bakıyordu. Hatice'yi de düşünüyordu, nedense onu hep gürültüyle yanan bir sac sobanın başında görüyordu, Hatice gür, koyu kumral saçlarını yıkamış, kurutuyordu. Bu arada bir kahkaha patlıyordu yüzyıllık sarhoşların masasında, başını çevirip bakıyordu, ona mı gülüyorlar bunlar? Hayır, kimsenin kimseye güldüğü yoktu, olamazdı da. Kısacık deneyiminden biliyordu ki, meyhanede her kayık kendi suyunda yüzerdi. Şimdi de öyleydi. Rakı şişesine ilişti gözü, şişenin dibinde bir parmak kadar bir şey kalmıştı. Tabaklarınsa çoğu doluydu, yememişti ki, canı yemek de istemiyor. Birdenbire ayakta buluverdi kendini, altmış kuruşu masaya bırakarak kapıdan rüzgâr gibi çıktı.

Ne yapacağını bilmiyordu, nereye gideceğini? Hangi sokağa sapsa, hangi yokuşa vursa? Adımlarının götürdüğü yere gidiyordu, ara sokaklarına dalıyor Beyoğlu'nun, sarhoş kusmuklarını ezerek yürüyordu. Bir çıkmaza giriyor, sokağın sonunda burnu duvara çarpınca anlıyordu çıkmazda olduğunu, gerisin geriye dönüyordu bu kez de. Langa'nın sokaklarına benziyordu bunlar da, asmalar sarkmıştı evlerin arasından. Camlardan çıkarılan soba borularının altına gelip geçenin üstüne zift damlamaması için kutular konmuştu. Balkonlardan uzatılmış sırıklara çamaşırlar asılmıştı. (Düşünüyordu, bir ayrımdı bu, Langa'nın evlerinin çamaşırları geniş bahçelerde cevizlerle incirlerin arasına gerilmiş iplerde kurutulur, geceleyin de içeriye alınırdı.) Daha başka ayrılıklar da vardı, insanların davranışlarıydı o da. Gecenin bu saatinde Langa'nın kadınları ortalıkta görünmezler, sokağa çıkmaları gerektiğinde de erkekleriyle birlikte, kaldırımlardan, duvar diplerinden sessiz soluksuz yürür giderlerdi. Buradaysa, şu birkaç dakikada, mantosunu omuzuna atmış, ayağında terlikleriyle koşan bir kadın onu sıyırarak geçmişti yanından, sonra dönüp ters ters bakmıştı. Bir başkası da: "Yakışıklım! Nereye böyle koşar adım?" diye bağırmıştı arkasından. Yürüyordu. Saz evlerinin, bilardolu kahvelerin, işkembecilerin önünden geçiyordu. Yakasını kaldırmış, başını omuzlarının arasına çekmişti. Hava ılıktı, geceydi üşüten onu.

Gözleri iki yanından su gibi akan evlere kayıyor, ışıklı camlarına bakıyordu sokağın, beyaz, patiska perdelerin arkasında soyunan bir kadının devinimini görüyor, adımlarını hızlandırıyordu. Neden buradayım şimdi diye soruyordu kendi kendine, nedenini bulamıyordu bir türlü. Böyle olması da doğaldı, bin sorunun biriydi bu, yanıtını veremediği soruların sergilendiği bir yaşamdı onunki. Yürüyordu sallanarak, içgüdüsel, çabalıyordu çözmek için labirentini sokakların, bir köşeyi dönüyordu, bir köşeyi daha, beş on adımlık yumuşak bir yokuşu tırmanıp da kendini Taksim'de bulunca heyecanda yüzüyordu.

Evet, caddesindeydi şimdi, nereye gidecekti? Usundan, sinema dönüşleri uğradıkları birahane geçiyor. Orada, ayaküstü, en çetrefil sorunları çözmüşlerdi arkadaşlarıyla. Birkaç saat önce kahveye giren genç de bu akşam meyhaneye gideceklerini söylemişti gerçi, hâlâ ordalarsa? Bu akşamki yalnız kalma isteği uçmuş gitmiş, yerini o şenlikli topluluğun arasında olmak özlemine bırakmıştı. Ne denli yorgundu, bitkin! Sürüklenerek Parmakkapı'ya doğru yürüdü. Ne düş kırıklığı! Birahane, ışıklarının yarısını söndürmüş, kapanmaya hazırlanıyordu. Arkada birkaç masa vardı direnen, her akşam olduğu gibi tezgâhta ağır ağır, küçük seslerle çalınan çan onları da artık çıkıp gitmeleri için uyarıyordu. Tersyüz döndü, cebinde kalan son parayı sayarak Parmakkapı taksi durağında bekleyen arabalardan birine kendini atarak Langa'nın yolunu tuttu.

Evine girdi Hüseyin Feyzullah, gıcırdayan merdiveni çıktı, camlı kapının anahtarını bir süre ceplerini karıştırdıktan sonra bulabildi, kapıyı açtığında karşısındaydı Hatice, geceliğinin üstüne yün bir hırka giymiş ona bakıyordu. Çıplak göğsünün, boynunun görünmemesi için elini de hırkanın yakasının üstünde tutuyordu. Saçının örgülerini çözmüş, gür bir saç denizinin ortasında yüzü küçücük görünüyordu. Hırçınlığını pek de gizleyemediği bir sesle: "Nerdeydin, çok merak ettim seni?" dedi yavaşça, yanıt beklemeden sorusuna, yatak odasına girdi. Kapıyı kapamadı, Hüseyin Feyzullah kızın hırkasını çıkardığını, çıplak omuzlarının, boynunun parıldadığını gördü o yarı aydınlıkta, ünlü tahta iskemlesine çöktü. "Bir kahve pişireyim mi

sana?" diye içerden seslendi kız, Hüseyin Feyzullah susuyordu, ağır akan bir zaman geçti aradan, sonra kalktı, odanın aralık duran kapısından bakarak içeriye (Tanrım, ne korkunç görünümdü bu, mavili kırmızılı saten yorganların arasında büzülmüş yatan bir kız vardı şimdi odada), boğuk, çıkmayacağını sandığı sesiyle:"Hayır!" dedi, "İstemem, sen rahatına bak." Ateşler içinde duyuyordu kendini, yüzünü yıkasa açılacaktı belki de, tuvalete giderek avuç dolusu sular attı yüzüne, saçlarını ıslatarak diplerini ovdu, kurulanmak için havlu arandığında umulmaz bir şaşkınlığa düştü birdenbire, tanımadığı bir havlu, yabancı bir havlu duruyordu orada (ne çabuk evi değiştirmeye kalktı bu kız, annesinin yılların uğraşıyla kurduğu düzen çatlayıp patlamaya başlamıştı ötesinden berisinden), buruk bir kasvet duygusuyla gelip iskemlesine oturdu yine. Tam bir sessizliğe gömülmüştü ev, bahçe, sokak, semtler (tadına doyulmaz saatleriyle gecenin), sabaha dek uyumamak istiyor, hep oturmak burada, duvara, tavana, camlara, kapılara, çocukluğundan beri içli dışlı olduğu bu eşyaya bakmak tutkusuyla kıvranıyordu. Zaman donsaydı burada, kurutulmuş, cama konmuş kelebekler gibi, odasının bu saatiyle o, sonsuza dek korunsaydı. Zaman durmuyor, yürüyordu. Durağanlık bozuluyor, devinim başlıyordu. Hatice odadan çıkıyor, hırkasını giymemiş bu kez, göğsü, boynu, omuzları çırılçıplak, mutfağa gidip saniyesinde dönüyordu. (Mutfakta hiçbir işi yoktu bu kızın, bahane bu, hep bahane!) Yine sessizliğe bürünüyordu ev, o denli ki, ta aşağıdan meşini eprimiş musluğun altındaki çinko kaba damlalar akıttığı duyuluyordu. Korkunçtu gece, sessizliğiyle küçük seslerden oluşturduğu bir musikiyle konuşuyordu. Esriyordu Hüseyin Feyzullah, o kaskatı iskemlede, annesinin hastalandığı gecede olduğu gibi, bir süre sonra yarı uykuyla yarı uyanıklıkların arasında gidip gelmeye başlıyordu. Başı düşüyordu önüne birden, irkiliyor, kuş uykusunca kısa aralıklar arasında dokuyordu gecenin motifini. Gecenin hangi saatiydi, bilmiyordu, bir kez daha çıktı Hatice odasından, yine hırkasız, göğsü, boynu, omuzları çıplak, saçları darmadağın, Hüseyin Feyzullah'ın önünde durdu, onurdan bir anıttı sanki, o denli olağan bir sesle: "Haydi, gel artık" dedi, "Hasta düşeceksin yarına." Hüseyin

Feyzullah: "Sen git, gelirim az sonra ben de," diyerek başından savdı kızı bu kez de. Hatice, yüzünün kasları gerilmiş, gözleri büyümüş, şaşkınlığın da ötesinde bir duyguyla baktı kocasına, tersyüz geriye dönerek odasına gitti, kapıyı gürültüyle kapadı. Sonra, ne olduğunu anlayamadığı sesler duydu Hüseyin Feyzullah odadan, kulak kabartıp dinledi, Hatice ağlıyordu içerde, ne mutlu ona ki sağnağa dönüşmeyen, sadece serpeleyen yaz yağmuru gibiydi bu ağlayış, kısa zamanda da kesilmişti. Hava şimdi durgundu, bu durgunluğunsa aldatıcı olduğunun anlaşılması gecikmedi. Çok geçmeden, insan sesiyle bağdaşmayacak uluması duyuldu Hatice'nin, ağır, boğulan hıçkırıklardı bunlar, çok da etkin, döşeme sarsılıyor, ev sallanıyordu. Çok da uzun sürdü. Neden sonra, rüzgârla kayan bulutların gök gürültüsünü uzağa götürmesi gibi o sesler de hızını yitirdi, sonra da kesildi. Köpürmüş denizin dalgalarının karayı dövdüğü bu geçmiş zamanda Hüseyin Feyzullah, iskemlesinde, ekseninde katlanarak, annesinin hastalandığı gecede olduğu gibi iç burkucu bir yonu görünümünde duruyordu yine, gözünü kolundaki saatten ayırmıyor, sabahı bekliyordu. Hep bir dinginlik aramıştı, bir durağanlık, donup kalmışlık, buysa ona verilmiyordu. Olaydan soyutlandığını sandığı anda olayla burun buruna geliyordu. Günün öyküsünü düşünmüyordu, ne kırık dökük taksilerle nikâha gidip dönüşünü, ne o kalabalığı, ne annesinin kapıdan çıkarken gözlerinde dumanlanan mahzun bakışını, ne Beyoğlu'ndaki kahvede oturuşunu, ne ihtiyar sarhoşların meyhanesini, ne de o garip sokakları anımsamıyordu bile, sadece içinde yoğun, ağır, yapışkan bir tortunun çöküp kaldığını duyuyordu. Evde, dışarda da en küçük bir ses yoktu. Hiçbir böcek hiçbir sandığı oymuyor, bahçede bir tek yaprak kıpırdamıyordu. Gece egemenliğini kurmuştu, zaman da hızlı akıyordu (ağızda sakız gibi uzamıyordu bu gece, su gibi kayıyordu elden avuçtan), henüz hiçbir belirti olmasa da sabaha yaklaşıldığı kuşkusuzdu. Hüseyin Feyzullah, kopuk, yarım düşler gördü önce, sonra görünümünü bozmadan, iskemlesinde, kesin bir uykuya daldı.

Gün ağarıyordu bahçede, önce ağaçların üst yaprakları aydınlanıyordu, sonra dallar, gövde, kök, otlar ışıyordu acı yeşil.

Renkler gittikçe açılıyor, nar narlığını buluyor, ayva ayvalığını takınıyordu. Ev beliriyordu olanca hızıyla, camı çerçevesi, kapısı, bacasıyla tümleniyordu. Sabahın ilk kargası gelip tahtaboşun sundurmasına konmuştu bile. Son kasımpatılar açmayı deniyordu. Hüseyin Feyzullah, birdenbire, dışardan yansıyan kadın çığlıklarıyla uyandı. Şaşırmıştı. Hayır, bu ses, ne o küçük hıçkırıklara, ne de o boğulan ağlamaya benzemiyordu. Bahçeden geliyordu. Bütün bahçelere, nerdeyse karnabahar tarlalarına dek yansıyordu. Ayağa kalktı, sallandı olduğu yerde, sonra ondan beklenmeyen bir çabuklukla perdeyi aralayıp bahçeye baktı. Birkaç kişi vardı bahçede, komşular, kuyunun başında duruyorlardı. Sabahın serin dumanının içindeydiler. Çığlıklar da, sönük bir iki yankılanmadan sonra kesilmişti. Tutuk adımlarla (yine de her zamankinden hızlı) merdivenlerden indi, bahçeye çıktı o da. O suskun kalabalığın arasına karıştı. Olay açıklığa kavuşmuştu: Hatice, o uyurken sessizce odadan geçmiş, merdivenlerden en küçük bir gürültü çıkarmamaya özenerek inmiş, bahçedeki kuyuya sarkıtmıştı kendini, sonra da pişmanlık duyup (canına kıyanların son andaki pişmanlık duygusu), taşlara tutunarak yukarıya çıkmak istemişse de başaramamış, suyun karanlığına kaymıştı. Şimdi oradaydı. Hüseyin Feyzullah, hep uzaktan yakından duyduğu seslerle yaşamıştı, bundan sonra da yaşamı boyunca, bir kadının yabanıl otların çevirdiği bir kuyunun ağzından yansıyan çığlığını duyacak, bomboş sokaklarda, kasları gerilmiş, gözleri büyümüş, al yanaklarından sağlık fışkıran bir yüzün imgesini gözlerinden eksik etmeyecekti.

*Dolmuşa**

Beş kişiydiler, insanı her zaman şaşkına çeviren o büyü, rastlantı, çoğu akşamlar onları Eminönü'nde, Köprü ayağının Haliç'e bakan boşluğunda buluşturur ve onlar dolmuş kayığıyla karşıya, Galata'ya geçerlerdi. Belki de gün boyunca harcadıkları paradan, yalnız, kayıkçıya verdikleri bu altmış paraya acımazlardı. Haftanın üç dört akşamı –kimi günler bir kişi eksiğiyle de olsa– raslantının o nerden, nasıl estiği belli olmayan rüzgârıyla dolmuş iskelesinin önünde bir araya gelmeleri önceleri onları şaşırtmıştı. Şaşırmaksa ne güzel şeydi. Ne yazık ki bu duyguları çok sürmemiş, coşkunun uçarı tadı yerini, bu kez, alışkanlığın dingin tadına bırakmıştı. Bu garip kayığın müşterilerinden biri Yemiş iskelesinin arka sokaklarındaki zahirecilerden birinde yazmandı. Öbür ikisi –iki kardeştiler, ikiz, ama birbirlerine hiç benzemezlerdi– Yeşildirek civarında bir triko atölyesinde çalışıyorlardı. Kayığın en yaşlısı, Hüseyin Efendi, Marpuççular'da içine zorlukla sığabildiği bir dükkânda sigara, ekmek, salam, peynir, limonata, gazoz gibi şeyler satan bir küçük esnaftı. Beşincisi bir yüksekokul öğrencisiydi, saat altıya doğru Beyazıt'tan aşağı vurur, kestirmeden Eminönü'ne inerdi. Akşamları her biri çıkıyordu işyerinden, okulundan, toprak, arnavut kaldırımı, parke döşeli yollardan yürüyorlardı birbirlerinden habersiz, birbirlerine koşut ve dikey sokaklara düşüyorlardı zaman zaman, ufacık alanlardan geçiyorlar, kaldırımdan

* Bu öykünün *Küllük* dergisinin ilk ve tek sayısında (Eylül 1940) yayımlanan ve buradakinden çok farklı olan ilk biçimini s. 295'te bulabilirsiniz (Ed.N.)

kaldırıma sekiyorlar. Haliç'in kıyısında buluyorlardı kendilerini, aynı saatte dolmuş kayığının önünde buluşuyorlardı. Ne denli, insanın içini burkan bir mekanik!

Kent bir saate benzer, bir fabrikaya da benzer. Sabahleyin yüzbinlerce insanı yutar. Yüzbinlerce insan dişli çarkların arasında yuvarlanır, öğütülür. Ve kentin günlük ürünü ambarlara konur, kamyonlara yüklenir, trenlere, vapurlara! Akşamsa çarkların dönüşünün yavaşlaması, kayışların, dişlilerin gevşemesidir, çoğumuzu dolmuş kayığında toplar.

Dolmuş kayıkları yayvan, geniş ve rahattır. Dolmuş kayıklarının en rahatlarından biri de –beşinin de akşamları toplandığı– Hasan'ın kayığıydı. Hasan'ın kayığında denizin ılık şarkısı vardı. İnsanın içine dek sinmiş deniz ve tuz kokusu, Yenicami'nin bu saatlerde külrengiyle siyah arası gidip gelen görünümü, denizin hemen üstünden uçan martılar vardı. Herkes susardı, susmamanın olanağı yoktu. Sanki küreklerin gıcırdayışında, ufak dalgaların tekneye dipten vuruşunda ağır ağır konuşan biri vardı. Belki de görmedikleri biri kayığın görülmeyen bir yerinde uyuyordu. Her akşam buraya, bu iskeleye, başka görünümlerin arasından geçerek gelmişlerdi. Başka çocuklukları yaşamışlar, gençliğin rüzgârları kulaklarında değişik seslerle uğuldamıştı. Böyle olduğu için de akşam, Haliç'in kıyılarına kümelenmiş evler, denize doğru uzamış salaş yapılar, fabrikalar, depolar, iskeleler, araya sıkışmış köfteciler, kahveler, çatılardan sarkan dalları cılız asmalar (o zamanlar Haliç'in küçük kahvelerinin çatılarından asmalar sarkardı), karşıda, Galata'nın üstünde yükselen kuleler, apartımanlar, yosun ve tuz kokusu, değişken rüzgârların savurduğu bulutlar gibi, onları başka bir dünyaya doğru sürerdi. Her birinin kafasında başka çağrışımlar filizlenir, başka düğümlerle düğümlenirdi. Yine de tasarımlarının buluştuğu bir ortak nokta vardı ki, kayık iskeleye varınca, bu kez de, başka sokakları yürüyerek, başka yokuşları tırmanarak ulaşacakları evleriydi o da. Kapılardan karşılayan sabırsız gözler, odalara çekilmiş, dumansı, şifresi çözülemeyen yüzlerdi ya da.

Örneğin, zahirecinin yazmanı Tarlabaşı'ndan aşağıya doğru sarkan sokaklardan birinin ucunda, daha evinin kapısının

görünmediği bir yerde, bir arsada kaybolmuş beş yaşındaki çocuğunu bularak bu akşam da kucağında evine götüreceğini kurardı. Triko atölyesinde çalışan ikiz kardeşten biri evli, öbürüyse bekârdı. Aynı evde otururlardı. Tünel'den çıkarlar, Galatasaray'a yürürler, oradan ayrılırlardı. Bekâr olanı doğru kahveye koşar, bomcuların masasına çöreklenirdi. Geç vakit de çokluk bir işkembeciye uğrar, kardeşiyle genç karısının çoktan uykuda oldukları bir saatte eve dönerdi. Kayıkta, onları diplerinden sıyırarak geçen, neyle yüklü olduğunu bir türlü kestiremedikleri mavnalara bakarlarken biri camları buğulanmış, tezgâhı bol ışıklı bir kahve düşler, öbürüyse yıkanmış çamaşır kokan, çakır gözlü bir kadını düşünürdü. Hüseyin Efendi Feriköy'ün son sokaklarındaki evinin yolunu gözünde büyüterek somurtmuş otururdu. Çilesi, evinin kapısını çaldığında da bitmemiştir daha, romatizmadan ancak sürüklenerek yürüyebilen yetmişlik karısının korkulukları sallanan otuz ayak merdiveni inerek kapıyı açması için en az on dakikalık bir zamanın geçmesi gerekecektir. Üstüne birdenbire gelinmesinden korktuğundan ona bir tek gün bile anahtar da vermemiştir bu kadın. Üniversite öğrencisi gencin her gün bir tomar kitap, dergiler, gazeteler bulunurdu koltuğunun altında, ne denize bakardı o, ne de kıyılara, oturur oturmaz, hepsine yabancı bir başka dünyaya gömülürdü. Şiir meraklısıydı, arada bir başını kaldırır, gözleri Haliç'ten de buğulu, uzak servilere, gömütlüklere dalarak ne idüğü anlaşılmaz bir şeyler mırıldanırdı. O zaman Hüseyin Efendi boş gözlerle bakardı yüzüne onun, ikizler birbirlerini dürterek gülüşürler, zahirecinin yazmanı hafifçe eğilerek elindeki kitaba göz konuğu olur, kayıkçı aldırmadan, hep öyle, ağır ağır kürek çekerdi yine. Tekdüze, süregiden, başlıbaşına bir yaşamdı bu.

Kimi gün bir tek sözcük bile çıkmıyordu ağızlarından, gülümsemekle yetiniyorlardı. Kimi gün de kısacık tümcelerle konuşuyorlardı, ama hep kopuk kalan, konuşma denirse buna! Hüseyin Efendi: "Bugün tam yağlı bir peynir gelmiş Mısır Çarşısı'na," diyordu. Bakıyorlardı. İkizlerden evli olanı: "Bu akşam sinemaya gideceğiz, film var mı?" diye soruyordu. Yanıt alamıyordu. Bekâr olanı gülüyordu. Zahirecinin yazmanı, zahireyi böcek bastığından yakınıyordu. Öğrenci, esrimiş, bir dizeyi mı-

rıldanıyordu yüzüne bakarak. Öbürü: "Anlamadım? Efendim?" diyordu. Susuluyordu. Hep böyle suskunlukta geçiyordu akşamlar, çözülmez bir giz bağlıyordu onları her gün biraz daha, her biri öbürlerinin gözünde Haliç'in mozayığını oluşturan taşlardan biri yerine geçmeye başlıyordu. Güz yaprağını döküyor, karlı, buzlu günler başlıyordu, ardından ilkyazın yırtıcı mavileri görünüyordu. Zaman, sanki bu kayıkta akıyordu.

Bir akşam denizin tuz kokusunu yoğunluğuyla duydular, genizleri yanmıştı. Hava gittikçe ısınıyor, yaza dönüşüyordu. O gün ikizlerin ikisi de, paltosuz, ceketle gelmişlerdi. Hüseyin Efendiyi de, zahirecinin yazmanını da, üniversite öğrencisini de yazın burnunun ucunu gösterdiğine en çok onların bu tutumları inandırdı. Şaşmaz düzen bozulmaya yüz tutmuştu, bir gün biri gelmiyor, bir başka gün öbürü kaytarıyordu. Mekanik, böylece, bir yerinden sakatlanmıştı. Gelmeyenin yerine başka biri biniyordu kayığa, bir yabancı, ertesi gün de tümünün yine kayıkta toplandığı görülüyordu. Bu günlerden birinde de kayığın yeni bir gedikli edindiği görüldü. Artık gelmeyenin yerine her akşam oydu kayıkta olan. Bir armonikçiydi bu, adı Stefan'dı. Şiir meraklısı üniversiteli, birkaç akşam sonra, büyük bir duyarlıkla sürdürdüğü güncesine, 'Mekanik kendi kendini onardı,' diye yazmıştı. Bu ihtiyar yüzlü genç adam kimdi? Geceleri meyhanelerde armonik çalarmış, bildikleri bu kadardı. Oysa, o her akşam, avurtları çökmüş yüzünün derinliğine kaymış ufacık gözleriyle gemilere, mavnalara, kayıklara bakarak ne öyküler anlattı onlara, yaşamının gizli kapaklı yerini bırakmamacasına. Hepsi, ağzı açık dinlerdi. Bir gün, daha çocukken, babasının onu annesiyle birlikte kapı dışarı ettiğini, sarhoş naraları savurduğunu arkalarından, o geceyi bir yetimler yurdunun bulaşıkhanesinde geçirdikten sonra sabahleyin kendilerini yeniden sokakta bulduklarını bir anlatması vardı ki o güne dek hiç roman okumamış Hüseyin Efendiyi çılgına çevirmeye yetmişti. Armonikçi diyordu da başka bir şey demiyordu artık. Bir başka akşam da altı ay öncesine dek dost oturduğu bir kadından söz etti, bırakmış gitmiş kadın onu, bir şilep kaptanıyla kimbilir nereye? Kehribar beyazı parmaklı ellerini, uzun, yağlı saçlarının arasından geçirerek bağırırdı: "Ah Evangelya" derdi,

"nerdesin şimdi acaba, Pire'de mi, Napoli'de mi, Kazablanka'da mı?" Dördünün de dili tutulur, şaşkın bakarlar, beşinciye anlatmak için ertesi günü iple çekerlerdi. Stefan başkaydı, onlara benzemiyordu, zamanı derinden yaşıyordu, ona hayrandılar. Olağanüstüye gereksinim onda gideriliyordu. Kayığa sarhoş babalar, çocuğuyla sokağa bırakılmış anneler, her birinin gözünde bir başka Evangelya, Pire, Napoli, Kazablanka giriyordu onunla. Armonik çaldığı meyhaneyi düşlüyorlardı, gece yarısından sonra el ayak çekilmiş sokaklarını Beyoğlu'nun ve Kumkapı'daki gizemsel evi. Onlara öyle gelirdi ki, o evde sabaha dek mumlar yanar, fettan bir kadın resminin çerçevesinden çıkarak odalarda dolaşır, sarnıçtan beş yüz yıllık eski şarapların kokusu duyulurdu.

* * *

Zaman oldu ki Stefan birkaç ay görünmedi. O zaman Hüseyin Efendi yutkunur ve düşünürdü. Dilinin ucuna sözcükler yığılır, söze beceriksiz başlar, bitiremez, yalan da olsa öbürlerine Stefan'a rasladığını söylemek gereksinimini duyar, bir yerle zaman arardı olayı oturtacak, bulurdu da. "Daha dün gördüm" derdi, "armonikçiyi daha dün." Sonra bön gözlerle karşısındakilere bakar: "Dükkânıma uğradı da bir gazoz içirdim ona," diye eklerdi.

* * *

Akşam kayışların, dişlilerin gevşemesi ve kayıkçıların dolmuş iskelesinde "Dolmuşa!" diye bağırmalarıdır. Kent o saatlerde daha kalabalık olmasına karşın daha düşseldir. Dolmuş kayıkları bütün gün taşıdıkları insanların düşüne yatacak, on sekiz saat kayık olarak yaşadıkları günün öbür altı saatini ozan olarak yaşayacaklardır.

Birkaç çürük karpuzun, kırılmış sandık parçalarının, irili ufaklı fıçıların kıyıda yüzdüğü görülür. Kıyıda ufacık kahvelerin ağaç dallarıyla dürülmüş damı şimdi sapsarıdır. Küfelerinin içinde uyuyan çocuklar en az Haliç kadar sevimlidirler. Esmer

ve zayıftırlar. Akşamsa oradan geçenlerin çoğu için bu küçük kahvelere, orada uzun tavla partilerine dalmış insanlara ve kıyıda yüzen irili ufaklı fıçılarla ayakta düşte gezer gibi sallanan çocuklara değgin bir şey değildir.

Dolmuş iskelesine eli çantalı ve zembilli adamların (fabrika işçilerinin, kadınların, Mahmutpaşa esnafının) akşam beşten başlayarak akın ettiği görülür. Kayıkçı bu müşteri yoğunluğuna karşın "Dolmuşa! Dolmuşa!" diye bağırır durmadan. Kayık beş kişiyi aldı mı tamamdır. Dolmuş kayığı iplerini alır ve kalkar.

Hovarda

Sabahleyin, saat ona doğru, evinden çıktı. Nem kokulu sokağından yürüdü ilkyazın, korkuyla iki yandan gelen otomobilleri kollayıp karşı kaldırıma geçti, tökezleyerek. Ağır, küçük, frenklerin 'petit pas' dedikleri adımlarla, duvarları, dükkânların camlarını sıyırarak yürüyordu. Köşedeki tütüncüden, en ucuzundan, bir paket sigara aldı. Titreyen elleriyle yeleğinin cebinden bir eski zaman çakmağı çıkararak, zorlukla açtığı paketten aldığı bir sigarayı dudağının ucuna iliştirdi. Bir kapının kuytusuna girip sigarasını yaktı. Yürüdü yine, parmağının birini duvarlarda, camlarda, yağmur borularında gezdirerek, kaldırımda zikzaklar çizdi, öbür eliyle de yol boyunca caddenin yanına sıralanmış ağaçların gövdelerindeki kabukları sıyırdı. İki dükkânın arasına sıkışmış simitçiyi görünce, rotasını birden değiştiren gemi gibi tıpkı, gidip önünde durdu. Simitçi parmaklarının arasına sıkıştırdığı simitle havada tutuyordu elini, öbürüyse ceplerini karıştırıyordu acele etmeden, neden sonra buluyor, sonra da elinden kayıyordu madeni yuvarlak, kaldırımda bir süre tekerlenip kapaklanıyordu. Simitçi, koşup parayı aldı, simidi uzattı. Adam simidi aldı, boğuk bir hırıltı döküldü gırtlağından, hecesiz, zikzaklarına vurdu yine, bir elinde simidi öbür elinde sigarasıyla yürüdü. Beş on adım ötedeki kahvenin açık kapısından içeriye girdi. Gözleriyle başka bir yer aramadan camın yanına konmuş masalardan birine çöktü. Kolunun birini de camdan dışarıya sarkıttı. Az sonra garson çayını ve bir de gazete bıraktı önüne, uzaklaştı. Simidin

yarısını kırıp cebine koymuştu. Elinde kalan parçayı kemirerek çayını yarım saate yakın bir zamanda içti. Ceketinin iç cebinden bir pertavsız çıkarıp, gözünü pertavsızın dibinde tutarak baktı gazeteye, birkaç dakika sonra da masanın üstüne bıraktı. Sonra gelip geçeni seyre koyuldu. En çok da, küçük okullu kızlardan ayıramadı gözünü, onların gidiş yönlerini başını çevirerek izledi. Dışarıya bakmaktan yorulunca (ya da bıkınca), bu kez, paltosunun cebinden, cildinin dağılmak üzre olduğu ve yaprakların eprimekten hamura döndüğü çok uzaktan ayırdedilebilecek kitabına yöneldi yine pertavsızıyla. Pertavsızı, kalın gözlük camlarının üstünde tutuyor, okuduğunu heceliyordu kabuklanmış dudaklarıyla. Sekseni aşmıştı yaşı, daha da aşağı göstermiyordu. Yüzünü, beyaz, sivri bir sakal çerçeveliyordu. Keskin bir incelemeci gözüyle bakılınca bu yüze, sayısız kahverengi benin küçük adacıklar gibi yerleşmiş olduğu görülecekti orda, bu haritada ne çok çatlaklar, yarıklar, kan oturmuş çöküntülerle karşılaşılacaktı. Biraz da bu adamın giyiminden söz edelim: Eskimişlikten kırlaşmış, kol yenleriyle iliklerin kenarları erimiş, yerleri süpürecek denli uzun bir paltoydu (ilkyazın odaklanmaya başlamış sıcağına karşın) ilk göze çarpan, başına oturttuğu rengi bozarmış bir kasket de ondan aşağı kalmıyordu. Bu kasketin ağırlığında ne zamandan bu yana emdiği yağın küçümsenemeyecek bir payı olduğu kuşkusuzdu. Ayağına, karda giyilen, bağlı, yarım botlar geçirmişti. Botlardan birinin bağı siyaha boyanmış iptendi, öbürüyse bağsızdı. Bir de kaşkol dolamıştı boynuna, kullanılmaktan ne denli incelse de, zamanında kaba yünden örüldüğü pek belli olan bir kaşkoldu bu da.

Saat, öğleyi aşmıştı. Bir eliyle masaya dayanarak yerinden doğrulmuştu ihtiyar da, bin güçlükle yeleğinin cebinden çıkardığı parayı, kapının önünde, güneşlenmeye çıkmış garsonun eline beceriksizce tutuşturduktan sonra kendini sabahın ısırıcılığını yitirmiş ilkyazın sokağında bulmuştu yine. Bu kez, bir başka yöne doğru yürüdü. Yapılardan yana olan elini duvarlarda, yağmur borularında, dükkânların henüz ısınmamış camlarında gezdirdi yine, köşeyi döndü, birkaç adım ötedeki işkembeci dükkânına girdi. Tuzlama söyledi. Dumanı tüten çor-

ba kâsesi önüne gelince ortadaki tabaktan kocaman bir dilim ekmeği alarak pek de küçük olmayan lokmalar halinde doğrayarak tuzlamaya attı. Kaşığıyla karıştırdı. Dumanın kesildiğini görünce sonsuz bir iştahla yemeye başladı. Tuzlamanın suyu dudaklarından sıyrılıyor, yüzünün yarıklarından erimiş karın suyuyla beslenen ırmaklar gibi akıyordu aşağıya doğru, çenesinde toplanıyor, yeniden kâseye damlıyordu. Ancak, yiyeceğini bitirdikten sonra kolunun yeniyle ağzını silmeyi düşündü. Yine karıştırılan yelek cebi ve güçlükle bulunarak masanın mermerine bırakılan para. Heceye dönüşmemiş seslerle, bir tür hırıltıyla sokağa çıkış. Daha ötede eski giysiler satan dükkânlar vardı, önlerinden geçti. Bir başka köşeyi dönünce kaldırıma serilmiş karyolalar, dolaplar, koltuklar, kanepeler gördü, bakmadı. Yaldız çerçeveli büyük bir boy aynasının önünden geçti sonra, ona da bakmadı. Kısacık, yumuşak bir yokuşu nerdeyse emekleyerek tırmandı, birdenbire bir sinema kapısının önünde buldu kendini, bilet alıp sinemaya girdi. Gidip en ön sıraya oturdu. Buğulanmış, ışıksız resimler geçti gözlerinin önünden, iyice kaykılarak, ayaklarını ön koltuklara dayayıp uyudu. Uyandığında, salon ışığını yakmıştı, ölümsü bir aydınlıkta buldu kendini. "Matinemiz bitti, Beybaba!" dedi tepesinde dikilmiş bir adam, yüzüne bakınca yarım bir karaltı gördü, hecesiz seslerle yine, hırıltıyla, koridorun küçük yokuşunu tırmanarak salonun kapısına doğru yürüdü. Dışarıya çıktığında sokak ayazlamıştı, son ışıkları ilkyaz gününün karşıdaki yapıların duvarından kaldırıma yansıyordu. Cebinden sabahleyin aldığı simidin kalanını çıkardı. Kemirerek, yürümeye başladı. Bu kez, yokuş aşağı gidiyordu, ılıman bir rüzgârda kendini kapıp koyvermiş kayık gibi, pupa yelken. Başka bir kahveye girdi, en dibe, tezgâhın yanına gitti, o kalabalıkta tek kalmış bir iskemleye çöreklendi. Üşümüştü. Paltosunun yakasını kaldırdı, kaşkolunu sıkıştırdı boynunda, çayını beklemeye başladı. Çay tek müşteriye gelmiyordu bu saatte, on dakikalık aralarla tezgâhtan çıkıyor tepsiyle dolaştırılıyordu. Bu arada onu da unutmadılar, dolaştırılan ilk tepsiden bardağın ancak üçte ikisinin dolu olduğu çayını tutuşturdular eline, bardağı aldı, zangırtılı bir titreklikle yere bıraktı. Paketini çıkardı iç cebinden, bir de siga-

ra yaktı. Yere bırakılmış çayla elindeki sigara, ikisinin de aynı zamanda kullanılması zorunluluğu, kolayca çözümlenemeyecek gerçek bir sorun oluşturuyordu. Henüz yanmış sigarayı söndürüp cebine koydu. Çayını aldı, içti. Sonra cebinden çıkardığı sigaranın ucunun yanığını temizleyerek yaktı yeniden, kahvenin gözgözü görmeyen yoğun dumanına bir nefes duman da o kattı. Bu kez de garson dikiliyordu başucuna: "Beybaba!" diyordu, "Çek iskemleni, masa koyacağız buraya, oyun oynanacak." İskemle, geriye, tuvaletin kapısının önüne çekiliyor, masa konup yeşil çuhası seriliyordu üstüne, bir deste de oyun kâğıdı bırakılıyordu. Dolaştırılan yeni tepsiden bir bardak çay daha alıyordu ihtiyar, yarım saat daha onunla oyalanıyordu. Yine karıştırılan cepler, güçlükle bulunan para, hecesiz seslerle hırıltı. Kolunu geriye götürerek, garsonun yüzüne bakmadan (ne alçakgönüllü bir protestoydu bu) parayı eline tutuşturuyor, kahveden çıkıyordu. Geceydi, ortalık kararmıştı, art arda geçen arabaların ışıklarından hiçbir şey görmüyor, ezbere gidiyordu, el yordamıyla.

Önünden geçtiği fırından, nar gibi, elle tutulamayacak denli sıcak bir ekmek alıp gökyüzüne bakıldığında çatıları birbirinin üstüne yığılmış gibi duran sokağına saptı. Birden durdu. Döndü. Karısının sabahleyin ısmarladığı bir paket şehriyeyi de köşedeki bakkaldan aldı, sıkıştırdı koltuğunun altına, tökezleyerek, tutunarak yine duvarlara, yağmur borularına, evinin kapısını bulabildi. Küçük bir kedi gördü eşikte, mart yavrusu, eğilip çenesinin altını kaşıdı, okşadı. Ceplerini aradı para arar gibi, anahtarını çıkardı, pertavsızını da, kilidin deliğini bulup anahtarı güçlükle sokabildi oraya, ekseninde birkaç kez çevirip kapıyı açtı. İlkyaz ekşisi kokan avuç içi denli küçük taşlıktan geçti. Dört beş basamak, esnek, tahta merdiveni tırmanarak odaya girdi. Yaşlı bir kadın (seksenlikti o da) oturuyordu yer minderinde, tek kıvılcımın ışımadığı bir mangalı önüne çekmiş, lime lime dökülen bir yün hırkayı omuzlarına atmıştı. Kocasının kapıdan girdiğini görünce umulmayacak bir çeviklikle dizlerinin üstünde doğruluyor, yüzünün (binbir kıvrımın iç içe döndüğü, bir delikanlınınki gibi bıyıkları terlemiş bir yüzdü bu) tek taze kalmış organı

olan soluk gök mavisi gözlerini olabildiğince açıp, elindeki kocaman maşayı adama doğru sallayarak: "Hangi şırfıntıylaydın gene, nerde?" diye bağırıyordu, "Beykoz Çayırı'nda mı, Göksu'da mı, Kuşdili'nde mi yoksa, hangi seyran yerinde, söyle, nerde?"

*Vav'lar**

Abdülmuttalip Bey II. Abdülhamid'in tahttan düşmesinden birkaç ay önce pek kısa süre kaldığı Akdeniz kentlerimizden birinin mutasarrıflığından ayrılmış, Gülcemal vapuruyla İstanbul'a dönüyordu. Küçük kamarada sıkıntılı sayılabilecek geceyi geçirdikten sonra, sabah, karısı Nüveyra Hanımla güvertedeydiler. Dönüşümlü dalgaların gözle ayırdedilmesi güç burgaçlar açtığı denize, o gün onlara daha da sarp görünen Gelibolu kıyılarına baktılar hep. Abdülmuttalip Beyin gözünde İstanbul'daki evi ve zemini çimentoyla sıvanmış, havuzlu, çardaklı o küçük arka bahçe tütüyordu. Nüveyra Hanımsa, günlerdir usundan söküp atamadığı bir soruya yanıt arıyordu: Neden diyordu, neden, mutasarrıflığımızdan bu denli kısa sürede ayrıldık? Düşüncesinde bile mutasarrıflığımız sözcüğünün üstüne basıyordu durmadan, bunda bir övünç payı vardı kuşkusuz, ama ona sorsanız: "Abdülmuttalip Beyle biz özdeşleşmişiz bir kez, kendimi nasıl ayrı tutarım ondan?" diyecekti. Bunda da gerçeğin payı vardı. Evet, neden? Yukarının yüce buyruğuyla mı, yoksa kocasının isteğiyle mi? Bu sorunun yanıtını hiçbir zaman almadı, alamayacaktı da, çünkü o kendilerine sunulmayan nesneye özenmedikleri gibi aktarılmayan bilgiyi de öğrenmeye kalkışmayan, o zamanda örneklerine rastlamakta çok da güçlük çekilmeyecek kadınların soyundandı. Abdülmuttalip Beye gelince, o da böyle bir açıklamaya gerek duymadı. Dü-

* S.K. Aksal'ın 1985 ENKA Spor, Eğitim ve Sosyal Yardım Vakfı Bilim ve Sanat Ödülleri'nde öykü dalında birincilik alan öyküsü (Ed.N.)

şündüğü şuydu: Memuriyetten istek dışında bir nedenle ayrılmak onur kırıcı olaydı. İkilemin bir ucunda onura değinen bir olay varsa o konuda açıklama yapmamak gerekirdi. Böylece giz ailenin bağrına gömülüp uyuyacaktı.

Kadınla erkeğin doğayla karşı karşıya kalışlarında o kendiliğinden suskunluğu, çokluk, kadınlar yırtar. Bu, sadece bir zamanın değil, her zamanın kadınlarında böyledir. Bu kez de öyle oldu. Nüveyra Hanım: "Bey!" diye söze girdi. Bir çığlıktı bu, fısıltı gibi bir çığlık, ruhsal gerilimin en küçük tınısını bile barındırmıyordu, amacı kocasını yuvarlandığı düşsel dünyadan sıyırmaktı, o kadar. Bu ufacık çığlığın Abdülmuttalip Beydeki etkisi bıyığının iki ucunu yavaşça aşağıya doğru düzeltmek oldu. Sanki gizli bir dil vardı aralarında, dilin dışında bir dil, bıyığın iki ucunu aşağıya doğru düzeltmek de o dilden bir tümce işte: "Konuş bakalım, ne söyleyeceksen söyle!" anlamına geliyor. Ortamın uygun olduğunu görmüştü Nüveyra Hanım, konuştu: "Korkuyorum," dedi, "Bunca memuriyetten, bunca dağdağadan sonra!" Amacı biraz daha kapsam kazanmıştı şimdi, belli bir doğrultuya yönelmişti. Seçtiği sözcüklerle mutasarrıflığın kısa sürüşünü gözden ırak ediyor, sonra ekliyordu: "Sıkılacaksın!" Abdülmuttalip Beydeyse, bunca memuriyet, bunca dağdağa gibi sözcükler zaman imgesine dönüşüyor, içgüdüsel, çıkarıp saatine bakıyordu. En yavaş sesiyle: "Neden sıkılayım?" diye yanıtlıyordu Nüveyra Hanımı, sonra da: "Ev var, bahçe var," diyordu kesik kesik. Ben yok muyum? diye düşünüyordu Nüveyra Hanım. Daha o düşünmeden, Abdülmuttalip Bey: "Sonra, sen varsın!" diyordu. Konuşma, nerdeyse, duygusal bir ara renge bürünüyordu. Evet, ara renk! Çünkü onlar belirginleşmemeyi doğaları gibi taşımışlardı. Geçmişe göz kırparak diyeceğim ki yine, o zamanın kadınları kocalarının yüzünde duygunun göstergelerini sisler ardından da görseler, kanatlı melek kesilirler, alçakgönüllülükte yarışılmaz düzeye çıkarlardı. Nüveyra Hanım da kanatlarını takmıştı bile, kocasının son tümcesinden söze girdi: "Ben yeter miyim?" dedi, "Ev de, bahçe de yetmez belki? Amaçlı bir iş gerekmez mi? Öyle ki, zamanını tümüyle kapsayacak bir iş!" Abdülmuttalip Bey yanıtlamıyordu bu soruyu, uzaklara bakıyordu: Çanakkale Boğazı'nı

yarılamış gemi, nerdeyse Marmara'ya açılacaklar. Rüzgâr keskin, güneş kış güneşi, ayaz mı ayaz! Bir süre kalakaldılar, katılaşmış. Suskunluğun sineği, vızıltısız, birinden kalkıp öbürüne kondu durdu. Sonra Abdülmuttalip Bey erkekliğin koruyucu içgüdüsüyle Nüveyra Hanımı yavaşça bileğinden tutup kamaraya indiriyor, karşılıklı yataklarına oturuyorlardı. Nüveyra Hanımın yüzü, düpedüz, bildiğimiz soru işaretine dönüşmüştü. Bu kehribar yüzlü kadına saygıyla karışık duyarlığından sıyrılamayan bu eski zaman adamı, söze kestirmeden girdi: "Benim işim çok!" dedi. "Ne gibi işler?" diye fısıldadı Nüveyra Hanım. Konuşmanın düzenini kafasında hazırlamış olmalı ki yanıtı hazırdı öbürünün: "Bugüne dek başka işlerin engellediği işler! Ne zamandan beri kurduğum, bir türlü girişemediğim! Şu yeryüzüne gözümü açmanın nedeni sayabileceğim işler daha çok." Nüveyra Hanımın gözleri yuvarlaklaşıyor: "Neymiş onlar?" diye soruyordu. Abdülmuttalip Bey: "Nasıl söylesem? Bir tür hattatlık!" diyordu. Susuyordu sonra, beti benzi biraz solmuş. Gözlerini bu kez Gelibolu'nun değil de sanki içinin sarp kayalarında gezdiriyordu. "Hattatlık!" diye mırıldanıyordu Nüveyra Hanım. Karısının bu soluk ünlemini sesine devingenliğin sıcaklığını katarak yanıtlıyordu şimdi de onu: "Evet, bir tür hattatlık!" Ekliyordu sonra: "Bir tek harfin hattatlığı! Vav'lar çizeceğim! En yetkin Vav'ı çizene dek Vav'lar çizeceğim!" Evlilik yaşamlarının başından bu yana en içerikli konuşmalarıydı bu, gözlerinin yuvarlağı bu kez köşelenmiş, soruyordu Nüveyra Hanım: "Ne Vav'ı?" Coşku, kapıda hazırdı: "Ne Vav'ı olacak? Vav, işte! Elifba'nın Vav'ı!" Kadının gözünde Vav'lar uçuşuyordu şimdi, küçük, kocaman kafalı, kuyruğu kıvrık siyah lekeler, o virgül benzerleri!

Marmara, o gün bir türlü bitmek bilmedi. Geminin altına hep bir dalga, sanki gemiyle birlikte giden o tek dalga vurdu. Gülcemal'in direklerine onların görmedikleri martılar konup kalktı. Kamaralarında kaldılar akşama dek, bekleyişin yorgunluğunu yaşadılar. Geç vakitte Abdülmuttalip Bey, güverteye çıktı, ortalığı kolaçan etti. Döndüğünde de: "Hiçbir yer görünmüyor. Akşam mı olmuş, pus mu basmış, anlayamadım," dedi. Yağlı kâğıda sarılmış paketlerini açıp kuru köfteleriyle zey-

tinyağlı yaprak dolmalarını yedikten sonra midelerini un helvasıyla bastırdıklarında da suskundular. Başları geceye erken düştü. Gecenin geç saatinde Abdülmuttalip Bey, bungun, nemli bir sıcağın etkisiyle uyandı. Başını yastıktan doğrultarak, denizi, geminin dibini dinledi. Sonra karısının uyanık olup olmadığını denetimden geçirmeden: "Dipten o dalga vurmuyor artık," dedi, "Gemi durmuş, limana girmek için sabahı bekliyor. Ola ki Ayastafonos açıklarındayız, Nüveyra!" Başını yastığa koyduğunda da hemen uyudu. Düşünde, dalgaların üstünde hoplayan kayıklar, gövdelerinin belden yukarısı öne eğik koşuşan hamallar, Tophane'ye doğru uzanmış bir fayton çizgisi gördü.

Fatih'ten aşağıya, Haliç'e doğru vurunca, daha çok Fener'e yakın, ilkyazda bahçe duvarlarından erguvanların sarktığı, güzün bin kırmızısının ortalığa döküldüğü bir sokakta çatısından at nalı sarkan, yüzü kiremit rengine, kapısı mora boyanmış bir ev görünür. Eski İstanbul'un pek çok evi gibi cumbalıdır. Cumbanın üstünde de oymalı korkulukla çevrilmiş basık tavanlı bir balkon vardır. Abdülmuttalip Beyin Gelibolu'nun sarp kıyılarına bakarken düşlediği birkaç kuşak ötelerdeki dedelerden kalma evidir bu, kuşkusuz, beton zeminli, havuzlu arka bahçe sokaktan görülmeyecektir. Pek değişik renkte, kör, topal, sağlıklı, hasta, ağır hasta, yaralı, sıyrıklı kedilerinse bu ev kovanları gibidir. Her yaz da, rastlantının şaşırtıcı yasasıdır bu, bir leylek bacasına yuva kurar, o bacada, güneyin özlemiyle yanıp tutuşarak döneceği günü bekler. Rüzgâra göre, İstanbul'un konuk bulutları kimi gün Fatih'le Edirnekapı arasındaki bir yöne doğru, kimi gün de Boğaz'ın Rumeli kıyılarından öteye o evin üstünden uçarlar.

Abdülmuttalip Beyle Nüveyra Hanım, döl vermemiş bu çift, düşte görülen o bir dizi faytondan biriyle, güneşli, yine de soğuk bir kış sabahının saat onunda evlerine geldiler. İki sandıkla bir dengi, tek karşıcıları yaz kış siyah yeleğinin üstünden pek göz alıcı bir kösteği sarkıttığı için adı Köstekli Reşat'a çıkmış, mahallenin eski tulumbacılarından Reşat Efendi getirecekti. Fayton kapıda durunca karşıdaki evlerden birkaç kafes kımıldanır, bir perde aralanır gibi oldu. Az ötedeki yangın yerin-

den sümüğü akmış bir çocuk onlara doğru koştu. Abdülmuttalip Bey indi önce faytondan, sonra Nüveyra Hanımı elinden tutarak indirdi. Başını yukarıya kaldırıp evi tepeden tırnağa süzdü. Cebinden, ağır, iri kıyım pirinç anahtarı çıkararak kilide biraz da kaygıyla soktu. Üç kez çevirdi, zorlamasız açıldı kapı. Ne iyi, her şey yolunda, bir terslik de yok. Eliyle salık soluk taşlığı göstererek: "Buyrun hanımefendi," dedi karısına. "Buyrun!" Kadın kehribardan da kehribar yüzüyle baktı kocasına, suskun gözleriyle bile konuşmadan, sanki eşiğin altında bir yatır varmış gibi, incitmemek için onu, dikkatin doruğuna ulaşarak tüyden de hafif içeriye süzüldü. Loştu taşlık, kokuyordu da. Küçük, yuvarlak masada bir lamba bıraktıklarınca duruyordu. Mutfağın kapısının önüne üç güğüm dizilmişti. Evin yeniden kurulması gerekiyordu şimdi, bu işe de buzcul havayı dağıtmak için odalardan birinin sobasını tutuşturmakla başlanacaktı. Bir haylı yıpranmış, mantarları görünen muşamba döşeli merdivenden çıkarak cumbalı oturma odasına girdiler. Yan yana, yerde, günlerinin pek büyük bölümünü geçirdikleri dışalım malı ipek satenle kaplı şilteleri, duvara dayalı yine o kumaşla kaplı iki yastık duruyor. Şiltelerin de, yastıkların da fıstık rengi kumaşıyla pek uyuşan gülkurusu püsküller sarkıyor kenarlarından, solmuşlar, ama olsun! Soluk gülkurusu soluk fıstığa daha da yakışıyor. Önünde de yukarı doğru kıvrık ayakları işlemeli sehpa, üstünde bakır cezveyle iki de fincan, eski Çin desenli. Bir konsol karşıda, bir ucu örümceklenmiş aynasıyla yine onların! Nüveyra Hanımın gözüne hepsinden önce, birkaç çatlağı alçıyla kapatılmış küçük çini soba takıldı. Yanındaki neftî üzerine pembe karanfiller çizilmiş, şimdi toza bulanmış odun kutusundan birkaç odun başını uzatmış bakıyor. Çıra arıyor, bulamıyor. Ah, gaz bulsa! Çarşafını çıkarıp koşuyordu aşağıya, taşlıktaki masada gördüğü lambadan süzdüğü bir lokma gazla dönerek sobayı tutuşturuyordu. Bir at kişnemesinden anladı iki sandıkla bir dengi Reşat Efendinin kapıya dayadığını, "Bey," dedi. "Bak geldi eşyamız da."

Günlerce değil birkaç gün, çok değil birkaç kişi, semtin tanınmışlarından, eski dostlardan konukluğa gelenler oldu. "Hoş geldiniz Efendi Hazretleri!" ünlemiyle başlayan konuşmalar

"Tanrı sağlığınızı hep korusun!" dileğiyle noktalandı. Nüveyra Hanımın kapıyı tıkırdatarak uzattığı kahveler içildi. Gitgide sıkısını arttıran padişahtan, kıpırdayan Rumeli'den, İstanbul'u viraneye çeviren son yangınlardan söz edildi. Eski mutasarrıftan, kendilerini sevdiğini umdukları kimselerin ve kendisini sevenlerin katıldığı Fener iskelesi yanındaki salaş kahvede her ikindi düzenlenen nargileli toplantılara onur vermesi dilendi. Abdülmuttalip Beye döndüğü kent üstüne çok şey sorulduysa da o pek istekli açıklamalarda bulunmadı. Sanki hep suyun dışında yüzen bir hali vardı. Sıkısını arttıran padişahtan, kıpırdayan Rumeli'den, son yangınlardan söz edilirken de böyleydi. Fener iskelesinin yanındaki kahvede nargileli ikindi toplantılarına çağırıldığında da konuşmanın kıyısında kalmıştı. Bir hafta kadar sonra da çok gösterişli bir faytonla kadife yelekli, ayağı tozluklu, top sakallı bir başka kişi geldi. Fayton, kaldığı sürece kapıda bekledi. Abdülmuttalip Bey bu yeni konuğu çok sıcak bir ilgiyle değilse de ayrıcalıklı bir özenle karşıladı. Fısıltılı, küçük seslerle bir saate yakın konuştular. Nüveyra Hanım, konuk gidene dek, "Bu bir geçmiş olsun konukluğu mu ya da bir görev önerisi mi?" diye düşündü durdu içerde, konuk gidince de sormamakla geleneğinin tılsımını bozmadı. Söylemeye gerek yok ki Abdülmuttalip Bey de konunun üstünde durmadı. Bu sonuncudan sonra konuklukların da ardı arası kesildi. Koyu gölgeye düşüp sessizliğine çekildi ev.

Günler hızla geçiyordu. Gençliğin zamanını çok yavaş öğüten değirmen, yaşlılığın zamanını hızla öğütüyordu. Mevsimler aylara, aylar haftalara, haftalar günlere benziyordu. Bu arada Nüveyra Hanımın da birkaç geleni gideni oldu. Bu gelenler Abdülmuttalip Beyin konukları gibi acı kahveyle bırakılmıyor, şerbetler, şuruplar, macunlar sunuluyordu. O Akdeniz kentinden getirilen kurutulmuş özgün yapraklarla çiçekler, çevreler, ufak tefek toprak süs eşyası da armağan ediliyordu. "Mutasarrıflığımızda" diye başlıyordu söze Nüveyra Hanım, çokluk, öyle bitiriyordu. Öyle olaylar vardır ki yaşanmasından çok öyküye dönüşme niteliğiyle değerlenir kadınlar için, yıllarca pek tatlı bir sakız gibi ağızda çiğnenir. Nüveyra Hanımın "Mutasarrıflığımız" dediği geçmiş zaman da bu tür olayların

büyük boyutlara ulaşmış parlak bir örneğiydi. Güleryüz sonsuz da olsa, o konukluklar armağanlarla da bezense, dile getirilmese bile edaya yansımış övüngenlikler ilişkiye gölge düşürür, konuk kaçırır. O konukluklar da seyrelince evde eski yaşamları başladı Nüveyra Hanımla Abdülmuttalip Beyin. Gerçeği söylemek gerekirse bu da dingin, bilge kişinin tadına doyamayacağı bir yaşamdı.

O sabah günlük işler yine şaşmaz düzeniyle yürüdü. Zamanın fabrikası, kendinden beklendiğince aksamasız çalıştı. Külrengi bir göğe açtı gözlerini Nüveyra Hanım, yatağından oyalanmadan çıktı. Ayağına, beyaz, ayak bileklerinin az yukarsında biten kalın yün çoraplarını geçirmişti bile, başını da tülbentle bağlamıştı. Çift katlı pazenden uzun sabahlığını giyerek oturma odasına geçti, sobayı tutuşturdu. Ateşin ilk korunu mangala aldı, sacayağı yerleştirip ekmek kızarttı. Dış yüzü son kerte yıpranmış, lekeli, içi de yer yer dökülen kürküyle göründü Abdülmuttalip Bey kapıda, sabahın asık suratıyla gidip şiltesine oturdu. Susku her zamanki gibi egemendi odada, Âdem'le Havva'nın bölüşülen elmasıydı. Çay demlenip ekmek de kızarınca küçük bir tabaktaki beyaz peynirle birlikte tepsiyi sehpanın üstüne bıraktıktan sonra kadın, kocasının yanına oturdu. Nefis körletmenin sınırını aşmayan kahvaltılarını yaptılar. Suskun, içten yanan insanlarda görülen sabahlara özgü bir iştahsızlıktı bu, hep süregelmişti. Sonra, yemekten önceki ilk ve ikinci kahvelerle biraz açılacaklar, dünyaya daha yaklaşacaklardı. Nitekim harı azalmış mangala cezvenin sürülmesi de gecikmedi. Abdülmuttalip Bey höpürdeterek içti kahveyi, Nüveyra Hanımınsa ağzından yudumlar ılık aktı. Dünyanın en sessiz sineği uçsa kanatlarının havaya değinisinin çıkardığı ses duyulacaktı, o da uçmadı. Buddha yonuları gibi, zaman dışı bu iki yaratık, İstanbul'un uzağında bu evde öğleye doğru aktı. Fatih'ten kopup aşağıya sarkan sokak satıcılarının sesleriyle Nüveyra Hanım, her günkü gibi, o gün de bir kez daha uyandı. Mutfak onu bekliyordu. Seğirterek çıktı odadan, aşağıya indi. Ne pişirse bugün? Bir sorun ki bu her gün yeniden başlıyor. Tabak, çanak, tencere, tava, ocak, maltız, tel dolap denkleminin içinde döndü durdu. Tel dolap! Evet, bir esin kaynağı olabilir

mi tel dolap? Ne var şimdi onda? Bakmalı bir kez, işe daha sağlıkla ondan sonra sarılmalı! Gidip açtı kapağını, kapakları kapalı sahanlar, üstleri kâğıtla örtülü kâseler, raflar da yağ kokuyor. Dün yerleştirdiği bir gazete de rafın birinden sarkmış, eli takılsa kaç tabağı aşağıya sürükleyecek! "Yeniden yerleştirmeli bu gazeteleri raflara" dedi, dikkatle birkaç tabağı alarak bir köşeye yığdı. Sonra birden, şaşkınlığa, kaygıya, korkuya benzemeyen, belki hepsinin bulamacı bir duygunun etkisiyle gözleri fal taşı gibi büyüdü. Daha dokunmadığı o raftan sarkan gazetenin ucunda, küçük, pek cılız bir Vav ona bakıyordu. Böylece, yıkıntıya yakın bir bocalamada, eve yerleştiklerinden on beş gün geçmeden, ilişkisinin en sıcağını yaşadığı yerde, mutfağında, ilk Vav'ını görüyordu Nüveyra Hanım.

Yemek o gün titiz olmayan bir koca için bile olaydı, ama çağdaş bir dervişti Abdülmuttalip Bey, olaysız geçti. Örneğin, sahanda ısıtılıp getirilen lahananın yarısının yağı olduğu gibi donmuştu, öbür yarısıysa ağza alınmayacak denli sıcaktı. Hoşafa tuz gezdirilmemişti ama şeker de konmamıştı. Adam, ayırdetmeden, sıcağından mı soğuğundan mı artık bilinmez, lahanadan yiyebildiğince yedi. Hoşaf için de hiçbir duygu belirtmedi. Nüveyra Hanımın kireç gibiydi yüzü, elinin ayağının titremesi o kerte ki havada bile titreşimler uyandırabilirdi. Sanki, bir gazetenin ucunda ezik büzük, bir haylı da soluk, suçsuz bir Vav değildi onun gördüğü, adını anmaktan korktuğu baykuşun sesini duymuştu. Hep o dirençteydi, kararını çoktan vermişti, bu karabasandan kocasına yine söz etmeyecekti. Adam yemeğini bitirip de peçeteyle ağzını silince o da tepsiyi kaptığı gibi aşağıya indi.

Gün devrilip de camlarda ikindi ışıyınca Abdülmuttalip Bey şiltesinden kalktı. Nedense onun penceresinde ne sabah ne de öğle, hep ikindi ışırdı. Giyindi. Redingotu anımsatan bir ceket üstünde, ayağında rugan ayakkabılar, simsiyah boyunbağı, aynaya baktığında kendini eski bir resim gibi görerek buruk bir duyguya düştü. Kapıyı açıp dışarıya çıktı, küçücük sofada "Nüveyra!" diye seslendi. Nüveyra Hanımın sesinin yansıması gecikmedi: "Evet, bir şey mi var bey?" O geleneksel suskunluk odaklandı yine evin içinde bir süre, neden sonra Nüveyra Ha-

nım kocasının sesini pek uzaktan yansıyan uğultu biçiminde duydu: "Çıkıyorum ben." Bu uzak uğultuyu, "Geliyorum," diye yanıtladı. Kapıya koştu: "Güle güle," dedi. Abdülmuttalip Beyin gününün doğasına sinmiş kahveye çıkış saatiydi ve bu küçük oyun her gün böyle oynanıyordu. Yokuş aşağı vurup Fener iskelesinin yanındaki kahveye gitmemeyi oraya çağırıldığının daha ertesi günü ilke edinmişti. Yukarıya, Fatih'e doğru yöneldi. Kıztaşı'nda uzun bir dikdörtgen biçiminde, dipte, ocağın çevresindeki masaların caddeden görünmediği, onu tanımayan, onun da tanımadığı kimselerin çıktığı bir kahve bulmuştu. Döndüğünün ertesi gününden başlayarak gittiği yer orasıydı. Soğuktu hava, kış gerçi etkisini yitirmişti, ama ilkyaz da görünürde yoktu. Evler, omuzları düşük uzun insanlara benziyorlar. Arsaların önünden geçiyor, ne çok arsa var, yangın yeri, çökmüş kadınların gözleri gibi içeriye kaçık. Ufuk görünüyor iki yandan akan evlerin arasından, tam karşıda, kızarık, oraya vardığında caddeye de çıkmış olacaktı. Düşüncesiyle oyalandığı yokuş bitti sonunda, caddeye çıktı, karşıya geçti, birkaç adım sonra o loş kahveye girdi. Kahve kalabalıkta yalnızlıktı, bütün istediği de oydu onun. Aznif oynayan, pastıraya oturmuş birkaç masa çevresinde, eprimiş gazete yapraklarının arasına başını sokmuş bir ihtiyar, konuşmaya dalanlarsa ağızlarında bir ketenhelvasını büyüttükçe büyütüyorlar. Ama hepsi ayrı dünyalar, birbirlerine değmeden yörüngelerinde giden gezegenler. Bir çay geldi önüne demli, kekre, onunla da daha uzağa kaydı. Gümüş bir kutudan çıkardığı sapsarı bir tütünle sigara sardı. Dibindeki masada çok büyük elli, büyük ayaklı, ağarmış çikolata renginde, gözlerinin akı açık pembe, iri kıyım bir haremağası oturuyordu. Ezik gülümseyişle bakmıştı, ona da tabakasıyla kâğıdı uzattı. Sigarasını sarıp tabakayı geri vererek teşekkür etti adam, bir sözcük olsun eklemeden başka bir uzağa baktı o da. Eşsiz geçiyordu dakikalar, saatler, esriyordu. Bıraksalar, günler, haftalar, aylar da böyle geçecekti. Bıraksalar bile, o kendini bırakamaz. Vakti yok ki! Vav'lar çizecek, en güzel, büyüsel, yetkin Vav'lar! Herkes anladığını yapmalı bu yeryüzünde, anladığıyla sınırlı kalmalı! O da Vav'dan anlıyor. Cebinden, karısından gizli, ufak ufak kestiği kâğıtlardan birkaçını çıkarıp

Vav'lar çizdi. Her biri başka boyutta, başka biçemde, başka anlamda, başka duyguda Vav'lar. Kimini bir çırpıda, doğaçlama, başarıyor. Kimini de usun bin tezgâhından geçirerek dakikalarca uğraşıyordu. Yırtıp, çok küçük parçalara bölerek attıkları da oldu, okşar gibi katlayarak cüzdanına yerleştirdikleri de. Dışarda, gecenin karardığını neden sonra anladı. Kalktı, bu kez yokuş aşağı, daha kolay, kendine nirengiler belirlemeye gereksinim duymadan rahatça evine döndü. Çalınan kapıyı Nüveyra Hanım açtığında günün ikinci Vav'ını, hiç olmayacak bir yerde, tuvalette, musluğun altındaki kovanın yanında bulmuştu bile.

Ertesi sabah uyanır uyanmaz bir Vav daha, öğleye doğru bir tane daha buldu, akşama dek tam beş Vav topladı. "Vav'lar ürüyor!" diye söylenip durdu. Evet, doğruydu dediği, Vav'lar ürüyordu. Abdülmuttalip Bey de, o günden başlayarak kaçamağı bir yana bırakmış, üretimini gizlilikten açıklığa dönüştürmüştü. Nüveyra Hanımın odada bulunmadığı zamanları kollamıyordu artık, daha da ötesi yanındayken bile, şiltesinden başını eğip bu yaratıcı eyleme göz ucuyla baktığında da o bin lekeyle dalgalanmış kürkünün cebinden yeni kâğıt parçaları çıkararak çizimini sürdürüyordu. Bir de kalem kutusu peydahlamıştı, renkli kalemler vardı içinde, dilediğince birini kullanıyordu. Böylece çağrışımlar zenginleşiyor, imgeler kapsam kazanıyor, Vav'ların renkli dünyası kuruluyordu. Nüveyra Hanım, Fareli Köyün Kavalcısı öyküsündeki gibi büyülenmiş bakıyordu kırmızı, yeşil, kahverengi, sarı Vav'lara, sonra birdenbire bu büyüden sıyrılarak kalkıp koşuyordu, nereye, kimbilir belki de yeni bir Vav'ın ardına! Aradığını buluyordu da, yazgısına katlanmış bir Vav edilgin bakıyordu ona, başını kaldırmış sanki ses dinleyen başka bir Vav da kaçıp kurtulmayı deniyordu. Abdülmuttalip Bey ne denli bir Vav üretme çılgınlığına düşmüşse, Nüveyra Hanım da o denli bir Vav yok etme çılgınlığını yaşıyordu. Pek yorgun girdiği yatağındaki düşte biraz inildiyor, Vav'sız sabahlar umuyordu. Boşunaydı yakarışı, çünkü gelen her yeni gün bir öncekini aratıyordu. Abdülmuttalip Bey tutkusunda öyle azıtmıştı ki, pek sevdiği ikindiüstleri kahveye çıkışları bile seyreltmişti. Daha yetkin Vav'lar çizebilmek uğruna, bir gün sokağa çıkarsa üst üste iki gün evde kalıyordu.

Konuşmuyordu da, içine burkulmuş, ya bir Vav çiziyor ya da bir Vav düşünüyor. O hızla Vav'ların sayısı artarak şaşılacak oranlara ulaşıyor. Nüveyra Hanıma kıyıda köşede unutulmuş, düşürülmüş yığınla Vav'lı kâğıdı toplamak kalıyordu. Her yerde görüyordu her yerde Vav'ları, yatak altlarından, ayna kenarlarından, sahan içlerinden çıkarıyordu. Pek kısık sesli bir uğultu gibi evi sarmışlardı. Zamanla biraz senli benli olsaydı, diyecekti ki, tarihin hiçbir döneminde hiçbir kenti kara bulutlarca sarmamıştır bu denli çekirge!

Kısa bir süre sonra İstanbul II. Abdülhamid'in tahttan düşürüldüğü haberiyle çalkalandı. Abdülmuttalip Beyin de olaydan haberi oldu, kılı bile kıpırdamadı, Vav'lar çizmeyi sürdürdü. Nüveyra Hanım, heyecandan tıkanacaktı nerdeyse, kolay değil, otuz üç yıllık bir padişah siyasa sahnesinden çekilmişti. Gençkızlığın eşiğinden adımını attığı günden beri var olan bir ad, anlamı ne olursa olsun, şimdi yoktu. Biraz da doğasının değişmesi gibi bir şeydi bu da. O etkiyle kocasına sorular sorup aydınlanmak istedi. Abdülmuttalip Bey, hiçbir amaca yönelik olmadan, ilgisiz, karısının sorularını küçük ünlemlerle, suskularla geçiştirdi. Kimbilir kaçıncı kez yinelemelerinde de: "Olur. Olacaktı," demekle yetindi gülümseyerek ve yeniden Vav'ların dünyasına kapandı. Birkaç günün olağanüstü telâşı geçtikten sonra, Nüveyra Hanımın kafasında başka bir düşünce boy verdi: Abdülmuttalip Beyin mutasarrıflıktan isteğiyle mi ya da yukardan bir işaretle mi ayrıldığını bilmiyordu. Öğrenmemişti. Ama kocasının görevinden ayrılması yüksek buyruğa bağlıysa şimdi siyasal güç değiştiğine göre yeni bir görev önerisi gelemez miydi? Bu düşünce ılık bir mevsim gibi sardı kadını, hiç ummadığı günde dünyaya yeniden gözünü açtırdı. Son günlerdeki sarsıntıdan sonra ne ündü düşündüğü ne de onur, ama bu düşün gerçekleşmesi kocasını içine düştüğü kısır döngüden uzaklaştırır, kendi huzurunu da geri verirdi. Abdülmuttalip Beyin olgusunu anlamıyordu, hastalık dememek için kısır döngü diye düşünüyordu, ne denir! Nüveyra Hanımın içten dileği yerine gelmekte gecikmedi. On gün geçmeden yine çok gösterişli bir fayton durdu kapılarında, içinden yine kadife yelekli, tozluklu, bu kez matruş bir adam çıktı. Nüveyra Hanım cam-

dan yeni gelen konuğu görmüştü, Abdülmuttalip Beyin ev kılığı o denli perişan ki, çaresiz, kapıyı açıp yukarı katta bahçeye bakan o hep kapalı, hep loş, konuk odasına buyur etti. Neden sonra Abdülmuttalip Bey toparlanarak odaya girdi. Törensel birkaç söz dışardan da duyuldu, ondan sonra konuşmalar yine fısıltıyla oldu. Bu kez Nüveyra Hanım kapı aralığından kahveden sonra şurup da uzattı. Çok kalmadı gelen adam, konukluğu yarım saati buldu bulmadı. Yine başka odalardan duyulan törensel seslerle uğurlandı. Abdülmuttalip Bey biraz daha çökmüş döndü odaya, Vav'sız bir yere, cumbadaki sedire oturdu. Nüveyra Hanım da az sonra gelip yanına ilişti. Kısa süren bir kararsızlıktan küçümsenmeyecek bir çabayla sıyrılarak: "Konuğumuz kimdi, Bey?" diye sordu. Abdülmuttalip Bey: "Eski bir dost. Onlardan biri," diye karşılık verdi. "Ne istiyormuş?" diye diretti Nüveyra Hanım. Abdülmuttalip Bey yanıtlamak istemedi bu soruyu, her konuda olduğu gibi bu konuda da açıklama yapmayı gereksiz görüyordu. Sonra, susku uzayınca: "Görev öneriyor!" dedi. "Neymiş? Ne görevi?" diye sordu bu kez Nüveyra Hanım. Abdülmuttalip Beyin sesi gittikçe yorgun, uzak çıktı: "Mutasarrıflık belki de." Nüveyra Hanım, kocasının tümden karşıtı bir tutumla, canlı, coşkuyla bu sözün üstüne gitti: "Ne dedin? Ne dedin?" diye yineledi. Abdülmuttalip Bey, kabul etmediğini söyledi. "Neden?" diye bastırdı Nüveyra Hanım, soluk almadan, hemen: "Karşı mısın bu yönetime?" diye ekledi. "Hayır," diye yanıtladı bu soruyu Abdülmuttalip Bey, "Karşı değilim. Dışındayım!" Nüveyra Hanım çok şaşırdı bu söze, anlaşılmayana duyulan öfkeyi yaşadı. Söylemeye gerek yok ki hep o durgun su görünümündeydi, ama nabzını saysalar dakikada kaç attığını kim bilecek? "Nasıl?" diye sordu, anlamsız, boş bakarak. Abdülmuttalip Bey bu kez: "Dışın da dışındayım!" demekle yetindi. "Ama?" dedi Nüveyra Hanım, sonra da konuşmasını sürdürmedi. Abdülmuttalip Bey, elindeki gazetenin bir ucuna, isteksiz, bir Vav kuyruğu uzattı sadece.

O hafta yine öyle geçti. Suskunluklarla, iki üç günde bir kahveye çıkışlarla, çizilip durulan Vav'larla zaman doldu. Nüveyra Hanım: "Dışındaymış! Dışın da dışındaymış! Neyin dışında değil ki!" diye söylenip duruyor, usunu zorluyor, olayı

eksiksiz kavramak istiyordu. Evet, diyordu, yetkinlik, ne demekse o! Hele yetkinlik adına Vav çizmeyi hiç anlamıyor, deşip derinleşmek istedikçe kafası çok güçlü, inatçı, bir avucun içinde sıkılmış gibi oluyor, midesinde ağır bir bulantı duyuyordu, hem de nasıl! O zaman içgüdüsel bir devinimle kendini dışarıya atıp havayı soluyordu, bahçeyi yeni basmış o yeşil kırması maviyi.

Haftanın biri bitmeden öbürü başlıyor, zaman hızlı akıyordu. Yeni bir haftaya girildiğinde de, birbiriyle kenetli, neden ve sonuç ilişkilerinin çözümü güç iki olay gelişti evde, bunlarsa Vav'ların günden güne azalışıyla Abdülmuttalip Beyin sağlığının bozulmaya başlamasıydı. Nüveyra Hanımın benliğini kavrayan Vav'ları toplama alışkanlığı bir tür uyuşukluğa dönüşmüş, afyon emmiş gözlerle bakıyordu döşemeye, duvara, tavana, sallanan saatin sarkacıydı artık o. Önce, büyük değişikliği ayırdetmedi. Neden sonra, haftanın bitimine doğru bir gün "Vav'lar azalıyor!" diye o küçük, tiz çığlıklarından birini attı. El yordamıyla edindiğimiz duyu oluşmuştu kadında, geç de olsa Vav'ların azaldığını sezmemesi olanaksızdı. Yine de ölçülü davranmayı yeğledi, kendini doludizgin umuda salmadı. Dur bakalım, yarın ne olacak diye düşündü ya da öbür gün? Beklemeli! Ne var ki, yarın da, öbür gün de bir önceki günün gözlemini doğrulamıştı. Vav'lar azalıyordu. Sadece şu son ayda topladığı Vav'ların sayısının günde yüzden aşağı düşmediğini anımsıyor. Bir önceki günün Vav'larının sayısıysa seksenin de altında, dünküler elliye ulaşmıyor, bugünküler de otuz bile değil. Yüzde elli oranına yaklaşan bir azalış bu! Onların eve baskın verdikleri günlerdeki artışları bile bu oranda değildi. Olağanüstü durum! Kaynağı hangi duyguda bilmiyor ama ağlayabilse ağlayacak! Katılık sarmış tüm gövdesini, ağlayamıyor. O denli şaşkına dönmüştü ki, Vav'ların azaldığını saptadığı üçüncü günün akşamüstüne doğru ancak, çağrışımın kurduğu bağlantı düşündürttü Abdülmuttalip Beyi ona, oradan buradan sarkan birkaç Vav'ı bir yana bırakarak hızla yukarıya koştu. Küçük sofa, nerdeyse kararacak. Karşıki evin alçacık damının üstünden yansıyan güneş odayı menekşe rengine boğmuş. Abdülmuttalip Bey cumbadaki sedirdeydi, yastığına kay-

kılmış, yüzündeki çöküntüyü gölgeler de örtemiyor, gözlerinin altından fırlamış elmacık kemikleriyse pek belirgin. Günlük gazetenin sedirden kaymış sayfasında birkaç Vav yine, ama ölü Vav'lar, eksik, güçlükle soluk alıp veren silintiler! Büyükçe, karınlı, bir ilaç şişesi yanındaki sehpada duruyor. Daha dün, cebinden hiç eksik etmediği, eprimiş, dağıldı dağılacak, her derde deva olduğuna inandığı bir reçeteden yaptırmıştı onu, günde üç kez içiyordu o sarı sudan. "Ne var?" dedi Abdülmuttalip Bey. "Yok! Yok bir şey!" diye yanıtladı kadın, aşağıya, mutfağına indi birkaç Vav topladı yine. Ertesi gün de bir iki Vav daha! O günü izleyen günde de tek Vav görmedi artık evde. Kıyı bucağı aradıysa da bulamadı. Tuhaftır insanoğlu, çektiği eziyetlerin bile alışkanlığına çokluk bağlıdır. Nüveyra Hanım da, bu yasayı bozmayarak, adını koyamadığı bir duyguya düştü. Bu duyguysa hüzne benziyordu.

O gece bir boşlukta uyudu. Sabah uyandığında gökyüzü ona biraz yoz göründü. Kocasını uyandırmamak için büyük dikkat harcayarak yataktan ruh gibi sıyrıldı. Aşağıya, mutfağa indi. Geceden kalmış birkaç bulaşığı yıkadı. Yaktığı maltıza çayı oturttu. Ekmeği peyniri hazırladı. Ele gelen gelmeyen bir yığın işle oyalandı. Kahvaltı vaktinin geldiği kanısına ulaşınca yine yukarıya çıktı. Yatak odasının kapısını açtı. İçeriye girdi. Kocaman yorganın kapladığı yatağa bakarak: "Bey," dedi, "Kalk artık istersen?" Ses alamayınca bir kez daha yineledi tümcesini. Sonra yatağa yöneldi, bir hamlede yorganı açtı. Abdülmuttalip Beyi gördü, başı küçülmüş, kuyruğu biraz içeriye kıvrılmış bir Vav gibi kalmıştı yatakta.

Gösteri, S. 60, Kasım 1985, s. 11-15

*Ev ve Ölü**

1928 yılında Beşiktaş'ta bir akaret evinde oturuyorduk. Güzdü. Birkaç gün önce Cumhuriyet Bayramı büyük şenliklerle kutlanmıştı. Evimizin önünden sabahleyin askerler, gece fener alayları geçmişti. Pencereden izlemiştim. Askerlerin, o zaman tramvay caddesi dediğimiz Dolmabahçe'yi Beşiktaş'tan geçerek Ortaköy'e bağlayan anacaddede yittiğini görmüştüm. Fener alayları, Vişnezade'ye doğru çıkmışlardı. Harf devrimi yaz sonunda uygulamaya konmuştu. İlkokulun üçüncü sınıfındaydım. Bir çocuk için sorundu bu, yazı değişmişti. Öğretmen de tatilden yararlanmak isteyerek ağır ödev yüklemişti. Bu nedenle caddelerdeki o coşkun akışa kitaplarımla defterlerimi yığdığım masayla pencere arasında mekik dokuyarak katılabilmiştim. Bayram geçince alaylar, geçit törenleri durulmuş, taklar sökülmüştü. Günlük yaşamımıza dönmüştük.

Evimizin odaları yüksek tavanlı, çok beyaz badanalıydı. Çıplak bir ampul bol ışık yağdırıyordu. O akşam, yine ödevlerime gömülmüştüm. Bizimkilerin bir bölümü, büyükannem, annem, küçük dayım oldukça geniş sayılabilecek odanın benden uzak bir yerine oturmuşlar, küçük seslerle konuşuyorlardı. Biraz aklım erdiğinde onları ailenin çekirdeği gibi görecektim. Siyasal deyimlerle senli benli olduğum daha uzak bir zamanda da iç kabinesi ailenin diyecektim. Bir haylı da kalabalıktık. Üye sayısı küçümsenmeyecek bu topluluk büyükannemi, annemi,

* S.K. Aksal'ın 1985 ENKA Spor, Eğitim ve Sosyal Yardım Vakfı Bilim ve Sanat Ödülleri'ne katıldığı ikinci öykü (Ed.N.)

büyük dayımla küçük dayımı, yengelerimi, bir de Rumeli'den getirdikleri bir kızı, abla yerine koyduğum İffet'i ve beni içeriyordu. Büyük dayımın ailenin çekirdeğinin dışında tutulmasının nedeni geçirdiği ruhsal rahatsızlık olmalıydı, bu ruhsal rahatsızlığın da araya koyduğu yine ondan kaynaklanan şeker renk hava. Şimdi o bir suskunluk simgesi gibiydi. Oysa eskiden öyle değilmiş. O denli çok konuşurmuş ki, kardeşleri: "Yeter artık ağabey, kalbin yorulacak!" derlermiş. Yengeleriminse hep yüzeyde tutulmalarına özen gösterildi. Ne de olsa, onlar gelindi. İffet bile daha içtenlikle benimsendi. Rumeliliydi ailem, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce konukluğa gelmişler, dönememişler. O zamanın Rumeli göçmenlerinin gözlerinde mahzun fenerler yanar, sanki görünmeyen bir el akşamdan geceye sarktıkça o fenerlerin ışığını daha da kısardı. Tedirgin, söylesem mi söylemesem mi gibi bir edayla konuşurlardı. Şimdi de öyle konuşuyorlardı. Kulak kabartmıştım: Alacakları bir evden söz ediyorlardı, kaparo sözcüğü geçiyordu ikide bir, üç binden aşağı inmiyor, diyorlardı. Sokağın elektriği varmış, evin yokmuş. Annem: "Bağlatalım," diyordu, "Kolaylığı var, bir düğmeyi çevirmek olup olacağı, gerektiğince yakılacak." Duruyor, sonra ekliyordu: "Alıştık da burada." Küçük dayım: "Alacağız," diye yanıtlıyordu. Demek bir ev alacak, kiradan çıkacaktık. O gece yeni evimizin nerde olduğunu sormadım. Bu değişiklikten etkilenmedim de, ödevimi bitirince yatıp uyudum.

Ertesi günü öğrendim. Bu ev Ihlamur'a doğru giden Şair Nedim caddesini kesen sokaklardan birindeymiş. Ortabahçe'ye yakınmış. Ortabahçe neresiydi, bilmiyordum ki! Üç buçuk katlıymış. Buçuğunu da söylüyorlardı. Üç buçuk katlı, diyorlardı. Harap olduğunu da duydum. Boyatacaklarmış, tahinîye. Odaların tavanı filiz rengi, kapılar maun öykünmesi olacakmış. Tulumba onarılacak, sarnıç tez elden temizlettirilecekmiş. Büyükannem: "Sıçan ölüleri olmasın sarnıçta?" diye tutturmuştu. Annemin kaygısıysa benim okula nasıl gidip geleceğimdi. Yerindeydi annemin tedirginliği, şimdiki okulum oturduğumuz evin karşısında, başka bir akaret yapısındaydı. Yolu da bozukmuş yeni evin, ne arnavut kaldırımı ne de parke, koca çukurların oluştuğu toprak bir yolmuş. Kısa süre sonra yo-

lun o halini görecektim. Yine görecektim ki arabalar dolusu kum yığmışlar yer yer, kesme taşlar da birkaç bölümde dağlar gibi duruyor. Anlaşılıyordu ki, yol yapılacaktı. Nitekim, yapıldı da. Şimdi, İstanbul'un bir yolunun eski halini anımsamak ne güzel!

Sonra taşındık. Nasıl taşındık, anımsamıyorum. Eziyete bağlı işler hep benim uzağımda gerçekleşti. Bildiğim şudur: Boya kokan bir evde bir gece çok rahatsız uyudum. Ertesi sabah da bozuk kaldırımlarına kum serpilmiş başka bir yoldan gittim okula, huysuzlandım. Kedilerin en sevdiğim huyu, uygarlığın başlıca koşullarından biri olan yerleşme duygusunu benimsemeleridir. Bu hayvancıklar yeni bir eve taşındılar mı duramazlar, ne yapıp edip eski yerlerine kaçmanın bir yolunu bulurlar. Belki de bunun için, nerde bir kedi görsem durup bakmadan edemiyorum. Birkaç gün sonra da anneme: "Ne boya kokusu ne de uzak yolu okulun," diyordum, "Başka bir şey var bana dokunan bu evde." Annemse: "Alışacağız," diye yanıtlıyordu beni. Belki de büsbütün boşuna değildi dediği, zamanla yerleşiyorduk. Eşya, iyi kötü, yerini buldu. Koltuk, kanepe, masa, iskemle eksik de olsa bir uyuşumda buluştu. Ama bir evin yerleşmesi eşyanın yerli yerine oturmasından çok ötede bir olaydır, unutmamalı! Hele bizimki gibi kalabalık bir aile için bu büsbütün böyleydi. Eşyanın başımıza açtığı sorundan sonra bu sorun da çözüldü. Büyük dayımla büyük yengemi yukardaki odaya kapattık. Biraz da şaka kokmalı bu sözüm, onların da kimsenin yüzünü görmek istemedikleri için bu yeğlemeyi yaptıkları, en azından, gerçeğin yarısıdır. Sadece beni istediler, sonsuz bağlı kaldılar hep. Küçük dayımla küçük yengeme karşı oda verildi. Ama söylemeye gerek yok, küçük dayım üçlü çekirdeğin bir üyesi olduğu için bahçeye bakan bizim odanın, büyükannemle annemin ve benim kaldığım odanın adamı oldu daha çok. Arada şunu da söyleyeceğim ki üçlü çekirdek deyimi bir haylı yanlış: Çekirdeğin bir dördüncü üyesi vardı ki teyzemdi o da, kocasıyla başka bir kentte oturduğu için, iki üç ayda bir, bir haftalığına konukluğa gelirdi. O süredeki oturumların tartışmasız başkanıysa oydu. Ama yerleşmek odaların insanlara ayrılmasıyla da bitmez. Son aşama, o evin

insanlarının hava boşluğundaki yerlerini, kıyı köşelerini bulmalarıdır. Öyle ki, boş bir koltuk sürekli oturanını anımsattığı zaman yerleşme tümlenmiş olacaktır. Bu anlamda da yerleşmiştik, yine de eğreti bir yerleşmeydi bu, oturması için bir sallantıyı bekliyordu.

Coğrafyamı tanımak istedim, önce İffet'in yerleştiği çatı katından başladım işe, az basık tavanıyla iki küçük odayla kocaman bir sofayı, bir de iki terası içeren o saydam boşluk bugünkü çatı katlarıyla oranlansa tam kat yerine geçerdi. Evin alınacağı günlerde sözü geçen buçuk kat bu kat mıydı, yoksa aşağıda izbeyi, mutfağı, bir yemek odasını kapsayan kat mı? Bugün de bilmiyorum. Limonla ovulmuş duru sarı tahtalar yaz boyunca emdikleri güneşin kokusunu koktular. Sokağı tanıdım sonra, Ortabahçe'nin ara yollarını, çıkmazlarını, Davut'un bostanının kıyılarını, biraz daha açılsam Ihlamur'un kokulu deresine varacaktım. Öbür yönde boğuk sokakları Şenlikdede'nin, sarhoşlar gibi dik duramayan evler, akmayan çeşmeler, bir semti, başka bir dünyayı ayırır gibi ayıran kış yaz sarmaşıkla kaplı çok dik, yüksek duvarı Valdeçeşme'sinin, bıçkınları, külhanları, yeni, bir değişik sınırdı. Yığınla sokak gördümse de en çok sokağımızı sevdim. En küçük bir kuşkuya düşmeden diyebilirim ki o sokağı bana sevdiren komşularımızın adları oldu. Şimdi adlarını sayacağım insanlarla sarılmıştı o ev ve o adlarla simgesel bir iletişim içinde olduğu su götürmez bir gerçekti. Bir üçgendi ki bu, usa sığmaz bir büyü yaratmasın, olanaksızdı. Sadece adlar mı, o adların ardına çekilmiş insanlar da öyleydi. Adlarla sahipleri arasında bunca koşutluk daha görmedim. Ortaöğretim kurumlarımızdan birinde saygın bir öğretmen olan o zarif Esrar Bey yaşamı boyunca gün kavuşmadan anası Elmas Hanımın gölgesine koştu hep, bir gün de bu kaba dünyaya dayanamayarak kendini yüklükte vurdu. Üçgenin öbür ucunda oturan Seyide Hanımın oğlu dik kolalı yakalı, Avrupa malı ipek kravatlı, rölöve şapkalı, hiç gülmeyen, Malek yüzlü Şehsuvar Bey Cumhuriyetin ilk bankalarının alçakgönüllü bir şubesinde küçük bir memurdu. Rugan iskarpinlerine toz düşürmemek için arnavut kaldırımlı sokağımızda taştan taşa basarak yürürdü. Kazara sokakta bir gün ona bir İngiliz rastlasa "Lor-

dum!" diye selamlayıp o geçinceye dek kaldırımın bir ucunda duracağı kuşkusuzdu. Karşı komşumuz Pesend Hanım düş müydü gerçek mi, kestiremezdiniz!

Güz ortalığa bıraktığı ufak tefek kokularını da toplayıp gitti. Boğaz'dan Beşiktaş'ın içlerine doğru üfürdüğü tuz kokusu duyulmaz oldu. 1929 kışı bizim eve yerleştiğimizden daha kısa sürede haftalarca kalkmamak üzre İstanbul'a yerleşti. Karın sokak kapımızı eşikten başlayarak üçte ikisine dek kapladığı günler oldu. Kâğıtlı camlarımız, kapılara astığımız cicimler kâr etmedi. Sobayı günde beş kez yakmaya başladık. Okullar aralıklı sürelerle tatile girdiler. Eve kapanmak zorunda kaldım. O günlerde bu yeni eve kendimi yabancı saydığımı bir kez daha gördüm. Bu bende başlayıp bende biten bir duygu değildi. Onların da yüzlerinde süregiden yadsımayı görüp ezikliğe düştüm. Belli etmemeye çalışıyordum. O günlerin çoğunu büyük dayımın odasında geçirdim. "Oku!" diyordu bana, "Romanını oku!" Cebimden, dürülmüş kâğıtlarımı çıkarıp saçma sapan yazılarımı okuyordum. "Bak," diyordu, "Çok düzenli senin yazıların. Şaşırtmıyor insanı. O adam var ya, arabaya en yakın kapıdan girmemeli, atların önünden dolaşıp öbür kapıdan girsin. Yazı dolambaçlı olmalı biraz." Susuyor, küçük dayımı kastederek: "Aşağıdaki bu kadarını da yazamaz," diye ekliyordu. Dakikalar geçiyordu, karşılıklı bakışıyorduk. Kapının iki yanındaki iki yüklüğün arası boşluktu. "Bir gün buraya perde gerip karagöz oynatacağım," diyordum. "Oynat ya!" diyordu, "Neden oynatmayasın?" Büyük yengem namazını kesip selam veriyor, bana gülümsüyordu. "Ah," diyordu büyük dayım sonra, "Sen on beş yaşına gelene dek ben ölmeyeyim, başka bir şey istemem. Sana öğreteceğim o denli çok şey var ki!" "Ne?" diye soruyordum. "Çok," diyordu, "Kelam, nücum, fıkıh!" Pek meraklı bir hattatın yine o denli özenli yazısıyla defterler doldurmuştu. Karşıdaki çekmecenin gözlerinde duran o defterleri biliyordum.

Kar üstüne kar yağıyordu. Korkunç sıkılıyordum. Anneme: "O evde olsaydık böyle sıkılmazdım," dedim. Annem benden birkaç yaş büyük bir akraba çocuğunu yatıya çağırdı. Ona bayılırdım. Martın biriydi. Sırtına binip odada tur attırdım.

"Bugün ilkyaz, Martın biri, kar kesilecek, yağmayacak artık!" diye bağırıp durdum. Güneş göründü görünmedi, hemen buluta çekildi. Kar da bir kez daha olanca hızıyla bastırdı, Martın onundan sonra tavsadı ancak, ayın sonuna doğru İstanbul tümüyle temizlendi. Arsalardan salınmış pek uzun ipli uçurtmalar göründü gökyüzünde, kalabalıklar sokakları doldurdu. İlkyaz biraz yaşlanınca çekilmez olur, ekşimiş peynir kokar, o yıl da öyle oldu. Dört gözle gerçek yazı bekledim. Gelmekte gecikmedi. Haziran başlarında havalar oturmuştu. Akşamları hava rüzgârlıysa, bir de lodos eserse, çarşıdan kopan satıcı sesleri Beşiktaş içlerine yansır, orada dağılırdı. Güzün olduğu gibi yine öyleydi. Nerden gelmişse gelmiş, karışımlı, ayırdedilmez çiçek kokuları ara sokaklara dek sokulmuştu. Düşünün bir kez, o güneş görmez, ağaçsız, bitkisiz sokaklarda birkaç akşam ateşböceği gördüm. Kısa süre sonra teyzem eniştemle gelip beni aldı, evine götürdü. Yazı başka ilde geçirdim.

Eylül sonunda, okulların açılmasından bir gün önce döndük. Ev bana dayanılmaz kerte değişik, soğuk ve mahzun göründü. Sanki küçük güz yonuları her odanın ortasına bağdaş kurmuştu. Büyükannemin başında çatkı, annemin yüzü o ama o değil, küçük dayım konuşmuyor. Bir göçmen suskunluğu vardı onlarda, bu suskunlukları onu da aşmıştı. Ampul o denli parlamıyor, filiz rengine boyanmış tavanın rengi biraz atmış mı ne, maun öykünmesi kapılar karanlık. Bir fiskostur gidiyor. Tadı tuzu kaçmış bir yemekten sonra önde büyükannem, arkasında teyzem, onun da arkasında küçük dayım yukarıya çıktılar. Çok şaşırdım. Annem benimle kalmıştı, yüzüne baktım. "Büyük dayın biraz rahatsız da," dedi. "Barıştılar mı? Konuşuluyor mu?" diye sordum. Gözleri nemli: "Evet," dedi. "Ben de gideceğim," diye davrandım. "Sen gitme!" dedi. Ne şaşırtıcı! Yalnız benim girebildiğim odaya şimdi ben sokulmuyordum. Çok kalmadılar, indiler aşağıya, yine aynı sırayla odaya girdiler. Çekirdek üçgen, bu kez teyzemle birlikte dörtgen olarak toplandı. Küçük seslerle konuştular yine, bu kez huylarından da öte bir tutumla, kararlılıkla, bana duyurmamak amacıyla böyle konuştukları çok belliydi. Başkan teyzemdi kuşkusuz, büyük yetenekle oturumu yönetiyordu. Ünlü bir deyimini

duydum: "Ben beğenmedim?" diyordu. Ne çok kullanırdı bu sözü, hangi hastayı görse: "Ben beğenmedim" derdi, çok geçmeden ölürdü o da. Teyzemin ağzından bu tümceyi bu akşam duymak beni çökertti. Başkası olsa neler yapmazdım. "Büyük bir doktor getirmek gerekiyor," diye sürdürdü konuşmasını, karar da öyle bağlandı. Ertesi günü okuldan döndüğümde isteğimi yineledim: "Ben yukarıya çıkacağım." Annem, yine "Hayır!" dedi. Ben de: "Hayır," dedim. "Çıkacağım." Teyzem: "Çıksın," dedi, "Ama girmesin, kapıdan baksın." Annem boynunu büktü, ben de bu anlaşmaya uydum. Birlikte çıktık. Annem kapıyı açtı, büyük yengem koşup beni öptü. Büyük bir yatak gördüm odanın ortasında, ondan da büyük bir yorgan, başka bir şey görmemiştim. Büyük dayım o denli küçülmüş müydü ki göze görünmez olmuştu? Şaşkın, onulmaz bir yıkımla aşağıya indim. O akşam büyük doktor da geldi. Küçük dayım bir taksiyle gidip almıştı onu, şimdi elinde çantasıyla kapıdan giriyordu. Hastayı gördükten sonra hasta sahibiyle kısa konuştu, azıcık umudu da birlikte götürdü. O geceyi izleyen günlerde birkaç akrabamız geldi, hastayı gördükten sonra bizimkilerle aralarında kısa konuşmalar oldu, annemle teyzem: "Umudumuzu tümden yitirdik" dediklerinde onlar gözlerini duvarlarda saklayarak: "Nasıl söz o? Dağlara taşlara!" diye karşılık veriyorlardı. Bu son doktorun gelmesinden sonra umut yitince evin içinde daha doğal rüzgârlar esti, esebildiğince. En dayanıklı görüneni de büyükannem oldu. Yaşlıların bu türden yıkımlara gençlere göre bağışık olduklarını bilmiyordum o zamanlar, çok şaşırmıştım.

Birkaç hafta hızla geçti. Bir gün okuldan döndüğümde o gece benim bir akraba evinde kalmam gerektiği söylendi bana, bir sokak ötedeki dört erkek kardeşin de arkadaşım olduğu bir eve gönderildim. Onlardan biri de o karlı kışta sırtına binerek ilkyazı kutladığım çocuktu. Beni oyalamaya çalıştılar. Geç vakit yağmur yağdı, üşüdüğümü söyledim. Sac sobayı yaktılar, çok hoşuma gitti. Ertesi günü okul dönüşü yine o eve geldim. Birkaç saat sonra evden haber geldi, beni çağırıyorlardı. Gittim. Taşlıkta, aşağı katın merdivenlerini ayıran camlı kapının önünde teyzemi gördüm. "Öldü mü?" diye sordum. "Evet," dedi.

Ölmüş, gömülmüştü bile. Kapıya tutunarak: "Niçin öldü? Ben onu çok seviyordum," diye ağladım. Bütün odalar taşarcasına kalabalıktı. Hiç kimsenin yüzüne bakmadım. Gözlerim tavana, duvarlara, kapılara takılı kaldı.

Evden ölü çıkınca ev biraz daha bizim olmuştu.

Düşün, S. 20, Kasım 1985, s. 17

Semtin Kahvesi

Artık her gün o kahvedeydim. Altı yedi kadar müşterisi vardı. Hiçbir gün bu sayıyı geçtiğini zannetmiyorum. Onların ne yüzü, ne kılığı hatırımda. Esasen sokakta onları görseydim tanımazdım. Onlar ancak o kahvede, kirli sarı duvarların arasında mevcuttular. Başka yerde asla. O beş altı kişiyi daima ateşi kaçan bir nargileyle beraber hatırlıyorum. Mamafih söylemek isterim ki hepsi iyi insanlara benziyordu. Ve benziyordu dedikten sonra buna bir kelime de ilâve etmek istemem.

Onlarla beraber; radyonun başına toplanır siyasî haberleri dinler sonra münakaşa ederdik. Sonra her biri bir ölüm hikâyesi anlatırdı. Niçin? Ölümden konuşmayı seven, adeta ondan bahsetmeden günü gün sayınıyan bu insanlar nasıl birbirlerini bulmuşlardı. Bunu her zaman için tuhaf bir tesadüf addettim. Tesadüflerden nefret edebilirdim, buna rağmen hayran oldum.

Evet.. Sonra ölümden harpten konuşurduk onlarla beraber radyo dinlerdik, gördüğümüz ölüleri, hayalimizde kurduğumuz taarruz ve plânlarını anlatırdık. Bazan yorgun düşüp domino oynadığımız da olurdu. Bütün bunlara rağmen onlarla dost olmadım.

Çünki biliyorum ki ben dünyaya dost olmak için gelmemiştim. Yalnızca şuna buna dâir konuşmak, domino oynamak biraz insaflı düşünülecek olursa insana kâfi gelen nimetlerdendi.

Tezgâhta kuru fevkalâde kemikli yüzlü, kafasında tek tel olmıyan bir adam dururdu. Cezvelerin, ocağın bazı madeni kısımlarının, ufak kaşıkların parlaklığı ve adamın kuşağı, yeleği,

beze çalan gömleği... Devamlı bir tek saat bile bütün bunların realitesine inanmadım. Bu garip bir kompozisyondu. Toprak altından çıkarılan çinilere benziyordu. Kahvenin bu köşesi bende anî rahatsızlıklar uyandırdı. Burada daima filimlerde gördüğümüz, sergüzeşt hikâyelerinde okuduğumuz geceleri kenar mahallelerinde sebebsiz fakat çok ustalıklı cinayetler işlenen, kahvelerinde kâh iç gıcıklıyan, kâh hazin şarkılar söylenen hattı üstüva şehirlerinin uykusunu buldum. Ne tuhaf, bazen ancak –bu ancak'ı çok kuvvetle söyledim– insanın ancak o iklimde bir gecelik, bir memleketten gelmiş ve yarın bir diğerine hareket edecek yabancı insanların içki masasından mesut olacaklarını düşünürdüm.

Bu gün burada, yarın orada yabancı insanlar.. Onların kısa kollu siyahlı beyazlı veya sarılı siyahlı, böyle farklı iki renkten çenber şeklinde kendine mahsus bir desende makinede örülmüş yün fanilalarının örtemediği göğüslerini ve çoktan beri taranmamış saçlarını hatırlıyorum.

Onların çocukluğumdanberi bazan gece yarılarından sonralara kadar okuduğum hikâyelerini, kahve arkadaşlarıma anlatırdım. Mademki bir sevgilim yoktu, fakat bu hikâyeleri dinliyenler asıl onların ölümlerini merak ederlerdi.

Gecenin birinde serseri bir kurşun onları yere yuvarlayıverir derdim.

Okuduğum romanların kahramanları hep böyle bir meyhane dönüşü habersizce öldürüldü ve öldürüldükten sonra onların hüviyetleri asla meydana çıkarılmamıştır. Bir haydut mu? bir meyhaneci mi? gemide işçi veya bir yolcu mu? muhakkak ki ekseriya onlar bunların hepsi idi.

Bir gece üç kişi idik. Saat onikiye varmıştı. Garson da işini bitirmiş, iskemleleri masanın üstüne yığmış, süpürmüş ve üstelik bütün gazeteleri –bilhassa ilânlarını– okumuş bulunuyordu, onlara, eskiden bir riyaziye dersinde okuduğum, o zamanlar kendimi hikâyenin kahramanı yerine koyup en iyi dostumla kavga ettiğim bir baskın hikâyesi anlattım:

Nasıl bir haydudun –ki bu haydut, o gemicinin pek eski belki çocukluk arkadaşıydı. Arasıra kavga ederler fakat muhakkak birbirlerini severlerdi– bir gece yüzerek gemisine sokuldu-

ğunu, sessizce güverteye fırladığıu, evvelâ kamaradan girince karşıda oturan ve göze ilk çarpan uzun boylu adamın –adamın boyunun tarifi romanda pek canlı anlatılmıştı– reislerine fenalık etmeğe gelen haydudun üstüne atılacağı sırada onu nasıl öldürdüğünü ve sonra maksadına ulaşmadan kaçıverdiğini anlattım.

Bütün bunlar gayesiz olurdu. Nasıl güneş gayesiz doğar, fırtına gayesiz koparsa insanların da aşkları, kinleri ve ölümleri orada hep gayesizdi.

Bu ve bu çeşit hikâyelerde onları en ziyade alâkadar eden uzun boylu talisiz adam gibi kahramanca işler yapmış olanlardı. Mahsus o zaman Nuri'ye –dinliyenlerden bir fabrika işçisi; ne kadar şendi– uzun boylu adamın yerinde olsa ne yapacağını sorardım. O gayet tabiî, elindeki çubuğu gösterir: "na.. bunu tüttürürdüm" derdi. Fakat gerek hareketlerile, gerek bu söze dervişce bir çeşni vermek isteyişile o, bize, öyle bir sırada uzun boylu adamı gıpteye düşürecek kadar fedakâr ve kahraman olabileceğini ima etmek isterdi.

O kahvede görmediğim bütün memleketlerin daussılası, tanımadığım fakat bir tesadüf eseri ilk tanıdıkta esir düşeceğim insanların iştiyakı, bir arap şehrinde hurmalıklı bir yolda kolunu beline dolamış bir vaziyette bir kadınla –her ikimizin de muhakkak beyaz elbiselerimiz olacak, o sarı saçlı, ve tatlı bir yorgunluk içinde bulunacaktı– yürüyeceğimiz gecelerin hasreti vardı. O kahvede ben bir çocuk gibi ne binalar kurdum, ne binalar yıktım.

Sokakta, bazı günler hiç mühim görünmiyen bir şey; içime bir kaygı düşürür ve o zaman yoldan geçen bütün insanların niçin yaşadıklarını, nasıl olup ta alelâde hareketlerindeki –ki bu hareketler şimdi düşünüyorum çok tabiîdir– gülünçlüğün farkına varmadıklarını, onları çevirip sormak isterdim.

İnsan çirkinlikten sıyrılmağa çalışan her türlü cehdleri içinde çekilmez olurdu: o vakit, soluk soluğa desem yeridir, kahveye koşardım. Pencereden uzak bir masaya oturur her şeyi yerli yerinde bulmak sevincile çocukluğumdaki gibi hiç bir şey düşünmemek arzusuyla içim dolardı. Kahve ne yaman bir sığınaktı.

Radyo ya bir alman operetinden parçalar, ya mısralarının sonu daima "ö" ile biten baygın fransızca bir tango yahutta

halk türküleri çalardı. Hangisi olursa olsun hepsinin birbirine çok benzediğini sanırdım.

Bir kaç dakika sonra garson –çukura kaçmış gözleri, daimî gülümseyişi ile– çay getirirdi. Böyle günlerde çay istediğimi nereden bilirdi. Bunu ne ben ona sordum ne de o söyledi.

Fakat, bilhassa şimdi iyice seziyorum, bu kahvenin sırrı bu adamdı. Ve her çay veya gazete getirişinde gülümsiyen çok munis ve çocuk gözlerile bakar, bir anlayışı taşıyan küçücük bir hareketle, bir mimikle sanki bana bütün neşe ve kederlerimi bildiğini ve şayet ona bütün bunları söylersem benimle uzun boylu konuşacağını anlatmak isterdi. Bütün bunlar sadece bir iki hareketle...

O muhakkak, söylemediğim halde, benim bütün hasretlerimi ve beni bu kahrı veya çeken kendimin de[730] bütün çizgilerine aşina olmadığım maceramı biliyordu. Bunları belki de o yağmurlu gün daha ilk gelişimde anlamıştı.. Ona bu yüzden hayli kızardım. Utandığım da olurdu.

Bir gün yorgundum, yorgun olduğum zaman bütün neşem kaçar, düşüncelerime bir gayesizlik gelir. O zaman insanın sevdiği bir kadınla evlenmek istemesini, bir ayyaşın her akşam gittiği meyhaneye yollanmasını ve her akşamki masasını arayışını, çocukların top oynamalarını, insanların kıskanmalarını bile anlıyamam.

Yürüdüm; oraya buraya baktım, kahveye gitmekten başka çare yoktu. Oraya gider, kendi kendime bir köşede otururdum. Hiç olmazsa orası açık değildi. İnsanları saklıyor, örtüyor gizliyordu.

Her gün olduğu gibi kapısını ayağımla ittim; bazen kendime pek küçük hareketlerin musallat olduğunu beni sardıkça sardığını bilirim. Bu sefer de öyle oldu. Hem de pek şiddetli şimdiye kadar kaç kapıyı ve hangilerini böyle ayağımla açtığımı bilmek istedim. Ve her kapıyı ayağımla açışımda ben kimi düşünüyordum. Kimi? Fakat işte hepsi unutulmuş gitmişti. Ayakla açılan kapılar da o kadar mühim değildi. Doğrusu hiç bir şey mühim değildi. Şimdi büsbütün sinirlerim bozulmuştu. Yalvarsalar ne bir haydut hikâyesi anlatırdım ne domino oynardım. Şimdi ne yapardım acaba?

Çok uzun bir seyahat.. Hayır sinema.. sinemayı isterdim çok severdim fakat oraya da gitmezdim. Şimdi oturmaktan başka bir şey istemediğimi anladım. Fakat ne de olsa bu yorgunluğumu ve üzerime çöken bu ağırlığı giderecek ve bana benimle gel dese, düşünmeden ve bir şey sormadan kalkıp onunla gideceğim bir insan vardı.

Sonra ona da inancım kırıldı.. var mıydı? olsa bile neredeydi kimdi?

Her zamanki yer boştu. Gittim oturdum. Radyo ajans haberleri veriyordu. Şimdi radyoda bu ajans haberini akşamüstü hesapları ortağile tetkik ettikten sonra evine gelmiş karısı çocukları ile yemekte hem kürdanla dişlerini karıştıran hem de göbeğini sıvazlıyan bir tüccar merakı ile dinlemek istedim. Dinlesem saadetime payan olmıyacaktı.

Fakat kahve çok rahattı.. Bu rahatlığa rağmen ince ve adeta belirsiz bir sızının belimden yukarıya yürüdüğünü hissettim. Ellerimi ayaklarımı –vehimli olduğum için daima yaparım– muayene ettim. Parmaklarımın ucu buz kesmişti. Gittikçe büzüldüm.

Bütün istediklerim gözümün önüne geldiğinde tiksinerek reddedecek kadar reybîliği ve bu psikolojik yorgunluğu bir türlü uzvî sebeblere bağlı görmek istemedim. Ve gene benim dünya anlayışıma ve insanların birbirilerile münasebetlerine dair sezişlerime bir sakatlık geldiğini; artık bir filme gidemeyişimi; bir kadına aşktan bahsedecek olsam, canımın sıkılışını, kâat oyununda yenilince sinirlenmemi, hep bunları düşündükçe biraz rahatladım. Niçin?

Ve ayni zamanda dizlerimin kırılışı, avuçlarımın soğuyuşu ile içimde bu bitkinliği tamamile birbirinden ayırdım.

Kirasını verip ay başında bıraktığım odam ve Beyazıd havuzunu düşünüyordum yanımda bir müşterinin konuşmaları kulağıma çarptı: "kavga mı etti?" Bir ses, rüyadaki sesler gibi bunlara karıştı ve en üste çıktı: "karısı çok hastaymış."

Konuşmalar ve yabancı bir garsonun yabancı hareketleri, yabancı bıyıkları bana o sevimli daima gülümsiyen zavallı, neden zavallı, halâ farkında değilim, garsonun kapı dışarı edildiğini öğretti.

Kahveyi o kadar büyük ve ayni zamanda o kadar boş hissettim ki anide kaçmak aklıma geldi. Korktuğumu zannetmiyorum. Fakat ümidim kırılmıştı, – hangi ümidim, ve zaten bir kahveden umulan ne? Fakat çok net ve sahih surette ümidimin kırıldığını hissettim.

Yerimden doğruldum, kaçacaktım. Fakat Nuri karşıda oyun oynuyordu. Ve diğer siyasete dair konuştuğumuz dostlar beni tutacaklar ve ben buradan bir daha kurtulamıyacağım sandım. Onun için ihtiyatlı hareket etmek lâzımdı. Çok ağır ve ayaklarımın ucuna basa basa masalara çarpıp bir şey devirip gürültü koparmamak nazarı dikkati celbetmemek ve kaçarken böyle cürmü meşhut halinde yakalanmamak için bin gayretle iskemlelerin arasından sıyrıldım. Alnım ve vücudum ter içinde kalmıştı. Fakat mendilimi iç cebimden çıkarıp kullanmak zaman yerdi, onun için vakit geçirmeden ve kimseye görünmeden kendimi dışarda buldum.

Kapı arkamdan kof bir ses çıkararak kapandı. Serin ve kaldırımları tamamile ıslatan ince bir yağmur yağıyordu. Baktım kahve kendi halinde. Kimse de beni çağırmadı.

[Sabahattin Kudret]

Servetifünun, S. 2287, 20 Haziran 1940, s. 70-71

Üç Gün ve Bir Cinayet

Bahar ilerledi. Sâkin ve şehre bir yenilik gibi geldikten sonra şehrin kahvesini, sokaklarını, büyük ve rutubetli borsa binalarını, adliye binasını, tiyatroları kendisine bendettikten ve onlarla bir zaman yaşadıktan sonra bir ağırlık oldu. Bir yük gibi şehrin omuzunda kalmıştı. Birbirlerine alışmışlardı. Bahar ve şehir birbirinde artık gizli bir taraf bulamıyor ve birbirlerine en manâsız yüzlerini gösteriyorlar, birbirlerine bir husumet duyuyorlardı.

Pencerelerin camları tozlu, evler koyu bir renkte ve satıcıların sesleri çatlaktı. Daha sabah saat dokuzdu, ışıklar kirli bir renk alıyordu.

Bahar artık ne yapsa eski itibarını kazanamazdı. Öğrenilmişti. Şehir ve insanlar onda öğrenmenin yorgunluğunu bulmuşlar ve ona bu yüzden biraz da kızmışlardı. Baharı avuçlarının içi gibi biliyorlardı. Onun en küçük taraflarını anî sühunet tahavvüllerini, ışık nüanslarını ve baharın bütün safdil edebiyatını hülâsa onun fütuhatını küçücük ceb defterine, not defterlerine kadar geçirmişlerdi. İş belki de, biraz riyaziye ve mantığa binmişti denebilir: Baharın bugüne kadar yaptıklarından bundan sonra yapacaklarını çıkarıyorlar ve camların yukarı kısmında dizili duran sabunların melânkolisini malûm formüllerden istihraç ediveriyorlardı. Bu müthiş bir şeydi. Baharı ezberlememişler kelimenin bütün manâsiyle öğrenmişlerdi. Cevherini ortaya çıkarmışlardı. Bahar artık şehrin sokaklarında dolaşan veya ağaçlı bir kahvenin hasır iskemlelerine kendisini bı-

rakırcasına oturmuş "ununu elemiş, eleğini asmış" dedikleri cinsten bir adamcağızdı. Herkesin canını sıkmakla kalmıyor bir nevi bedbahtlığın sebebi olarak görünüyordu.

Şimdi yuları ele vermişti. İnsanlar ona istedikleri, muhtaç oldukları kadar lâkayd kalabilecekler onu geldiğine geleceğine pişman edeceklerdi.

Şehir geriniyor, terliyordu. Sonra gerinmenin ve terlemenin üzerinde düşünüyor bu işi mücerrede kadar götürüyordu. Bazan şöyle soruyordu: "Allah nedir?" Bazan "Ticarette denizlerin rolü niçin büyüktür?" diyordu. "Saadet nasıl bir şeydir?"

Bunlar hep baharın işi çığrından çıkarması, kelime kelime dile gelmesinin oynadığı oyundu!

Gerinen ve terliyen şehir isterik aylar yaşıyordu. Akşamüstü bulutlar sıkıntı getiriyor ve baharın sırrını vermesi bir çok kalplerdeki ümitleri soldurması üzerine insanlara her şey uyuşukluğu telkin ediyordu.

Sayfiye mevsimi de gelmiş sayılırdı, daha açık ve değişik yerlere gitmek sevdası insanları doldurmıya başlamıştı. Daha ince ve rahat geceler tahayyül ediyorlardı. İnce ve rahat geceler nasıl olurdu? Bunu bilmiyebilirlerdi: Fakat onlarda, nasıl doğduğu meçhul, geceleri bu şekilde düşünmek illeti vardı. Belki bu ince ve rahat tabirinde realiteye bir protesto mevcuttu.

Sayfiyeye gitmek bir az da şehirden ve şehirde yaşıyan bahara ait hatıralardan kaçmak arzusuna dayanıyordu belki.

Baharın ilk geldiği günlerde kimse yorgun değildi, kimsenin aklına "saadet nasıl bir şeydir?" gibi bir sual gelmezdi. Karısını, dostunu, arkadaşını alan Pazarı zor getirmiş açık yerlere koşmuştu. Yahut bir akşam işinden geç vakit dönerken pek bilmediği, tanımadığı kokularla kendinden geçmiş, çocuğunu, karısını, komşusunun taze kızını düşünmüş, dükkânını veya fakir masasını hatırlamıştı. Bunlar hep aşkla şevkle olmuştu. O günlerde peynir ekmek bile ilânı aşk eder gibi yenmişti. Gece herkes serin, bembeyaz ve kokulu yatağına girerken ruhunda bir çiçeklenme duymuştu, ve sabah güneş gözlerinin içine hücum edince uyanmıştı. Kimse yatağını bırakmak istemiyordu. Sabahleyin yatak hâlâ sıcaktı. Bütün kış ümidini, rahatını, hulyasını ona bağlıyan insanlar içlerinden onun tesirini çıkarıp ata-

mazlar ve onu kolay kolay bırakamazlardı. Bütün kış onda ısınmışlar onda hasret çekmişlerdi. Nasıl olurdu?

Böyleyken bahar da bir taraftan kapıya dayanmıştı. Onları, kır çiçeklerinin kokusunu rüzgârın taşıdığı, şehrin sapa yerlerine, baharı hiç de temsil etmek niyetinde olmıyan fakat ansızın küçük bir kızda görülüveren sapa ve havasız mahallelere; daracık dönemeçlere çağırıyordu. Bu bir cesaretti. Bahar o en zaptedilmez zannedilen yerlere de girmiş hatta onları çiğnemiş geçmiş demekti.

Bir elbise dolabı toz içinde eski idi. Bir mangalın canı sıkılıyordu ve evlerin kirli, yağmurdan yol yol siyah izlerle dolu cepheleri sadece susuyordu, mahzundu. Pencereler sarı bir renk almıştı. Her halde odalarda ekşi bir hava vardı.

Baharın ilk günlerinde bu gibi mahallelerde, şehrin kenarları sayılacak yerlerde Edirnekapıdan kapanına[731], Yemişe kadar ve Kâğıthanede insanlar kapıların eşiğinde lâfa dalmışlardı. Ve bu o vakitler baharın en kuvvetli jesti sayılmıştı.

Şimdi, baharın ilk geldiği günden bu kadar zaman geçtikten sonra rüyasına süzgün yüzlü kızlar giren delikanlılar bile, şehir parkının yaşlı bahçıvanı bile sıkılıyordu.

Baharla insanların, şehrin münasebeti parklarda da ayni neticeyi verdi: Parkta başını göğe kaldıran bir adam göğü ve onun mavi rengini pek vaadsiz ve bazan da sırnaşık buluyordu. Meselâ gökü büyük çınar ve gürgen ağaçlarının yapraklarıyle aynı planda görüyordu.

Sabah erkenden gelen ve ihtimal akşamları da burada kalmanın yolunu aramış ve bulmuş kadınların gene buradaki erkekler hiçbir şeylerini merak edemezlerdi. Belki bir mefhum ve bir kelime olarak değil, bir haleti ruhiye insanın dört yanını çeviren bir hava olarak yaklaşmanın ve öğrenmenin ne olduğunu çok iyi anlamışlar ve bundan yılmışlardı.

Bahar sinemalara da gelmişti. Sinemaların kapısı güneşli idi. Halbuki onlar daima yağmurlu ve gri bir renkte görülmiye alışılmıştır. Sinemaların kapısına güneş –iddiasız, maksatsız bir güneş– vuruyor ve bu aydınlık sahada ufak toz zerrelerinin uçuştukları görülüyordu. Bakmıyor sadece bir alışkanlık tesiriyle onların önünde duruyordu. Antreyi bir rutubet kaplamış-

tı. Belki de bu mevsimde sinemaların antresinde bir rutubet ve daüssıla vehmedilir. Gişede genç bir kız vardı. Bu genç kızın bu gişede oturuşu, bu müthiş rutubet ve bu müthiş daüssılayı her an içine dolduruşu ve belki elbisesinin iliklendiği yerde takılı küçük gül ve dizlerinde gayet ufak harflerle basılmış roman, bunlar hepsi bahardan bir şikâyetti. Bahar muzaffer olsaydı antreyi rutubet ve daüssıla kaplamazdı. Afişlere bakan çocuklar daha renkli olurdu. Afişlerdeki adamların dile gelmesinden de şüphe edilebilirdi.

O camlı kapının yanında duruyor, afişlerle, gelip geçen birkaç çocukla meşgul oluyordu. Daha fazla onlarla meşgul görünüyor ve gişedeki kızı gözlüyordu. Orada beklediği yarım saate yaklamış fakat kıza bir türlü kendini gösterememişti. Bir an karşılaşmaları için, bilet alması, sinemaya girmesi lâzımdı. Sinema kimbilir ne kadar boğucu idi? Burada beklemek daha ferahtı. İstese gidebilirdi. Gider tenha bir yerde gişedeki kızı düşünürdü. Buradaki hali ile başka bir yerde onu düşünmek arasında ne fark vardı sanki? Romantiklik farkı vardı. O realist ve hayata intibak etmiye çalışan biri olarak geçiniyordu. Bir insan hem işsizse hem romantik olmak istemezse ve bir kızdan da bir hayli hoşlanırsa böyle beklemesi lâzımdı. O da böyle yapıyordu. Yaylı kapıyı gıcırdatarak dışarı çıkıyor, giriyor ve sinemanın antresinde bir hareket hasıl etmek istiyordu. Ve sonra ona, gişedeki kıza, tanışdığı zaman –ihtimal bir gün olurdu– hareketin mühim bir unsur olduğunu, ve namütenahi uslûplara sahip hareketlerin bulunduğunu söylemek istiyordu. Her giriş çıkışında insan olduğunu biraz daha anlıyordu. Bilhassa şu cümle ile düşünmek ona neş'e vermişti. "Sükûnet içinde bulunan bir yerde bir hareket hâsıl eden bir insan afişlerdeki insanlardan daha mühimdir."

Şikâyetçisi ve meftunu olduğu işsizlik onu her sinemanın kapısında saatlerce durdurtabilir ve birçok gişelerde bulunan kızlara âşık edebilirdi. Caddede dolaştırabilirdi.

Gişe ve kapı civarında ve güneşin altın ışıkları içinde uçan bir kara sinek gayet mağrur ve istikbalinden emindi. Ve kocaman şehirde baharın bu hezimetine yegâne ehemmiyet vermiyen oydu. Ona rutubet ve daüssıla da dokunmazdı. Afişlerden

dışarıya fırlaması muhtemel adamlarla da bir alâkası olmıyabilirdi. Fakat gene rutubetin ve daüssılanın mevcudiyetinde ve gişedeki genç kızın dalgınlığında bu kibirli sineğin mühim bir rolü olmadığını kimse katiyetle iddia edemez.

Sinema antresinde uçuşan tozlar, afişler, lâkayd duran çocuklar vardı. Uçan bir sinek vardı. Burada trajik bir taraf olduğunu ve bunun gene sinek, afişler, çocuklar, bahar arasında bulunduğunu söylemek ihtimal zaittir. Ve bütün bunlar baharın marifetlerinden başka bir şey değildir. Bahar cidden bir iksir, müthiş bir kuvvetti ve bir sinema antresinde herkes baharın iflâsını kolayca anlıyabilirdi. Onu elle tutabilir, rutubet veya daüssıla olarak duyabilirdi.

Parkta kabak çekirdeği yemekten yorulmuş bir talebe defterine ihtimal şöyle bir cümle yazabilirdi: "Bahar sırtımızdan geçiniyor" Bu talebe içinde istikbale ait bir şair nüvesi taşımış olsaydı eskiyen bu baharı her gün evinin önünden geçen ve muhakkak ki sokağı ve mahallesi için bir nüans sayılabilen eskici yahudiye vermiye kalkardı.

Çöpçüler sabahları onu süpürüyorlar, topluyorlar ve şehrin dışarısına taşıyorlardı. Şehir her gün temizleniyor ve ufak da olsa birtakım hatıralardan kurtuluyor, baharla, tazelik vadeden vadini tutmıyan baharla alâkasını kesiyordu. İnsanların elbise değişmeleri, sinirli bir şekilde açılan pencereler, vapur düdükleri ve daima değişen gök buydu!

O sinemanın kapısından ayrılmış Eminönünde tramvay bekliyenler arasında idi. Tramvay beklemiyor, bekler gibi duruyor ve heyecanlanıyordu. Gün o kadar uzun ve kendisine o kadar cömertçe verilmişti ki onu istediği tarzda harcıyabilir, tramvay bekliyenlerle tramvay bekliyebilir, vitrinleri seyredenlerle vitrinleri seyredebilirdi. O her şey yapabilirdi. Boş yere dolaşırdı, kedilerle uzun müddet bir arada yaşardı, sırtını güneşe verir uyurdu. Yalnız çalışamazdı. En lüzumlu tarafı felce uğramış gibi şaşkın ve nereye gideceğini bilmez haldeydi.

Şehrin her yanı baharın son ve artık takviyesi imkânsız kuvvetleri ile mücadele ederken Köprü yaz tarafından işgal edilmişti.

Zihninde Köprü ile insanların mücadelesi vardı. Bu müca-

dele belki ondan habersiz bir surette cereyan etmekte fakat, herhalde etmekteydi. Güneşte iyice ısınan Köprü insanların ve hayatındı. Köprüde dertli ve neş'eli, ümitli ve ümitsiz, aç ve tok bir şehir kımıldanıyor, nefes alıyordu. İmanları Köprünün parmaklıklarına dayanarak denize bakıyorlar, özlüyorlardı. Köprünün altı ise bu yaz günü şayanı hayret bir serinlikte idi. Serinlik, yaz sıcağı, vapurların duman salıvermeleri, karşıda işsiz yatan mavnalar mühim değildi. Burada, Köprünün üstünde insanlar en az Köprü kadar ehemmiyetli ve hatta ona baskındılar.

[Sabahaddin Kudret]
Hamle, S. 1, Ağustos 1940, s. 25-27

Dolmuşa...

Beş kişiydiler, ekseri akşamlar saat altıda tesadüf onları balıkçı meyhane ve kahvelerinin önünde birleştirir ve onlar dolmuş kayıklarıyle karşıya, Galataya geçerlerdi. Belki bütün gün zarfında harcadıkları paradan yalnız bu altmış paraya acımazlardı.

Bu buluşmalarda –herkes aynı fikirdedir– tesadüften başka bir şeyin rolü yoktu. Fakat beşi de –bazen dördü– birçok akşamlar aynı yoldan dönerlerdi. Bu dönüş aynı saatte olurdu. Bunlar da tesadüfendi. Onlar bu tesadüflere ısınamadılar. Isınamadıkları şeyi de kayıklarına almadılar. Şüphesiz bunu, böyle bir şeyi itiraf etmemişlerdir.

Hareketleri birbirinin içine girmiş bir çenberin içindeydi. Anlaşmışlardı. İradelerinin dışında, böyle bir şeyi mesele yapmadan anlaşmışlardı.

Şehir, herkesin benzetmesine rağmen, bir saate benzer, bir fabrikaya da benzer. Sabahleyin on binlerce insanı yutar. Onbinlerce insan dişli çarkların arasında yuvarlanır, öğütülür. Bazıları da bir müddet depoda uyuklar. Ve şehrin bir günün nihayetinde istihsal ettiği malları vapurlara yüklerler. Vapurlar onları başka memleketlere de götürebilir. Denize de dökebilir. Bu vapurların vicdanına kalmıştır. Akşam çarkların yavaşlaması; kayışların, dişlilerin gevşemesidir. Ve bir çoklarını dolmuş kayığında toplar.

Dolmuş kayıkları rahattır. Dolmuş kayıklarının da en rahatlarından biri Hasanın kayığıdır.

Hasanın kayığında denizin ılık şarkısı vardı. İnsanın iç hücrelerine kadar bir deniz ve tuz kokusu. Yenicamiin kurşunî ve siyah arası silüeti, denizin hemen üstünde uçan martılar vardı. Ve orada asla işlerden konuşulmazdı. Her biri hissediyordu ki bir günlük hayatlarının hakikaten yaşanan, yaşanmıya değer tarafı bu kadardı.

Herkes susardı. Sanki susmasa olmazdı. Sanki küreklerin bu gıcırdayışı, dalgaların tekneye vuruşu arasında ağır, ağır konuşan biri vardı. Belki de biri, hiç görmedikleri biri uyuyordu. Her akşam ayrı dükkânlar, ayrı insanlar arasında geçerlerdi. Gerek bundan dolayı ayrı ayrı teşekkül eden tedaileri, vuzuhu kaybolmuş hatıraları onların her birine başka bir dünya veriyordu: Yenicami birinin gözünde daima hasreti peşinden sürüklerdi. Diğeri ise Yenicamiyi ancak bir karpuzcu ile düşünebilirdi. Onların bir de hangi yoldan gelirse gelsin aynı yerde birleşen, hatıraları düşünceleri vardı. Bu Halice, Köprüde kaynaşan hayata ve karşı tarafta ufak pencereli meyhanelere, mavnalara rağmen Allahtı: Daha doğrusu Allah onların düşünceleri için bir mevzu değildi. Neydi, nasıldı söyliyemem. Fakat herhalde Halice, Halicin tuz kokan havasına benziyordu. Onun gibi bir şeydi. Onları derliyor, topluyor, kuşatıyordu.

Onlarda, Hasanın kayığında topluluğun, beraberliğin saadeti vardı. Kızarmış balık ve midyeler, Yenicami, kuşlar, tuz ve yosun kokusu, karşıda Galatanın üstünde yükselen apartmanlar, kalabalık hep beraber bir arada idi. Her şey Haliçte erimiş ufalanmış ve Haliç tarafından benimsenmişti.

Armonikçi –adının Kristian olduğunu tahmin ediyorum– bir gün ansızın aralarına girdi. Hatta onu Galataya yaklaştıkları zaman görmüşlerdi. O gün içlerinden biri gelmemişti. Bundan sonra armonikçiyi aralarında görmiye başladılar. O, sükûtu bozmak, bir şeyler söylemek istiyordu. Ağzını açacak oldu. Rıza efendi ters ters baktı.

Kristiana bir türlü ısınamıyorlar onu yabancı buluyorlardı.

Armonikçi olduğunu çabuk öğrendiler, fakat o sadece mesleğini değil aynı zamanda macerasını anlatmak istiyordu. O bir artistti. Ve her artist gibi kahvede sabahladığı zaman içine bir sıcaklık yayılıyor sabahleyin içtiği çayı, evlerinden yeni çıkan

insanları, güneşi daha yeni buluyordu. Bütün insanlarla derinden bir alâkası olduğunu da biliyordu. Onları düşünmeden olamazdı. İnsanları seviyordu. Sade sarhoş olup kendilerine onu susturuncaya kadar armonik çaldığı insanları, Pirede vapurlarına kadar teşyi ettiği insanları değil bütün insanları severdi. Ve bu sevgisi çırılçıplaktı. Bütün çıplak sevenler gibi bedbahttı. Akşamları içiyordu. Ve bazen neden ağaçları, çok eskiden tanıdığım kadınları, şehirleri, renkleri düşünmeden olamıyorum diye sorardı kendine. Mübalağasız yaşamak isterdi hem de çok isterdi amma olmuyordu.

Hepsi Kristianın kendilerine uymıyan bir hayat sürdüğünü ve onun biraz da hulyalı, sarhoş yaşadığını biliyorlardı. Onun bir de ellerine dikkat etmişlerdi. Çok çirkin ve kemikli, kocaman eller. Kayığa "Çirkin" bu eller sayesinde girdi.

Onunla beraber kayığa giren şeylerden biri de ağırlık ve bunaltı idi. Bu, belki de kayıkta bir şeyin değiştiğini zannetmelerindendi. Belki bir şey değişmişti. Fakat bunu bulamıyorlardı. Gene Yenicamii karpuzcu ve hasretle beraber hatırlıyorlardı. Gene kayıkta uyuyan birinin vehmi vardı. Denizin rengi bir hayli koyu idi. O halde neydi? Rahatları niçin bozulmuş, armonikçi ne getirmişti? İçlerinde müphem de olsa memnun olmıyan tarafları yok değildi. Kristian Yenicamii değiştirememişti. Yenicami kurşuni bir silüetti. Balık kokusu ve tuz kokusunun harikulâde bir terkibi olduğunu armonikçi söylemişse de bunu reddetmişlerdir.

Her zaman telaşlı hareketleri ile dilinin döndüğü kadar bir şeyler anlatmak istiyen Kristianı pek ziyade sevdikleri de oluyor. Fakat bazen uzun müddet gelmediğini görürler, üzülmezlerdi.

* * *

Zaman oldu ki Kristian iki ay görünmedi. O zaman Rıza efendi yutkunur ve düşünürdü. Dilinin ucuna kelimeler yığılır, beceriksiz hareketlerle söze başlar, bitiremez, yalan da olsa şöyle söylemek ihtiyacını hissederdi. Bu hissi pek az duyduğu en şiddetli arzularından biri olur, boğazını sanki içeriden bir şey tıkardı. "Daha dün gördüm derdi. Armonikçiyi daha dün."

* * *

Akşam kayışların, dişlilerin gevşemesi ve kayıkçıların Dolmuş iskelesinde "Dolmuşa.." diye bağırmalarıdır. Şehir o vakit daha çok kalabalık olmasına rağmen daha hulyalıdır. Dolmuş kayıkları bütün gün taşıdıkları insanların rüyasına yatacak on sekiz saat kayık olarak yaşadıkları günün diğer altı saatini şair olarak yaşayacaklardır.

Bir kaç çürük karpuzun, kırılmış sandık parçalarının, irili ufaklı fıçıların kıyıda yüzdüğü görülür. Kenarda ufacık kahvelerin ağaç dallarıyla dürülmüş damı şimdi tamamen sarıdır. Küfelerinin içinde uyuyan çocuklar en az Haliç kadar sevimlidir. Esmer ve zayıftırlar. Bununla beraber akşam her gün oradan gelip geçenler için bu karpuzlarla, kahveler ve kahvelerdeki hayli uzun partilere dalmış insanlar ve kıyıda yüzen irili ufaklı fıçılarla, ayakta rüyada gezer gibi sallanan çocuklarla alâkalı bir şey değildir.

Dolmuş iskelesine eli çantalı veya mendilli adamların (fabrika işçilerinin, kadınların, Mahmutpaşa esnafının), akşamüstü saat beşten sonra bir hamsi sürüsü halinde hücum ettiği görülür. Kayıkçı akın halinde olan bu müşterilere rağmen "Dolmuşa.. Dolmuşa" diye bağırır daima. Kayık beş kişiyi aldı mı, tamamdır. Dolmuş kayığı iplerini alır ve kalkar.

[Sabahattin Kudret]
Küllük, S. 1, Eylül 1940, s. 9

Sıkıntı

Yağmur, pencerelere çarpıyordu. Bu gayet hafif ve bir süs vazifesini gören bir yağmurdu. Yağmur böyle yağarken insanın içi üşümezdi. Ve kimse kestaneyi hasretle aramazdı.

Çocukken –o vakitler her gece evde otururdu– yağmur pencerelere çarparak yağardı. Saat onda oda iyice soğumuş bulunur ve her renk koyuluğundan bir az daha kaybetmiş gibi olurdu. Saat on buçuğa doğru sobayı tekrardan yakarlardı. İlk soba saat altıda yanardı. Bunları hatırlıyordu. Yemek saatleri zihninden uçmuştu.

Sonra o ertesi gün için mektebde, hocasına tahrir yazardı. İlk cümle: "Yağmur pencerelere çarparak yağardı" cümlesine çok benzerdi.

Şimdi çocuk değildi, memur olmuştu. Akşamları kahvede oturuyor ve canı sıkılıyordu. Sobanın kaç defa yanacağını unutmuştu. Tahrir yazmayı da düşünmezdi. Maamafih böyle bir şey yapmıya mecbur olsa, belki yağmurun pencerelere çarptığını bildiren bir cümleyi habersizce, ansızın yazacaktı.

Bir çokları küçüklüklerinde çok şey hulya etmişlerdir. Arkadaşlarının hemen hepsi on yaşına kadar zabit, kaptan sayınıştı kendini. On yaşından sonra başka şeyler öğrenilirdi, o küçükken bir değneği at yapmıştı, kılıç yapmıştı. Fakat zabit, kaptan olacağım dememişti. Şimdi yirmi yedisindeydi. On yaşından yirmi yedi yaşına kadar iskambil oynamış, yolda, o da arada bir, kadınları takip etmiş, sokakta açlığını duyarak uzun müddet gezmiş, gazetelerde bilmeceler halletmiş ve bol bol sigara içmişti.

Kahvede oturuyordu. Lâmiayı ilk olarak o akşam gördü. Lâmia uzun boylu, esmerdi ve o gece Lâmiadan çok şeyler hatırlamıyordu. Zihninde o saatlere mahsus bir bulanıklık vardı. Lâmia göğüs geçirerek gazeteyi istemişti. O ise, gazete isterken göğüs geçirenlere hiç çocukluğunda bile rastlamamıştı. Lâmiaya da bunun için bağlandı denebilir. Bir kadın o an hoşuna gitse "bağlandım" derdi. Böyle bir şeye merakı vardı. Lâmiayı kahvede bulmuştu. Lâmia'nın yüzüne uzun uzun bakmadı, öteden beriden konuştular. Ali onun hiçbir şeyini merak etmeden alıp evine götürdü.

Üç arkadaş bir oda tıtmuşlardı. Biri bir namus meselesinden dolayı hapse girmişti. Fakat bu namus meselesi kendi ifadesiydi. Asıl mesele dolandırıcılık yüzündendi. Onu mu dolandırmışlardı? O mu dolandırmıştı? Burası karışıktı, bilmiyordu. Esasen bilmesine lüzum yoktu. Bir arkadaşı iki ay evvel yattıkları odaya gelmez olmuş ve dolandırıcılık yüzünden hapse girmişti. Oradan namus meselesi diye haber yollamıştı. Alinin de bu nasıl namus meselesi, Fevzi ne işteydi, anası kimdi, babası kimdi? gibi sualler aklına gelmemişti. Fevzi hapisteydi. Ve şimdi odalarında iki kişi daha rahattılar.

Lâmiayı karanlık merdivenlerden zorla çıkardı, yürümüyordu. Uzun ökçeli ayakkabıları merdivenin tenekelerine takılıyor ve Lâmia üzerine yıkılacakmış gibi oluyordu. Ona pek eski günlerini, evini, mekteplik lâcivert elbiselerini, şeker ve kurban bayramlarının ilk sabahlarını hatırlatan bir koku havayı kaplamıştı. O ellerini oğuşturuyordu. Dairede müdürün karşısına çıkmazdan evvel veya üşüdüğü zamanlarda ellerini oğuştururdu. Odanın kapısını açtı. İki oda iç içe idi. Ve gözucu ile hapse gitmiyen diğerinin orada olup olmadığına baktı. Oradaydı. Lâmiayı görmüş, hafifçe fısıldamıştı.

— Kim bu be. Kim bu?.

Diğeri memnundu. Lâmia içeriki odaya doğru seğirtti. Diğer ikisi kapının yanında bir şeyler konuştular. Arkadaşı boyuna gülüyordu. Sonra duruyor, etrafına, Lâmianın girdiği odaya bakıyor;

— Yapma, diyordu. Bu gece, bu ayazda...

Ali diğerine bir miktar para verdi. Ve yüzüne huşunetle

"Nereden çattım sana" der gibi baktı. Sonra öbürü kesik ve hızlı tekrar güldü. Ve şapkasını alarak çıktı.

Ali kapıya uzun uzun baktı. İlk işi pencerelere yaklaşıp yağmurun camlara çarparak yağıp yağmadığına bakmak oldu. Yağmur yoktu, herhalde ayaz olsa gerekti. Pencerelerin camları buğulanmıştı.

Sac sobanın üstünde bir tas çorba vardı, ılıktı. Yalnız gelseydi arkadaşı ile beraber yiyeceklerdi. O bu akşam helva alacaktı. Sıra onundu.

Kenarda renkleri solmamış, fakat artık iplik iplik dökülmeye başlayan bir sedirde sarı ve beyaz tüylü gayritabii bir büyüklükte bir kedi uyuyordu. Onu uyandırmayı düşündü. O da bu odaya bir kadının girdiğini görmeliydi. Fakat uyandırmadı.

Lâmia içeriki odada mantosunu çıkarıyordu. Afallamış bir vaziyette odayı yeni görüyormuş gibi dolaşıp duran, düşünen Aliye bakıyordu. Alide sinsi bir hüzün vardı. Tekrar pencereye doğru yürüdü ve camın bir kenarının buğusunu silerek dışarıya baktı. Ramazandı. Sokakta camiye giden veya camiden çıkan yahud da camiye gitmekle hiçbir şekilde bir alakası olmıyan insan toplulukları vardı.

Alinin canı peynir ekmek istedi. Kapının yanında kâğıtlarla süslü bir rafa koştu. Peynir yoktu. Sonra dik dik Lâmiaya baktı. Kalçasından itibaren vücudü genişliyor, sonra daralıyordu.

Hocasına tahrir vazifeleri yazdığı evi, bir defa saat altıda, bir defa da saat onda yanan sobayı şefkatle ve şubat günlerindeki bahar duygularına mahsus bir hararetle hatırladı. Sonra "niçin acaba Lâmia o geceler bizim evde değildi" gibi bir şeyler (tam bu değil) düşünmek istedi. Tahrir vazifeleri yazdığı akşamlar yağmurdan kaçarak kapılarını çalan, komşularının koşmaktan pembeleşmiş yanakları olan karısına karşı muhakkak ki Lâmiaya duyduğundan daha fazla ve hür bir iştiha duymuştu. Fakat o yetişmiş bir kadın, kendisi tahrir vazifeleri yazan bir çocuktu. Komşularının yağmurdan kaçan, pembeleşmiş yanaklarıyla güzel karısı ne olmuştu? Kocasından ayrılmamış mıydı?

Saç sobanın üstünde duran çorba gittikçe koyulaşmış, camların dumanlanması Aliye artık herkesten ayrı bir odada

Lâmiayla bırakıldığı hissini vermişti. Kocaman köprüleri, kalabalık gazinoları, sinemaları ile şehir, Aliyi bir saç sobanın derinden mırıltısı duyularak yanan bir odada bırakmıştı. Bir tahrir vazifesini sobada yakmış gibi sıkıntılıydı. Aliyi eski günlerin hayatına doğru çeken odanın zayıf ışığı, çorbanın yayılan ve bütün bir gündüzün hüznünü taşıyan kokusu, kedinin mırıldanması, bunların hepsi odada bir sıkıntı uyandırmış ve odaya yağmur dolu bulutlar getirmişti. Yağmur yağacaktı.

Lâmiaya da inanmıyordu. Onu bu gece bulmuştu. Ona öyle geliyordu ki on yıl evvel bulsa gene inanmıyacaktı.

Fakat Lâmianın yorgun hali, onun hoşuna gitmişti. Şimdi Lâmia yerinden kalkmış, köşede kıvrılıp uyuyan kediyi uyandırmıya uğraşıyordu. O da sarılı beyazlı bu kocaman kediyi çok seviyordu.

* * *

Saat altıyı beş geçiyordu. Arkadaşı geceden kalma çorbayı telâşla, açlık telâşile içiyordu. Ali eski bir gazeteye göz gezdiriyordu. Gazetede cinayet haberleri, siyasi ziyaretler, bunlara ait silik fotoğraflar, aşkî romanlar vardı. Bunların hepsi şehrin dibine çöken bir tortu, bir fazlalık gibiydi. Alinin içine bir sıkıntı ve bunalma hissi veriyordu. Her şeye "bana ne" demek istiyordu. Ayaklarının bütün uzunluğunca bir ağrı dolaşıyordu. Belli belirsiz bir ağrı. Sonra uzun uzun esniyerek camlara, arkadaşına ve Lâmianın gece ilk oturduğu yere baktı.

Lâmia gideli yarım saat olmuştu.

Alinin arkadaşı çorbayı bitirir bitirmez fırladı. Dışarıya çıkarak yandaki odada oturan Ahmede bağırdı:

— Saatin kaç... Ahmet?

Sesi kuruydu. Gece ayazda üşütmüş olsa gerekti.

Ahmet de Alinin arkadaşı da civarda bir un fabrikasında çalışırlardı. Biri makinistti. Biri çuvalları sayardı.

Gitmek üzere iken Ali arkadaşını tuttu. Elinde bir bardak çay vardı. Sabahleyin evde çay içmek âdetleri değildi. Ali işine gittiğinde kahveciye çay ısmarlamak ilk işiydi. Arkadaşı çayı

köşedeki kahvede içerdi. Ali arkadaşına çayı uzatırken sabırsızlıkla doluyordu.

— Al, dedi, bunu iç de öyle.

Göz kırpıp güldü.

— Kim pişirdi?

— Lâmia. Daha saat beşte...

Ali memnundu.

[Sabahaddin Kudret]

Hakikat, 20 İkinciteşrin [Kasım] 1940, s. 2

Jerry Lane

Stiv, otomobilini son sür'atle sürüyordu. Dümdüz, asfalt yollar üstünde bir şerid gibi, yıldırım sür'atile kayıyor, gidiyordu. Stiv bu kadar sür'atle uçmasına rağmen başını kaldırıp göğe bakmak fırsatını buldu: Berrak bir gece vardı. Yıldızlar birbirine gayet yakındı.

— Ne aydınlık gece, dedi kendi kendine. Beni istediğim istikbale götürecek tarihî gece.

Stiv için herşey tarihî idi. Eskimiş ayakkabıları, çocukken okuduğu mektebin binası, yüzme havuzu, bir zaman sevdiğini zannettiği ve şimdi bir lastik fabrikasının direktörünün oğlu ile evlenmiş bulunan Beti, dört sene kadar evvel yüzücülükte kazandığı ikincilik kupası, Nevyorkun sokakları ve seması hep tarihî idi. Bunların hepsini ve bunlara benzeyen birçok şeyleri tarihî insanlar ve şehirler diye seviyordu. Belki bunlar geçmiş şeylerdi! Fakat onların artık hatıra olması, şu anda elinde avucunda bulunmaması Stive nefret vermiyor, bilâkis o bütün geçmişi hüzünle hatırlıyordu. Fakat işte o kadar! Bütün o yüzme havuzları, tarihi, Beti, mekteb binası ve Nevyorkun sokaklarını ve semasını unutabilir, yalnız gününü yaşardı.

Bu gece Stiv için mühimdi. Bu gece hatıralarından, eski dostlarından, küçük, tek katlı sayfiye evinden, beş senedir ağzından düşürmediği piposundan ayrılacaktı. Yeni bir hayata doğru gidecekti.

Yeni bir hayat. Daima başka insanları temsil edecek, adı afişlere yazılacak, Şikago'da olduğu kadar, Singapur'da da ta-

nınacak, konuşulacak, yığınlarla dünyanın her yerinden mektublar, hayranlık ve sevda mektubları, resimler alacak ve sonsuz derecede zengin bir adam olacaktı. Stiv de milyonlarca gencin müşterek sinema yıldızlığı hulyasından kendini kurtaramamıştı. Kendisinde daima başka insanlardan ayrı bir hasreti ve düşünceyi bulmasına rağmen.

Stiv kendi kendisile nefis mücadelesini kesmiş ve tek yoldan giden bir adam değildi. Çok kere içinden kendisiyle eğlenmişti: "Sinema yıldızı olmaktansa ömrümün sonuna kadar Teksasdaki evime çekilir, uyurum" demişti.

Fakat bütün bu hayat düşünülen bu iş, bir anda yıkılabilir mi? Stiv için bütün hayat, annesi, babası, tanıştığı, sevmediği ve sevdiği bütün insanlar bu mesleği hazırlamıştı. Onda bu düşünce bütün bu insanların tesir ve telkinile meydana gelmişti demiyorum. Belki tesir ve telkin tamamen aksine idi. Fakat o insanlar sözlerile değil, hallerile, var oluşlarile, belki giyiniş ve sigara içişlerile Stiv'de böyle bir arzu, evinin her eşyasına sinmiş bir arzu uyandırmışlardı.

Biraz daha ileriye gitmek ve Stiv'in bu ruhî kompleksinde çocukken mektebe gitmek için geçtiği sokakların ve bu sokakların kenarlarında dizili bahçeli evlerin, yatak odasında asılı balıkçı gemisinin, bir yılbaşı gecesi hasta yatmasının derin tesirleri olduğunu ve tesir kelimesinin pek fazla şey ifade etmeyip onların, bütün o eşyaların, o münasebetlerin bir zarureti olduğunu söylemek istiyorum. Belki Stiv bundan epey zaman evvel bu sarışın veya esmer kızla tanışsaydı, eğer tanışmışsa tanışmasaydı, poker oynamayı daha fazla sevseydi, eğer şimdi seviyorsa sevmeseydi onda böyle bir arzu uyanmazdı.

Her şey Stiv'de bu arzuya yardım etmişti.

Sinema yıldızı olacaktı! Fakat nasıl?

Film âmilleri en çirkin kadınlardan daha nazlı idi ve her gün stüdyoların kapısında genç bir ordu, saadet ve refaha ulaşmak ümidiyle hazır bekliyor ve tavsiye kartları odadan odaya, daireden daireye, şehirden şehire mekik dokuyordu. Sonra, yıllarca çile doldurduktan sonra tamamen gayrimüsaid şartlar altında çevrilen tecrübe filmleri... Bu artist namzedinin muvaffak olamayıp, geldiği yere dönmesi, sukutu hayale uğraması için

mümkün olan her şey yapılıyordu. Sonra bazan stüdyo kapılarında, tecrübe sahnelerinde seneler geçiyor, insan ihtiyarlıyor, artık başka bir mesleğe de yaramaz bir hale geliyordu. Böylece sefalete sürüklenenler olduğu halde ihtiyarlığında muvaffak olup, büyük baba rolünde büyük bir şöhret ve servet yapanlar da vardı.

Her şey Stive anlatmıştı ki normal bir yoldan giderek film artisti olmak imkânsız denecek kadar güçlüklerle doluydu.

Başka bir kombinezon düşünmek yaratmak lâzımdı:

Hayatının bütün mekanizmasını böyle bir hedefe doğru kuran Stiv ne yapsın?

Rejisör, operatör, senaryo muharriri bütün bunlar, hep ikinci derecede adamlardı. Asıl meseleyi film âmili hallederdi. O isterse Stiv'in adını Amerikanın semasına ışıkla yazar, isterse onu sayısız genç heveskârlar ordusunun içinde ihtiyarlamıya mahkûm ederdi. Mesela Mister Mac.

Stiv şu şekilde bir plân kurmuştu: Co ve Cef, iki gangster arkadaşı, daha doğrusu bir zamanlar bir çetede çalıştıkları rivayet edilen bu iki adam film âmili Mister Mac'ı kaçıracaklar ve serbest bırakmaları için şirketten para, külliyetli bir para istiyeceklerdi. Mac'ı bu müddet zarfında bir dağbaşında bir kulübede alıkoyacaklardı. İşte asıl hâdise tam o zaman olacak, Co ve Cef ile anlaşan Stiv, yolunu kaybetmiş gibi kulübeye uğrayacak, iki haydudla bir müddet boğuştuktan sonra Mister Mac'ı kurtaracaktı!

Co ve Cef baygın bir halde yere yuvarlanacaklar, gözaralığından Stiv ve Mac'ı seyretmek şartile gözlerini de kapayacaklardı. Stiv belki bir yumrukta Co'nun veya Cef'in gözünden birisini şişirecekti.

Ve Stiv'in film âmilinin hayatını kurtarışı herhalde onu Mac'ın gözünde yükseltmekle kalmıyacak, sinemada da yükseltecekti.

Bütün bunlar bu akşam olacaktı; plâna göre Co ve Cef stüdyodan otomobille eve dönen Mister Mac'ı kaçırmışlardı. Kaçırmış olmaları lazımdı. Ve Stiv şimdi asfalt yolun üzerinde yüz kilometreyi aşan bir sür'atle kararlaştırdıkları kulübeye gidiyordu. Co ve Cef aralarında konuştuklarına göre Mister

Mac'ın şoförünü kandıracaklar ve biri şoför mevkiine geçecekti. Mister Mac arabaya biner binmez araba son hızla stüdyodan uzaklaşacaktı.

Stiv, birbirini takib eden ve bir şerid gibi görünen ağaçların arasından geçiyor ve virajları azamî bir sür'atle dönüyordu.

Bu Mister Mac bir harikadır diye düşünüyordu. Bir harika. İyice sarhoş olmak ve Mister Mac'ın karşısına geçip "Siz bir harikasınız" demek isterim. Her şey onun bir kararına bağlıydı. Stive belki başka bir gün için bir randevu verecek ve kendisini gelip burada görmesini bilhassa rica edecekti. Film yapmak teklifini Stiv evvelâ:

— Nasıl olur, hiç düşünmemiştim, yapabilir miyim acaba, diye karşılayacak ve Mister Mac'ın hararetli ısrarları, tavsiyeleri üzerine kabul edecekti.

Uzakta içinde bir ışık parıldayan kulübeyi gördü. Herhalde Mister Mac bağlı bir vaziyette yere uzatılmıştı. Co ve Cef, Stiv'in hâlâ gelmemesine sabırsızlanıyorlardı. Stiv bir daha gaza bastı; küçük tepeyi tırmandı. Sonra debriaj, fren. Durdu ve motoru durdurmadan heyecanla arabadan atladı. Kulübeye koştu.

Saat on bire geliyordu. Kulübe ve etrafı ıssızdı. Ne kadar sessiz olursa olsun tabiatın bir sesi, bir nevi hırıltısı vardır. Yalnız bu şekilde ve derinden derine, belli belirsiz bir armoni vardı.

Stiv kulübeye yaklaştı. Kapıyı itti. Kapıya dokunmasile kapının ardına kadar açılması bir oldu.

Fakat içeride kimse yoktu. Küçük bir yatak vardı; o bile açılmamıştı.

* * *

Aradan altı ay geçmişti, Stiv elleri cebinde bir gece dolaşıyordu. Namütenahi otomobil, namütenahi insan ve ehemmiyetsiz düşünceleri, küçük ıstıraplarıyla Stiv.

Stiv kimi seviyordu? Bunu asla bilmiyordu. Hayat o kadar akıcı ve hareketli idi ki günler, aylar geçmiş, Stiv bir kere daha "Ben kimim? Nereye gidiyorum?" diye sormağa vakit bulamamıştı.

Sabah uyanıyor, ellerinin, ayaklarının ağrıları, başının sersemliği geçsin diye üç saat, dört saat dışarı çıkmıyor, hareketsiz yatıyordu. Sonra kalkıyor, bir metroya biniyor, kendini şehrin başka bir kalabalık sokağına atıyordu. Bir çok erkekler görüyor, bir çok kadınlar, hem de ekserisi güzel olmak şartile, önünden geçiyorlardı. Böyle önünden geçip giden bu kadınların farkındaydı ve asıl dram buradaydı. Hiçbirine bir alâka duymuyor, hepsi ona yalnız kaldığını hatırlatıyordu. Ve akşamüzeri oturup içmeğe başladığı zaman artık herşeyin çok geç olduğunu anlıyordu. İşte bir gün daha geçmişti. Hayatını manalandıracak ve onu sokakta elleri cebinde yaşamaktan kurtaracak fırsatlarla dolu bir gün. Ve büyük apartımanlar, mağazalar, köprüler her gün yeni reklamlarla doluyordu. Her gün yüzlerce kişi kalabalığın içinden sıyrılıyor, şöhrete ve zenginliğe gidiyordu.

Stiv bunlara da aldırmıyordu. Pipo içiyor ve dolaşıyordu.

İki aydanberi şehrin bütün gürültülerinden süzülerek bir isim kulağına gelmişti. Bu yeni parlayan bir yıldızdı. "Jerry Lane". Her renkte ve her türlü ampullerle "Jerry Lane".

Kalabalık seli, onu bir sinemanın kapısına bıraktı. "Jerry Lane". İşte burada da karşısına çıkıyordu. Bu ismin musallat oluşundan, caddede gazetede, bazan içtiği yerde, bıktı. Kendi kendine söylendi ve sinemaya girdi.

Elektrikler sönünceye kadar hiçbir şey düşünmedi ve elektrikler söndüğü vakit karşısında Cef'i –fakat bu sefer bıyıklı olarak– gördü. Cef, meşhur "Jerry Lane" perdeden çıktı, ona kadar gelerek sırıttı.

Stiv olduğu yerde taş kesilmişti. Nasıl olmuştu da Cef Mister Mac'ın hoşuna gidip sarı, kırmızı, mor ampullerin, gazetelerin; radyoların durmadan reklam edeceği; ve ilk filmini en gözde yıldızlarla çevirecek olan bir "Jerry Lane" olabileceğini düşünmemişti.

[Sabahattin Kudret]

Hakikat, 6 İkincikânun [Ocak] 1941, s. 2

İspati Kızı

O mahallenin çocuklarının bütün rüyası ve hakikatı bir bakkal dükkânıdır.

Mavi, kırmızı, sarı, turuncu renklerle, kâğıtlarla, uçurtma ve uçurtma kuyruklarile, kutular ve gece fenerlerile bir bakkal dükkânı, bir mahalle bakkalı, çocuklar için mühim bir hakikattır. Bu hakikat bütün çocuklar içindir. Dünyanın bütün çocukları için!

Bu semtin çocukları içinse bir bakkal dükkânı göz kadar, hatta gözden daha çok burun içindir. Yani mavi, kırmızı, sarı, turuncu renkler, uçurtma ve uçurtma kuyrukları, üstüne yaldız vurulmuş oyma kutular, kâğıt fenerlerden önce yağ ve peynir kokar.

Yağ ve peynir kokar derken tam bir hakikatı söylemiş olmuyorum galiba, hakikatte bir bakkal dükkânının ne koktuğu söylenemez. Bir bakkal dükkânında yiyecekler ve oyuncaklar isimsiz olarak kokar. Ve insanı bir anda zapteder. Bir bakkal dükkânı, lâstik topları –topların üstünde çekik gözlü, sarı yelpazeli Çin güzelleri ve fon olarak daima mavi bir gök vardır– içinden çıkacak manide bir insanın bütün bahtını okuyacağı niyetli şekerleri, yuvarlak kesilmiş beyaz veya kaşar peynirleri, nohut, pirinç çuvalları, uzun kâğıt düdükleri, camlara dizilmiş ekleri[732], sineklikleri, flitleri, zıpzıpları ile daima insanları, çocukları ve büyükleri mes'ut etmeğe hazırdır. Bekler. Artık kartları vardır, pirinç unu, tarçın, nane veya limon şekeri, tuz, leblebi ve kabak çiçeği vardır. Velhasıl her şey vardır.

Pek yakınlarında bulunan bir bakkalda bütün bunların var olduğunu bilmek insanı memnun eder. Bakkalında bütün bunların bulunduğunu bilen her mahalle gibi o mahalle de rahattır.

Çocuklar sabahtan akşama kuka, birdirbir, bilye oynarlardı. Öğle yemeğine veya akşama doğru, yani zamanın dar olduğu vakitlerde birdirbir yerini uzun eşeğe bırakırdı, geceleri de saklambaç oynarlardı. Geceleri oynanan bu saklambaca on sekiz, yirmi yaşlarında kızlar da iştirak ederdi. Ve harikulâde güç bulunurdu. Hiç bulunmıyanlar da vardı.

Ne kalıplaştırılmış bir hayat!

Çocuklar kenarda köşede oynar, işsiz delikanlılar köşede, Hacı Eminin kahvesinde ya uyur yahutta kılıç açar, genç kızlar fırsat bulduğu anda kendini pencerede bulur.

Hacı Eminin kahvesi gündüz gençlerindir. Saat beşten sonra işinden çıkanların birer ikişer sökün ettiği görülür. Bütün gün evlerinde uyuklıyan ihtiyarların da sabah bir iki saat müstesna, kahveye çıkış zamanları budur!

Kadınlar ufak gruplar halinde ellerinde oturmaları için küçük seccade parçaları, bir sepet içinde gaz ocağı, kahve kutusu, şeker bir iki parça, cezve, fincanlar, civarda, deniz kenarına giderler.

Artık iyice akşam serinliği çöktüğü ve delikanlıların da civarda denize girdikleri zaman bu zamandır.

Daha geç vakitler ekseri evlerin kapısında bir sac mangal içinde kömür yakan kadınlar, denize karşı, o saatte, arada keskin bir koku çürümüş et ve sebze kokusu yayan denize karşı sigara ve kahve içen kadınlardır.

Şüphesiz gece sarhoş dönen kocalarından para istiyecek ve alamayınca bütün komşuların dinliyebileceği, zevkle dinliyebileceği bir perdede kavgaya tutuşabilecek kadınlar gene bunlardan biridir.

Nasıl ki her gün düşüp veya çekişme neticesi bir yeri yarılan çocuklar, birdirbir, bilye oynıyan çocuklardır.

Herhangi bir kızın birini sevmesi bazan mahallenin bir aylık konuşma sermayesini temine kâfidir. Ve böyle bir hâdise mahallenin yeknesak hayatını bozabildiği için derhal her tarafa

yayılır. Her girdiği eve hayatın taze bir tarafını getirir, bahar gibi bir şeydir.

Ve bu insanların çoğu bilir; bu siyah tahtalı, tek katlı, camları her zaman tozlu, harap evlerde senelerce sevda çeken kızlar yaşamış her şeye rağmen hayatın bu gösterişi burada tutunabilmiştir.

Her şeye rağmen, yani çürük et ve sebze kokan denize, damı akan rutubetli evlere, gözü daima mahallenin adı çıkmış birkaç evin delikanlılara[733], bu müthiş hareketsizliğe rağmen.

Bütün bunlara rağmen hâlâ hulyalı kızların yaşadıklarını bilmek gencine, ihtiyarına, kadınına, erkeğine üzerinde pek düşünmedikleri halde bir gönül rahatlığı vermiştir. Ve onu bereket gibi, yağmur gibi karşılamışlardır.

Ancak onun sayesinde neşeyi ve baharı duyabileceklerini ve günlük gailelerin ötesine geçebileceklerini belki söyliyemezler. Fakat bu orada bir hakikattir. Ve lisanla ifade edilmemesi bunun hakikat oluşundan herhalde kaybetmez. Kaybetse bile ancak bir kısmını. İşi gücü olmayıp kahvede uyuyanlar ve kâğıt oynıyanlar olduğunu ve bunların gece köşedeki arsada sigara içerek kendi cinslerini alâkadar edecek şeyler konuştuklarını bilmem söylemiş miydim!

Yaşar da kahvede kâğıt oynar ve uyur.

Sabah sekizde masa başına oturup, akşam, ancak altıda bıraktığı çok olmuştur. Her çeşit kâğıt yapar, tabelâ idare eder.

Fasılasız on saatten fazla oyun hem de her çeşidini oynıyan Yaşar niçin ispati kızına âşık olmasın?

İspati kızı elli iki kâğıdın dört kızından kupa, maça, karodan gayrısı olan kızdır ama pembe boyalı çıkmalı evin kızı da ispati kızıdır.

Yaşar onu sever, gündüzünü masa başında birisiyle, gecesini rüyasında öbürüyle geçirir.

Yaşar mes'ut değilse kim mes'uttur?

Yaşarın oyunda eline ispati kızı geldi mi, diğer üç oyuncunun üçü de anlar. O vakit Yaşar kâğıtları derhal kapar. Yalnız bir tanesi üstte kalır. Bütün hayranlığını ve hasretini toplıyarak o resme dalar.

Yaşar ispati kızına bir akşam sokağın köşesindeki fenerin henüz yandığı bir zaman, kadınlar deniz kenarından dönme-

den, içini döktü. İspati kızı o akşam her akşamdan çok ispati kızı idi. Esmerdi, civelekti. Başına ince siyah benekli bir örtü almıştı. Bileğinde bilezikleri.

— Yaşar, görürlerse bir, demişti.

Yaşar, onu bir kere yakalamıştı. Sımsıkı ellerinden tutuyordu; bırakmazdı. İçi bir hayli zamandan beri dolmuştu. Hiç münasebeti olmıyan şeyler söyliyecekti belki, fakat herhalde söyliyecekti. Mühim olan söylemekti.

— Yaş yirmi beş, dedi. Ne iş, ne güç. Senden başkasında gözü olanın.

Kız anlamıştı. Vaziyeti idare etmek lâzımdı.

— İnanmam, dedi.

Yaşar yemin etti:

— İspati kızının hakkı için.

Sonra ne de olsa bir erkeğin gününün on saati ve mukaddesatı için yalan yemin etmiyeceğini düşünerek kızı inandırdığına zahip oldu. Her şeyin yolunda gittiğine daha ziyade inanmak için şapkasını biraz daha yukarıya kaldırdı, bir elini cebine soktu. Islık çalmak istedi; beceremedi.

* * *

Yaşar un fabrikasında çalışmıya başladı. Bu bir değişiklik, onun hayatında bir yenilik.

Çalışmıya başlar başlamaz ispati kızını alıp uzaklara götürmek istedi.

Yalnız ikisi olsunlar ve orası doğup büyüdükleri mahalleden uzak olsun!

Yarın öbürgün, belki evlenirdi. Çocukları olurdu. Belki bunlar olmazdı. Sadece başka bir yerde ispati kızı ile beraber yaşardı. Tozdan, boyasız, yana kaçmış evlerden, hayatın bu yapışkan, pısırık tarafından kurtulurlardı.

Yaşar sabah gider, akşam gelirdi.

Kız da evi toplar, sonra pencereye geçer, karşı evleri seyrederdi.

Yaşar bazan dalgaya düşer, aklı bir makina gürültüsünün ötesine giderdi.

Kız, bıraktıkları mahalleyi düşünürdü.

Ne varsa, aydınlık, güzel elbiseler, sinema, bahçeler, büyük ve muntazam binalar, tertemiz oyun kâğıtları veren geniş kahveler, üzerinde durmadan, bıkmadan insanların dolaştıkları caddeler bu mahalleden uzaktaydı! Burasını bırakmak, ansızın silkinerek bırakmak en iyi şeydi!

* * *

Yaşar bir gün bu işin pekâlâ hakikat olabileceğini düşündü. Ve bu düşünüşü kızı alıp uzaklara Cihangirde bir apartmanın taraçasına yakın iki insanın ancak sığabileceği bir odaya taşınışından üç dört gün evveldi!

* * *

Yaşar, sabahları erken kalkıyor, hazırlanıyor, kızı uyandırmadan çıkıp gidiyordu.

Akşam paydos düdüğü çaldığı zaman ortadaki çıkış kapısından sökün eden kalabalığın arasında Yaşar da vardı. Ağır, ağır yürüyor evvelâ ufak sebze bahçeleri arasından geçiyor, sonra ana caddeye çıkıyordu. Bir berber dükkânı önünden geçiyordu. Daha sonra bir fırının, bir şıracının, bir yangın yerinin, bir tütüncünün önünden. Sonra geniş bir arsaya çıkıyor, oradan başka bir caddeye sapıyordu.

Hafif bir yokuşu gayet yavaş çıkıyordu. Top oynıyan çocuklar, balkonlara asılmış çamaşırlar, müthiş bir karışıklık içinde radyo antenleri görüyordu. Tenha sokaklardan geçiyor ve bu semtlerde her akşam sokakta ekseriya simitçilere, posta müvezzilerine, tek tük elinde çantası birkaç okul çocuğuna rastlıyordu. Bu çocuklar mekteplerinden dönerlerdi.

Yerde, arada bir gördüğü çukurları tanıyordu. Yorgun ve acelesiz yol yürüyen insanlar gibi bütün bu dükkânların, evlerin arasından geçtiğini bilerek geçiyor ve her cisim ve insan üzerinde dikkatini topluyordu.

Bazan, birdenbire süratle yürümeye başlıyor, bir müddet öyle gidiyordu. Farkına vardığı zaman tekrar yavaşlıyor ve her

adımını sanki uzun bir hesaptan sonra, bir takım ihtimalleri çarpıştırdıktan ve bir muhassala aldıktan sonra atıyordu.

Beyoğluna çıkınca daha hızla ve bir an evvel evine varmak için etrafına bakmadan yürürdü.

Kız, daima onu beklerdi. Öğle yemeklerini peynir, ekmek, helvayla geçiştiren Yaşara yemek hazırlar, geçer karşısına otururdu.

Yaşar için en mühim mevzu yolda gördüğü insanlar, posta müvezzii, ufak çukurlar, önünden geçtiği berber dükkânı, fırın, şıracı, tütüncü idi.

Fakat nasıl bunları kıza anlatsın?

Susardı! Ağzını açacak olsa bunları uzun uzun anlatacağını, bu lâfın bir saat iki saat süreceğini zannederdi.

[Sabahattin Kudret]
Servetifünun, S. 2394, 9 Temmuz 1942, s. 88-89, 95

Bunlarla karının arasında ne alâka vardı? Muhakkak sıkılacak, kendisini pek geveze bulacak, esniyecekti. Hem de, Yaşar, çok sevdiği şeyleri anlatırken.

Karısı gününü anlatmak istese belki karşı odada oturan ve günde üç dört defa muhtelif bahanelerle apartımana uğrayan terzi çırağından bahsedecekti.

Harikulâde yeşil gözlerini, dalgalı parlak saçlarını anlatacaktı.

Yaşarı seviyordu, fakat bütün bir gününü dolduran Yaşar değil de terzinin oğluysa o ne yapsın?

Yaşar pencereyi açar dışarıyı seyrederdi. Öbürü dışarıyı seyretmiye lüzum görmezdi.

Sonra Yaşar kendisinin bütün gün işte kapalı kaldığını onunsa evde bunaldığını hatırlardı.

— Haydi, çıkalım, derdi.

— Nereye? Bu zamandan sonra? diye sorardı karısı.

Yaşar, gülümser fakat gülümsemekle beraber ciddileşirdi.

— Gün saat altıdan sonra başlar burada, derdi.

Çıkarlardı. Yaşar sinemaya gitmek isterdi. Kız mağazaları,

vitrinleri seyretmeyi daha çok sevmişti. Fakat ekseri akşamlar sinemaya giderlerdi.

Sinema onun rahatını kaçırmıştı, sinemaya ancak biri iki sene evvel, biri de daha önce olmak üzere iki kere gitmişti. Fakat o sulh zamanının sinemasıydı!

Takip edilen tahtelbahirleri, bombardıman edilen şehirleri, oradan oraya koşan insan yığınlarını göstermedikleri zaman o sinemaya gitmişti.

Şimdi perdede bir top büyüyor, yaklaşıyor, yaklaşıyordu. Sonra müthiş bir infilâkla sinemanın içine ahaliye doğru patlayıveriyordu.

Kız derhal Yaşarın koluna sarılıyor, sokuluyor, kendi hayatından emin olduktan sonra, karanlıkta gözlerini dikkatle kısarak Yaşara bakıyordu. Sonra sinema tekrar patlıyan bombaları, duvarlara yüzü dönmüş insanlarıyle bombardıman edilen şehirleri, denizleri belki bir saat sonra henüz uyumuş rüya kokan bir şehre dehşet, kasaplık, ölüm götürecek tayyarelerin sıralandıkları hava meydanlarını, mermi yapan fabrikaları, karılarını, annelerini öpen tren penceresinden uzanmış askerleri gösteriyordu.

Yaşarın, karısı gündüzü terzinin oğluyla geçiriyor, geceleri Yaşar için ağlıyordu. Bir Yaşardan ayrılırsa, Yaşar da onu bir tren penceresinden öperse.

Yaşarın işte burada terzinin oğlundan ayrılan bir tarafı vardı. Terzinin oğlu nereye giderse gitsin, ona bir tren penceresinden uzanıp sarılamaz, onu bol bol öpemezdi. Buna ne hakkı, ne ihtiyacı vardı. Yaşar ne merhametli ne dürüst insandı! Onun için ağır bir işte çalışıyor, didiniyor, akşamları da sıkılmaması için onu sinemaya götürüyor, gezdiriyor; elinden ne gelse yapıyordu.

Fakat hiçbir şey, ne Yaşarın şefkatli ve dürüst olması, ne onu bir kalabalık bir istasyonda aceleyle öpülmesine[734] dair kafasında dolaşan fikirler, ne mahalleye ait hatıraları, beraberlikleri, terzinin çocuğu ile ahbaplık etmesine, onun gözlerine uzun müddet dalmasına mâni değildi. Terzinin çocuğu gittikçe eve ısınmış ve günün üç dört saatini beraber geçirmiye başlamışlardı. Bu münasebete karşı kızda herhangi bir düşünce,

kendi kendisiyle zaman zaman bile olsa bir ihtilaf mevcut değildi. O, kızın hayatında bir öğle sıcağı gibi çok sakin, çok fazla kendiliğinden olan bir şeydi. Bunu katiyen anlamıya çalışmıyordu. Çalışsa işin içinden çıkamıyacak, Yaşarın artık bir macera değil her halini çok iyi tanıdığı bir koca olduğunu, onu sevdiğini, bu sevdiğinin artık üzüntüye, akşamüstü deniz kenarında dolaşmıya, balkonda düşünmiye ihtiyacı olmadığını anlıyacaktı. Daha doğduğu geçirdiği mahallede[735] düşüncesine musallat olan erkek bir yabancı, Yaşar gibi yakın bildiği birisi değil, terzinin oğlu gibi bir yabancıydı.

Bazan beraber çıkıyorlar, civar parklardan birinde oturuyorlardı. Buralara ekseriya, güneşli havalarda tabiî, küçük çocukları arabalarla gezdirmiye çıkan fazla sarışın mürebbiyeler gelir, yün örerlerdi.

Terzinin oğlu kızın ellerini avuçlarının içine alır; kız hareketsiz arabaların içinde uyuyan, ellerini vuran, gülümsiyen çocukları seyreder ve en son gördüğü filmin bütün gürültüsünü içinde duyardı. Gözünün önünde büyük şehirler, insan dolu trenler, yanan binalar geçerdi. Bütün bunlar ona Yaşarı hatırlatır ancak o zaman ellerini çekerdi.

Bir gün Yaşar fabrikanın kapısında, çok ılık ve bunaltıcı bir kış akşamı Osmana rastladı. Osman mahalledendi. Oyunda pek beraber olmazlardı, geçinemezlerdi ama yazın haftanın en az beş akşamı kadınların kahve pişirip, sigara içtikleri çınarın yüz metre ötesinde beraber denize girerlerdi. Yaşar görür görmez:

— Nerden çıktın böyle? diye bağırdı.

Osman şaşırmıştı. Ne yapacağını bilemiyordu. Mahallede doğup mahallede büyüyen ve bir gün uzaklara, şehrin, köprünün öbür tarafına giden bir adam böyle aylardan sonra görülürse ne yapılırdı? Yabancı bir tavır mı alınırdı, yoksa boynuna sarılıp öpülür müydü? Hiç bir şey olmamış gibi, mahalleye iki aydan fazla bir müddet için bir lâf vesilesi veren, mahallenin en uslu en akıllı kızını anasına, babasına danışmadan birdenbire alıp götüren o değilmiş sanki daha dün evlerinin köşesinde kahveden dönerken ayrılmışlar gibi hiç bozmamak mı lâzımdı? Velhasıl ne lâzımdı? Osman bunu kestiremedi.

Ellerini arkasına bağladı ve lâfa ortasından girdi:

— E... Yaşar dedi. Kızı alıp götürdün, rahat mısın?

Yaşar böyle bir sual beklemiyordu. Hiç bir şey anlamadan, gözleri âdeta bir an görmiyerek Osmana baktı.

— Rahatım ya, dedi.

Bir zaman sessizlik oldu. Yaşar biraz tafsilât vermek lâzım geldiğini düşünerek ilâve etti:

— Gündüz, işteyim hergün, geceleri de sinemada.

— Karın ne oldu ki ulan, dedi Osman.

— Karım mı? Ne olacak; ben nerdeysem o da orada elbet.

— E... Gündüzleri de işte mi? Çalışıyor mu?

Yaşarın burada zihni bulandı. Karısıyla tanımadığı, ismini ve şeklini bilmediği bir adamın arasında bir şeyler geçtiğini veya geçebileceğini, kendisi fabrikada çalışırken belki de karısının onunla yaşadığını düşündü. Bunlar oluyordu diyemezdi. Fakat olabilirdi. Kendisi yokken onun canı sıkılabilir, başka dünyalar hulya edebilirdi. Bu düşünceleri sıkıntılı buldu ve unutmıya çalıştı.

— Yok çalışmıyor, dedi; evde. Gündüzleri de. Ne yapsın belki canı sıkılır, sokağı seyreder, aşağıda ufacık adamların dolaştıklarını görür, belki uyur, veya yün örer.

Osman bunları pek dinlemiyordu. Yaşarın da böyle bir kadınla bütün dünyadan, yani mahalledeki kahveden, yahut deniz kenarından ayrı yaşamasını ne aklı alıyor, ne de bunu doğru buluyordu. Bütün gününü oyun kâğıtlarıyla getiren Yaşar şimdi bir un fabrikasında çalışsın? Sabah altı buçukta evinden çıkıp işine yollansın? İşte bu acayip, Yaşarın hayatında nasıl olduğuna, kendi hayatında olamıyacağına inandığı bir işti. Aklı tekrar mahalleye, oyunlara gitti. Yaşara biraz daha yaklaştı. Ve daha alışkın bir sesle:

— Yaşar dedi, piyasada yeni bir oyun var, görsen çok seveceksin.

Ve mahalle kahvesinde yeni moda olan, salgın haline giren, herkesin birbirine öğrettiği elli iki kâğıtla oynanan bir iskambil oyunundan bahsetti. Biraz uzunca anlattı. Yaşar merakla, gözünü bile kırpmadan sonuna kadar dinledi.

— Ben, oyundan anlamam dedi.

İşte o an bir şey oldu. Yaşar için büyük ve insan hayatında pek fazla olmıyan bir şey. Osmanı öyle dinleyip cevap vermeseydi, "Ben oyundan anlamam" demeseydi belki bu şekilde bir yıkılma ve yeniden meydana gelme halini içinden duymıyacaktı. Sanki bir ağaç, büyük bir ağaç hem de, içinde sallanıyor, hiç bir kök onu tutmuyordu. Yaşarın başında rüzgârlar esti, uğuldadı.

Sanki Beyoğlunda, karısında ne vardı? Gündüzün fabrikada iyice yoruluyor, gece sinemada bir insan kalabalığının içinde uyukluyor, sonra apartmanın en üst katında dünyadan büsbütün ayrılmış gibi, hiç alışmadığı tarzda bir gece geçiriyordu.

Halbuki mahalle kahvesinde yeni oyunlar çıkabiliyor, yeni bir dört bir araya gelip oynuyor, Hacı Emin de bazan ocağı bırakıp masaya oturuyordu.

Kadınların denize girdikleri yerin ilerisinde erkekler denize giriyordu.

Sevda çeken kız ve delikanlıların hikâyesi iki günde kahveye geliyordu.

Çok sıcak yaz gecelerinde kimse evine bir türlü girmek istemiyor, yatağa girer girmez boğucu bir havayla karşılaşacaklarını, yatağın gündüzün bütün sıcağını içine iyice sindirmiş olduğunu, kızgın yün koktuğunu düşünerek kapının önünde duruyorlardı, elbet şimdi de orada her kapının önünde küçük, büyük iskemlelere oturan bir yığın insan vardı.

Osman son pazar günü lirasına pişti oynarken, görülmesi lâzım gelmiyen bir anda polisler tarafından basıldıklarını cürmümeşhut mahkemesine verildiklerini de anlattı.

Osman hâkimin karşısında kabil olduğu kadar sâf durmuş, okur yazar bir insan gibi konuşmaya dikkat etmişti.

Ve müdafaasına harikulâde bir cümle ile başlamıştı: "Efendim, pazar olması hasebiyle hava güzeldi."

"Üç arkadaş havadan istifade etmek, yorgunluğumuzu gidermek maksadıyla kahvede oturuyorduk. Sonra bir aralık arkadaşımız İbrahim geldi. Böyle boş oturmaktan bıkmıştık. O da arkadaşlar arasında bir müsabaka yapmamızı teklif etti."

Osman mahkemede ağzından kumar lâfını kaçırmamaya azamî dikkat etmiş ve "arkadaşlarla" derken bir an durmuş,

bunun nihayet arkadaş arasında bir şey olduğunu anlatmak istemişti. Lâf para bahsine gelince onunla da akşam müştereken bira içileceğini söylemişti.

Yaşar bunları da hayranlıkla dinledi. Sakin, hâdisesiz hayatından utandı. Mahallede ise macera ve heyecan vardı. İspati kızı macera olduğu zaman ne başkaydı! Meçhul, anlaşılmaz, tehlikeliydi. Ve Yaşar da maceraya ancak "Ben macerayım!" diye bağırdığı zaman, ötedenberi alışkın olduğu kılığı ile gördüğü zaman tanıyabiliyor, anlıyabiliyordu!

Şimdi gayri ihtiyarî yavaş yavaş yürümiye başlamışlardı. Yaşar Osmanın koluna dokundu, durdurttu. Dehşetli canı sıkılıyordu. Etraftan insanlar geçiyor ve ileride durgun bir dere sözde akıyordu. Beton köprünün kenarına geldiler, Osman iyice açılmıştı. Yaşara ilk rastladığı andaki sıkılgan halinden eser yoktu. Birdenbire, sanki ayrı tamamen ayrı şeylerden konuşmuşlar gibi:

— Yaşar, dedi; bu akşam gelsene.

Yaşar cevap vermedi.

— Bir gecelik, diye ilâve etti Osman.

— Bir gece kalırsın. Sonra uğramazsın gene bir daha, bir zaman için.

Yaşarın zihninde deniz kenarı, denize giren kadınlar, pişti oynıyan dört kişi, baskın, cürmümeşhut mahkemesi, sıcak çok sıcak bir yaz akşamı, apartmanın en üst katı, sinema, harp aktüalite filmleri, karısı ve fabrika vardı. Hepsi bir arada ve sonra hepsi ayrı ayrı vardı. Öylece dalgındı.

— Peki dedi; ama yalnız bir gece ha...

İki bile değil.

[Sabahattin Kudret]

Servetifünun, S. 2395, 16 Temmuz 1942, s. 104-105, 107

Hayriye Hanım

Hayriye hanıma bayılıyorum. Bugün de beni diğer memurlara göstererek "İşte bakınız, dedi. Bu adam gayesiz yaşar." Bunu o kadar samimî ve bir alâka duyarak söyledi ki, diğer memurlar da böyle bir insanın yeryüzünde şaşılacak bir varlık olduğunu zannederek bana döndüler. Bir tanesi derhal ileri atıldı, bu atılgan bir gençti, "Fakat dedi pul veya kelebek kolleksiyonu da yapamaz mısınız?"

Hayriye hanımın beni gayesiz diye göstermesine şaşmadım. Bunu ona ben söylemiştim. Sadece hayrette bırakmak için. Dünyadan hiç bir şey beklemiyen bir insan! Ulaşmak istediği hiç bir şey yok! "Olur şey değil" demişti, Hayriye hanım bunun için. Genç bir adam. Yeni memur olmuş. Hayattan hiç bir şey istemiyor. "Mesleğinizde ilerlemek istemez misiniz" diye sormuştu. "Hayır" demiştim. O daktilo idi. Bir daktilonun mesleğinde ilerlediğini, ileri bir daktilo olduğunu düşündüm. Harikulâde çabuk yazabilir, onu yazarken dinliyenler bundan haz duyabilirdi.

Ben yalnız onu hayrette bırakmak, o şaşkın haliyle vakit geçirmek için böyle söylemiştim. Yeni bir haz bulmak için. İş olmayınca sigara ve kahve içmekten bıktığım için! İstediğim de oldu. Hayriye hanımın aklı gayesiz yaşıyan bir insanı almadı.

"Ben sizin aklınızın değil kendi hayatının sınırları içinde yaşıyorum" dedimse de olmadı. Fakat onun ne gayesi var? Böyle bir şey olmadığını katiyyen biliyorum. Fakat o daha bir müddet eski yirmi yaş düşüncelerini yaşıyacaktır. Buna da ben karışmam.

Hayriye hanım kırk yaşındadır. Memur. Tasavvur edebildiğiniz kadar çirkin. Bugüne kadar evlenmemiş. Gözlüklü, kansız, çok kansız.

Memurlardan bazıları onun evlenmediğine acırlar. Onun, belki hayallerinde, her gece, kiraladığı odasının kapısını anahtarla açarak içeriye girdiğini, bir ateş yakmak için saatlerle uğraştığını düşünürler. Zaten renksiz cildi o zaman herhalde daha sarıdır. Hayriye hanım günün en trajik saatinde, hafif kır saçları gözünün üstüne düşmüş, damarları şişmiş bir vaziyette.

Hayriye hanıma, Hayriye hanım gibi kırkında hiç evlenmemişlere acımak ne eski bir âdettir. Bütün âdetlerde olduğu gibi böyle bir şey de duymak kolaydır. Fakat kimsenin hatırlamadığı birçok kadınlar, her gece kocaları ile yattıkları ve sabah uyandıkları halde Hayriye hanım kadar yalnız yaşarlar.

Hayriye hanıma güneşten, kuşkulardan, yaşamaktan bahsedemiyorum. Bunları hafif buluyor, yaşamanın değil kitapların ciddiyetine inanıyor, böylece kendi kendini ciddî bir insan olduğuna inandırıyor. Daha sokağa, yeni günün getirdiklerine, sabah serinliğine doymadan büroya gitmek mecburiyetindeyim. Tabiî bir çok şeyler yarım kalıyor. Ah, ne olurdu onları Hayriye hanıma anlatarak hiç olmazsa lâfla tamamlasaydım. Ona dışarda olsam neler yapabileceğimi, parklarda, caddelerde nasıl kendimden geçerek dolaşacağımı, büroların, mağazaların, sinemaların boşalma saatini nasıl bekliyeceğimi anlatırdım. Fakat o ne anlar? Ne anlar benim bu yaşamak için çıldıran deli gibi halimden? Aşklarımdan? Avâreliklerimden?

Sabah evden çıkıp büroya gelinceye kadar bu yarım saatlik zamanda birçok şeylere başlıyorum. Şeylere. O yarım saatlik zamanın içinde türlü çekirdekler var. Bir tanesini alıp geliştirsem belki beni bütün hayatımca idarelendirir. Sabahı seviyorum. Gündüzü de. Fakat benim için akşam sabahın dokuzundadır. Ondan sonra yirmi üç buçuk saatlik bir gece. Korkunç gece. Bu sâde benim için değil yer yüzünde yaşıyan insanların yüzde doksan dokuzu için böyledir. Yeryüzünde yaşıyan insanların yüzde doksan dokuzunun neden böyle olduğunu şu an düşünmüyorum. Kendim için söylüyorum: Ne yapayım. Yalnız sabahleyin çalışabilirim. Yaptığım bal sabah

kokacak... Çay, deniz rüzgârı, vapur dumanı, saç, hafiften kokacak.

Hayriye hanım büyük lâf söylemiye meraklıdır. Büyük lâf. Yani insanı ilk duyuşta biraz şaşırtacak. Birden fazla insana ait bir hakikat olacak. Her zaman için geçerek, hâdiselere ve insanlara kuş bakışı bakan lâflar. Bu kadar sene yaşamış. Yaşı kırka geldiği halde evlenmemiş. Yani kendisine herkesten başka bir yol tutturmuş. Kimbilir ne kadar sevinçli, ne kadar elemli günleri vardır. Sonra türlü insanlarla tanışmış. Onları anlamıya çalışmış, anlaşılmadığı için bedbin olmuş. Nâmütenahi dostluklar ve kırgınlıklar. Aşklar da demek isterdim, fakat nihayet bahsettiğim hayat Hayriye hanımın olduğu için demiyeceğim. Elbette olaylar ve insanlarla dolu kırk yıllık hayatından neticeler çıkarmak istiyecek. Bana öyle geliyor ki, Hayriye hanım için hayat netice çıkarmak için yaşanır. Başka hiçbir mânası yoktur. İnsan uzun uzun geçmiş zamanlarını, heyecanlarını, tanıdığı insanları düşünmeli, sonra, derhal bir çok insanlar, bir çok zamanlar için geçer bir hakikat söylemeli.

[Sabahattin Kudret]

Değirmen, S. 9, Haziran 1943, s. 93-94

Meydan

İstanbul'un küçük semtlerinden birinin iskele meydanında duruyorum. Hava rüzgârlı, vapur bekliyorum. Boğaziçi vapurlarının gecikmelerini her zaman severim. Kendi kendim, hiç gelmeseler de olur, ben burada kalırım. Burada suyla, havayla, güneşle, rüzgârla, ağaçla kalırım. Vapur beklerken iskelelere tıkılan insanlara şaşarım. Ne tuhaftır o insanlar ki yirmi dört saat kadar kısa bir zamanın on dakikasını vapur beklemiye ayırmıya katlanırlar. O on dakika ölmüştür. Halbuki insan her an bulabildiği kadarıyla yaşamalı. Gelen geçen insanlara, dükkânlara bakmalı. Başını omuzlarının arasına kısarak hiç bir şeye bakmadan, hiç bir şeyi görmeden dolaşmalı! Gidip denize bakmalı. Geçmiş zamanı düşünüyorum. Bir gün gene böyle Nisan ayındaydık. Belki de Mayıstı. Sonraları, onu kaybettikten sonra uzun uzun düşündüğüm bir kızla bu iskeleden bir vapura binip gitmiştik. Vapurda ayaklarımı karşı kanepeye dayamış, harikulâde tatlı, bütün günü bana unutturan ve üç ay, beş ay devam edecek olan bir sigara yakmıştım. O kendisini unutmuş, yorgundu. Nereye gittiğimizi, akşam karanlığı döndüğümüzü, sonra benim yapayalnız ondan ve her şeyden bıkmış, bir hırsız filmine gittiğimi biliyorum, sinemadan çıktığımda yağmur yağmıştı. Oh bu harikulâde toprak ve ot kokusu, bir Nisan belki de Mayıs gecesi. Eve gelir gelmez tek başıma yatağa yatmaktan memnun, onsuz olmamdan, yalnız düşüncesiyle, çok sevdiğim düşüncesi, derdiyle hemen uyudum. Bir yarı uyku halinde yatakların yalnız bu aylara mahsus kokusunu ve unutulmaz serinliğini hatırlıyorum.

Şimdi bütün bunlar geçmiş zamanlardı, şimdi bütün bunlardan bir iki sene sonra ben gene aynı meydanda, geciken bir vapuru beklerken dünyayı geçmiş zamanlarımı beni çıldırtan bu havayı, insanları, sandalları, iskele memurlarını, karşı telefon direğindeki kuşları, şu kenardaki saman yüklü arabayı iskeleden henüz ayrılan araba vapurunu, İstanbulu ne kadar seviyorum. Bütün bunların derdinden, halinden, neşesinden anlıyorum. Yukarıda da söylediğim gibi geciken vapura bütün kalbimle teşekkür edebilirim. Beni on dakika olsun bütün bu dünya yemişleriyle karşı karşıya bıraktığı için.

Meydandan geçen insanlara bakıyorum. Uzaktan küçük görünüyorlar. Bütün bu meydanın insanları kimdir? Ne kadar manasız, şekil olarak görünüyorlar. Kocaman bir sahnenin insanları, figüranları... Ben bu semtte çalışırım. Burada bir işim vardır. Bundan, bu semtin, bu meydandan geçerken iskeleye koşan bu insanların çoğunu tanıyorum. İşte şu gelen iki haylaz çocuk, hiç manasız bir görünen çocukların hayatlarını[736] bilirim. Bir tanesinin küçük tek katlı bir evi vardır. Sonbahar yağmurlarıyla beraber damı akmıya başlıyan, bacası uçmaya hazır bir ev. Bu çocuk kimbilir bu tek katlı evin, küçücük bir odasında ne rüyalar görmüş, esnemiş, gerinmiş, terlemiştir. O oda bütün gün ürpererek âvare sahibini beklemiş, akşamı etmiştir. Diğer çocuk civardaki köylerden birinde bir bostancının üvey oğludur. Babasının bahçesinde gündelikle çalışır. Haftada en az bir kere dayak yer. Onun köyden iskeleye bir sebze arabasında küfenin üstüne oturmuş, çatlak ve pis sesiyle bir türkü çağırarak geldiğini kaç kere gördüm. Şu saçları kıvırcık, hafif şişman, bej tayyörlü, daima gülümsiyen bir yüzü olan kadın bir okulun elişi öğretmeni. Bir annesi, bir kız kardeşi var. Onlara bakmakla mükellef. Kimse ona böyle bir işle mükellef olduğunu söylememiştir ama o herhalde kendi kendisini mükellef saymıştır. Bu akşam onların üçünü de beraber sofrada görmeyi isterdim. Onların mütevazı sofralarında hayatın sıcaklığı, lirizmi vardır. Belki de insan onları öyle görünce bir piyesin, bir dramın başlamak üzere olduğunu zanneder. Elişi öğretmeni belki böyle bir günün gecesinde yatağında yalnızlığına ağlıyacaktır, "Ne ettim ben diyecektir geçen ay beni istiyen maliye memuruna varma-

dım." İşte şu gümrük memurunu da tanıyorum, bu adam kadar yüksek perdeden gülen, bu adam kadar güzel kaptı kaçtı oynıyan bir kimse daha dünyaya gelmemiştir. Karısından ayrılalı henüz bir hafta olmuştu ki tekrar evlenmeyi kurdu.

Bütün bu insanların, bu uzaktan hiç bir manası olmıyan insanların dramlarını bilince bu meydan müthiş surette değişiyor. Bütün bu insanlar burada yaşıyorlar. Sanki çocuklar bu meydanda, gözlerimizin önünde terliyor, rüya görüyor, gündeliklerini alıyor, dayak yiyorlar, elişi öğretmeni bu meydanda ağlıyor, gümrük memuru kahkahasını atıyor.

[Sabahattin Kudret]

Servetifünun, S. 2463, 18 Mayıs 1944, s. 9, 17

Notlar

Hazırlayan: Arif Yılmaz

1 ama o kadar da : ama bir o kadar da (*Varlık*).
2 önemli : mühim (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
3 kum gibi şeyler : kum gibi bir şeyler (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
4 İkisi de aynı şeyi : İkisi de aynı anda aynı şeyi (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
5 Kuşkusuz : Şüphesiz (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
6 mutluluk : saadet (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
7 yine : gene (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
8 güçleneceği : kuvvetleneceği (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
9 duyacaklarına inanabilmeleri için : duyacaklarına dair bir inanç bulabilmeleri için (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
10 külrengi : gri (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
11 nereden : nerden (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
12 biribirlerini : birbirlerini (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
13 Tekdüze süregiden hayatımıza : Biteviye aynı minval üzere süregiden hayatımıza (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
14 olmaz : olmaz ki. (*Vatan, Gazoz Ağacı*). Cümle burada bitmektedir.
15 düşünmez ki : ummaz ki (*Vatan*).
16 sığmaz : hayale gelmez (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
17 "Ne akla sığmaz delilikler!" cümlesinden buraya kadar olan kısım *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
En azından bir aşk. Belki yıllardır görmediği, başka bir şehirde yaşıyan çok sevdiği bir insanın gelivereceği. Belki, bir bankada küçücük bir parası varsa, kendisine bir ev düştüğünü o günün gazetesinde okuyacağı. Belki işinde başarı göstererek yükseleceği.
18 süzülüverdi : sızıverdi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
19 yine de : gene de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
20 Bu cümle *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:

Eh böyle olunca akşamları yemekten önce iki kadeh atan, genç, geleceği parlak, bilmem hangi dairenin müntesibininden kocasına o içli, olgun sesiyle, usullere alabildiğine dikkat ederek ne şarkılar söylemezdi.

21 Kesinlikle hayır : Hayır. Kat'iyen. (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
22 mutlulukla : saadet içinde (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
23 komşusuyla : âşinasıyla (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
24 Yıllar yılı sanki : Yıllar yılı karısı sanki (*Varlık*).
25 anlama : mânaya (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
26 soğuk ya da sıcak : soğuk, sıcak (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
27 Birlikte : Beraberce (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
28 yeniden : tekrardan (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
29 eski görünümü! : kendisi. (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
30 aylığı yeni artmış : yeni terfi etmiş (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
31 ilkyaz akşamı : bahar akşamı (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
32 demişti : deyivermişti (*Varlık*).
33 nemini : rutubetini (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
34 yine : gene (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
35 yüreği : kalbi (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
36 *Varlık*'ta bu cümleden sonra aşağıdaki iki cümle gelmektedir: Görülmemiştir diye düşündü. Rahatladı.
37 nedenini : sebebini (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
38 yine de : gene de (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
39 ilkyazın : baharın (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
40 bu mevsimde ağaçların : içinde baharın ilk günlerinde ağaçların (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
41 yine : gene (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
42 doğa : tabiat (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
43 güçlü : kuvvetli (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
44 komşularına : aşinalarına (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
45 ilkyaz : bahar (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
46 yine : gene (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
47 konunun : bahsin (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
48 Öyle ya : Tabii ya. (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
49 Yine : Gene (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
50 derdini açmıştı : meseleyi anlatmıştı (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
51 anlam : mâna (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
52 çözüm bulamıyordu : hal çaresi, bir şekil bulamıyordu (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
53 yine : gene (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
54 anlam : mâna (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
55 anlamına : mânasına (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
56 yine : gene (*Varlık, Gazoz Ağacı*).

57 anlamı : mânası (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
58 gereksizdi : lüzumsuzdu (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
59 şimdi ta : şu anda ta (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
60 mutluluk bu da değilse : saadet eğer bu da değilse (*Varlık, Gazoz Ağacı*).
61 özgür : serbest (*Gazoz Ağacı*).
62 ne varsa her şey aralamıştı bana mutluluğun kapısını : benim için ne saadet olmamıştır ki... (*Gazoz Ağacı*).
63 yoksul : fakir (*Gazoz Ağacı*).
64 söyleyemem : iddia edemem (*Gazoz Ağacı*).
65 mutluluk, daha buna benzer şeylerle döneceklerdi : saadete benzer daha bazı şeylerle beraber döneceklerdi (*Gazoz Ağacı*).
66 mutsuz : bedbaht (*Gazoz Ağacı*).
67 gerekli : lâzım (*Gazoz Ağacı*).
68 Ya da : Yahut (*Gazoz Ağacı*).
69 tekdüzeliği : biteviliği (*Gazoz Ağacı*).
70 Solurken : Nefes alırken (*Gazoz Ağacı*).
71 soluk : nefes (*Gazoz Ağacı*).
72 yaşamdan : hayattan (*Gazoz Ağacı*).
73 Her zaman bu görünüşten : Daima bu manzaradan (*Gazoz Ağacı*).
74 yazlığıymış : sayfiyesiymiş (*Gazoz Ağacı*).
75 ömrünü : hayatını (*Gazoz Ağacı*).
76 Bu cümle *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Bir çok saadetleri o da elde etmişti şüphesiz.
77 yaşantısını : hayatını (*Gazoz Ağacı*).
78 tasarladım : tahmin ettim (*Gazoz Ağacı*).
79 mutlu saydığım : saadet içinde duyduğum (*Gazoz Ağacı*).
80 yeniden : tekrar (*Gazoz Ağacı*).
81 Kuşkusuz : Şüphesiz (*Gazoz Ağacı*).
82 yanıtlayacak : cevap verecek (*Gazoz Ağacı*).
83 Elbette : Tabii (*Gazoz Ağacı*).
84 kararmıştı : karanlık olmuştu (*Gazoz Ağacı*).
85 Bu cümle *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Yengem daha dolambaçlı, teselli edici, daha her zamana ait olmayan bir dille söyleyecek zannettim.
86 yandaki evlerin : yanlardaki evlerin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
87 umutları : ümitleri (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
88 yeniden nerede olduğunu : tekrardan nerde olduğunu (*Vatan, Gazoz Ağacı*)
89 bir yana : bir kenara (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
90 Örneğin : Meselâ (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
91 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
92 buna bir anlam vermek : bunu mânalandırmak (*Vatan, Gazoz Ağacı*).

93 doğal : tabiî (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
94 neler çıkarmazdık ki : ne mânalar çıkarmazdık ki (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
95 umutlar : ümitler (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
96 Kesinlikle : Muhakkak (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
97 umutla : ümitle (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
98 mutluluk : saadet (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
99 Mutluluk sözcüğüne : Saadet sözüne (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
100 sözcüktü mutluluk : kelimeydi saadet (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
101 konuk olan : misafir gelen (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
102 Nereden de... Nereden de : Nerden de... Nerden de (*Vatan*).
103 anlamı neydi : mânası neydi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
104 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
105 umutla : ümitle (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
106 Kaygılarımızı bir yana atmış : Dertlerimizi, kaygılarımızı bir yana atmış (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
107 umutları : ümitleri (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
108 özgürlük : hürlük (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
109 özgürlük : hürlük (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
110 bitimindeki kahveye : bitim yerindeki kahveye (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
111 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
112 sözcükleri : kelimeleri (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
113 imgelerle : hayallerle (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
114 sözcüklerle : kelimelerle (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
115 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
116 kesin : muhakkak (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
117 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
118 konukları : misafirleri (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
119 kente : şehre (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
120 kente : şehre (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
121 özgürlüğü : hürlüğü (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
122 yine : gene (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
123 Oysa : Oysa ki (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
124 yine : gene (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
125 olağanüstü tatlı : harikulâde tatlı (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
126 ama kadın : ama o kadın, (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
127 Ah bu eşsiz toprak : Oh bu eşsiz toprak (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
128 yine : gene (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
129 tekdüze sesini : monoton sesini (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
130 mutluluk : saadet (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
131 mutlu : mesut (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
132 konukluğundan : misafirliğinden (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
133 konukluğunun : misafirliğinin (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).

134 soluğunun : nefesinin (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
135 Belki de böyle olması : Belki de (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
136 yine : gene (*Vatan, Doğu ve Batı, Gazoz Ağacı*).
137 izledim : kovaladım (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
138 Oysa : Oysa ki (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
139 kente : şehre (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
140 kentte : şehirde (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
141 sonra da : şehre (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
142 nedenini : sebebini (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
143 usu : aklı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
144 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
145 Bu cümle *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Madem ki ilk olarak aklımıza gelen o.
146 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
147 düşten : rüyadan (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
148 anımsadığınız : hatırladığınız (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
149 Ona : Tabiî ona (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
150 yazgı : kader (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
151 yineleyip : tekrarlayıp (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
152 olağandışı yazgıyı : acaip kaderi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
153 nedenini : sebebini (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
154 Kenti : Şehri (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
155 kesin : muhakkak (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
156 burada : şehirde (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
157 ozanı : şairi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
158 dize : mısra (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
159 kentin : şehrin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
160 Bu cümle *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Öbür yanı da küçük bir uçurumdu. Uçurumun karşısı gene küçük bir tepe, bir başka yokuş.
161 nedenini : sebebini (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
162 neden : sebep (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
163 öyküsü : hikâyesi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
164 süreci : vakası (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
165 olay : vaka (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
166 kentte : şehirde (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
167 nedenini : sebebini (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
168 nedeni : sebebi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
169 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
170 tekdüze : monoton (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
171 yineliyordu : tekrarlıyordu (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
172 kez : kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
173 kez : kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).

174 kentin : şehrin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
175 kentin : şehrin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
176 kentin : şehrin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
177 öyküyü : hikâyeyi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
178 kez : kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
179 *Vatan*'da bu cümleyi şu cümle izlemektedir:
Çok kere içimde acaip ılık suların aktığını duyuyor, hikâyemi yaşadığımı sanıyordum.
180 öykü : hikâye (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
181 Bu cümle *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Düşünün bir kafanızda biçimlenmemiş bir konu biçimlenmemiş düşünceler, içinizde de biçimlenmemiş bir sıcaklık var.
182 raslantıyla : tesadüfle (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
183 raslantıdan yararlanmak, raslantı : tesadüften faydalanmak, tesadüf (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
184 raslantılar : tesadüf (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
185 öyküyü : hikâyeyi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
186 izlemeyi : kovalamayı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
187 Öykünün yazarı : Hikâyenin yazarı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
188 bu kez yine : bu kere gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
189 öykünün : hikâyenin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
190 öykümün : hikâyemin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
191 öyküde : hikâyede (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
192 kez : kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
193 Bu cümle *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Neydi sebebi? Sebebini bulmak için neler vermezdim.
194 nedeni : sebebi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
195 anımsadıkça : hatırladıkça (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
196 Anımsıyorum : Hatırlıyorum (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
197 Saat on bir : Saat bir (*Vatan*).
198 düşten : rüyadan (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
199 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
200 kez : kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
201 yine de : gene de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
202 Etmeyelim, ama mutluluk dediğimiz şey : Etmiyelim, pekâlâ. Etmiyelim ama saadet dediğimiz şey (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
203 Mutluluğun, ya da mutluluk düşünün : Saadetin, ya da saadet düşünün (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
204 çok kez de : çok kere de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
205 Öyküm burada bitiyor : Hikâyem burada bitiyor (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
206 öykünün : hikâyemin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
207 bir öykünün : bir hikâyenin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
208 Yaşamımızda : Hayatımızda (*Vatan, Gazoz Ağacı*).

209 nice öykü : nice hikâye (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
210 öyküleşmemiştir : hikâyeleşmemiştir (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
211 birinin öyküsü : birinin hikâyesi (*Gazoz Ağacı*).
212 kez : kere (*Gazoz Ağacı*).
213 gerek : lüzum (*Gazoz Ağacı*).
214 mutlu : mesut (*Gazoz Ağacı*).
215 yittiğini : kaybolduğunu (*Gazoz Ağacı*).
216 koşullar : şartlar (*Gazoz Ağacı*).
217 yitirmeden : kaybetmeden (*Gazoz Ağacı*).
218 yine : gene (*Gazoz Ağacı*).
219 nedensiz : sebepsiz (*Gazoz Ağacı*).
220 Mutluluğumun : Saadetimin (*Gazoz Ağacı*).
221 gereğince : usulünce (*Gazoz Ağacı*).
222 Sabaha dek : Sabaha kadar (*Gazoz Ağacı*).
223 anlamlandırılması : mânalandırmasını (*Gazoz Ağacı*).
224 bir düşün birer gölge olmaktan öteye geçemeyen kişilerinin yüzlerini seçiyor : bir rüyanın hayal kişilerinin yüzlerini seçiyor (*Gazoz Ağacı*).
225 düşe : rüyaya (*Gazoz Ağacı*).
226 anımsıyorum : hatırlıyorum (*Gazoz Ağacı*).
227 düşlemedim : hayal etmedim (*Gazoz Ağacı*).
228 gelişlerinin nedeni : gelişlerinin sebebi (*Gazoz Ağacı*).
229 arkadaş yaşamlarının : arkadaş hayatlarının (*Gazoz Ağacı*).
230 yine : gene (*Gazoz Ağacı*).
231 kez : kere (*Gazoz Ağacı*).
232 düşlediğim : hayal ettiğim (*Gazoz Ağacı*).
233 yine : gene (*Gazoz Ağacı*).
234 yine : gene (*Gazoz Ağacı*).
235 konuktum : misafirdim (*Gazoz Ağacı*).
236 günümüzü gecemizi birlikte geçirdiğimiz bir arkadaşım vardı : hatırladığıma göre bir arkadaşım vardı. (*Gazoz Ağacı*).
237 Doğulu erkeklere : Şarklı erkeklere (*Gazoz Ağacı*).
238 yine aynı vapurla : gene aynı vapurla (*Gazoz Ağacı*).
239 yolculuk ne denli çekerse çeksin beni, dayatacağım : yolculuk için de olsa, ne kadar çekerse çeksin beni, dayatacağım. (*Gazoz Ağacı*).
240 Sonra yine köprü altına : Tekrar indim (*Gazoz Ağacı*).
241 düşümdekinden : düşüncemde (*Gazoz Ağacı*).
242 kez : kere (*Gazoz Ağacı*).
243 ardından : peşinden (*Gazoz Ağacı*).
244 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
245 Kimi kez : Kimi kere (*Gazoz Ağacı*).
246 Kimi kez de : Kimi kere de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
247 Bugün : Bu kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
248 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).

249 Bu kez : Bu kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
250 Yakalamıştı ya onu artık : Bir kere yakalamıştı onu artık (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
251 dek : kadar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
252 yine kız : gene kız (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
253 bu kez : bu kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
254 Ben yine : Ben gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
255 güne dek : güne kadar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
256 yineledi : tekrarladı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
257 bu kez de sabırsızlanırdı. Kendini : bu kere de sabırsızlanırdı. Bu kere, kendini (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
258 Tanrı'nın her gecesi : Her Allah'ın gecesi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
259 anlam : mâna (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
260 bu bir tür çamaşırlıktan : bu bir cins çamaşırlıktan (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
261 özgü havası : has havası (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
262 Yine mi : Gene mi (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
263 bunaldığını anımsardı : bunaldığını hatırlardı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
264 sorun : mesele (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
265 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
266 bir kez de : bir kere de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
267 birlikte : beraber (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
268 yine bıkmaz, yine doymazdı : gene bıkmaz, gene doymazdı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
269 bir kez : bir kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
270 örneği : misali (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
271 yine seyretmek, yine biraz kestirmek : gene seyretmek, gene biraz kestirmek (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
272 anımsardı : hatırlardı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
273 anımsadığını : hatırladığını (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
274 sonra bütün bir kahve : sonra bir kahve (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
275 Bu kez : Bu kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
276 yine bir tek kelime : gene bir tek kelime (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
277 anımsatıyordu : hatırlatıyordu (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
278 yine de : gene de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
279 bir kez : bir kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
280 bir insan sesi duymadan akşamı etmek : bir insan yüzü görmeden, bir insan sesi duymadan akşamı etmek (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
281 Sırasına göre yatağa uzanıp : Sırasına göre pencereden bakarak, sırasına göre yatağa uzanıp (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
282 yine karşılaştılar : gene karşılaştılar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
283 bu kez : bu kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
284 yine delicesine : gene delicesine (*Vatan, Gazoz Ağacı*).

285 yine pencereye : gene pencereye (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
286 anımsamaz, anımsasa bile : hatırlamaz, hatırlasa bile (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
287 değer veren türden : değer veren cinsten (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
288 anlamlı : mânalı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
289 söylensin ona : söylesin (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
290 *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda bu cümlenin ardından şu cümle gelmektedir: Bütün bunları diliyordu.
291 yine de : gene de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
292 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
293 yüreğini : kalbini (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
294 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
295 acaba yine : acaba gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
296 umut : ümit (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
297 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
298 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
299 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
300 uzun uzun : üç kere, beş kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
301 Bu cümle *Vatan* ve *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Neden sonra kız gözleri pencerede, gözleri duvarlarda kapının yavaşça kapandığını duyardı.
302 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
303 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
304 ama yine de : ama gene de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
305 bir gün de yine : bir gün de gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
306 sürdürdü konuşmasını : ilâve etti (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
307 yine de : gene de (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
308 yine de huzursuzdu : gene de huzursuzdu (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
309 Bir vakitler günlerini oyun kâğıtlarıyla geçiren Saim : Bütün günü oyun kâğıtlarıyla geçen Saim (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
310 kurulma duygusunu yaşamayacaktı : kurulma halini duymayacaktı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
311 anımsadı : hatırladı (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
312 yararlanmak : faydalanmak (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
313 yarışma : müsabaka (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
314 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
315 ekledi : ilâve etti (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
316 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
317 pek ayırdetmeden : pek farkında olmadan (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
318 birkaç kez : birkaç kere (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
319 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
320 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).

321 beş aşağı beş yukarı dolaşarak oyalanmak istedi : beş aşağı beş yukarı dolaşarak. (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
322 acıkma duygusu türünden başka bir duygunun ekseninde döndü durdu : acıkma duygusu cinsinden başka bir duygu biraz oyalar gibi oldu (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
323 anıya : hatıraya (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
324 Tanrı korusun : Allah korusun (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
325 fasulyenin yanışına dek : fasulyenin yandığına kadar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
326 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
327 ekledi : ilâve etti (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
328 anlamsız bir duyguydu : mânasız bir duyguydu (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
329 bugüne dek : bugüne kadar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
330 Bu davranışını : Bu hareketini (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
331 sabaha dek : sabaha kadar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
332 Yine böyle : Gene böyle (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
333 Bu cümle *Vatan*'da şöyledir:
Bir şeyler duymak istedi, daha doğrusu bir şeyler duyacağını umdu.
334 Sonuna dek : Sonuna kadar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
335 Sonuna dek : Sonuna kadar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
336 nemli : rutubetli (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
337 sabaha dek : sabaha kadar (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
338 yine : gene (*Vatan, Gazoz Ağacı*).
339 Yazlık otelin : Sayfiye otelinin (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
340 küreyen kapıcı : kürekliyen kapıcı (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
341 çoğu kez : çoğu kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
342 kar neydi ki : kar da neydi ki (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
343 Öğleye dek : Öğleye kadar (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
344 kar ve buz : kar, buz (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
345 olduğu gibi : olduğu kadar (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
346 bir canlılık belirecek : bir canlılık gelmiye başlayacak (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
347 Yarısı temizlenmiş : Henüz yarısı temizlenmiş (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
348 sandı : zannetti (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
349 bir süre bir şeyler düşünür gibi : bir zaman bir şeyler düşünür gibi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
350 birkaç kez : bir kaç kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
351 boyun atkısını : kaşkolunu (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
352 bozmak için : doldurmak için (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
353 Kentten uzak bir yazlık otele : Şehirden hayli uzak bir sayfiye otele (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
354 kuşkusuz : elbetteki (*Vatan, Yaralı Hayvan*).

355 Ama, böyle yersiz de olsa : Ama belki böyle yersiz de olsa (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
356 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
357 anımsamış gibi : hatırlamışçasına (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
358 bu kez : bu kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
359 bir kez : bir kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
360 yararlanmalıydı : faydalanmalıydı (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
361 gizini : sırrını (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
362 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
363 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
364 bu kez : bu kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
365 Oteldeki otuz oda : Otelde otuz kadar oda (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
366 dört odadan biri de müşterinin sorduğu oda : dört odadan biri sadece aradığı şu oda olduğu halde gene de (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
367 Oda kâtibi : Otel kâtibi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
368 gizini : sırrını (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
369 boşuna vakit geçirdiğini : bu iş için boşuna vakit geçirdiğini (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
370 nemli bir koridordan : rutubetli bir koridordan (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
371 dipteki : en dipteki (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
372 iki kez : iki kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
373 rahattı : rahat, sakindi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
374 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
375 birkaç sözcük : iki kelime (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
376 Getir ya : Tabiî, tabi getir ya (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
377 bir kez olsun : bir kere olsun (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
378 Baksana : Ha baksana (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
379 Düş kırıklığına : Hayal kırıklığına (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
380 sınavını : imtihanını (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
381 öyküler : hikâyeler (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
382 öyküler : hikâyeler (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
383 yalnız : sadece (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
384 kıpırtı : kımıldanma (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
385 sürdüregeldiği : yapa geldiği (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
386 kez : kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
387 öykü : hikâye (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
388 Bundan iyisi olur mu : Bundan iyi hikâye olur mu (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
389 Öykünün bu adam ta kendisi. Bir öykü kişisi : Hikâye bu adam. Hikâyenin ta kendisi. Bir hikâye kişisi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
390 yazlık otele : sayfiye oteline (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
391 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
392 öykü : hikâye (*Vatan, Yaralı Hayvan*).

393 öyküsünü : hikâyesini (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
394 öyküsünü : hikâyesini (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
395 kuşkusuz. Belli bir odayı : şüphesiz. Belirli bir odayı (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
396 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
397 buralara dek : buralara kadar (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
398 uzun süre sonra özleminin : uzun zaman sonra özleminin (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
399 öyküsünün : hikâyesinin (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
400 düğümünü ilmiklemiş : düğümünü kurmuş (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
401 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
402 öyküdeki : hikâyedeki (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
403 anımsadı : hatırladı (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
404 öykünün akışına : hikâyenin akışına (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
405 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
406 bir öykücünün duyacağı : bir hikâyecinin duyacağı (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
407 yaşamını başından sonuna dek : hayatını başından sonuna kadar (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
408 Öyküsünü : Hikâyesini (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
409 çok : fazla (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
410 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
411 öykü : hikâye (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
412 zamana dek : zamana kadar (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
413 Kentte : Şehirde (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
414 kısa bir süre : kısa bir zaman (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
415 yazgıları : kaderleri (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
416 hesaba : hiç bir hesaba (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
417 düşünemeyecekleri : o anda düşünemeyecekleri (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
418 ikisi de şu yeryüzünde yitik sayılmalılardı : ikisi de öbüründen gayrısı için kayıp sayılmalılardı (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
419 caddede güz : caddede bir güz (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
420 kentte : şehirde (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
421 öykücümüz : hikâyecimiz (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
422 Öyküsünün : Hikâyesinin (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
423 nedeni : sebebi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
424 öyküsünü : hikâyesini (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
425 davranışlarının nedenlerini : böyle davranışlarının sebeplerini (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
426 Biraz da eski öykü : Biraz eski hikâye (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
427 Bir öykünün öykü sayılması : Bir hikâyenin hikâye sayılması (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
428 son : sonuç (*Vatan, Yaralı Hayvan*).

429 öyküsüne : hikâyesine (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
430 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
431 olayı geliştireceğini, bir sonuca : vakasını geliştireceğini, hele bir sonuca (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
432 anımsıyordu : hatırlıyordu (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
433 yapıtı : eseri (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
434 birkaç kez : iki üç kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
435 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
436 anımsadıklarında : hatırladıkları zaman (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
437 Yine : Gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
438 yankı : akis (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
439 kez : kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
440 kez : kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
441 Öyküsüne : Hikâyesine (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
442 öyküsünün sonunu : hikâyesinin sonucunu (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
443 öyküsü : hikâyesi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
444 Öykücümüze : Hikâyecimize (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
445 *Vatan*'da bu ibare şöyledir:
"Yarın sabah dokuza kadar on altı saat var, dileğimce yitireceğim on altı saatim var" diye mırıldanıvermişim,
446 yazgısı : kaderi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
447 yazgısı : kaderi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
448 Bu cümle *Vatan*'da şöyledir:
Sonra diyecek, "Neden geceleri bize hiç gelmiyorsunuz?"
449 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
450 Nerdeyse bir sorun bu : Şu mesele için ne dersiniz (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
451 sorundan : meseleden (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
452 sorunlarınızdan : meselelerinizden (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
453 oyun : piyes (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
454 Örneğin : Meselâ (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
455 denesinler : denesinler bir kere (*Vatan*).
456 bir duyguyla : belirli bir duyguyla (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
457 yol : bir yol (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
458 koca kent : kocaman şehir (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
459 bu sıralarda oldu : bu sıralarda oldu zaten (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
460 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
461 yine : gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
462 Yine : Gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
463 on beş yıl önce alınmış, eskimiş radyo : ait bir modelde radyo (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
464 "Estağfurullah" : Yoo, "Estağfurullah" (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
465 Buyruğunuzdaki : Emrinizdeki (*Vatan, Yaralı Hayvan*).

466 yirmi dokuz yıldan beri : yirmi dokuz yaşından beri (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
467 Siz de şöyle : Siz şöyle (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
468 Yine : Gene (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
469 kenti : şehri (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
470 o kısacık sürede : iki üç dakikada (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
471 uğultusunun : uğultularının (*Yaralı Hayvan*).
472 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
473 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
474 kahvenin : kahvenin bir iki (*Yaralı Hayvan*).
475 bir iki gediklisi : gediklilerin (*Yaralı Hayvan*).
476 Katkısız : Katıksız (*Yaralı Hayvan*).
477 artık şu yeryüzünün ne sorunu varsa tümüyle başbaşadır : artık dünya meseleleriyle başbaşadır (*Yaralı Hayvan*).
478 perdelerin yaşamına : perdelerin yaşamasına (*Yaralı Hayvan*).
479 çokluk : çok kere (*Yaralı Hayvan*).
480 düş kırıklığına : hayal kırıklığına (*Yaralı Hayvan*).
481 Yine : Gene (*Yaralı Hayvan*).
482 kırılmalar : hayal kırıklıkları (*Yaralı Hayvan*).
483 yine değişmeyecek. Yine kaybedecek : Gene değişmeyecek. Gene kaybedecek (*Yaralı Hayvan*).
484 düş : hayal (*Yaralı Hayvan*).
485 izledikten : kovaladıktan (*Yaralı Hayvan*).
486 pazarlık ettiğini : pazarlık yaptığını (*Yaralı Hayvan*).
487 Bu kez : Bu kere (*Yaralı Hayvan*).
488 Gömülürken o ezici sessizlikte : Gömülürken bir an için o ezici sessizlikte (*Yaralı Hayvan*).
489 daha çok : çoğunluk (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
490 yıkayacak, dolaştıkça sokaklar, ilk kuruluş günlerindeki gibi görüneceklerdi gözüme : yıkacak *["yıkayacak" olması gerekirken dizgi yanlışı sonucu böyle çıkmış – A.Y.]*; dolaştıkça burnuma çürük bir şeylerin kokusu gelen sokaklar, ilk kuruluş günlerindeki gibi görüneceklerdi gözüme (*Varlık*).
491 Yine : Gene (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
492 inançlarımdan : inandıklarımdan (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
493 kente : şehre (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
494 *Varlık*'ta bu cümleden sonra şu cümle gelmektedir: Söndürdüm.
495 izleyen günlerde : kovalayan günlerde (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
496 kentle : şehirle (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
497 coşkular : heyecanlar (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
498 öyküyü : hikâyeyi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
499 öyküyü : hikâyeyi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).

500 Öyküdeki : Hikâyedeki (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
501 öyküyü : hikâyeyi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
502 şimdi : şu an (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
503 yine : gene (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
504 kentte : şehirde (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
505 Yine bir kentten : Gene bir şehirden (*Yaralı Hayvan*).
506 kente : şehre (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
507 kentte : şehirde (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
508 coşkular : heyecanlar (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
509 serüveni : macerayı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
510 anlamsız : manâsız (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
511 Ardınızı : Peşinizi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
512 bu kentin : şehrin (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
513 bu şaşkın saplantıyı söyleyebilir miydim : benim artık bekliyeceğim bir şeyler varsa bundan bekliyeceğimi söyleyebilir miydim (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
514 Durdum : Bir an durdum (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
515 Anımsayamamıştım : Hatırlayamamıştım (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
516 sabaha dek : sabaha kadar (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
517 kentin : şehrin (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
518 gerekiyor : lâzım (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
519 da : lâzım (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
520 gerekiyor : lâzım (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
521 Korkunç : Müthiş (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
522 kenti : şehri (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
523 Ne eksik, ne de çok : Ne bir eksik, ne bir fazla (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
524 vardır ki yatıp uyumaktır o da, bırakırım : vardır, yatıp uyumak; bırakırım (*Yaralı Hayvan*).
525 Bu cümle *Gazoz Ağacı*'nda şöyledir:
Yarın belki bir sürü işiniz olacak. Bir tramvaya, bir vapura binip şehre inecek, bir fabrikada, bir dükkânda, bir büroda saatlerce çalışacaksınız. Belki o sokak senin, bu sokak benim dolaşacak, bir kahvede oturacak, bir sinemanın serinliğinde gününüzü yitireceksiniz.
526 kente : şehre (*Yaralı Hayvan*).
527 giderek kentin : şehrin (*Yaralı Hayvan*).
528 Bir süre : Bir zaman (*Yaralı Hayvan*).
529 Çoğu kez : Çoğu kere (*Yaralı Hayvan*).
530 sokağa çıkacaksınız : sokağa çıkacak, şehre ineceksiniz (*Yaralı Hayvan*).
531 kentte : şehirde (*Yaralı Hayvan*).
532 yine : gene (*Yaralı Hayvan*).
533 birkaç kez : birkaç kere (*Yaralı Hayvan*).
534 trenidir bu : trenidir (*Yaralı Hayvan*).

535 yine : gene (*Yaralı Hayvan*).
536 yine : gene (*Yaralı Hayvan*).
537 kuşkusuzdu : kuşkuya değmezdi (*Yaralı Hayvan*).
538 birbirini izleyen : birbirini kovalayan (*Yaralı Hayvan*).
539 özleyebileceğim en güzel yolculuğu : hayatımın en güzel yolculuğu (*Yaralı Hayvan*).
540 yerlere dek : yerlere kadar (*Yaralı Hayvan*).
541 kent : şehir (*Yaralı Hayvan*).
542 sonuna dek : sonuna kadar (*Yaralı Hayvan*).
543 en gerçeği, en katkısızı : en halisi, en gerçeği, en katıksızı (*Yaralı Hayvan*).
544 bir kez : bir kere (*Yaralı Hayvan*).
545 sessizliğinde : sessizliği içinde (*Yaralı Hayvan*).
546 kentin : şehrin (*Yaralı Hayvan*).
547 Anımsadım : Hatırladım (*Yaralı Hayvan*).
548 kentte : şehirde (*Yaralı Hayvan*).
549 kentlere : şehirlere (*Yaralı Hayvan*).
550 bir kentin halkına : bir şehir halkına (*Yaralı Hayvan*).
551 Bir düşü : Bir rüyayı (*Yaralı Hayvan*).
552 Yine : Gene (*Yaralı Hayvan*).
553 Bir şey söylemediler : Karşılık vermediler (*Yaralı Hayvan*).
554 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
555 yineledi : tekrarladı (*Yaralı Hayvan*).
556 kez : kere (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
557 bir kez daha : bir kere daha (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
558 Dalgın, kafasının içindeki : Öylesine dalgın, öylesine kafasının içindeki (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
559 yaşamı : yaşamayı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
560 Kentin : Şehrin (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
561 vakit geçirmeden : vakit kaybetmeden (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
562 yanıtladı : karşılık verdi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
563 Yanıt alamadı : Karşılık alamadı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
564 yineledi : tekrarladı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
565 Bu kez : Bu kere (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
566 zamana dek : zamana kadar (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
567 ilgiyle, merakla baktı : dikkatle, ilgiyle, merakla baktı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
568 kemiklerine dek : kemiklerine kadar (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
569 izliyor : kovalıyor (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
570 yitip : kaybolup (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
571 yitmesi : kaybolması (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
572 Yaşantısı, yaşantısının yönlendirdiği düşünce alanı : Yaşayışı, yaşayışının gerektirdiği düşünce alanı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
573 o kadar sınırlı : o kadar belirli (*Varlık, Yaralı Hayvan*).

574 anımsayacağı, bağlantı kuracağı insanlar : hatırlayacağı, bir bağ kuracağı insanlar (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
575 yakanın üstüne oturtulmuş, avurtları çökmüş, bıyığı sarkık bir yüz biraz belirgin kalabilmişse, o da oğlunun babasının yüzü olduğu içindi : yakanın yüzü biraz belirli kalabilmişse, o da oğlunun babasının yüzü olduğu içindi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
576 yaşayan bir insanın yüzü gibi : yaşayan bir insanınki gibi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
577 anımsıyor : hatırlayabiliyor (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
578 Böylece : Öylece (*Yaralı Hayvan*).
579 bu kez de : bu kere de (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
580 rastlantıların : tesadüflerin (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
581 sözcük : kelime (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
582 gize : sırra (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
583 Adam : Oğul (*Varlık*).
584 düş : hayal (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
585 derinden duyuruyordu ona : derinden duymasına sebep oluyordu (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
586 izliyor : kovalıyor (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
587 çizgilerine dek belirgin : çizgilerine kadar belli (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
588 göz açıp kapayana dek geçip gidiverir tümü de : göz açıp kapıyacak kadar kısa bir zamanda geçtiği sanılırdı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
589 O : Oğlu (*Varlık*).
590 sevildiği oranda : sevildiği kadar (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
591 düş : hayal (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
592 izlediğini : kovaladığını (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
593 yanıtladı : karşılık verdi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
594 Kuşkusuz : Şüphesiz (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
595 ekseninde dönüp duracakları duyguları mı var : tadını çıkaracak duyguları mı var (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
596 büyütmekten : güçlendirmekten (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
597 Sokaklarındaki evlerin : Başka sokaklardaki, semtlerdeki evlerin (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
598 Kentin : Şehrin (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
599 bunalmıştı, bir şey : bunalmıştı zaten, bir şey (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
600 yineledi : tekrarladı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
601 yineledi : karşılık verdi (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
602 yineledi : tekrarladı (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
603 kez : kere (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
604 zamana dek : zamana kadar (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
605 alanı var : alanı var şüphesiz (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
606 yanıt verdi : dedi oğul (*Varlık*). yanıt verdi : karşılık verdi (*Yaralı Hayvan*).

607 O : Ama o (*Varlık, Yaralı Hayvan*).
608 birinde öğle yemeği : birinde bir öğle yemeği (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
609 bir sabah erken, bilmiyorum nasıl bir özlemin kokusu burnumda, kendimi sokağa atmıştım : bir sabah kendimi dar sokağa atmıştım (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
610 anımsıyorum : hatırlıyorum (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
611 resmin de bu yozlaşmış türüne özenen çocuğa : resmin de öylesine özenen çocuğa (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
612 anımsatan : hatırlatan (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
613 Camın önünden : Bir an camın önünden (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
614 yöneliyordu : dönüyordu (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
615 anımsadıkça : hatırladıkça (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
616 izledim : kovaladım (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
617 oyalandım : oyalandım bir ara (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
618 kente : şehre (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
619 Bu kez : Bu kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
620 kente : şehre (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
621 kenttedir : şehirdedir (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
622 kentte : şehirde (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
623 dek : kadar (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
624 coşkusunu : heyecanını (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
625 saatin dördüne : dörde (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
626 kentin : şehrin (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
627 Kızınızın : O anda kızınızın (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
628 anımsatmıyor : hatırlatmıyor (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
629 kente : şehre (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
630 külrengi : kurşunî (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
631 kente : şehre (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
632 kentten : şehirden (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
633 külrengi : kurşunî (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
634 izliyormuş : kovalarmış (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
635 yanıtlar : karşılık verir (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
636 yitirdiği : kaybettiği (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
637 üç kez : üç kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
638 nedeni : sebebi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
639 *Vatan*'da bu paragrafın son iki cümlesi yoktur.
640 Yazlığın : Sayfiyenin (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
641 ne kitaplarda, ne resimlerde, ne de tiyatroda : ne kitaplarda, resimlerde, tiyatroda (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
642 Boş verir, usun yaratısına, doğayla yetinir. Doğanın : Boş verir kişinin duygulanmasının, aklının ortaya koyduğu şeylere. Tabiatle yetinir. Tabiatın (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
643 ayırdettim : farkettim (*Vatan, Yaralı Hayvan*).

644 kez : kere (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
645 izliyormuş : kovalarmış gibi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
646 ışıdı : ışıklandı (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
647 anımsadı : hatırladı (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
648 çoğunu : hepsini (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
649 içecek türünden bir şey : içecek olarak bir şey (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
650 kutlamışlar : tebrik etmişler (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
651 öyküsü : hikâyesi (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
652 Mutluluğu : Saadeti (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
653 öykünün : hikâyenin (*Vatan, Yaralı Hayvan*).
654 seçilmeyen bir kara parçası : görülmeyen bir kara parçası (*Türk Dili*).
655 kentten : şehirden (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
656 kenti : şehri (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
657 Bir kez : Bir kere (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
658 dek : kadar (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
659 ardından : peşinden (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
660 kentin kalabalığında : şehir kalabalığında (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
661 kente : şehre (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
662 trenin kalkış saatinden : trenin saatinden (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
663 Babayla oğulun : Baba oğulun (*Yaralı Hayvan*).
664 kez : kere (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
665 dek : kadar (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
666 düşlediği bir masal ülkesine : hayal ettiği bir masal ülkesine (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
667 Bir büyük kentin karşısında : Bir büyük şehir karşısında (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
668 sabahlara dek : sabahlara kadar (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
669 düşler yaşanmış : hayal edilmiş (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
670 gece yarıları sokaklarda dolaşılmış : gece yarıları bulunmuş, sevdalı sokaklarda dolaşılmış (*Türk Dili*).
671 bir maketin uzaktan görünüşü : bir maket şehrin uzaktan görünüşü (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
672 kez : kere (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
673 kentte : şehirde (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
674 anımsanacak günlerde : hatırlanacak günlerde (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
675 anımsanacak şeyler : hatırlanacak şeyler (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
676 son bir kez : son bir kere (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
677 kentte : şehirde (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
678 kentinin : şehrinin (*Türk Dili, Yaralı Hayvan*).
679 üzgün bir ton : üzüntülü bir ton (*Yaralı Hayvan*).
680 Bir kez : Bir kere (*Yaralı Hayvan*).
681 giyip çıkardığı giysilere : misafirlerinden giyip çıkardığı elbiselere (*Yaralı Hayvan*).

682 doğanın : tabiatın (*Yaralı Hayvan*).
683 şaşırmanın : şaşırtmanın (*Yaralı Hayvan*).
684 nedeni ne ola : sebebi neydi (*Yaralı Hayvan*).
685 yaşamı : yaşaması (*Yaralı Hayvan*).
686 yansız : tarafsız (*Yaralı Hayvan*).
687 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
688 yineledi : tekrarladı (*Yaralı Hayvan*).
689 dek : kadar (*Yaralı Hayvan*).
690 başka kentlerde armağanlarla gönlünü alan damatları : başka şehirlerde hatırını alan damatları (*Yaralı Hayvan*).
691 bugüne dek : bugüne kadar (*Yaralı Hayvan*).
692 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
693 kaç kez : kaç kere (*Yaralı Hayvan*).
694 sonuna dek : sonuna kadar (*Yaralı Hayvan*).
695 öğle saatlerinden önce de dokunmazdı ona : öğle saatlerine kadar da düzeltmezdi (*Yaralı Hayvan*).
696 kentin : şehrin (*Yaralı Hayvan*).
697 yitirmediği : kaybetmediği (*Yaralı Hayvan*).
698 Mutluluğunu : Saadetini (*Yaralı Hayvan*).
699 sözcük de : kelime (*Yaralı Hayvan*).
700 sözcük : kelime (*Yaralı Hayvan*).
701 kentlerinden birinin : şehirlerinden birinin (*Yaralı Hayvan*).
702 rastlantıda : tesadüfte (*Yaralı Hayvan*).
703 kentlerinden : şehrinden (*Yaralı Hayvan*).
704 yitirmiş : kaybetmiş (*Yaralı Hayvan*).
705 anımsatacak : hatırlatacak (*Yaralı Hayvan*).
706 nedenini : sebebini (*Yaralı Hayvan*).
707 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
708 Adamcağız Muharrem'in : Muharrem'in (*Yaralı Hayvan*).
709 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
710 ardısıra : peşisıra (*Yaralı Hayvan*).
711 anlamsız : mânasız (*Yaralı Hayvan*).
712 onu gölge gibi izlemiş : onu her zaman kovalamış (*Yaralı Hayvan*).
713 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
714 bir köşesindeki sürahiye yöneldi : bir köşesindeki masanın üstündeki sürahiye yöneldi (*Yaralı Hayvan*).
715 dek : kadar (*Yaralı Hayvan*).
716 ozan : şair (*Yaralı Hayvan*).
717 ozan : şair (*Yaralı Hayvan*).
718 olduğu gibi yaşamında da geleneklerin tümüne değişik bir tutumla karşı koymasındandır : olduğu kadar yaşamanın türlü alanlardaki geleneklere karşı durum almış bir kişi olmasındandır (*Yaralı Hayvan*).

719 olayları yaşamasına olanak sağlamamış bir altın çağı : olayları henüz yaşamasına meydan vermemiş bir altın çağı (*Yaralı Hayvan*).
720 ardında : peşinde (*Yaralı Hayvan*).
721 ozan : şair (*Yaralı Hayvan*).
722 kez : kere (*Yaralı Hayvan*).
723 tanıdığı, bunların tümü bir yana, birkaç saat : tanıdığı, birkaç saat (*Yaralı Hayvan*).
724 bir şeyler çıkar, bir öyküsünün : bir şeyler, bir şiirinin, bir hikâyesinin (*Yaralı Hayvan*).
725 öykü : hikâye (*Yaralı Hayvan*).
726 işlemeli : işli (*Yaralı Hayvan*).
727 dek : kadar (*Yaralı Hayvan*).
728 işlemeli : işli (*Yaralı Hayvan*).
729 dek : kadar (*Yaralı Hayvan*).
730 beni bu kahrı veya çeken kendimin de : Bu ibarede bir düşüklük var; doğrusu "benim bu kahrımı veya çeken kendimin de" ya da "benim, bu kahrı çeken kendimin de" olabilir.
731 kapanına: Bu sözcükte bir eksiklik var; doğrusu "Unkapanına" olabilir.
732 ekleri: "ekmekleri" olabilir.
733 gözü daima mahallenin adı çıkmış birkaç evin delikanlılara: Bu ibarede bir düşüklük var; doğrusu "gözü daima mahallenin adı çıkmış birkaç evinde olan delikanlılara" olabilir.
734 ne onu bir kalabalık bir istasyonda aceleyle öpülmesine: Bu ibarede bir düşüklük var; doğrusu "ne onu kalabalık bir istasyonda aceleyle öpmesine" ya da "ne onun kalabalık bir istasyonda aceleyle öpülmesine" olabilir.
735 Daha doğduğu geçirdiği mahallede: Bu ibarede bir düşüklük var; doğrusu "Daha doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği mahallede" olabilir.
736 hiç manasız bir görünen çocukların hayatlarını: Bu ibarede bir düşüklük var; doğrusu "bu çocukların hiç manasız görünen hayatlarını" olabilir.